

Karacadağ

BÖLGESEL KALKINMA

Yıl :2
Sayı:3
Aralık 2012
ISSN: 2146-4766

KÜRESEL SORUN YOKSULLUK

14 Göç ve
Yoksulluk

21 Yoksullukla
Mücadele
Yaklaşımları

26 Mikrokredi
Uygulaması

ÖZEL DOSYA

46 Trakya
Kalkınma Ajansı

Karacadağ Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Adına Sahibi

Genel Sekreter Dr. İlhan KARAKOYUN

Genel Yayın Yönetmeni

Mehmet ÖZTEK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Osman YAKUT

Hukuk Danışmanı

Veysi DANIŞMAN

Yayın Kurulu

Dr. İlhan KARAKOYUN

Adnan TUZCU

Aysegül ÖZBEK

Hasan MARAL

Hülya ÖZÖNEN AKGÜL

Hüseyin AKDOĞAN

Mehmet ÖZTEK

Editörler

Abdullah Önder ÖZKUL

Adem ERDURUCAN

Emine ARSLAN

Eser Çağlar YILMAZ

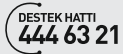
Mehmet Fatih ESLEMEZ

Selçuk MENGÜVERDİ

Adres: Selahattini Eyyubi Mah. Urfa Bulvarı No: 15/A Bağlar-Diyarbakır/Türkiye

Tel: 0 412 237 12 16-17

Faks: 0 412 237 17 14
www.karacadağ.org.tr
dergi@karacadağ.org.tr

Web Tasarım

Sevin Demirbaş

Karacadağ Bölgesel Kalkınma Dergisi'nin tüm yayın hakları Karacadağ Kalkınma Ajansı'na aittir. Dergideki yazı ve fotoğraflar, Ajans'tan izin alınmadan, eğitim ve tanıtım amaçlı kısmi alıntılar hariç olmak üzere, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılmaz ve yayınlanamaz. Yazıların dergide yayınlanmış olması, yazarlara ait kişisel görüşlerin Ajans tarafından paylaşılması anlamına gelmez. Yazılar ancak kaynak gösterilmek suretiyle iktibas edilebilir.

Grafik Tasarım Baskı

Agrafik 10412 237 27 07

Diclekent Bulvarı 83. Sk. Şeker Apt. Altı
Kayapınar/DİYARBAKIR

YAZI/MAKALE YAZIM VE YAYIN KURALLARI

Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından altı ayda bir yayınlanan Karacadağ Bölgesel Kalkınma Dergisi'ne gönderilecek yazı ve makaleler için yazım ve yayın kuralları aşağıdaki gibidir:

1. Yazı/makaleler, MS Word 2000 ve/veya üstü sürümlerde, 12 punto, Times New Roman karakteri ile tek satır aralıklı olarak yazılır. Paragraflardan sonra 6 nk aralık bırakılmalıdır. Özetler (varsa) 10 punto yazılmalıdır.

2. Yazı/makalenin başlığı ilk sayfanın başına kalın 14 punto, ilk harfler büyük diğerleri küçük olarak sayfa ortalanarak yazılır. Başlıktan sonra 12 nk aralık verilerek yazar ad(lar)ı unvansız olarak sayfa ortalanarak yazılır. Unvan, çalıştığı kurum ve elektronik posta (e.mail) adresi dipnot olarak belirtilir.

3. Yazı/makale; tablo, şekil ve kaynaklar dâhil 5 sayfayı (yaklaşık 2.000 kelimeyi) geçmemelidir.

4. Yazıda/makalede yararlanılan veya atıfta bulunulan kaynaklar belirtilmelidir. Kaynak gösterme ile ilgili detaylar için <http://karacadağ.org.tr/karacadağ-bolgesel-kalkinma.asp> deki yazım kurallarına bakınız.

5. Yararlanılan kaynaklar, ayrı bir sayfada "Kaynakça" başlığı altında verilmelidir.

6. Dergide yayınlanan yazı/makalenin içeriğiyle ilgili bütün sorumluluk yazara aittir. Yazılardaki/makalelerdeki görüş ve düşünceler "Karacadağ Kalkınma Ajansı"nın resmi görüşünü yansıtmaz.

7. Dergide yayınlanmak üzere gönderilen yazı/makalenin yayınlanması konusundaki takdir yetkisi Yayın Kurulu'na aittir. Yayın Kurulu, yazı/makalede gerekli gördüğü değişikliği yapabilir. Yayınlansın veya yayınlanmasın, Dergiye gönderilen yazı, makale, çalışma veya belgeler iade edilmez.

8. Dergide yayınlanan yazılar/makaleler, kaynak gösterilmek şartıyla, iktibas edilebilir.

9. Yazılar/makaleler, varsa ilgili fotoğraflarla birlikte, elektronik ortamda, dergi@karacadağ.org.tr adresine gönderilebilir.

Değerli Okurlarımız,

Altı aylık periyotlarla çıkardığımız Dergimizin üçüncü sayısı ile merhaba diyoruz.

Dergimizle ilgili sizlerden aldığımız önemli geri bildirimler ve yapıcı eleştiriler doğrultusunda, çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

Bildiğiniz gibi, bilgi, iletişim ve ulaştırma teknolojisinde yaşanan olağanüstü gelişmelerin ve yeniliklerin sonucu 20'nci yüzyılın son çeyreğinde hız kazanan ekonomik küreselleşme, bir takım sosyal, siyasal, kültürel ve çevresel sorunları da beraberinde getirmiştir. Küresel boyut kazanan sosyal sorunların başında, dünyada yaygın bir şekilde yaşanan “yoksulluk” olgusu gelmektedir.

Çok boyutlu bir sorun olması ve diğer bazı sorunlara da kaynak oluşturması açısından yoksulluk sorunu ile mücadele büyük önem ve öncelik taşımaktadır. Son yıllarda dünya siyasal gündeminin en ön sıralarında yer almaya başlayan yoksullukla mücadele amacıyla, birçok ülkede çeşitli yoksullukla mücadele program ve projeleri uygulanmaktadır. Buna rağmen, yoksulluk büyük bir sorun olma özelliğini korumaktadır.

Dergimizin bu sayısını “yoksulluk” konusuna ayırdık.

Kalkınma iktisadının en temel konularından biri olan yoksulluk sorunu, bütün ülkelerin karşı karşıya olduğu en temel sorunların başında gelmektedir. Bu sorunun çözümü veya hafifletilmesine yönelik olarak gerek ulusal hükümetler, gerek uluslararası kuruluşlar ve gerekse STK'lar çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Ancak, yoksulluğun tek bir sebebi olmadığı gibi, yoksullukla mücadelenin de tek çözümü bulunmamaktadır. Bu nedenle, öncelikle sorunun bütün yönleriyle ortaya konulması; her bölgenin ve ülkenin şartlarını dikkate alan, dünyada uygulanan ve başarı elde edilen örneklerden de faydalanılarak geliştirilen politika, program ve projelerin hayata geçirilmesi son derece önemlidir.

Bu sayımızda, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı ve 22'nci Dönem Diyarbakır Milletvekili Sayın Prof. Dr. Aziz AKGÜL ile hâlihazırda Türkiye'de 62 İlde 90 şubeyle uygulanmakta olan Girişimcilik Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması Modeli: Türkiye Grameen Mikrofinans Programı hakkında yapılan röportaj yer almaktadır.

Dergimizin amaçlarından biri de, bölgesel kalkınma ile ilgili bütün tarafların bilimsel çalışmaları ile tecrübelerine yer vermektir. Bu sayımızda, Ajansımız uzmanlarına ait yazıların yanında, Kalkınma Bakanlığı, İŞKUR ve MEKSA Vakfı'ndan uzmanların güzel çalışmalarını sizlerle paylaşıyoruz. Katkıları için kendilerine teşekkür ediyoruz.

Önceki sayımızda, “Özel Dosya” olarak her sayımızda bir kalkınma ajansını tanıtacağımızı ifade etmiştik. Bu sayıda, ülkemizin Avrupa yakasındaki ajans olan Trakya Kalkınma Ajansı'na (TRAKYAKA) yer veriyoruz.

Dergimizin her sayısında yeni bir ülkeyi ve bu ülkenin Türkiye ve Bölgemizle ekonomik ve ticari ilişkilerini ele alıyoruz. Bu sayımızdaki ülke “Çin”.

Dergimizin bu sayısında da, Ajansımız tarafından mali destek verilen projeler tanıtılıyor; bölgemizden haberlere yer veriliyor ve kitap tanıtımları yapılıyor.

Sizlerin katkı, eleştiri ve önerileriyle nitelik kazanacak dergimizin, ülkemizdeki bölgesel kalkınma çabalarına katkı sağlamasını diliyorum.

Saygılarımla...

Dr. İlhan KARAKOYUN
Genel Sekreter

İçindekiler

04

KÜRESEL AÇLIK VE YOKSULLUK

Dr. Hasan MARAL

07

KARA KITA AFRIKA'NIN YOKSULLUK İLE
MÜCADELESİNDE YENİ ARAYIŞLAR

Mustafa BALTACI

10

YOKSULLUK VE TERÖR

Dr. İlhan KARAKOYUN

14

GÖÇ VE YOKSULLUK

HANGİSİ NEDEN HANGİSİ SONUÇ?

Ayşegül ÖZBEK

17

YOKSULLUK, KENTSEL DÖNÜŞÜM VE DİYARBAKIR ÖRNEĞİ

Zuhal ÇELEBİ

21

YOKSULLUK VE YOKSULLUKLA MÜCADELE YAKLAŞIMLARI

Dr. İlhan KARAKOYUN

26

YOKSULLUKLA MÜCADELE ARACI OLARAK
MİKRO KREDİ UYGULAMASI

Hülya ÖZÖNEN AKGÜL

29

GİRİŞİMCİLİK YOLUYLA YOKSULLUĞUN AZALTILMASI MODELİ:
TÜRKİYE GRAMEEN MİKROFINANS PROGRAMI

Prof. Dr. Aziz AKGÜL

33

TÜRKİYE İŞ KURUMU'NUN YAPISI VE HİZMETLERİ

Âtîf GÜRLEVİK

36

GENÇ İSTİHDAMI SORUNLARI

Erhan YÜKSEKOL

39

DEZAVANTAJLI GRUPLARIN MESLEKİ EĞİTİM PROJESİ

Sertaç IŞIK

42

DİYARBAKIR'IN GÖÇ SONRASI BÜYÜK SORUNU:
SOKAKTA ÇALIŞAN ÇOCUKLAR

M. Fatih ESLEMEZ

44

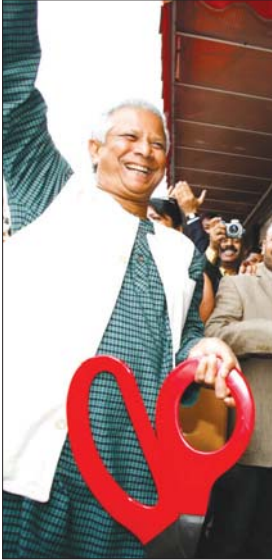
ÇOCUK YOKSULLUĞU İLE MÜCADELEDE ÖRNEK BİR MODEL:
DİYARBAKIR ISLAHİHANESİ

Recep TEZGEL

46

TRAKYA KALKINMA AJANSI; TRAKYA'NIN
KALKINMASINDA SİLİNMEZ İZLER BIRAKIYOR

Mehmet Gökay ÜSTÜN

50 REKABET - GELİŞMİŞLİK ENDEKSLERİ VE TRC2 BÖLGESİ
Erhan DEMİRCAN

53 AJANSLAR PROJE DESTEĞİ Mİ,
SATIN ALMA DESTEĞİ Mİ VERİYOR?
A. Önder ÖZKUL

55 TEŞVİKLER, KREDİLER VE DİYARBAKIR
A. Önder ÖZKUL

61 YENİ TEŞVİK SİSTEMİ VE TRC2 BÖLGESİ
Baver AYDIN, Yunus ÇOLAK

68 ŞANLIURFA'DA TÜRKİYE'NİN İLK OPAL CAMI ÜRETİLİYOR
Adem AKGÜL

69 KARACADAĞ KALKINMA AJANSI YÖNETİMİ'NDEN
SEUL VE TOKYO'YA ÇALIŞMA ZİYARETİ
Diyadin AYDIN

75 KALKINMA AJANSLARI İLE DEİK İŞBİRLİĞİ SAYESİNDE
DEİK KALKINMA PLATFORMU KURULDU

77 KALKINMA AJANSLARINDA PERSONEL KAVRAMI
Ahmet TAMER

80 SEDDİNİ AŞIP DÜNYAYA MEYDAN OKUYAN ÜLKE: ÇİN
E. Çağlar YILMAZ

84 PROJELERİNİ HAYATA GEÇİREN İŞLETMELER
AJANS KATALOĞUNDA 'BULUŞTU'

85 GÖBEKLİ TEPE KİTAPLARI
Yrd. Doç. Dr. Cihat KÜRKCÜOĞLU

87 ŞANLIURFA-DİYARBAKIR KENTSEL ALT BÖLGE
KALKINMA YAKLAŞIMI
Ayşegül ÖZBEK

89 ANKARA'NIN KENTSEL YOKSULLUK HARİTASI
Ayşegül ÖZBEK

90 AJANSTAN HABERLER

98 BÖLGEDEN HABERLER

102 KÜRESEL EKONOMİK VERİLER
Diyadin İNAN

KÜRESEL AÇLIK VE YOKSULLUK

Dr. Hasan MARAL | Karacadağ Kalkınma Ajansı Destek Birimi Başkanı

“Dünyayı besleme ve yenilenemez kaynakları koruma yeteneği elimizin altındadır”

Miguel ALTIERI

Bundan on bin yıl önceydi. Avcı-toplayıcı bir kadın vahşi doğada uzun bir gezinti sonrası sepetinde biriktirmiş olduğu tohumları eve götürmenin sevinciyle yürüyordu. Birden ayağı bir taşla çarptı, sendeledi ve elindeki tohumlar yere saçıldı. Düşen tohumları toplamaya başladı kadın. Üzüntü içinde toplayabildiği kadar tohumu sepetine doldurmaya çalıştı. Hırsla yerde dolaştırırken ellerini, bazı tohumlar topraktaki yarıklara girdi, bazıları yumuşak ve verimli toprağa gömülmeye başladı. Sonbahar ve kış geçti aradan, yağmurlar yağdı, suya doydular topraklar. Ertesi

yıl aynı yerden geçen kadın ilginç bir şeyle karşılaştı. Sepetinden dökülen tohumlar yeşermiş ve başak bağlamıştı. İnanamadı gözlerine. Denemekten zarar gelmez diyerek bu sefer kendi isteği ile sepetindeki tohumları aynı yerde etrafa saçmaya başladı ve ertesi yıl aynı sonuca ulaştığını sevinçle gördü. Bu olay, Ortadoğunun Bereketli Hilal'inin bir yerlerinde yaşandı ve yiyecek için tohum ekimi ve hasadının, yani tarımın başlangıcını oluşturdu (Madeley, 2002; Diamond, 2007).

Tarım, yukarıda anlatılan hikâyeden sonra çok mesafe kat etti. İlk dönemlerde

esas amacı topraktan bir şeyler almak olan tarımsal üretim yaklaşımı endüstri devrimi ile birlikte dönüşüm geçirmeye başladı. Geniş alanlarda yürütülen tarımsal faaliyetin ana dinamosunu kırsal alanda bulunan insanlar yürütüyordu. 20. Yüzyıla girerken dünya nüfusu hızla artmaya başladı. Malthus'un ifade ettiği gibi gıda üretimi aritmetik olarak artarken nüfus geometrik olarak artıyordu. Bu durum milletleri tedirgin etmeye başladı. 20. Yüzyılın özellikle ikinci yarısından itibaren tarımsal verimliliği artırma yönünde önemli adımlar atıldı. İlk önce İkinci Dünya Savaşında

askerlerin bit ve pireden korunmasına yardımcı olan DDT'nin¹ (Dichloro Diphenyl Trichloroethane) tarımsal ürünlere zarar veren haşereleri etkisiz hale getirdiği sevinç içinde tespit edildi. Bu bir devrimdi. Winston Churchill, DDT'yi "sihirli toz" diye adlandırıyordu. Bunun devamında ABD'nin başı çektiği Marshall yardımları ile gelişmekte olan ülkelere traktör yardımı yapıldı. Bu durum konvansiyonel tarımdan makineli modern tarıma geçişin ilk aşamalarıydı. Ardından 70'li yılların sonundaki Yeşil Devrim, yani pestisit (tarım ilacı), gübre ve makineli tarım sayesinde tarımsal anlamda verim rekorları kırılmaya başlanan dönem.

Tüm bunlar tarımı geliştirirken aslında gezegenimizden bir şeyleri yavaş yavaş alıp götürüyordu. Birim alandan alınan verim artarken, bilinçsiz toprak işleme ve sulama yüzünden paralel şekilde birim alandaki verimli toprakları yıldan yıla kaybetmeye başladık. Sihirli tozlarla temiz ve hastaliksız ürün elde edelim derken, doğadaki muazzam besin zincirini kendi ellerimizle koparttık. Doğayı yoksullaştırdık. Ama bunlardan da önemlisi kırsal alandaki insanları derin bir yoksulluğa ittik. Çünkü Batılı ülkelerdeki kırsal alan kavramı insanların kafasında bacasız fabrika imgesiyle aynı anlama gelmeye başladı. Çünkü modern tarımla birlikte çok geniş topraklar ve çiftlikler sadece iki üç kişi ile idare edilebilir hale geldi. Modern tarım küçük çiftçiyi ya da kırsal kesimdeki topraksız insanı yoksullaştırırken birilerini zengin ediyordu. Ortak Tarım Politikası kapsamında sübvansiyonların dörtte üçü AB çiftçilerinin dörtte birine akar, yani büyük çiftçilere. Rekabet etmeye çalışan küçük çiftçiler çoğu kez kendilerini iflasa sürükleyen ödenmez borçlara girerler. Bunun sonucu olarak toprakları, en büyük ve en zengin çiftliklerle birleştirilir. Çöküş dramatiktir. Bu durumla paralel olarak özellikle Avrupada tohum üreten birçok aile işletmesi kapandı. Bunun yerini tek

tip tohum üreten ve tekel olan büyük işletmeler aldı ve sonuç olarak biyoçeşitlilik azaldı. Unutulmamalıdır ki biyoçeşitliliğin azalmasına yol açmak bindiğimiz dalı kesmekten farksızdır (Vallvé, 1993).

Yoksullaşmanın, büyük işletmeler ve tekellerin hegemonyası altında ezilmenin sonucu olarak küçük çiftliklerin içinde yer aldığı çok dramatik olaylar yaşanmıştır. Örneğin, Andra Pradeşte (Hindistan), yüksek kazanç vaadiyle geniş alanları, böcek saldırısına karşı direnci olmadığı ispatlanan tek bir pamuk meleziiyle ekmeye teşvik edilen pamuk üreticileriyle birlikte köylü çiftçiler arasında bir intihar dizisi başladı. Çığırından çıkmış böcek salgınları ve üstesinden gelinemez borçlarla karşılaşan birçok çiftçi, tarlaları için alınan böcek ilacını içerek kendilerini öldürme yolunu seçti (RSPB, 2001).

Modern tarım tüm dünyada yer eder-

ken ironik bir şekilde kırsal alan insanı açlık çeker hale geldi. İş bulamayınca büyük kentlere göç etmeye başladı. Kırsal nüfus azalırken kentsel nüfus patladı. Ülkemiz bunun en iyi örneğini barındırmaktadır. Ülkemizde son 50 yılda değişik nedenlerden dolayı kırsal kente yoğun bir göç yaşanmıştır. Sonuç olarak kırsal nüfus ciddi anlamda kan kaybederken, kentsel nüfus önemli oranda artmıştır. 2011 yılı ADNK verilerine göre ülkemizdeki toplam nüfusun % 76,8'i kentlerde, % 23,2'si ise kırsalda ikamet etmektedir (TÜİK, 2011). Bahsedilen değişik nedenlerin doğurduğu zorlama göç çarpık kentleşmeye ve uçurum sayılabilecek refah düzeyi farklılıklarına yol açmıştır. Son yıllarda kentsel boyutta etkisi düşmeye başlayan yoksulluk, ne yazık ki kırsalda kendini gösterememiştir. Çünkü hizmet ve sanayi sektörlerinden farklı olarak tarımda çalışanlar daha yüksek bir yoksulluk riski ile karşı karşıyadırlar.

Yoksulluğun birçok tanımı yapılmış olsa bile kırsal kesim için aynı anlamı barındırmaktadır. Türk Dil Kurumu yoksulluğu; yoksul olma durumu, yoksuzluk, varyetisizlik, sefillik, sefalet, fakirlik, verimsizlik, yetersizlik olarak tanımlamaktadır (TDK, 2012). Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından hazırlanan Kırsal Kalkınma Planında (2010-2013) yoksulluk; bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek mal ve hizmetleri alamaması olarak ifade edilmiştir. Chang (2007)'e göre yoksulluğun kaynağı, donör ülkelerin gelişmekte olan ülkelere uyguladığı bir "merdiveni geri itme" politikasının bir sonucudur. Yoksul insan, aynı zamanda yoksun insandır.

Kırsal kesim insanı birçok açıdan dezavantajlı durumdadır. Günümüzde kayıt dışı istihdamın en yoğun olduğu yerler kırsal kesimlerdir. Çünkü kırsaldaki insanların belki de tek amacı karınlarını doyurmaktır. Kırsaldaki insanlar eğitim, sağlık, ulaşım ve diğer hizmetlere ulaşamamakta veya bu hizmetlerden çok az faydalan-

1 Kuş türlerine ve çevreye zarar verdiği, bitkilerde genetik değişimlere sebep olduğu gerekçesi ile 1980'de yasaklanmıştır

maktadır. İnsanların yoksul kalmasının ana nedeni tarım değildir. İnsanlar aç kalıyor, çünkü ihtiyaç duydukları yiyeceği yetiştiremeyecek ya da satın alamayacak kadar yoksullar. Daha fazla gıda yetiştirmek, yoksulluğu kendi başına azaltmaya-bilir. Yoksulluğu yenmek eğitimden kırsal kalkınmaya kadar çok yönlü bir stratejiyi gerektirir. Ama tarım, yoksulların ve açların çoğunun ekonomik temelidir (Madeley, 2002).

Doğru tarım çeşidi, yoksulluğun azalmasına, gıda güvenliğine, ekonomik büyümeye ve kalkınmaya önemli bir katkıda bulunur. Tarım, örneğin istihdamda ve kırsal toplulukların kalkınmasında, gıda üretiminin ötesine uzanan faydalar sağlar. Tarımsal üretkenlikteki bir artış, büyüme ve yoksulluğun azaltılmasının tetikleyicisi olabilir. Tarımı canlandırmak, kırsal yoksulluğu önlemenin büyük bir parçası olsa da tümü değildir (IFAD, 2001). Bu nedenle başta tarım olmak üzere entegre kırsal kalkınma faaliyetlerine ağırlık verilmelidir.

SON SÖZ...

Yıl 1996, Dünya Gıda Zirvesi iddialı ve umut verici bir karara imza atıyor. "2015 yılına kadar dünyada gıda yetersizliği çekenlerin sayısı yarı yarıya azaltılacaktır". Bu iddialı bildiği, sınırlı olmasına rağmen memnuniyet vericidir. Hedefe yaklaşılması hali hazırda zor görünse de kafalarda bir ışık yakması açısından önemlidir. Çünkü halen yaklaşık 800 milyon insanın kronik gıda yetersizliği çektiği hesaplanmaktadır. Bununla birlikte günde 2 dolardan daha az geliri olan insan sayısının 2 milyar civarında olduğu ifade edilmektedir.

Eğer New York'taki vahşet beş kat daha kötü olsaydı ve her gün tekrarlınsaydı, nedenleriyle başa çıkılana kadar dünya gerçekten başka şeyle ilgilenmezdi. Yetersiz beslenmeden ölen insanlar dünyanın durmasını beklemiyor, ama dünyanın kendi durumlarına daha fazla dikkat etmesini, nedenlerini bulup çıkarma ve başa çıkma kararlılığında olmasını bekleme hakları vardır. Yoksullara hizmet eden yeni bir tarım ve entegre kalkınma sistemini inşa etmek hepimizin görevidir

Tarih 11 Eylül 2001, Amerika ve tüm dünya şokta. İkiz kulelere yapılan saldırı sonrası 3.000 insan hayatını kaybetti. Dünyanın bütün basın yayın organları olayın her saniyesini canlı olarak yansıtıyor. İnsanlar şaşkın, Amerikalılar yasta. Yanarak acı içinde ölen vatandaşlarının yasını tutuyorlar. Bu olayın faillerini bulmak ve yaraları sarmak için derhal harekete geçiyorlar. Failler bulunmalı ve yok edilmeli derken tüm dünya haklılıklarını teyit ediyor. Ama aynı gün yani 11 Eylül 2001'de dünyanın başka yerlerinde, me-

sela Afrikada, mesela Asya'da beş yaşın altındaki 16.500 çocuk yetersiz beslenme nedeniyle hayatını kaybediyor. Kimsenin haberi yok. Kimsenin kılı kıpırdamıyor. Kameralar objektiflerini başka yere çevirmiş, kalemler başka ilginç (!) şeyler için karalıyor kâğıtları. Dünya durmadı, gazeteler trajediyle dolup taşmadı ve çocukları ölenler için bir acıma dalgası yaşanmadı. Ve onların ölümlerinin nedeninden, bundan sorumlu olanların bulunup ortaya çıkarılmasından bahsedilmedi.

Ve sonraki gün yani 12 Eylül 2001. Beş yaşın altındaki 16.500 çocuk daha hayatını kaybediyor. Açlıktan ölmek, yanarak ölmekten daha az acı verici olmasa gerek. Ve sonraki gün aynı sayıda çocuk daha ölüyor, ve sonraki gün, sonraki gün... Ve bu satırları okuduğunuz gün.

Kimse Amerika örneğinde olduğu gibi olayın faillerini bulma kaygısını taşımadı içinde, yoksulluğun nedenleri farklı karmaşık temellere dayansa da bu durum harekete geçmeyi engelleyen bir mazeret olamaz.

Eğer New York'taki vahşet beş kat daha kötü olsaydı ve her gün tekrarlınsaydı, nedenleriyle başa çıkılana kadar dünya gerçekten başka şeyle ilgilenmezdi. Yetersiz beslenmeden ölen insanlar dünyanın durmasını beklemiyor, ama dünyanın kendi durumlarına daha fazla dikkat etmesini, nedenlerini bulup çıkarma ve başa çıkma kararlılığında olmasını bekleme hakları vardır. Yoksullara hizmet eden yeni bir tarım ve entegre kalkınma sistemi inşa etmek hepimizin görevidir (Madeley, 2002). ■

Kaynakça

- Chang, H. (2007) Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü. İletişim Yayınları, İstanbul: 248 s.
- Diamond, J. (2007). Tüfek, Mikrop ve Çelik (İnsan Topluluklarının Yazgıları). Tübitak Popüler Bilim Kitapları-173, Ankara, 610 sayfa.
- IFAD (2001) the Challenge of Ending Rural Poverty. Rural Poverty Report 2001, Roma.
- Madeley, J. (2002) Herkese Gıda. Çitlembik Yayınları, Ankara: 205 s.
- RSBP (2001) Eat this: Fresh ideas on the WTO Agreement on Agriculture, RSPB, March 2001
- TÜİK (2011) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistem Sonuçları, TÜİK Haber Bülteni: Ankara, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10736>, 16.08.2012.
- TDK (2012) Güncel Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu: Ankara. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&sarama=gts&guid=TDK.GTS.502cdd4b9a6c80.36279818, 16.08.2012
- Vallvé, R. (1993) The decline of diversity in European agriculture. The ecologist, March/April 1993.

KARA KITA AFRIKA'NIN YOKSULLUK İLE MÜCADELESİNDE YENİ ARAYIŞLAR

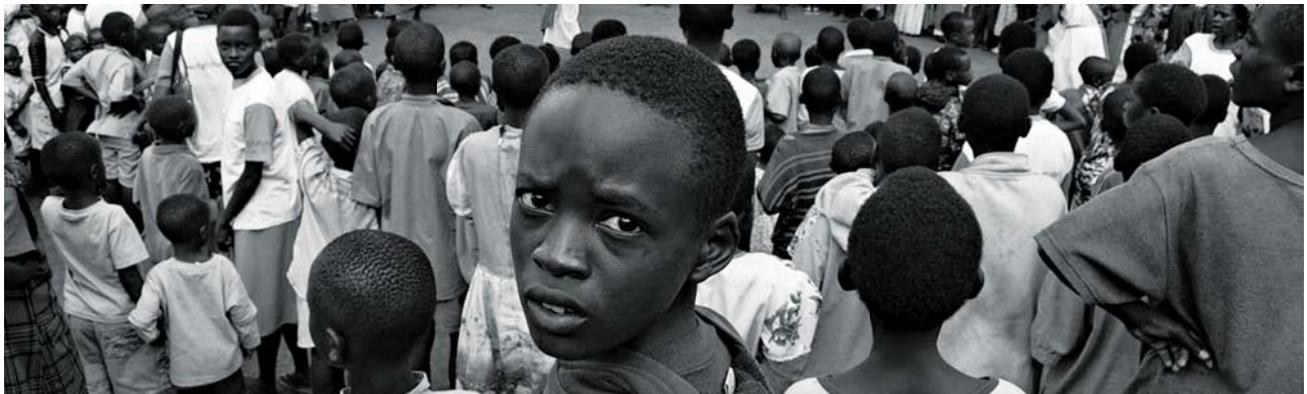
Mustafa BALTACI | Karacadağ Kalkınma Ajansı Uzmanı

Yoksulluk, insanlık tarihinden bu yana var olan bir yaşamsal sorundur. Yoksulluk değişen zamana ayak uydurmakta, varlığını ekonomik ve sosyal yaşam içerisinde başkalaşım geçirerek sürdürmektedir. Değişen ve büyüyen yoksulluk sorununa karşı, yoksullukla mücadele politikalarının da sürekli gelişebilen bir yapıda olması gerekmektedir. Yoksulluğun kavramsallaşması ve yoksulluk sistematigi üzerine ilk çalışmaların 17. yüzyılın başlarında gözlemlenmek mümkündür. Yoksulluğu tanımlama amacıyla yola çıkan bu çalışmalardan günümüze yoksulluk konusunda üzerinde uzlaşılan ortak bir tanıma henüz ulaşamamıştır. Yoksulluk için yapılan farklı tanımlar doğrultusunda farklı çözümler üretilmeye çalışılmıştır. 18. yüzyılda ortaya çıkmaya başlayan kitlesel yoksulluk ile önemli düşünür ve kuramcılar yoksulluk ve bölüşüm sorunlarına ilgi göstermeye başlamıştır. Adam Smith Milletlerin Zenginliği (Wealth of Nations) adlı kitabında, ülke zenginleşirken yoksulluğun artmasını önemli bir paradoks olarak gündeme getirmiştir. Bunu ekonomik sistemin önemli bir aksamı olarak gündeme getiren Adam Smith, ekono-

mik sistemin başarısının ölçülmesinde en yoksul yurttaşların durumlarının ne kadar iyileştiğinin bir ölçü olarak kullanılmasını önermiştir. Sanayi devriminin ardından büyüyen yoksulluk sorunu o dönem sanayi devrimini yaşayan ülkelerde, başta İngiltere olmak üzere, sosyal, ekonomik ve kültürel düzeyde önemli bir konu olarak ön plana çıkmıştır. Sanayi devriminin ardından yaşanan I. Dünya Savaşı, Büyük Buhran ve II. Dünya Savaşı ile yoksulluk sorunu hızla tırmanmış ve II. Dünya Savaşı sonrasında bütün dünyayı saran bir sorun haline almıştır. II. Dünya savaşı sonrası Gelişme İktisadının popülerleşmesi ile hızlı büyüme döneminde, büyümenin etkilerinin zaman içerisinde bütün topluma yayılacağı ve yoksulluğun uzun dönemde çözülebileceği görüşü ortaya çıkmıştır. Bu görüşün kaynağında Kuznets'in çalışmaları doğrultusunda büyümenin ilk aşamalarda eşitsizliği arttıracığı, ancak belirli bir gelir düzeyine erişildikten sonra eşitlikçi bir görünüm sağlayacağı görüşü etkili olmuştur. 1960'lı yıllarda hızlı büyümeye karşın az gelişmiş ülkelerde yoksulluğun azalması bir yana daha da artması yoksullukla mücadelede farklı yaklaşımla-

rın doğmasının temelini oluşturmuştur. 1970'li yıllar yoksulluk ve bölüşüm sorunlarının Gelişme İktisadı içerisinde öneminin arttığı dönem olmuştur. Bu dönemde yoksulların temel ihtiyaçlarının karşılanması, onların üretim faktörlerine erişiminin sağlanması ve istihdam olanaklarının artırılmasını amaçlayan "Büyüme ile Birlikte Yeniden Dağıtım" yaklaşımı ön plana çıkmıştır. 1980'li yıllarda Neo-liberal politikaların ön plana çıkması ile gelir dağılımı ve yoksulluk sorunları yerini kısa dönem istikrar sorunları ve dışa açık ekonomiye geçiş sürecinin sorunlarına bırakmıştır. Bu dönemden sonra hızla artmaya başlayan yoksulluk özellikle kendisini az gelişmiş ve geliştirmekte olan ülkelere göstermiştir.

İstikrar programları ve dışa açık ekonomiye geçiş birçok ülkede işsizlik ve gelir dağılımında adaletsizliğe neden olmuştur. Yoksulluğun kontrol altına alınamaması ve sürekli artması, kuşkusuz yoksullukla mücadelede yeni politikaların üretilmesini gerekli Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği yoksulluk kavramına bakışlarını ve yoksullukla mücadele stratejilerini yoksulluğun aldığı bu boyut çerçevesinde güncellemiş ve geliştirmişlerdir.

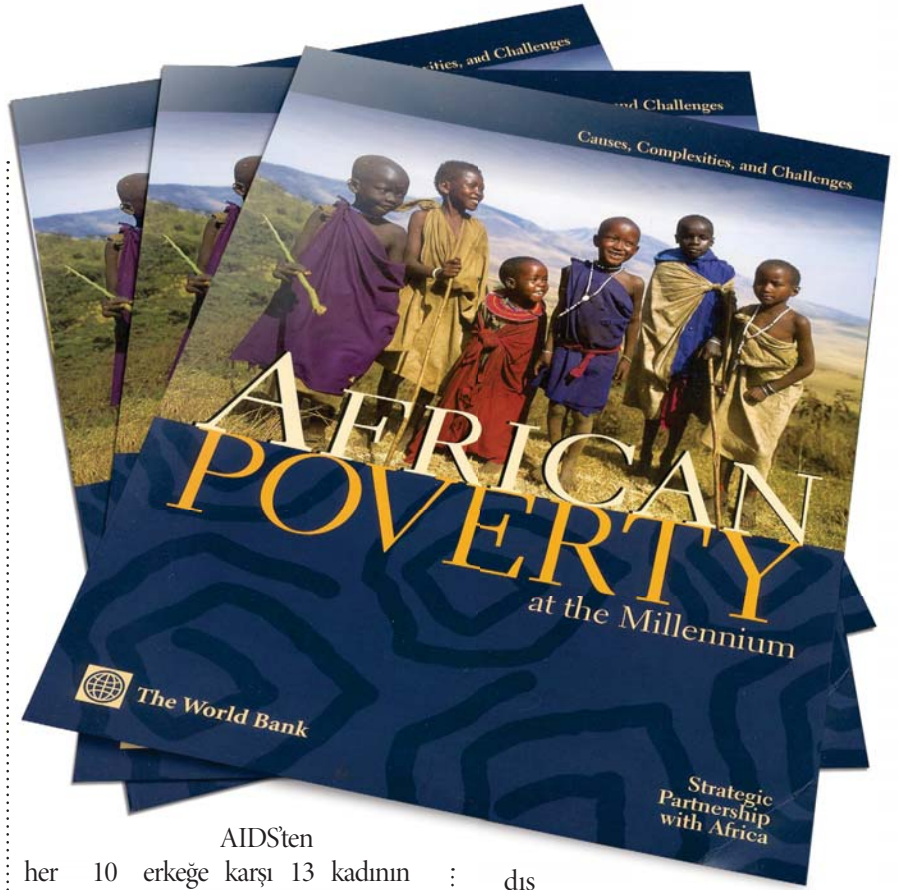

MAKALE

Yoksullukla ilgili henüz üzerinde uzlaşmış bir tanım bulunmamaktadır. Yoksulluğun tanımlanabilmesi ile ilgili çalışmalar 19. yüzyıl İngilteresinde başlamıştır. İngilterede yapılan bu çalışmalar sırasında geliştirilen mutlak yoksulluk yaklaşımına uygun ilk yoksulluk tanımı Seebom Rowentree tarafından geliştirilmiştir. Rowentree yoksulluğu "Toplam kazançların, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan yiyecek, giyim vb. asgari düzeydeki fiziki ihtiyaçları karşılamaya yetmemesi" olarak tanımlamıştır. Mutlak yoksulluk kavramı zaman içerisinde farklı yorumlanmıştır. Bugün genel kabul gören mutlak yoksulluk tanımı bireyin temel insani ihtiyaçları olan; beslenme, barınma, temiz içme suyu, temizlik ve bilgiye ulaşımın eksikliği durumu olarak tanımlanmıştır.

8 Eylül 2000 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Binyıl Zirvesinde 189 ülke tarafından kabul edilen "Binyıl Kalkınma Hedefleri"nde 1. hedef "Mutlak Yoksulluğu ve Açlığı Yok Etmek", yani günlük geliri 1 Doların altında kalan insan sayısının 2015 yılına kadar yarı yarıya azaltmak olarak yer almıştır.

1980'li yılların ortalarından itibaren, birçok Afrika ülkesinde, ekonomik sorunların çözülmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amacıyla yapısal reformlar gerçekleştirilmiş ve zaman içinde bu reformların bazı olumlu sonuçları görülmüştür. Ancak, sağlanan olumlu gelişmeler, henüz, Afrika ülkelerinde, uzun yıllar yaşanan ekonomik çöküşün etkilerinin ortadan kaldırılması için yeterli olmaktan uzaktır. Açlık Afrikadaki problemlerin kalbini oluşturmaktadır. Orta gelirli ülkelerin bile, Gabon ve Botswana gibi, nüfuslarının büyük bölümü açlık içinde yaşamaktadır. Kıta, özellikle Sahra altı Afrika, en yüksek yetersiz beslenme oranlarına sahne olmaktadır. Tüm bölgelerin ilkokula kayıt oranının en düşük olduğu ve cinsiyet ayrımının yaşandığı (0.86 gibi düşük bir oran) bölge durumundadır. HIV/AIDS krizi kıtanın büyük çoğunluğunu yıkıp geçerken canları ve ocakları yok etmektedir. Örneğin, UNAIDS 2004 verilerine göre

AIDSten

her 10 erkeğe karşı 13 kadının etkilendiğini göstermektedir ki, AIDSten daha çok kadınlar muzdarip durumdadır. Bu bölgede sıtma ve tüberküloz vakaları en yüksek düzeydedir ve doğum sırasında ölen anne veya çocuk sayısı gelişmiş ülkelerden 46 kat daha fazladır.

Afrikada birçok ülke Yoksulluğu Azaltma Stratejisi (YAS) başlatmıştır ve temiz içme suyuna erişimde ciddi anlamda mesafe kaydedilmiştir. Milenyum Projesi tarafından öne sürülen beş yapısal sorun bulunmaktadır; çok yüksek ulaşım masrafları ve ufak piyasalar (bu durum karayla çevrili ülkelerde daha da vahimdir), düşük verimlilikte tarım, çok fazla hastalık yükü, tarihten gelen negatif jeopolitik tarih ve yurtdışından teknolojinin çok yavaş getirilmesi. Yardımlar, bu gerçekleri ve bunların altında yatan sebepleri hesaba katmalıdır. Yardımların etkin olmasına mani olabilecek engeller (çeşitli kapasite ve sürdürülebilirlik eksikliği de dâhil) uygulanabilir metotlarla, geçmiş tecrübelerden ders alarak ve tarafların geniş bir kesiminden fikirler alarak ele alınmalıdır.

Afrikada refah içinde bir geleceğin sağlanması için siyasetçiler tarafından tanımlandığı gibi ekonomik politikalar, iş adamlarını desteklemeli ve buna odaklanarak, ülke pazarı Afrikanın diğer bölgelerine ve

dış

dünyaya açılmadır. Tutarlı ekonomik politikalar, dış yardımlara güvenden daha çok genişletilmiş vergilendirme temeline yol gösterecektir. Kırsal kesimin; uzun vadeli planlama yapmasına olanak sağlamak, etkin tarımsal uygulamalarda yer almasına ve kendi ürünlerine değer biçme hususunda araştırma yapması adına "işletme düşüncesine" ihtiyacı vardır. Afrika kıtası zengin kaynaklarından, bölgenin menfaatleri doğrultusunda yararlanmak isteyen iş adamları için eşsiz bir gelişim merkezi konumundadır. Doğal kaynak zengini olan kıta; Güney, Doğu, Batı, Orta ve Kuzey Afrikada bölgesel merkezlerin ekonomik etkinliklerine acilen ihtiyaç duymaktadır. Bu durumda kıta ekonomisinin, yardım ve hammadde ihracatında güven duyulan bir ekonomiye dönüşmesine yardımcı olacaktır. Dış yardım endüstrisini ölçülü bir biçimde küçültme yöntemi, Afrikanın kendi insanlarının kabiliyetlerini fark etmeleri açısından en uygun yöntemdir. Afrika kıtasındaki ekonomik gelişmenin anahtarı kesinlikle bölge insanıdır. Afrikalı ülkeler nezdinde kaydedilmiş % 5'lik ekonomik büyüme, gelişen güçler tarafından Afrikanın hammaddelerine yeniden duyulan ilgiye ve Afrika piyasasında bütün-

leşmeye yönelik olarak yapılan araştırmalara bağlanabilir.

Afrika ekonomisinin refaha dayalı geleceği şu şekilde başarılı olabilir:

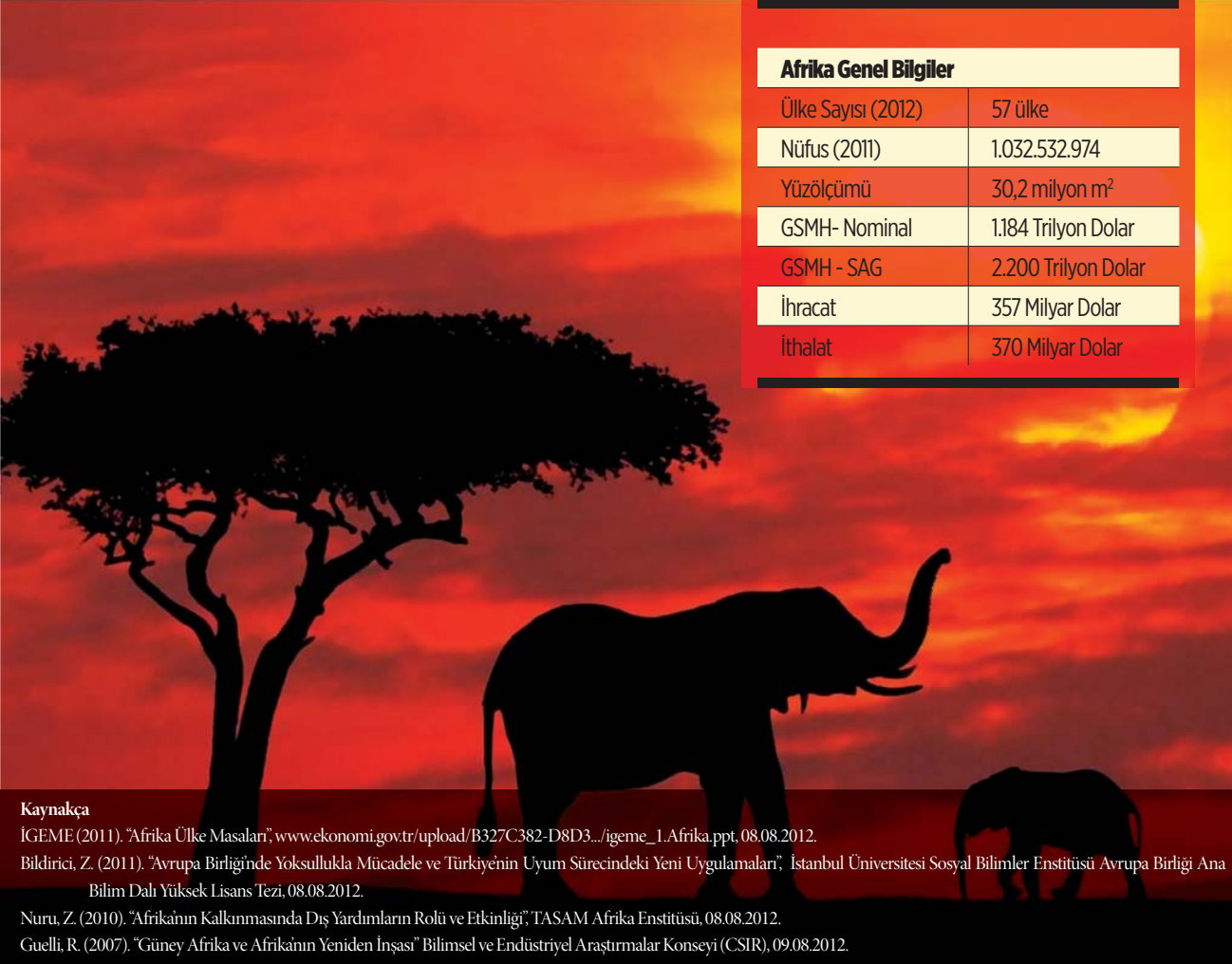
Mevcut güçler (ABD ve Avrupa) ve Yükselen güçler (Çin, Hindistan, Brezilya); gibi her iki kategoride yer alan devletler, Afrika'nın kaynakları için birbirleri ile yarış halindedirler. Şüphesiz söz konusu yarışta Afrika'nın zenginliklerindeki göstergelerin önemli rolü bulunmaktadır. Yerel ve dış yatırımcılar açısından muhakkak Afrikalıların kendi hammaddelerini zenginliğe dönüştürebilmelerine imkân verebilmeleri hususunda teşvik edilmeleri gerekmektedir. Dış yatırımlara odaklanmak, stratejik olarak sırasıyla kıtada üreticilerin istenilen neticenin alınması için gerekli olan sayıyı kurmaları adına yapılmıştır. Afrika, üretim ve tüketimde altyapısının büyümesini ko-

laylaştırmak adına kendisini maddi ve hukuki olarak geliştirmeye ihtiyaç duymaktadır. Yasal reformlar, elverişli bir biçimde sözleşmelerin yerine getirilebilmesini ve uyuşmazlıkların çözümünü garanti etmelidir. Afrika'nın ilerleme kat etmesi için kendine güven ve davranışların değişimi gereklidir.

Afrikalılar mutlaka Afrika içi ticareti, düşük seviyedeki üretimi ve tüketimi uluslararası piyasaya girmek için adım atmış gibi desteklemeye teşvik etmelidirler. Küresel ekonomiye uyum sağlamak doğrultusunda, Afrikalı ülkelerin sınırlarını, kendi piyasa ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yine Afrikalı girişimcilere açmaları gerekmektedir.

Afrika Kitasında yeniden yapılanmayı gerçekleştirmenin ana noktası – Afrika Rönesansını anımsarsak- kesinlikle ticaret-

tir. Afrikalı hükümetler, sadece evrensel ticarete bağlı kalarak, kalkınmayı gerçekleştirmeyi ve kendi istikrarını sağlamayı umut edebilirler. Fakat dış dünya ile yeniden bağlantı kurmak kolay olmayacaktır. Eğer Afrika kıtası, bir düzene girmezse, dünyadaki büyük güçlerin piyasalarını onlara açmaları daha az oranda olacaktır; diğer yandan, Afrika'nın fakir ülkeleri, ticaret ve yabancı yatırımlar olmaksızın giderek gerilemektedir. Bu çok zorlu bir husustur, fakat Afrika, sonunda savaş sonrası yeniden yapılanma konusunu, iş konuşmalarında ve toplantılarda, halka yakın en önem teşkil eden alanlarda ele alır ise, bu durumun ortadan kaldırması imkânsız değildir. Şuan sorun teşkil eden tek husus harekete geçme zamanıdır ve hiçbir önemli Afrika ülkesi veya kurumu yeterli hızla hareket ediyormuş gibi görünmemektedir. ■

Afrika Genel Bilgiler	
Ülke Sayısı (2012)	57 ülke
Nüfus (2011)	1.032.532.974
Yüzölçümü	30,2 milyon m ²
GSMH- Nominal	1.184 Trilyon Dolar
GSMH - SAG	2.200 Trilyon Dolar
İhracat	357 Milyar Dolar
İthalat	370 Milyar Dolar

Kaynakça
 İGEME (2011). "Afrika Ülke Masaları", www.ekonomi.gov.tr/upload/B327C382-D8D3.../igeme_1.Afrika.ppt, 08.08.2012.
 Bildirici, Z. (2011). "Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamaları", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 08.08.2012.
 Nuru, Z. (2010). "Afrika'nın Kalkınmasında Dış Yardımların Rolü ve Etkinliği", TASAM Afrika Enstitüsü, 08.08.2012.
 Guelli, R. (2007). "Güney Afrika ve Afrika'nın Yeniden İnşası" Bilimsel ve Endüstriyel Araştırmalar Konseyi (CSIR), 09.08.2012.

YOKSULLUK VE TERÖR

Dr. İlhan KARAKOYUN | Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

1. GİRİŞ

Günümüz küreselleşen dünyanın karşı karşıya bulunduğu en önemli sorunların başında artan ve küresel bir boyut kazanan terör ve yoksulluk ile gelir dağılımındaki eşitsizlik gelmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerde yaşanan bu sorunlar, küresel barışı tehdit eden unsurlar arasında ilk sıralarda yer almaktadır.

Geleneksel olarak yoksulluk az-gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler için bir sorun olarak görülmesine ve yoksul insanların büyük bir kısmı az-gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde yaşamalarına rağmen, 20. yüzyılın son çeyreğinde, yoksulluk küreselleşmiş ve yoksulluk içinde yaşayan insan sayısı sadece azgelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde değil, çoğu gelişmiş ülkede de artış göstermiştir. Yapılan ampirik araştırmalarda, son çeyrek yüzyılda İngiltere, Hollanda ve ABD gibi gelişmiş ülkelerde

yoksul insan sayısının yükseldiği ve yoksulluğun giderek daha kötü bir görünüm aldığı tespit edilmiştir (Triest, 1998; Castells, 2003 ve Thomas, 2000).

20. yüzyılın son çeyreğinde bütün dünyada yaygınlık kazanan ve 11 Eylül olayı ile zirveye ulaşan küresel sorunlardan biri de terördür. Bilgi, iletişim ve ulaşım teknolojisindeki başdöndürücü gelişmeler terör örgütlerini de etkilemiş ve bu örgütlerin eylemleri de küresel nitelik kazanmıştır.

Bu yazıda, günümüz dünyasında yaşanan terörün nedenlerinden biri yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizlik midir? Yoksa, terör, yoksulluğa yol açan ve derinleştiren sebeplerden biri midir? Sorularının cevabını bulmaya yönelik olarak yoksulluk ve terör ilişkisi irdelenmektedir.

2. DÜNYADA YOKSULLUK VE TERÖR

Günümüzde küresel bir boyut ka-

zanan yoksulluğun artıp artmadığı ve yoksulluk trendleri ile küreselleşme ve yoksulluk arasındaki ilişki konusunda "Büyük Tartışma (Great Debate)" (Held ve McGrew, 2003) yaşanmaktadır. Neoliberalere göre, ekonomik liberalleşme ve dünya ekonomisi ile entegrasyon beraberinde ekonomik büyüme yaratmakta ve dünyayı daha iyiye doğru dönüştürmektedir. Başka bir deyişle, neoliberaler, yoksul ülkelerin dünya ekonomisine entegrasyonundaki artışın bir sonucu olarak, küresel düzeyde yoksulluk da azalmaktadır (bkz. Wolf, 2005; Dollar ve Kraay, 2003). Neoliberalizmin karşıtı olanlar ise, dünyadaki yoksulluğun azalmadığını, tersine, küreselleşmenin yarattığı etkenlerle arttığını iddia etmektedirler (bkz. Wade 2005; Chossudovsky 1997; Woods 2003).

Dünya Bankasının (DB) tahminlerine göre, günlük 1 \$'dan az bir gelirle yaşayan nüfus sayısı 1990'da **1.219 milyon**

iken, 2001 yılında bu rakam **1.101 milyona** gerilemiştir. Fakat, Çini çıkardığımızda, 1990 yılında **841 milyon** olan bu rakam 2001 yılında **888 milyona** yükselmiştir. Aynı zamanda, dünyadaki farklı bölgeler yoksulluk açısından farklı eğilimler göstermiştir. Doğu Asya & Pasifik ve Çinde bir azalma görülürken, günlük 1 \$'dan az bir gelire yaşayan nüfus sayısı Alt-Sahra Afrikasında yaklaşık % 38 yükselmiştir (1990'da **227 milyon** iken 2001 yılında **314 milyon** olmuştur) (World Bank, 2004: 3, Table 1d).

Yoksulluğun yanında dünyadaki eşitsizlik daha ciddi boyutlara ulaşmıştır. Örneğin, dünya nüfusunun en zengin % 1'inin geliri, en yoksul % 57'sinin gelirin eşittir. ABD nüfusunun en zengin % 10'nun geliri, dünya nüfusunun en fakir % 43'ünün gelirin eşittir. Dünya nüfusunun en zengin % 5'inin geliri, en yoksul % 5'inin gelirinden 114 kat daha fazladır (Cirhinlioğlu, 2003).

21. yüzyılın en önemli sorunlarından biri haline gelen terörizm de, insanlığın bugünü olduğu gibi yarını da tehdit etmektedir. 1980'li yıllara kadar yoksulluk gibi terörizm de, sadece geri kalmış ya da gelişmekte olan ülkelerin bir sorunu olarak görülmekteydi. Bu nedenle, gelişmiş birçok ülke terörle mücadele konusunda gerekli hassasiyeti göstermiyor; hatta bazı ülkeler terör örgütlerine gizli ya da açıktan eğitim, kamp yeri ve lojistik destek sağlıyorlardı (Akyıldız, 2008).

11 Eylül 2001 tarihinde Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a düzenlenen saldırılar, terörün küresel boyutunu ve ulaştığı noktayı göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır. 11 Eylül Saldırıları, ABD başta olmak üzere diğer gelişmiş ülkelerin terörle mücadeledeki yaklaşımlarında bir kırılma noktası olmuştur.

Dünyada terörün yaygın olduğu ve iç barışın olmadığı Afganistan, Irak ve Alt Sahra Afrikası ülkelerinin (günümüzde Suriye), aynı zamanda, dünyadaki en yoksul ve gelir dağılımının en dengesiz olduğu bölgeler olduğunu görüyoruz. Bu durum, yoksulluğun, terör ve terör-

rizmin en önemli sebeplerinden biri olduğunun veya terörün destek bulmasını kolaylaştırdığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Benzer şekilde, ülkedeki terör ve siyasal istikrarsızlıklar ile şiddet olayları, ekonomik ve sosyal istikrarsızlık yaratarak gelir dağılımında bozulmalara ve yoksulluğun artmasına veya derinlik kazanmasına katkıda bulunmaktadır.

3. TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE TERÖR

Türkiyede hızlı nüfus artışı, sanayileşmenin gerçekleştirilememesi, ekonomik krizler, siyasal istikrarsızlık, işsizlik, göç, çarpık kentleşme ve terör gibi sebeplerle, özellikle 1990'lı yıllarda, yoksul ailelerin sayısında bir artış gözlenmiştir. Nitekim DPT'nin 2001 yılında hazırladığı bir rapora göre, Türkiyede toplam yoksul sayısı 14,5 milyon civarındadır.

Dünya Bankası (DB) tarafından yapılan araştırma sonucu yayınlanan bir rapora göre; Türkiyede 1994 yılından beri mutlak (aşırı) yoksulluk (kişi başı 1 \$/gün) pek değişmemiş olup uluslararası

standartların oldukça altında kalmıştır. Kentsel yoksulluk 1994 yılından beri artmıştır. Eşitsizlik pek değişmemiş olup uluslararası standartların üstünde kalmıştır (World Bank, 2003).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, 2011 yılında Türkiyede "eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirin % 50'si" dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre nüfusun % 16,1'i yoksulluk riski altındadır. Kentsel ve kırsal yerler için hesaplanan yoksulluk sınırlarına göre, kentsel yerlerde bu oran % 13,9 iken, kırsal yerlerde % 15,7'dir. (TÜİK, 2012).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1990 yılından beri her yıl "**İnsani Kalkınma Endeksi**" (*The Human Development Index - HDI*) yayınlanmaktadır. HDI, insani kalkınmanın üç boyutuna bakmaktadır: sağlıklı ve uzun bir yaşam (life expectancy), eğitilmiş olma (okur-yazarlık, ilk, orta ve liseye kayıt oranları) ve kabul edilebilir bir yaşam standardı için yeterli bir gelire sahip olmak. 2011 yılı İnsani Kalkınma Raporuna göre, 0,699 HDI ile Türkiye, 187 ülke arasında 92. sırada yer almaktadır. Bu rakam ile Türkiye, Yüksek İnsani Kalkınma Grubundaki ülkelerden bir konumundadır (UNDP, 2012).

Türkiyede yoksulluk dışında, ancak yoksullukla yakından ilgili yaşanan önemli bir sorun da **gelir dağılımındaki eşitsizlik**dir. DİE'nün 2003 yılında yaptığı bir araştırmada toplam nüfus % 20'lik dilimlere ayrılmıştır. Birinci dilim en yoksul kesim olup milli gelirden aldığı pay, 1994 yılında % 4,9 iken 2002 yılında artarak % 5,3 olmuştur. İkinci dilim az yoksul kesim olup milli gelirden aldığı pay, 1994 yılında % 8,6 iken 2002 yılında % 9,8'e yükselmiştir. Üçüncü dilim orta gelir grubu olup milli gelirden aldığı pay, 1994 yılında % 12,6 iken 2002 yılında 1,4 puanlık bir artış göstererek % 14,0 olarak gerçekleşmiştir. Dördüncü dilim az zenginler olup milli gelirden aldığı pay, 1994 yılında % 19,0 iken 2002 yılında % 20,8'e yükselmiştir. Beşinci dilim en

Yoksulluğun terörü kö-rüklediğini ve umutsuz insanların terör örgütlerince kolaylıkla kullanılabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Diğer taraftan, bir bölge veya ülkede yaşanan terör olayları, ekonomik ve sosyal barışı olumsuz yönde etkileyerek yoksulluğa ve gelir dağılımında eşitsizliğe sebep olmaktadır. Terör olaylarının yol açtığı göç ve nüfus hareketleri, yoksulluğun artması ile sonuçlanmaktadır.

zengin kesim olup milli gelirden aldıkları pay, 1994 yılında % 54,9 iken 2002 yılında % 50,1'e gerilemiştir (Gündüz 2006). 2011 yılında ise, Türkiye'de, Yüzde 20'lik gruplarda, en yüksek gelire sahip grubun toplam gelirden aldığı pay % 46,7 iken, en düşük gelire sahip grubun aldığı pay % 5,8'dir (TÜİK; 2012). Bu rakamların da gösterdiği gibi, 1994-2011 döneminde Türkiye'de gelir dağılımında yoksul kesim lehine az da olsa bir iyileşme olmuştur.

Göç, Türkiye'de de yoksulluğun en başta gelen sebepleri arasında yer almaktadır. Türkiye, hem başka bir ülkeden savaş nedeniyle gelen mülteciler olgusunu (İran-İrak Savaşı ile Suriye Krizi mültecileri, Bosna'dan Türkiye'ye yapılan göç gibi), hem 1950'li yıllardan itibaren giderek artan kırdan kente göç olgusunu, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki **terör olayları nedenli göç olgusunu** yaşayan bir ülkedir (Buğra ve Keyder, 2006).

İster başka ülkeden ister ülke içinde olsun, terör ve savaşların sebep olduğu zorunlu göç, ekonomik nedenli göçten tamamen farklı bir göç türüdür. Ekonomik nedenli göç, gidilen yerde yoksul sayı/oranını artıran bir neden olabilir. Kentsel yoksulluktaki artış ve kırsal kesim yoksulluğundaki azalma bu etkene bağlı açıklanabilir. Ancak, aslında bu tip göçte yoksulların yer değiştirmesi söz konusu olduğu için, toplam yoksulluktaki bir artıştan ziyade, yoksulluk tipi ve belki derecesi bakımından bir artış beklenir. Oysa, *terör ve savaşların sebep olduğu zorunlu göç, ani yoksullaşma sebebidir*. Çünkü bulunduğu yerde hayatını sürdürebilen, ekonomik nedenlerle orayı terk etme iradesi göstermemiş olan insanlar, göç nedeniyle yoksullaşmaktadır. Gidilen yerde işe, konuta, sosyal imkânlara (okul, sağlık hizmeti gibi) erişim çok zorlaşabilmektedir. Ayrıca, zorunlu göç, gidilen yerleşimin kaynaklarını, altyapısını zorladığı için daha önce oraya yerleşmiş kesimlerde düşmanlığa varan yaklaşımlara zemin oluşturabilmektedir (DPT, 2001).

4. YOKSULLUK VE TERÖR İLİŞKİSİ

Yoksulluk ve terör sorunları birbirlerini etkileyen, yerine göre biri diğerinin sebebi veya sonucu olan sorunlardır. Yoksulluğun terörü körüklediğini ve umutsuz insanların terör örgütlerince kolaylıkla kullanılabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Diğer taraftan, bir bölge veya ülkede yaşanan terör olayları, ekonomik ve sosyal barışı olumsuz yönde etkileyerek yoksulluğa ve gelir dağılımında eşitsizliğe sebep olmaktadır. Terör olaylarının yol açtığı göç ve nüfus hareketleri, yoksulluğun artması ile sonuçlanmaktadır.

Terör ve terörizme yol açan doğrudan bir sebep olmazsa bile, ekonomik açıdan yoksulluk, birçok terör örgütü tarafından istismar edilerek terör örgütlerine eleman bulunmasında elverişli bir ortam hazırlamaktadır. Nitekim dünyadaki birçok terör hareketinin ekonomik anlamda geri kalmış bölgelerde ortaya çıktığı ve rahat bir şekilde geliştiği görülmektedir (Taşçier, 2008).

Türkiye'de yoksulluk ve eşitsizlik ile terör olayları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılan ampirik bir araştırmaya göre (Köseli, 2006), yoksulluk ve kamu yatırımları ile eğitim hizmetlerinin dağılımındaki eşitsizlikler, terörün değişik bölgelerde destek bulmasını ve hızlı bir şekilde yaygınlaşmasını kolaylaştırmaktadır. Çünkü terörizmin ana sebeplerinden biri adaletsizlik duygusudur. Yoksulluk ve eşitsizlikler, bireylerde adaletsizlik duygusunu uyarak terörün atmasına ve yaygınlaşmasına katkıda bulunabilmektedir.

Doğu ve özellikle Güney Doğu Anadolu Bölgelerimizde yaşanan terör olaylarının yol açtığı zorunlu göç, kırsal alanda yaşayan yüz binlerce insanın yurtlarından kopmaları ile sonuçlanmıştır. Son derece düşük ekonomik ve beşeri sermayesi olan yüz binlerce insan, İstanbul, İzmir, Adana, Gaziantep, Antalya, Mersin ve Diyarbakır illeri başta olmak üzere, büyük kentlerin gecekondu ya da daha ziyade *"şehiriçi çöküntü alanları"*na yerleşmek zorunda kalmışlardır. Bu

durum, hem göç etmek zorunda kalan insanlar hem de göç ettikleri yerlerdeki insanlar için çeşitli psikolojik, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel sorunlara ve *"sosyal dışlanma"*ya yol açmaktadır (Adaman ve Keyder, 2008).

Zamanında alınmayan tedbirler ve uygun politikaların geliştirilememesi nedeniyle, göçle büyük kentlere gelen insanlar genellikle kentlerin kenar semtlerine ve akraba veya hemşehrilerinin yaşadıkları yerlere yerleşmektedir. Bu durum, kentlerde entegrasyona değil, sorun yumağı varoşların oluşumuna yol açmaktadır. Büyük kentlerdeki derin ekonomik ve sosyal eşitsizlikler nedeniyle, bu varoşlarda yaşamak zorunda kalan bireyler kendilerini toplumdan dışlanmış olarak hissetmekte ve terör örgütleri için bu insanların hissiyatını istismar etme olanakları artmaktadır. Terör örgütlerinin bu bölgelerdeki propaganda ve örgütlenme faaliyetleri, büyük kentlerimiz için ciddi tehditler oluşturmaktadır.

5. SONUÇ

Daha önce ifade edildiği gibi, yaygın küresel yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizlik ile küresel bir boyut kazanan terör ve terörizm günümüz dünyasının tanımlayıcı özelliklerinin başında gelmektedir. Hem ulusal hükümetler hem de güçlü küresel yönetim kuruluşları, bu durumun küresel düzen için potansiyel tehdit oluşturduğunun farkındadırlar. Bu nedenle, günümüzde küresel ilgi, yoksulluk ve terör sorunlarına yönlendirilmiş; Birleşmiş Milletler (BM) gibi bazı uluslararası kuruluşlar ile dünya barışı ve alternatif kalkınma savunucuları bu süreçte önemli rol oynamış; yoksulluk ve terör ile mücadele uluslararası gündemin zirvesinde yer almaya başlamıştır.

Yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizlik, diğer küresel bir sorun olan teröre yol açmakta veya terörün artarak yaygınlaşmasına katkıda bulunmaktadır. Benzer şekilde, terördeki artış da, siyasal ve ekonomik istikrarsızlık yaratarak yoksulluğu ve eşitsizliği daha da derinleştir-

rebilmekte veya yoksulluğu azaltmaya yönelik yatırımların yapılmasını engellemekte veya alınan önlemlerin etkisini azaltabilmektedir. Bu nedenle, yoksulluk ve terör ile mücadelede, bu iki sorunun karşılıklı etkileri göz ardı edilmemelidir.

Ülkemizde de yoğun bir şekilde yaşanan yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılması amacıyla, bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarını azaltmaya ve ortadan kaldırmaya yönelik tedbirler alınmaktadır. Son yıllarda, Bölgelerin potansiyellerini dikkate alan kalkınma ve ekonomik gelişme stratejileri geliştirilmeye çalışılmaktadır. Ancak, bu stratejilerin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki yoksulluğun hem sebeplerinden biri olan

hem de bu yoksulluktan beslenen terör sorununa kalıcı çözümler üretilmelidir. Çünkü terör sorunu çözümlenmedikçe, gerek yapılan yatırımlar ve gerekse uygulamaya konulan ekonomik önlemler kendilerinden beklenen faydayı sağlamamaktadır (Aktan, 2002). Bunun yanında, eğitim ve sağlık hizmetlerine gereken önem ve öncelik verilmeli; yatırım ortamı iyileştirilerek özel sektör yatırımları teşvik edilmeli; istihdam olanakları artırılarak işsizlik azaltılmalı ve büyük kentlere yönelik göç sonucu oluşan geçekundu ve varoş semtlerde kentsel dönüşüm projeleri uygulamaya konularak yaşam ve mekan kalitesi artırılmalı ve sosyal entegrasyon sağlanmalıdır.

Terörün azalması veya sona ermesi iki açıdan önem taşımaktadır. *Birincisi*,

terörle mücadele için harcanan kaynakların bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınması ve gelişmesi için tahsis edilmesi mümkün olacaktır. *İkincisi*, terörün yarattığı tehdit ve ekonomik istikrarsızlık ortadan kalkacağı için bölgeye daha fazla kamu ve özel sektör yatırımı yönlendirilebilecektir. Bu durumun yaratacağı istihdam olanakları, bölgede yaşayan vatandaşlarımızın gelir ve refah düzeyinde bir düzelmeye sebep olacak ve bölgedeki ve ülkemizdeki yoksulluğun azalmasına katkıda bulunacaktır. Yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin azaltılması da, toplumdaki adaletsizlik ve sosyal dışlanmışlık duygusu ile terör örgütlerinin propaganda ve istismar olanaklarını asgari düzeye indireceği için terörizmin azalmasına katkıda bulunacaktır. ■

Kaynakça

- Adaman, F. ve Ç. Keyder (2008). *Türkiyede Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma*. http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf, 16.11.2008.
- Aktan, C. C. (Ed.) (2002). *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Ankara: Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Hak-İş) Yayını.
- Akyıldız, A. S. (2008). "Dünyadaki Yeni Gelişmeler Perspektifinde Terör ve Terörle Mücadele", <http://www.caginpolicisi.com.tr/39/11-12-13.htm>, 17.11.2008.
- Buğra, A. ve Ç. Keyder (2003). *Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi*. Ankara: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) İçin Hazırlanan Proje Raporu, http://www.undp.org.tr/publications/Documents/new_poverty.pdf, 16.11.2008.
- Buğra, A. ve Ç. Keyder (2006). "The Turkish Welfare Regime In Transformation", *Journal of European Social Policy*, 8.2006, Vol. 16, pp. 211-228.
- Castells, M. (2003). "The Rise of the Fourth World", in D. Held and A. McGrew (eds.), *The Global Transformations Reader*. Second Edition, Cambridge: Polity Press, pp. 430-439.
- Chossudovsky, M. (1997). *The Globalisation of Poverty: Impacts of IMF and World Bank Reforms*. London: Zed Books.
- Cirhinlioğlu, Z. (2003). "Eşitsizlikler, Kalkınma Sorunları ve Terör", C.Ü. *Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık, Cilt 27, No. 2, 159-173.
- Dollar, D. ve A. Kraay (2003). "Spreading the Wealth", in D. Held and A. McGrew (eds.), *The Global Transformations Reader*. Second Edition, Cambridge: Polity Press, pp. 447-454.
- DPT (2001). "Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu", *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*, Ankara: DPT Yayını, <http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gelirdag/oik610.pdf>, 28.09.2005.
- Gündüz, A. Y. (2006). "Türkiyede Yoksullukla Mücadele Üzerine Bir İnceleme", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* www.e-sosder.com, ISSN:1304-0278, c.5, s.16, ss. 34-55.
- Held, D. ve A. McGrew (2003). "The Great Globalization Debate: An Introduction", in D. Held and A. McGrew (eds.), *The Global Transformations Reader*. Second Edition, Cambridge: Polity Press, pp. 1-50.
- Kesici, M. R. (2007). "Yoksulluk Şiddet Döngüsünün Sosyal Politika Açısından Analizi", *Çalışma ve Toplum*, Sayı 2, ss. 121-157.
- Köseli, M. (2006). *Poverty, Inequality & Terrorism in Turkey*. Virginia: Virginia Commonwealth University.
- Taşçer, F. (2008). "Küresel Bir Tehdit: Terörizm", <http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/PDF/fen-ed/KAYGI/2006-7/M6.pdf>, 17.11.2008.
- Thomas, C. (2000). *Global Governance, Development and Human Security: The Challenge of Poverty and Inequality*. London: Pluto.
- Triest, R. K. (1998). "Has Poverty Gotten Worse?", *The Journal of Economic Perspectives*, Volume 12, No. 1, Winter 1998, pp. 97-114.
- TÜİK (2012). "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2011", *Haber Bülteni*, 17 Eylül 2012, Sayı 10902, Ankara: <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do?metod=startArama>, 30.09.2012.
- UNDP (2012). *Human Development Report 2011: Sustainability and Equity: A Better Future for All*, <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2011/download/>, 30.09.2012.
- Wade, R. H. (2005). "Globalization, Poverty and Inequality", in J. Ravenhill (eds.), *Global Political Economy*. Oxford: Oxford University Press, pp. 291-316.
- Wolf, M. (2005). *Why Globalization Works*. New Haven and London: Yale University Press.
- Woods, N. (2003). "Order, Globalization and Inequality in World Politics", in D. Held and A. McGrew (eds.), *The Global Transformations Reader*. Second Edition, Cambridge: Polity Press, pp. 463-476.
- World Bank (2003). *Turkey: Poverty and Coping After Crises*. Washington D. C.: World Bank Publications.
- World Bank (2004). *World Development Indicators 2004*. Washington DC.: World Bank Publications.

GÖÇ VE YOKSULLUK

HANGİSİ NEDEN HANGİSİ SONUÇ?

Aysegül ÖZBEK | Karacadağ Kalkınma Ajansı PPKB Başkanı

1. GİRİŞ

Göç; süre sınırına, amacına ve ikametgah değişikliğindeki uzaklığa bağlı olarak farklı şekillerde tanımlanmakla birlikte genel olarak "bireylerin sürekli yaşadıkları yerleşim yerini değiştirerek bir başka yerleşim yerinde yaşamaya başlaması" olarak bilinmektedir. Göç, çoğu zaman sadece bir yerden başka bir yere taşınmayla biten bir süreç değildir. Birkaç etapta gerçekleşebilir ve çoğu zaman tek başına yaşanmaz. Bireyden ziyade haneler, akrabalar ve aralarında sosyal ilişkiler bulunan kişiler bir arada göç eder ya da zaman içerisinde birbirlerini destekleyici tarz da göç etmeye devam ederler (Skeldon, 2003). Göç, genel olarak daha iyi bir yaşam arayışının bir sonucu olduğu için aynı zamanda ekonomist J.K. Galbraith'in tanımlaması ile "yoksullukla mücadelenin en eski aracı"dır. (The House Of Commons London, 2004).

Göç, insanlık tarihi kadar eski olmakla beraber özellikle sanayileşmenin hızlandığı yıllardan itibaren hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde yoğun bir şekilde yaşanan süreçlere dönüşmüştür. Bu durum Türkiye'de de benzer şekilde yaşanmış, 1950'lerden itibaren tarımda çalışan nüfusun azalmaya başlaması ve sanayileşmedeki hızlanma ile kırsal kesimden şehirlere doğru göçler yaşanmaya başlamıştır. Göç olgusu ve hızla artan kentleşme 1950'lerden itibaren Türkiye'nin temel sosyal meselelerinden biri olmuştur, olmaya devam etmektedir. Göçle beraber yoksulluk da bir sorun alanı olarak gündeme gelmiş,

göç ile yoksulluk arasındaki sebep sonuç ilişkisi irdelenmeye başlamıştır. Bu çalışmanın asıl konusunu da göç ile yoksulluk arasındaki sebep-sonuç ilişkisi ve göçün yoksullukla mücadelede nasıl bir araç olduğu sorunsalı teşkil etmektedir.

2. TÜRKİYE'DE GÖÇ PROFİLİ

Türkiye'nin göç profiline bakıldığında, ADNKS verilerine göre; Türkiye'de her yıl nüfusun % 2'si, her beş yılda nüfusun yaklaşık % 10'u yer değiştirmektedir. Türkiye için 1927 yılından 2012 yılına kadar geçen dönemde kırsal ve kentsel nüfusuna bakıldığında; 1927 yılında % 75.8 olan kırsal nüfusun 2012 yılında % 22.8 düştüğü, % 24.2 olan kentsel nüfusun ise 2012 yılında % 77.2'ye çıktığı görülmektedir (TÜİK, 2012). Bu verilerden 1927 ile 2012 yılları arasında kırsaldan kente doğru yoğun bir göç yaşandığı ve kırsal nüfusun gitgide kentsel nüfusa dönüştüğü anlaşılmaktadır.

Türkiye'de 1950'lerde başlayan ve artarak devam eden bir göç hareketi söz konusudur ve literatürde yaşanan bu göçü tetikleyen faktörler itici (push factors) ve çekici (pull factors) faktörler olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde yaşanan göçlerin arkasında topraksızlık, arazilerin küçülmesi, tarımda makineleşme, hızlı nüfus artışı, yoksulluk, işsizlik, düşük ücret, sosyal hizmetlerin yetersizliği gibi "itici faktörler" vardır. Öte yandan göç hareketini tetikleyen iş imkânlarının fazlalığı, sanayileşme, yüksek ücret, daha iyi yaşam şartları, kişisel ve profesyonel gelişim için fırsatlar gibi şehrin çekici

yönleri de mevcuttur (The House of Commons London, 2004). Yoksulluk, düşük gelir, sağlık ve öğrenim hizmetlerinin yetersizliği karşısında kentlerdeki işgücü, yüksek gelir, öğrenim ve sağlık hizmetlerindeki fırsat eşitliği göç hareketinin temelinde yatan sebepler olarak değerlendirilmekte, toplumun hemen hemen her kesiminde görülen daha iyi yaşam koşullarına ulaşma arzusu tetikleyici neden olarak tanımlanmaktadır (Özer, 2012).

Türkiye'de göç süreci yapısal farklılıkları nedeniyle genellikle "1950-1980 dönemi" ve "1980 sonrası" olarak ele alınmaktadır. 1950'lerden itibaren tarım makinelerinin artmasıyla birlikte emeğe olan ihtiyacın azalması, arazilerin küçük parçalara bölünmesiyle ortaya çıkan topraksızlaşma, sanayileşme ile birlikte yaşanan iktisadi kalkınma, iletişim ve ulaşım da yaşanan ilerlemeler gibi sebeplerden dolayı kırsal bölgelerde yaşayan insanlar kasaba ve kentlere yerleşmeye başlamıştır (Dinçer, <http://metu.academia.edu>). Bu süreçteki şehirleşmenin çıkış noktası, şehirlerin çekim gücünden ziyade makineleşmenin emeğe olan ihtiyacının azaltılmasından kaynaklanan kırsal bölgenin itici gücü olmuştur (Dinçer, <http://metu.academia.edu>).

1950 ile 1980 yılları Türkiye'de göç hareketinin ve kentleşmenin yoğun ve hızlı yaşandığı ilk dönem olmuştur. Göç hareketi 1980'lerden sonra da fakılaşmaya başlayan yapısı ile devam etmiştir. Bu dönemde sanayileşmenin hızlanması ve kent yaşamının sağladığı olanakların artması ile kentlerin çekici gücü

temel tetikleyici faktöre dönüşmeye başlamıştır. 1950 ile 1980 yılları arasında göç eden hanelerin kente entegrasyon süreci ile 1980'lerden sonra göç edenlerin kente tutunma çabaları da farklılıklar göstermiştir. Bu iki dönem hem göçü tetikleyen nedenler hem de göç sonrasında yaşanan adaptasyon süreci bakımından farklı profiller sergilemiştir.

1950-1980 döneminde göç eden haneler iş bulma, geçekundu da olsa konut edinme konusunda 1980'lerden sonra göç eden hanelere göre çok daha avantajlı olmuşlardır. Özellikle 1990'lı yıllarda, sadece güvenlik nedeniyle zorunlu olarak göç etmek durumunda kalan haneler değil; aynı zamanda ekonomik nedenlerle kente göç eden yoksul haneler de ekonomide yaşanan darboğazlar nedeniyle göç ettikleri yerlerde hayata tutunmakta zorlanmışlardır. Bu yıllardan sonra kente göç eden yoksul hanelerin iş bulması, refah seviyesini arttırması ve sosyal hayata adapte olması çok daha güç olmuştur. Bu da yoksulluktan kurtulmak amacıyla kente göç eden hanelerin pek çoğunun bir süre sonra varoşlarda yaşayan kent yoksullarına dönüşmelerine yol açmıştır. Bu haneler, sosyal güvenlikten yoksun, geçici işlerde düşük ücretle çalışan, sosyal hizmetlerden oldukça sınırlı yararlanan, kötü barınma şartlarında toplumun diğer kesimlerinden kopuk yaşayarak marjinalleşen bir kitleye dönüşmüşlerdir (Taşkan, 2007). Dolayısıyla 1950'lerden itibaren kırdan kente doğru yaşamaya başlayan hızlı göç süreci özellikle 1980'lerden sonra kentsel yoksulluğu da beraberinde getirmiştir.

Göç her zaman yaşam standartlarında iyileşme ve refah getirmemiş aynı zamanda kent içi eşitsizliklere, kutuplaşmalara, ekonomik ve sosyal problemlere yol açmıştır (Açıkalin, 2004). Göç eden nüfus iş bulmakta ya da konut edinmekte zorluk çekmiş, eğitim, sağlık, altyapı hizmetlerine erişimde sıkıntılar yaşamıştır. Yoksulluktan kurtulmak ve yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla göç eden hanelerin bir kısmı

Göç çoğunlukla yoksulluktan kaçış yolu olarak görülmektedir. Özellikle de yaşanan yerde yoksulluktan çıkış için çok da seçenek bulunmadığı durumlarda insanlar göçe yönelmektedir. Hayatta kalma mücadelesi veren yoksullar öncelikle en yakında iş olanağı sunan alanlara göç ettiğinden ilk etapta bölgesel göçler yaşanmaktadır. Göç edilen bu yakın çevrenin de iş ve daha iyi yaşam olanakları sunmadığı durumlarda insanlar daha büyük şehirlere, metropollere göç etmeye yönelmektedir.

yaşam şartlarını beklenen düzeyde iyileştirememiştir. Çoğu zaman kayıt dışı sektörlerde güvencesiz ucuz işçi olarak çalışmak zorunda kalan bu nüfus, varoşlarda düşük nitelikli konutlarda, altyapı eksiklikleri içerisinde hijyen şartlarından yoksun yaşamışlardır. Bu durum beraberinde sosyal dışlanmayı da getirmiştir. Umut olarak görülen büyük kentlere göç, zaman zaman yoksulluğa çözüm olamamış, aksine kente uyum sağlayamamış yeni haneler yaratmıştır. Bu da göstermektedir ki her zaman için göçün yoksulluğu azalttığından ya da yok ettiğinden söz etmek mümkün değildir. Yoksullukla mücadelenin en eski yolu olarak bilinen göç, zaman zaman mekâna dayalı olarak değişen yüzü ile yoksulluğun sonucu ya da sebebi olarak kalmaya devam etmektedir.

GÖÇ-YOKSULLUK İLİŞKİSİ

Göçü tetikleyen en belirgin olgulardan birisi yoksulluktur. Göç yoksulluğun hem nedeni hem de sonucu

olabilir. Benzer şekilde göç yoksulluğu azaltan bir süreç olabileceği gibi yoksulluğu daha da artıran bir olguya dönüşebilir. Dolayısıyla göç ile yoksulluk arasındaki bağlantı hakkında doğrudan bir genelleme yapmak pek mümkün değildir. Ancak şu bir gerçektir ki yoksulluk göç sürecini, göç de yoksulluk sürecini bir şekilde etkilemektedir ve bu etkinin ne yönde olacağını ağırlıklı olarak göç eden hanenin sosyo-ekonomik durumu, göç edinilen yerdeki yaşam koşulları ve sunulan sosyal hizmetler belirlemektedir (Skeldon, 2003).

Göçün yoksulluğun sonucu olarak gerçekleştiği durumlarda yoksulluk hissiyatı söz konusudur. Yani göçe niyetlenen hane görece olarak yoksul konumda olduğunu düşünmektedir. Göç süreci asıl yerleşik yerden yeni yere geçişi sağlamakta ve çoğu zaman göç eden hane eski yerleşik yeri ile bağını koruyarak göç ettiği yer ile eski yerleşik yeri arasında ilişki kurmaktadır. Yeni göç edilen yerde elde edilen bilgi, beceri ve kazanç çoğu zaman geride kalanlara aktarılmaktadır. Bu süreçte kalanlar kendi koşullarını gidenlerle karşılaştırarak görece yoksulluk içerisinde olduklarını, yaşam koşullarının göç edenlere göre daha kötü olduğunu düşünebilmektedir (Skeldon, 2003). Sonuç olarak yaşanan göç süreci kalan insanlarda daha iyi yaşam şartları ve ihtiyaçlarını daha kolay karşılamaları için kendilerinin de göç etmeleri gerektiği hissiyatını yaratmaktadır. Bu da zaman içerisinde göç etmeyi düşünen hane ve kişi sayısında artışa neden olmaktadır. Dolayısıyla; göç sadece yaşanan mutlak bir yoksulluğun sonucu değil, bunun ötesinde daha iyi bir yaşam arzu etmekten kaynaklanabilmektedir.

Göç çoğunlukla yoksulluktan kaçış yolu olarak görülmektedir. Özellikle de yaşanan yerde yoksulluktan çıkış için çok da seçenek bulunmadığı durumlarda insanlar göçe yönelmektedir. Hayatta kalma mücadelesi veren yoksullar öncelikle en yakında iş olanağı sunan alanlara göç ettiğinden ilk etapta bölgesel göçler yaşanmaktadır. Göç edilen bu yakın

çevrenin de iş ve daha iyi yaşam olanakları sunamadığı durumlarda insanlar daha büyük şehirlere, metropollere göç etmeye yönelmektedir.

Göç ister yoksulluğun bir sonucu olarak yaşansın, isterse bölgesel gelişmelerden ve hizmetlerden yararlanmak amacıyla yaşanmış olsun genel olarak yoksullukla göç arasında negatif bir ilişki olduğu varsayılmaktadır. Ancak bu yarıya varmadan önce göç sürecinin nasıl sonuçlandığına bakmak gerekir (Skeldon, 2003). Metropollerde yoksulluk durumu göç etmiş ya da önceden oraya yerleşmiş olmanın ötesinde şehrin sağladığı çalışma ve yaşam koşullarından ne kadar yararlanılabildiği ile birebir ilgilidir. Bu nedenle haneler düzeyinde göç ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi anlamak için bazı sorular sormak gerekir: Göç eden haneler ağırlıklı metropollerin varoşlarına mı yerleşmektedirler? Hangi yaşam koşullarına sahiplerdir? Ne tür işlerde çalışmaktadırlar? Daha önceden kentte yaşamakta olan yoksul hanelere göre iş bulma noktasında konumları nedir? Sosyal hizmetlere erişimde dezavantaj yaşamakta mıdır? Beşeri ve sosyal sermaye düzeylerinde olumlu bir ilerleme görülmekte midir? Bu konuda kesin yanıtlar vermek oldukça zordur ancak toplumun diğer kesimleriyle karşılaştırma yaparak bu hanelerin içinde bulunduğu görece durum tespit edilebilir.

3. SONUÇ

Göç ağırlıklı olarak bölgesel eşitsizliklerin yoğun yaşandığı ülkelerde çok

da fazla yaşanmaktadır. Dolayısıyla söz konusu göç olduğunda politika üreticilerinin asıl yoksulluk ve eşitsizlik ile mücadele konularına eğilmeleri ve bu sorunların çözümüne katkı sağlayacak politikalar geliştirmeleri gerekmektedir (Skeldon, 2003).

Bu noktada kırsalda tarım dışı gelir getirici faaliyetlerin desteklenmesi, yaşam kalitesini arttırmaya yönelik tedbirler alınması nüfusun kırsalda tutulması açısından önemli olduğu gibi; şehre göç etmiş kesimlerin kent yoksullarına dönüşmemesi için de sosyal politikalar geliştirilmesi, hizmet sunumunun planlanması, çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi adına önlemler alınması da ayrıca önem arz etmektedir. Göçün bir anda sona ermeyeceğinin ve sürekli devam edeceğinin bilinmesi ve buna göre politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Göçü kontrol etmek ve dur-

durmak mümkün olmadığından asıl yapılması gereken yaşanacak göç süreçlerinin olabildiğince önceden planlanması, hizmet sunumlarının buna göre kurgulanması ve uygulanmasıdır.

Her ne kadar çoğu zaman göç daha iyi yaşam koşulları sağlamada ve yoksullukla mücadelede aracı olsa da kendi içerisinde sömürü ve zorlukları barındıran bir süreçtir. Unutulmaması gerekir ki göç ekonomik ve sosyal getirilerin yanı sıra aynı zamanda bazı maliyetler içerir. Önemli olan göç sürecinin yoksulluğun ortadan kaldırılması için bir araç olması ve göç edenlerin yeni yaşamlarına entegrasyonlarının sağlanmasıdır.

Asıl mevzu, göçün nasıl yaşandığı, kalkınma için ya da yoksullukla mücadele için nasıl değerlendirilebileceğidir. Kritik olan husus sosyal politikaların bu yönde nasıl geliştirileceğidir. ■

Kaynakça

- Açıklan N. (2004). *A Sociological Study of Working Urban Poor in Istanbul and Gaziantep*, Doktora Tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Deshingkar, P. (2005). "Maximizing the Benefits of Internal Migration for Development", in *Migration, Development and Poverty Reduction in Asia*, published by International Organization for Migration (IOM); Switzerland.
- Özer, D. (2012). Göç Olgusu ve KentSEL Yaşama Uyumda Yerel Yönetimlerin Rolü, http://metu.academia.edu/seytibaverbulut/tekin/papers/1728363/Goc_Olgusu_ve_KentSEL_Yasama_Uyumda_Yerel_Yonetimlerin_Rolu, 18.07.2012
- Skeldon, R. (2003). "Migration and Poverty", Paper Presented at the Conference on "African Migration and Urbanization in Comparative Perspective, Johannesburg, South Africa, June 4-7, 2003.
- Taşkan, S. (2007). *The Experiences of Urban Poverty Among Recent Immigrants in Ankara: Social Exclusion or Not?*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- The House of Commons London, (2004). *Migration and Development: How to Make Migration Work for Poverty Reduction*, Sixth Report of Session 2003-04, Volume I, published on 8 July 2004.
- TÜİK (2012). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri

YOKSULLUK, KENTSEL DÖNÜŞÜM VE DİYARBAKIR ÖRNEĞİ

Zuhal ÇELEBİ | Karacadağ Kalkınma Ajansı Uzmanı

Dinamik ve karmaşık sistemler olarak kentler zaman içinde olumlu veya olumsuz yönde olabilen değişim ve dönüşümlere uğramaktadırlar. Göç ve hızlı kentleşmenin etkisi ile plansız ve çarpık biçimde büyüyen kentlerimiz fiziksel ve çevresel olarak sorunlu, kötü yapı stoku nedeniyle doğal afetlere karşı savunmasız ve riskli alanlar haline gelmiştir. Bunun yanında artan işsizlik ve yoksulluk kentlerimizde sosyo-ekonomik ve kültürel olarak ayrışan, eşitsiz, sağlıksız yaşam ve çevre koşullarına sahip zamanla çöküntü alanlarına dönüşen alanlar yaratmıştır. Bu durum, afet risklerinin de etkisi ile kentlerimiz için kentsel mekânın yeniden üretilmesi, güvenli, çağdaş ve kentsel standardı yüksek alanlar olarak yeniden düzenlenmesi anlamına gelen kentsel dönüşüm uygulamalarını gündeme getirmektedir. Kentsel alanlarda dönüşüm ve yenilemenin gerekliliğini ortaya koyan temel nedenlerin başında gelen kentsel yoksulluk, göçün yoğun olarak yaşandığı kentlerimizde önemli bir sorun alanı olarak öne çıkmaktadır. Bu alanda yürütülecek politikalar ve kentsel dönüşüm araçları ile bir yandan çevre kalitesi ve kentsel yaşam standardı yükseltilmekte diğer yandan dezavantajlı kent yoksulları kısa, orta ve uzun vadede kentsel sistem içinde yer edinebilmeleri için desteklenmektedir. Makale kapsamında kentsel dönüşüm ve yoksulluk kavramları incelenerek, Diyarbakır örneği ele alınacaktır.

KENTSEL YOKSUNLUK VE KENTSEL DÖNÜŞÜME KAVRAMSAL YAKLAŞIM

Kentsel yoksunluk, kentin fiziksel olarak niteliksiz alanlarında yaşayan alt gelir grubuna mensup kişilerin, kentlilerin erişmesi gereken hizmet ve imkânlarla kentin geri kalanıyla eşit oranda erişememe, kötü yaşam koşullarına sahip olma ve zamanla toplumdandan dışlanma ve ayrışma sorunları ile tanımlanan durumdur. Kentsel yoksunluğu tanımlayan Brown ve Madge yoksunluğu kısaca “toplumsal uzlaşmanın düşük derecede olduğu, maddi, duygusal, fiziksel ve davranışsal açılardan tatmin etmeyen ve istenmeyen koşullar” olarak kabul etmektedir (Özden, 2008). Sosyal dışlanmanın da göstergesi olan kentsel yoksunluk, gecekondu ve yoksul mahallelerin gerilimlere açık, kentsel çatışma ve suç alanlarına dönüşmesi ve güvensiz ortamlar haline gelmesine neden olmaktadır.

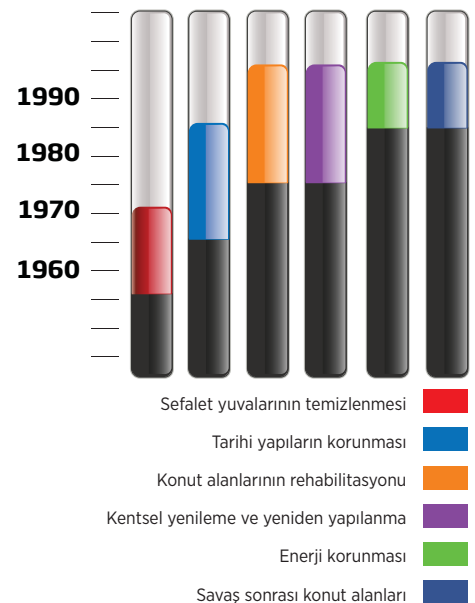
Kentsel dönüşüm, kentsel alanlarda yıpranmış, eskiyen ve niteliksizleşen alanların fiziksel olarak iyileştirilmesi ile sosyo-ekonomik olarak yeniden işlevlendirilmesi için yürütülen süreçler olarak tanımlanmaktadır. Bir başka ifade ile “yitirilen bir ekonomik et-

kinliğin yeniden geliştirilmesi ve canlandırılması, işlemeyen bir toplumsal işlevin işler hale getirilmesi; toplumsal dışlanma olan alanlarda, toplumsal bütünleşmenin sağlanması; çevresel kalitenin veya ekolojik dengenin kaybolduğu alanlarda bu dengenin tekrar sağlanması” (Özden, 2008; Roberts, 2000’den alıntı) olarak tanımlanmıştır.

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE YENİLEME GEREKSİNİMLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Dünyada kentsel dönüşüm olgusunun ortaya çıkması ve uygulamaların olgunlaşmasında Avrupa ve Amerika’daki gelişmeler etkili olmuştur.

Tablo 1- Kentsel Yenileme Sürecinin Tarihsel Gelişimi

Kaynak: Özden, 2008.

Avrupada sanayileşme ve kentleşme ile kentlerde nüfusun artması, kötü yaşam ve çevre koşullarına sahip alanların oluşması nedeniyle yenilenme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bunun yanında özellikle ikinci Dünya Savaşı'nın ardından tahrip olan kentlerin iyileştirilmesi, zengin kültürel mirasın onarımı ve yeniden canlandırılması için yoğun olarak dönüşüm ve yenilenme araçları kullanılmaya başlanmıştır. Amerikada ise 1850'lerde köyden kente göçler ile hızlı kentleşme yaşanmış bunun sonucunda sosyokültürel sorunlar, konut sorunları ve çöküntü alanları ortaya çıkmıştır.

İlk kentsel yenileme eylemlerinin 1950'lerde "sefalet yuvaları" diye tanımlanan 'slum'ların temizlenmesiyle başladığı bilinmektedir (Özden, 2008; Roberts; Andersen, 1999:241-277'den alıntı). Ancak 1960'larda tarihi yapıların korunmasının benimsenmesi ile terk edilen bu yöntemin zaman içinde sürdürülebilir olmadığı anlaşılmış ve toplumsal, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak sakıncaları görülmüştür. İngiltere'nin de içinde bulunduğu ülkelerdeki yanlış deneyimler, yenilemeyi hedef alan bir vizyon yerine, yerleşmelerdeki sosyal ve fiziksel sorunları birlikte çözmeyi hedefleyen sürdürülebilir dönüşümlerin yapılmasının gerekli olduğunu kanıtlamıştır.

Türkiyede ise kentsel dönüşüm, göç alan ve çarpık kentleşen metropolen kentlerin gecekondu alanlarının yasallaştırılması ve sağlıklaştırılması amaçlı dönüşüm projeleri (1980'ler) ile başlamış ve 1990'lardan bugüne planlama içindeki gündemini artırarak gelen güncel bir konu olmuştur. 1990 sonrasında yıpranmış kent dokuları ile özelleştirme uygulamaları sonucunda alışveriş-eğlence merkezleri ve konut alanı vb. yeni işlevlere konu olan alanlarda ve başta deprem ve sel olmak üzere afet tehlike ve risklerinin yoğunlaştığı alanlarda da yaygın olarak başvurulan bir uygulama olmuştur (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2010).

KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN AMAÇLARI, DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE DÖNÜŞÜM UYGULAMALARI

Kentsel dönüşüm pratiğinde, 1980'lerde dünya genelinde *fiziksel ve ekonomik boyutlar* ön planda tutulurken, 1990'larla birlikte kentsel canlandırma da işbirlikleri, *toplumsal ve sosyal boyutların* önemi ön plana çıkmıştır. Paralel olarak uluslararası politika belgeleri ve AB şartlarında "*sürdürülebilir kentsel dönüşüm*" yaklaşımı benimsenmekte ve bu kapsamda kentsel dönüşüm müdahale edilecek bölgede kentsel sorunların çözümlenmesini sağlayacak, aynı zamanda ekonomik, sosyal, fiziksel ve çevresel boyutları kalıcı olarak iyileştirecek kapsamlı bir eylem olarak görülmektedir.

Roberts (2000)'e göre kentsel dönüşüm beş amaca hizmet etmektedir;

- Kentin fiziksel koşulları ve toplumsal problemleri arasında doğrudan ilişki kurulması,
- Kent dokusunu oluşturan öğelerin fiziksel olarak sürekli değişim ihtiyacına cevap verilmesi,
- Kentsel refah ve yaşam kalitesini artırıcı başarılı bir ekonomik kalkınma yaklaşımının ortaya konulması,
- Kentsel alanların en etkin biçimde kullanımına ve gereksiz kentsel yayılmadan kaçınmaya yönelik stratejilerin ortaya konulması,
- Toplumsal koşullar ve politik güçlerin ürünü olarak kentsel politikanın şekillendirilme ihtiyacının karşılanması (Akkar, 2006; Roberts 2000:9-36'dan alıntı).

Uygulanan dönüşüm/yenileme/sağlıklaştırma projeleri amaçları bakımından çeşitlilik göstermektedir. ABD'de Massachusetts-Boston yakınlarında Lowell, Halifax'da Dean Clough ve Newcastle'da Cruddas Park'ta yapılan kentsel canlandırma projeleri *toplumsal içerikleri ön planda olan projelerdir* (Akkar, 2006). Bu projelerde, toplumun ekonomik refah düzeyini iyileştirici dönüşüm stratejileri ön planda tutularak, çöküntü alanlarında

yaşayan insanlara, yeni iş ve eğitim imkanları sağlanmış; yeniden topluluk olabilmelerine yönelik katılımlı süreçlerle *toplumsal dönüşümün* sağlanmasına çalışılmıştır (Akkar, 2006; Noon ve diğerleri, 2000:61-85'ten alıntı). Tarihi merkezler ve kentlerde ise koruma yaklaşımı ile dönüşüm amaçları bir arada ele alınmakta, *tarihi ve kültürel mirası koruma odaklı dönüşüm projeleri*, turizmin canlandırılması politikaları uygulanmakta ve kentlerin ekonomik değeri yeniden yaratılmaktadır.

Ülkemizde kentsel dönüşüm konusunda sorunlar fiziksel mekanın yenilenmesine indirgenmiş, dönüşümün toplumsal, ekonomik ve çevresel boyutları göz ardı edilmiştir. Son 10 yılda ülkemizde kentsel yenileme projeleri yapılmakta ve çoğunlukla soylulaştırma (mutenalaştırma) yoluyla dönüşümler yapılmaktadır. Oysa kentsel dönüşüm, fiziksel mekânın dönüşümünün yanı sıra, *sosyal adalet, sosyal gelişim, yerel-ekonomik kalkınma*, tarihi ve kültürel mirasın ve doğal çevrenin korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanması vb. ilkeler çerçevesinde kapsamlı ve bütünlük bir yaklaşımla ele alınması gereken bir konudur (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2010).

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından düzenlenen Kentleşme Şurası çalışmalarında Türkiye'de kentsel dönüşüm politikalarının hedefleri (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009);

- Kapsamlı ve bütünlük *sürdürülebilir kentsel dönüşüm* çerçevesinde ulusal kentsel dönüşüm vizyonu ile uzun soluklu politika / strateji / hedeflerin belirlenmesi,
- Kentsel dönüşüm politika ve uygulamalarının geniş kapsamlı *kentsel politikalar ve uygulamaların* bir parçası olması,
- Kentsel dönüşüm projelerine ilişkin hem *modern yeni çevrelerin* inşa edilmesi, hem de ekonomik büyümeyi sağlayan sektörler üzerinden kentlerin yarışabilirliğini destekler nitelikte *dönüşümün ekonomik boyutunun*

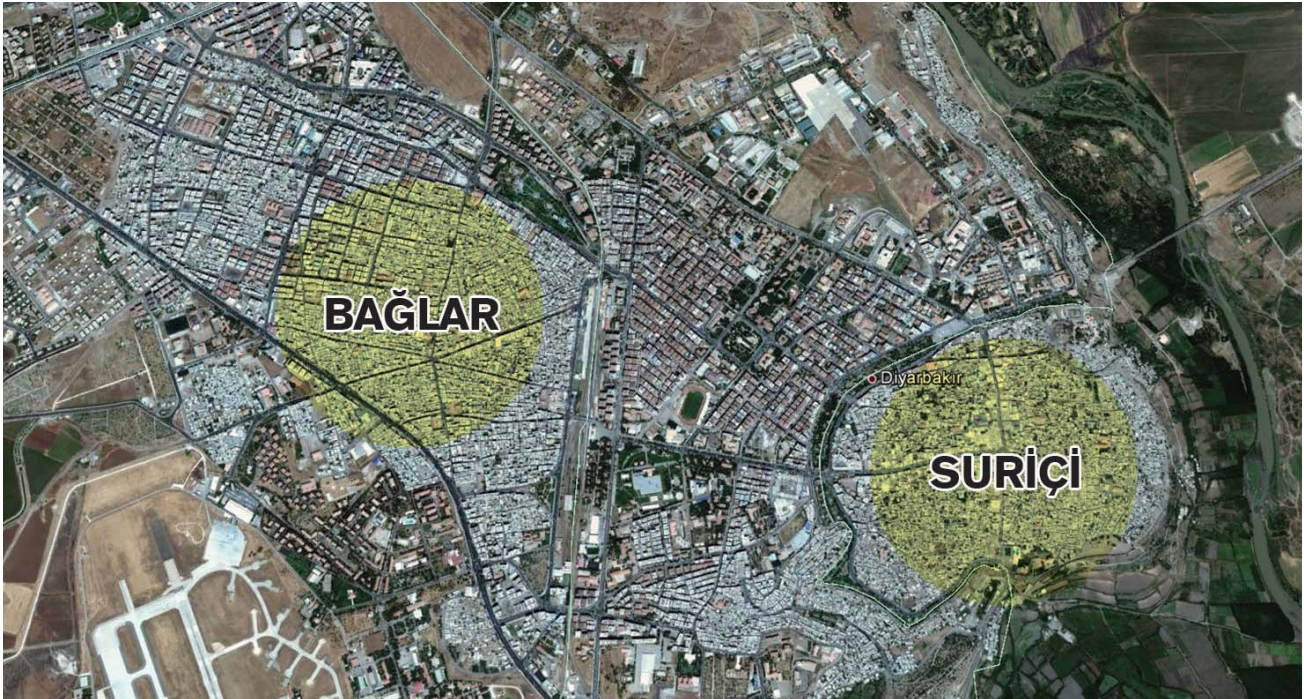
- hazırlanması,
- Kentsel dönüşüm projelerinin *sosyal kalkınma boyutunun* olması,
- Kentsel dönüşüm projelerinin *çevresel koruma yaklaşımı* ile hazırlanması,
- Tarihi dokuda ve özellikle sit alanlarında, kültürel değeri olan konut stokunun korunması da dâhil olmak üzere, *koruma eksenli kentsel dönüşüm yaklaşımının* benimsenmesi,
- Kentsel dönüşüm yönetimine *ilişkin*

- kurumsal düzenlemelerin* yapılması;
- Kentsel dönüşüm uygulamalarında gerekli finansman kaynakları için *ulusal ve uluslararası fonlardan* faydalanmayı olanaklı kılabilecek modellerin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

DİYARBAKIR KENTİNDE MEVCUT DURUM VE DÖNÜŞÜM İHTİYACI

Diyarbakır kenti yoğun nüfus hareketlerine sahne olmuş ve bölge kırsalından kente yoğun olarak göç almıştır.

Özellikle 1960'larla başlayan kaçak ve çarpık yapılaşma sonucu kentin en büyük merkez ilçesi olan Bağlar bölgesi yapılaşmış, 1980-2000 yılları arasında kat artışları ile yapı yoğunluğu artmış ve hektar (ha) başına 1200 kişiyi bulan nüfus yoğunluklarına ulaşılmıştır. Diyarbakır'ın tarihi kent merkezi olan Suriçi bölgesi de hızlı ve çarpık kentleşmeden fazlasıyla etkilenmiş, tarihi dokuya aykırı, plansız ve sağlıksız yapılaşmaya maruz kalmıştır.

Harita 1- Diyarbakır Kenti Öncelikli Kentsel Dönüşüm Alanları

Bağlar ve Sur bölgeleri aynı zamanda düşük gelir grubunun yaşadığı, işsizlik oranının yüksek olduğu, eğitim düzeyinin düşük olduğu bölgelerdir. Bu iki bölge sağlıksız fiziksel koşulları ile yüksek deprem riski altında, bunun yanında göç ve yoksulluktan kaynaklı sorunlar nedeniyle de sosyal çöküntü riski altındadır. Birbirinden farklı niteliklere sahip olan Bağlar ve Suriçi bölgelerinde yerel katılımın planlama sürecine dâhil edilmesiyle özgün çok aktörlü ve çok sektörlü dönüşüm modellerinin oluşturulması ve bu doğrultuda sürdürülebilir kentsel dö-

nüşüm ve sağlıklılaştırmanın sağlanması gerekmektedir.

DİYARBAKIR TARİHİ KENT MERKEZİ, DÖNÜŞÜM VE YEREL KALKINMA PROJESİ

Artan nüfus ve değişen koşullar nedeniyle sosyokültürel olarak dönüşümlere uğrayan kentlerde en şiddetli çöküntüler tarihi kent parçaları ve merkezlerinde olmaktadır. Diyarbakır tarihi kent merkezi de benzer bir süreç yaşamış, nüfusun bölgeyi terk etmesi, göçle gelen nüfusun bölgede yoğunlaşması ile kullanıcı profili değişmiş ve tarihi merkezde yıpran-

malar ve çöküntüler meydana gelmiştir. Kentin en yoksul kesimlerinin yer seçtiği bölge, aynı zamanda fırsatların en yoğun olduğu bölge niteliği de taşımaktadır. İçerdiği tarihi ve kültürel miras önemli oranda tahrip olmuş olsa da, alan sokak sağlıklılaştırma, restorasyon, renovasyon ve işlevlendirme çalışmaları ile yeniden canlandırılabilir bir karakter sergilemektedir. Turizm sektörünün alan içerisinde yoğunluk kazanması sürecinde yoksul kesimin istihdam edilebilirliğinin artırılması önem taşımaktadır (Karadağ Kalkınma Ajansı, 2012).

Harita 2- Suriçi Tarihi Kent Merkezi – Kültürel Miras ve Turizm Gelişme Odağı

Suriçi bölgesi UNESCO Dünya kültür mirası aday listesinde yer alan Diyarbakır Surları ile çevrilidir ve kentsel sit alanıdır. Suriçi ve Diyarbakır'ın çekirdek yerleşmesi olan Çiğkale bölgesi zengin kültürel mirasa ve turizm potansiyeline sahiptir. Çiğkale bölgesinde fiziksel sağlıklaştırma ve işlevlendirme projesi devam etmekte ve diğer yandan Suriçi ve Çiğkale'de dört mahallede kentsel dönüşüm projesi uygulanmaktadır. Ancak stratejik ve bütüncül bir planlama dâhilinde elde edilmemiş olan ve daha çok fiziksel yenilenmeyi hedefleyen bu projelerin toplumsal ve sosyal kalkınma boyutları yetersiz kalmaktadır. Dünya ve Türkiye'deki uygulamalar sadece mekânsal çevrenin iyileştirilmesi yönündeki müdahalelerin sürdürülebilir olmadığını ve projeden beklenen gelişmeyi sağlamadığını ortaya koymuştur. Bu durumun Suriçi'nin tarih, kültür

ve turizm odağı olarak canlandırılması yoluyla aşılması mümkündür. Suriçi bölgesinin kentsel sit alanı olması kentsel dönüşüm/yenileme/sağlıklaştırma uygulamaları için *Alan Yönetimi*¹ aracının kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Katılımcı süreçler ile yönetim planı oluşturulması, mekânsal, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları ile bölgede kentsel dönüşüm modelinin alanın özellikleri doğrultusunda yerel sahiplenmeyi de sağlayacak olan müzakere yöntemi ile oluşturulması önem arz etmektedir.

Uygulanacak kentsel dönüşümün tüm boyutlarda gelişmeye ve yerel kalkınma programı/projesinin 4 temel amacına hizmet etmesi sağlanmalıdır:

- **Mekânsal çevrenin iyileştirilmesi:** Oluşturulacak olan modelde, fiziksel çevrenin iyileştirilmesi ile güvenli ve çağdaş kentsel alanlar oluşturulmalı ve Suriçi'nin çekiciliği ve ekonomik

değeri artırılmalıdır.

- **Ekonomik gelişmenin sağlanması:** Yaratılan ekonomik ve çevresel değerlerin kullanıcılar ve ilgili taraflara hakça dağıtılması sağlanmalı ve kültürel miras ve turizm sektörü ile yerel kalkınma modeli oluşturulmalıdır.
- **Sosyal hizmet sunumunun geliştirilmesi:** Kentsel yoksulluk, yoksunluk ve eşitsizliklerle mücadele politikaları proje kapsamında tanımlanmalı ve alanda sosyal kalkınma önlemleri gerçekleştirilmelidir.
- **Kurumsal kapasitenin geliştirilmesi:** Program/projenin hedeflerine ulaşmasında kurumsal kapasite ve yeterlik kilit önem arz etmektedir. Söz konusu program/projenin hazırlık, koordinasyon, planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme süreçlerinde aktif rol üstlenecek kurumsal yapılar oluşturulmalıdır.

Sonuç olarak; kentsel dönüşüm politika ve uygulamalarının geniş kapsamlı kentsel politika ve uygulamaların bir parçası olması; yeni sorun alanları yaratan parçacık uygulamaların terk edilmesi gerektiği açıktır. Ülkemizde konut alanlarında ve kent merkezlerinde uygulanacak dönüşüm projelerinde soylulaştırma yöntemi ile dönüşüm yerine, sosyal kalkınma boyutunun dâhil edildiği projeler sürdürülebilirlik açısından büyük önem taşımaktadır. ■

1 5226 sayılı kanun ile değişik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda sit alanlarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla yeni bir uygulama aracı olarak Alan Yönetimi tanımlanmıştır. Diyarbakır'da alan yönetimi sınırları belirlenmiş, alan yönetimi kurularak çalışmalara başlanmıştır.

Kaynakça

- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (2009). Kentleşme Şurası 2009 Komisyon Raporları I. Cilt, Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanma, Ankara: Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yayını.
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (2010). KENTGES (Sürdürülebilir Kentsel Gelişme için Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı), Ankara: Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yayını.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı (2012). KABKY (Şanlıurfa-Diyarbakır Kentsel Alt Bölge Kalkınma Yaklaşımı), Şanlıurfa: Kurtuluş Matbaası Yayını.
- Özden, P. P. (2008). Kentsel Yenileme, Ankara, İmge Yayınları.
- TMMOB Şehir Plancıları Odası (2002). Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama, Ankara: TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını.
- TMMOB Şehir Plancıları Odası (2006a). Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara: TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını.
- TMMOB Şehir Plancıları Odası (2006b). Değişen-Dönüşen Kent ve Bölge, Ankara: TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını.
- Akkar, M. Z. (2006). "Kentsel Dönüşüm Üzerine Batıdaki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye", Planlama, 2006/2, ss 33.
- Sönmez Ö. N. (2006) "Düzensiz Konut Alanlarında Kentsel Dönüşüm Modelleri Üzerine Bir Değerlendirme", Planlama, 2006/2, ss 121-127.

YOKSULLUK VE YOKSULLUKLA MÜCADELE YAKLAŞIMLARI

Dr. İlhan KARAKOYUN | Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

1. YOKSULLUK VE YOKSULLUK TÜRLERİ

Kalkınma ekonomisinin temel ilgi alanlarından birisi olan yoksulluk (poverty) kavramı farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Mutlak yoksulluk olarak da adlandırılan yoksulluğun en basit tanımı, bireyin yaşamını sürdürebilmek için gerekli olan asgari ihtiyaçlarını (gıda, giyinme, barınma gibi) karşılayacak gelirden yoksun olma durumudur (TÜSİAD, 2000: 95).

İktisat, sosyoloji, psikoloji, kent bilim, yönetim bilimi gibi çok sayıda sosyal bilim dalının ilgi alanına giren ve bu özelliğiyle disiplinler arası bir özellik arz eden “**yoksulluk**” kavramı, gelir dağılımındaki adaletsizlikle çok yakından ilgili bir kavramdır. Bu nedenle, “**gelir dağılımı**” kavramını tanımlamak yararlı olacaktır.

Gelir dağılımı, bir ülkede belirli bir süre içerisinde üretilen ulusal gelirin bireyler, gruplar veya üretim faktörleri arasında dağılımı olarak tanımlanabilir (Aktan, 2002). Başlıca gelir dağılımının türleri fonksiyonel, kişisel, sektörel ve bölgesel gelir dağılımıdır.

Gelir dağılımı nispeten dengeli olan toplumlarda yoksulluk oranı da düşüktür. Gelir dağılımında bozulmalar arttıkça, yoksulluk da derinleşmektedir. Genel anlamda bir “**az gelişmişlik sorunu**” olarak bilinen yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizlik, günümüzde gelişmiş ülkelerde de önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihin çok eski dönemlerinden beri var olan yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizlik, özellikle 20. yüzyıl sonlarında yoğun bir biçimde

yaşanan ekonomik, siyasal ve toplumsal krizlerle daha da yaygınlık kazanmış; sivil toplum kuruluşları (NGOs) ve uluslararası kuruluşların (Dünya Bankası, UNDP, UNESCO gibi) çabalarıyla dünya siyasal gündeminin ön sıralarında yer almaya başlamıştır.

Yoksulluk, “*maddi nitelikteki mahrumiyetler sebebi ile kaynaklara ve üretim faktörlerine erişememe ve böylece asgari hayat düzeyini sürdürececek gelirden yoksun bulunulması hâli*” olarak da tanımlanmaktadır (Aktan, 2002: 1043). Çok boyutlu bir sorun olan ve günümüzde toplumsal yaşamı tehdit eden risklerin başında gelen yoksulluk “*insan haysiyetine ve şahsiyetine yaraşır bir hayat düzeyinin altında, maddi yönden tam anlamıyla veya nispi olarak yetersiz olma durumudur*” (Seyyar, 2002: 131).

Yoksulluk, bireylerin fizyolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayamamaları ve insanca yaşamak için gerekli gelirden yoksun olmalarıdır. Gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerde önemli bir sorun olan yoksulluğun etkileri gelişmekte olan ülkelerde daha ciddi boyutlarda hissedilmektedir. Büyük ölçüde tarıma dayalı bir ekonomik yapısı olan az gelişmiş ülkelerdeki yoksulluğun iki sebebi vardır: Birincisi, “*bu ülkelerin ekonomik yapılarının tarıma bağlı olmasından dolayı, iş imkânlarının yetersizliği*” ve ikincisi de, “*yine bu ülkelerde yüksek doğal nüfus artışı hızıdır*” (Gündüz, 2006: 35).

Dünya Bankası, yoksulluğu parasal gelir açısından tanımlamaktadır.

Dünya Bankası'nın yoksulluk sınırı olarak belirlediği kişi başına günlük gelir, düşük gelir grubunda yer alan ülkeler (low-income countries) için 1 \$ ve orta gelir grubunda yer alan ülkeler (middle-income countries) için 2 \$'dır. Ancak, ülkeler daha yüksek yoksulluk sınırı belirleyebilirler (World Bank, 2004).

Çok boyutlu bir kavram olan yoksulluk, mutlak ve göreceli yoksulluk olarak ikiye ayrılarak incelenebilir.

1.1 Mutlak Yoksulluk

Mutlak yoksulluk (absolute/extreme poverty), bireyin yaşamını sürdürebilmek için zorunlu olan temel ihtiyaçlarının (beslenme, barınma, giyinme gibi) karşılanamaması durumu olarak tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle, mutlak yoksulluk, hane halkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur. Bu nedenle, mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesini gerektirir. Mutlak yoksul oranı, bu asgari refah düzeyini yakalayamayanların sayısının toplam nüfusa oranıdır (DİE, 2004; Seyyar, 2004).

Mutlak yoksulluk yaklaşımı, bireyi sosyal bir varlık olarak değil, en alt

düzeyde ve en düşük kalitede gıdalarla beslenmeye çalışan bir canlı organizma olarak görmektedir. Mutlak yoksulluk, yoksulluğu en yoğun biçimde yaşayan ve elde ettiği geliri sadece fiziki devamlılığını sağlamak için harcayan insanların durumunu ifade etmektedir. Mutlak yoksullukta, gıda dışı harcama neredeyse yoktur.

Dünya Bankası'nın mutlak yoksulluk (extreme poverty) sınırı olarak belirlediği kişi başına günlük 1 \$ ve 2 \$ hesabı, bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli minimum kalori miktarı olan 2.400 k/cal hesaplamasına dayanılarak geliştirilmiş ve bu noktadan hareketle günlük geliri 2.400 k/cal besini almaya yetmeyen insanlar Dünya Bankası'nca "mutlak yoksul" olarak tanımlanmıştır (DPT, 2001; Erdem, 2003).

1.2 Göreceli Yoksulluk

Göreceli yoksulluk (relative poverty), bireylerin refah düzeyinin, toplumun ortalama refah düzeyinin belli bir oranının altında olması durumudur. Buna göre, toplumun genel düzeyi ile karşılaştırıldığında, belli bir sınırın altında gelir ve harcamaya sahip olan birey veya hane halkı göreceli anlamda yoksul olarak tanımlanır. Refah ölçüsü olarak amaca göre tüketim veya gelir düzeyi seçilebilir

(TÜSİAD, 2000; DİE, 2004).

Göreceli yoksullar, gelirden tamamen yoksun olmayıp insan haysiyetine yaraşır bir yaşam sürdürebilmek için yeterli geliri olmayan insanlardır. Bu tür yoksullar, sürekli bir gelir sahibi olmakla birlikte gelir düzeyleri, toplumun ortalama refah seviyesinin altında seyrettiği gibi sosyo-kültürel katılım, eğitim ve mesken kalitesinden de uzaktırlar. Bir başka ifadeyle, mutlak yoksullar kadar olmasa da bu kesim de yoksulluk kültüründen nasibini almaktadır (Seyyar, 2004a).

Avrupa Birliği (AB), yoksulluğu tanımlamada, göreceli yoksulluk yaklaşımını benimsemiştir. AB'ne göre, maddi, kültürel ve sosyal kaynakları, üye devletlerdeki kabul edilebilir minimum yaşam standardından dışlanmalarına yol açacak kadar sınırlı olan kişi, aile ve gruplar yoksuldur (Children in Wales, 2005).

Yoksullukla yakından ilgili kavramlardan biri de, "İnsani Kalkınma Endeksi" (Human Development Index-HDI)'dir. Ülkelerin ortalama yaşam beklentisi, okuma-yazma, eğitim düzeyi ve yaşam standardının bir ölçüsü olan bu endeks, 1990 yılında Nobel ödüllü Pakistanlı ekonomist Amartya Sen tarafından geliştirilmiştir.

Amartya Sen, yoksulluğun gelir düzeyiyle sınırlı tanımlarını reddediyor ve yoksulluğa “**yapabilirlik**” kavramı yardımıyla yaklaşıyor. Yapabilirlik, açlık, sağlıksızlık, cahillik, kötü barınma koşulları gibi, her insanın mutlaka kaçınmak isteyeceği durumlardan kaçınabilme yetisi olarak tanımlanıyor. Bu bağlamda “**yapabilirlikten yoksunluk**”, yoksulluğun tanımı olarak ortaya çıkıyor (BUĞRA, 2005: 7).

Geniş kapsamlı bir yoksulluk ölçütü ve refah düzeyini ölçmenin standart bir aracı olan HDI (Sen, 1976), ülkelerin gelişmiş, gelişmekte olan veya az gelişmiş olup olmadığını belirlemek ve ekonomi politikalarının yaşam kalitesi üzerindeki etkisini ölçmek için kullanılmaktadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Program-UNDP), 1990 yılında beri her yıl ülkeler için “**İnsani Kalkınma Endeksi**”ni (HDI) yayınlamaktadır. HDI, 1997 yılından beri “**İnsani Yoksulluk Endeksi**” (Human Poverty Index-HPI) ile desteklenmektedir. Bu endeksle, belirli bir toplum içerisindeki yoksulluğun ölçülmesi hedeflenmektedir. Endekste ortalama hayat seviyesi, temel eğitim, sağlık ve temiz su gibi temel ihtiyaçların ne ölçüde karşılanabildiğini dikkate alan farklı bir ölçüm sistemi kullanılmaktadır (Uzun, 2003). Yoksulluk tanımının kapsamına eğitim, sağlık göstergeleri gibi gelir dışı kategorileri de alan bu yaklaşım “**UNDP yaklaşımı**” olarak da adlandırılmaktadır (Önder ve Şenses, 2006).

HDI, 0 ile 1 arasında bir değer ile ifade edilmektedir. UNDP'nin 2011 Yılı İnsani Kalkınma Raporuna (Human Development Report 2011) göre, 187 ülke içerisinde Norveç en yüksek değere (0,943), Kongo Demokratik Cumhuriyeti ise en düşük değere (0,286) sahiptir. Türkiye ise, 0,699 ile 92. sırada (yüksek insani kalkınma grubu ülkeleri arasında) yer almaktadır (UNDP, 2011).

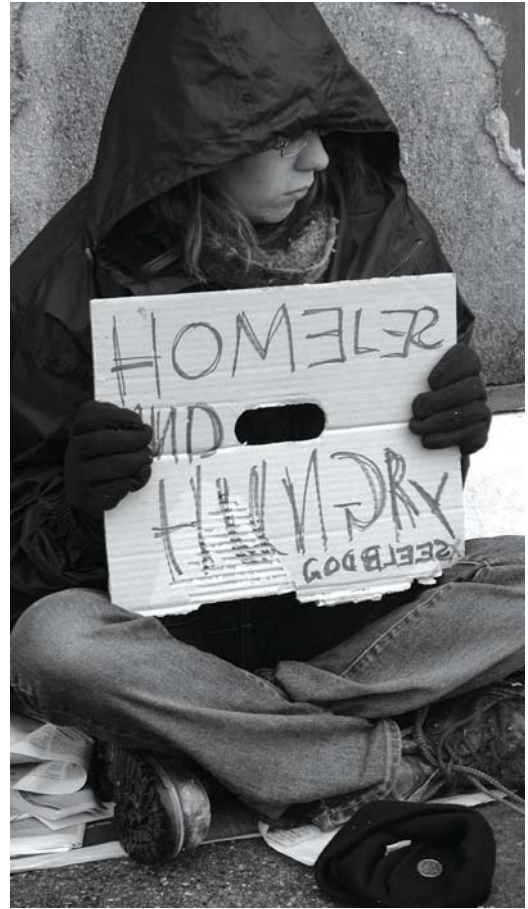
2. YOKSULLUĞUN SEBEPLERİ

Yoksulluk, *yetersiz üretimden* ve aynı

zamanda üretilen değerler karşılığında elde edilen gelirlerin bireyler, bölgeler, sektörler arasında eşit ve dengeli bir şekilde paylaşamamasından kaynaklanmaktadır. Yetersiz üretimin başlıca sebepleri arasında doğal afetler, iklim ve doğa koşulları, hızlı nüfus artışı, adaletsiz vergi sistemi ve yüksek faiz, piyasada tekelleşmenin olması, enflasyon ve işsizlik sayılabilir (Gündüz, 2006).

Keynes'e göre, yoksulluğun sebebi etkin talep yetersizliğidir. Eğer bir ekonomide üretilen mal ve hizmetlerin tamamının satılması mümkün olmuyorsa, bu durum o piyasadaki toplam talebin, mevcut üretim faktörlerinden tamamının istihdamına yetmediğini ortaya koymaktadır. Böylece bir kısım üretim faktörleri (özellikle işgücü) kullanılmayacak ve işsizlik ortaya çıkacaktır. İşsizliğin olduğu ekonomilerde de yoksulluk kaçınılmaz olacaktır (Parasız, 1998).

Yoksulluğun sebeplerinden biri olduğu ileri sürülen ekonomik küreselleşmenin yoksulluk ve eşitsizliğe yol açıp açmadığı konusunda fikir birliği olduğunu söylemek olanaklı değildir. Ancak, özellikle 1980'li yıllarda ivme kazanan ekonomide liberalizasyon ve küreselleşmenin, bazı bölgeler için (Çin ve Uzak Doğu Ülkeleri gibi) olumlu ve yoksulluğu azaltıcı sonuçlar doğururken, diğer taraftan Afrika başta olmak üzere diğer bazı bölgelerde yoksulluk ve eşitsizliği arttırdığı bilinmektedir. Ekonomik küreselleşmenin yoksulluk ve eşitsizlik üzerindeki net etkisini ortaya koymak kolay olmamakla birlikte, dünyanın değişik bölgelerinde farklı yoksulluk ve eşitsizlik eğilimleri görülmesine yol açan bazı faktörler tanımlanabilir: farklı nüfus artışları, borç tuzağı, teknolojik değişim ve gelişmiş

ülkeler lehine ama gelişmekte olan ülkeler aleyhine işleyen azalan dış ticaret hadleri gibi (Wade, 2001).

Hızlı nüfus artışı, yoksulluğa yol açan sebeplerden biri olarak değerlendirilmektedir. Klasik İktisatçılardan Malthus, yoksulluğu artan nüfusun bir baskısı olarak görür. Nüfus, kısıtlanmadığında, geometrik oranla çoğalır. Gıda maddeleri ise, ancak aritmetik oranla artar. Böylece, nüfus artış hızı ile gıda maddelerindeki artış arasındaki dengesizlik sonucu yoksulluk baş gösterir (Gündüz, 2006).

Yaşlılık ve çocuk olma yoksulluk riskini arttıran nedenler arasında yer almaktadır. Örneğin, ABD ve İngiltere'deki yoksulların % 20'sini yaşlılar oluşturmaktadır. Amerikadaki her dört çocuktan biri gelir yoksulu olarak görülürken, Avustralya, Kanada ve İngiltere'de her altı çocuktan biri yoksulluk sınırının altında yer almaktadır. Yoksulluk riski taşıyan bir diğer grup

ise tek ebeveynli aileler ve özellikle yaşlı kadınların aile reisi olduğu aileler olarak görülmektedir (DPT, 2001).

Cinsiyete bağlı ayrımcılığın yaygın olduğu toplumlarda kadınların yoksulluğu, yoksulluk sebepleri arasında yer almaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki okur-yazar olmayanların % 60'ını kadınlar oluşturmaktadır. UNDP tarafından yapılan çalışmalarda kadınlar ile erkekler arasında hiçbir ülkede tam eşitlik koşulları yaratılmadığına, sadece 39 ülkede eşite yakın uygulamanın gerçekleştirildiğine dikkat çekilmektedir (DPT, 2001).

Kır-kent ayrımının yoksulluk ile doğrudan bağlantılı olduğu genel olarak kabul görmektedir.

Yoksulluk sebebi olarak göç olgusu ayrı bir öneme sahiptir. Özellikle, kentsel yoksulluğun önemli sebeplerinin başında, hızlı ve çarpık kentleşme gelmektedir (Merklen, 2001).

Kırsal kesimden kentlere olan göçün yanında, savaş, açlık vb sebeplerle yaşanan zorunlu göç de yoksulluğa yol açan veya yoksulluğu arttıran etkenlerden biridir.

3. YOKSULLUKLA MÜCADELE YAKLAŞIMLARI

Gelişmiş ve gelişmekte olan bütün toplumlar açısından önemli bir sorun olan yoksulluk, aynı zamanda, toplumdaki ekonomik, sosyal ve siyasal birçok soruna kaynaklık ettiği için yoksulluğu önleyici bir takım tedbirlerin alınması,

yoksulluğun azaltılması veya hafifletilmesi, yoksulluğun yol açtığı ve açacağı olumsuzlukların giderilmesi gerekmektedir. Yoksullukla mücadele edilmesinin gerekliliği konusunda fikir birliği olmasına rağmen, bununla nasıl mücadele edileceği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımları, yoksullukla mücadelede doğrudan yaklaşım ve yoksullukla mücadelede dolaylı yaklaşım olarak ikiye ayırarak incelemek mümkündür.

3.1 Yoksullukla Mücadelede Dolaylı Yaklaşım

Özellikle 1950'li yıllarda birçok kalkınma iktisatçısı tarafından savunulan ve 1980'li yıllarda neo-liberal kalkınma modeli ile tekrar gündeme getirilen bu yaklaşıma göre, yoksulluğun azaltılmasında en iyi yol gelişmekte olan ülkelerin sanayileşmesini hızlandırmak ve altyapıya daha çok yatırım yapmaktır. Önemli olan ekonomik kalkınma ve büyümeyi gerçekleştirmektir. Yoksulluğu azaltmaya veya önlemeye yönelik sosyal yardım ve transfer benzeri uygulamalara ihtiyaç yoktur. "Trickle down effect" olarak adlandırılan bu yaklaşıma göre, kalkınma ve ekonomik büyümenin olumlu etkileri zamanla toplumun bütün kesimlerine yayılacak ve yoksulluk azalacaktır (Kanbur ve Vines, 2000).

Bu yaklaşım, ekonominin yeniden yapılanma sürecinde kısa vadede yoksulluk oranlarında geçici bir artış görülse de, orta ve uzun vadede erişilecek hızlı büyüme aracı-

lığıyla tüm toplumun ortalama gelirinde bir artış yaşanacağını ve buna bağlı olarak yoksulluk oranlarının azalacağını öngörmektedir. Önemli olan temel bölüşüm ilişkilerine dokunmadan, artan ulusal gelir sonucunda her kesimin refahının arttırılmasıdır (Önder ve Şenses, 2006).

Yoksullukla mücadelenin dolaylı yaklaşım çerçevesinde ele alınmasına karşı yapılan başlıca eleştiri, bu yaklaşımın, ekonomik büyüme sürecinin bölüşüm ve yeniden dağılım üzerindeki etkisini göz ardı ettiği yönündedir. Buna göre, büyüme tüm toplum kesimleri tarafından eşit oranda hissedilen homojen bir süreç değildir. Büyüme, yalnızca gelir göstergelerinin türdeş artışını değil, aynı zamanda yeniden bölüşüm mekanizmasının işlediği ve bu süreçten kârlı çıkanlar olduğu kadar gelir kaybına uğrayanların da bulunduğu bir toplumsal yeniden yapılanma sürecini içermektedir. Bu nedenle, büyümenin yapısına ve belirli yerel özelliklerine bağlı olarak gelişen bu süreçten yoksul kesimlerin nasıl ve ne ölçüde etkileneceğini önceden kestirmek güçtür. Nitekim 1950'li yılların uygulamasının gösterdiği gibi, ekonomik büyüme, yoksulluğu azaltmada tek başına yeterli bir araç değildir (Kanbur ve Vines, 2000).

Yine, 1980'li yıllarda gelişmekte olan ülkelere Dünya Bankası ve IMF tarafından empoze edilen neo-liberal yapısal uyum programlarının istenen sonuçları doğurmadığı; bir çok ülkede devletin sosyal refah harcamalarının azaltılması ve

1990'lı yıllarda yaşanan finansal krizlerin milyonlarca insanı yoksulluğa sürüklediği görülmüştür. Bu durum, neo-liberal ekonomik politikalara bir tepki oluşmasına yol açmış; ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltmak için yeterli olmadığı, sürdürülebilir ekonomik büyüme için yoksulluk ve eşitsizliğin azaltılmasının önemli olduğu vurgulanmaya başlamıştır (Kanbur ve Vines, 2000).

3.2 Yoksullukla Mücadelede Doğrudan Yaklaşım

Yoksullukla mücadelede doğrudan yaklaşıma göre, yoksulluğun azaltılması ve olumsuz etkilerinin hafifletilmesi için ekonomik büyüme gerekli olmakla birlikte yeterli değildir. Bu nedenle, ulusal gelirin daha eşitlikçi bir şekilde bölüşülmesi gerekmektedir (Önder ve Şenses, 2006). Doğrudan yaklaşıma göre, yoksullukla mücadelede devletin daha aktif bir rol üstlenmesi gerekir. Başka bir deyişle, devlet, ekonominin işleyişini ve elde edilen hâsılanın bireyler ve sektörler arasında dağıtımını tamamen piyasa mekanizmasına bırakmamalıdır. Aktif devlet

anlayışını savunanlar özellikle yeniden dağılım politikaları ile devletin piyasa ekonomisinde ortaya çıkan yoksulluk ve gelir dağılımında adaletsizlik sorunları ile mücadele etmesini savunmaktadırlar (Aktan, 2002).

Bu yaklaşım, yoksullukla mücadele ve sebep olduğu/olacağı toplumsal tahribatın veya risklerin azaltılması için devlete düşen bazı görevler olduğunu; devletin bu görevlerini yerine getirebilmesi için bir sosyal yardım sistemi kurması gerektiğini; kalkınma stratejisinin yoksul yanlısı olarak belirlenmesinin önemini vurgulamaktadır.

4. SONUÇ

Günümüzde ülkelerin karşı karşıya bulunduğu en önemli sorun olan yoksullukla mücadele edilmesi gerektiği herkes tarafından kabul edilmektedir. Yoksullukla mücadele için ekonomik büyüme gerekli olmasına rağmen, tek başına yeterli değildir. Ekonomik kalkınmanın dengeli dağılımı için devletin mutlaka sürece dâhil olması gerekmektedir.

Devletin, ekonomik yaşama mü-

dahale etmesi gerektiğini “**dışsallıklar**” (externalities) kavramına dayanarak ilk açıklayan ve bu nedenle klasik iktisadın “**birakınız yapsınlar ilkesini**” ilk eleştiren iktisatçı **Henry Sidgwick** (1838-1900) olmuştur. A. C. Pigou da, piyasa mekanizmasının kaynakların optimal (en uygun) dağılımını sağlamadığını ve devletin vergileme ve/veya yardım yoluyla, optimal kaynak dağılımına katkıda bulunması gerektiğini vurgulamıştır. İngiliz iktisatçı J. M. Keynes, 1929 bunalımının etkilerini inceleyerek, 1936 yılında yayınladığı ünlü “**İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi**” adlı eserinde depresyondan kurtulmak için devletin ekonomiye aktif olarak müdahale etmesi gerektiği görüşünü savunmuştur (Bkz. Savaş, 2000).

Sonuç olarak, yoksullukla etkin bir mücadele için her iki yaklaşımın bir arada kullanılması; yoksulluk riskinin azaltılması için devletin etkin ve kapsayıcı bir sosyal hizmet ve yardım sistemi kurması; yoksullukla mücadelede merkezi ve yerel kurum ve kuruluşlar ile STK'ların işbirliği ve koordinasyon içinde çalışması son derece önemlidir. ■

Kaynakça

- Aktan, C. C. (Derl.) (2002). Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Hak-İş) Yayını: Ankara.
- Buğra, A. (2005) Yoksulluk ve Sosyal Haklar, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği İçin Hazırlanan Danışman Raporu: İstanbul.
- Children in Wales (2005). “Poverty - Definition and Measurement”, <http://www.childreninwales.org.uk/2157.html>, 18.03.2007.
- DİE (2004) 2002 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, DİE Haber Bülteni (13 Nisan 2004): Ankara, <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/YOKSL/140404.htm>, 07.04.2006.
- DPT (2001) “Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını: Ankara.
- Erdem, T. (2003). Yoksulluk Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma “Ankara Kent Yoksulları”, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Gündüz, A. Y. (2006). “Türkiyede Yoksullukla Mücadele Üzerine Bir İnceleme”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.e-sosder.com, ISSN:1304-0278, c.5, s.16, ss. 34-55.
- Kanbur, R. ve D. Vines (2000) “The World Bank and Poverty Reduction: Past, Present and Future”, The World Bank: Structure and Policies, Derl.: C. L. Gilbert ve D. Vines (Cambridge: Cambridge University Press), ss. 87-107.
- Merklen, D. (2001). Policies to Fight Urban Poverty, A General Framework for Action, UNESCO Management of Social Transformations (MOST) Programme, Policy Papers 8. <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001235/123507eo.pdf>, 25.03.2006.
- Önder, H. ve F. Şenses (2006). Türkiyede Yoksulluk ve Yoksulluk Düşüncesi, <http://dusuncekahvesi.googlepages.com/tr.de.yoksulluk.onder-senses.pdf>, 24.07.2006.
- Parasız, İ. (1998). Türkiye Ekonomisi: 1923'ten Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları, Ezgi Kitapevi Yayınları: Bursa.
- Savaş, V. (2000). İktisatın Tarihi (4. Baskı), Siyasal Kitapevi: Ankara.
- Sen, A. (1976). “Poverty: An Ordinal Approach To Measurement”, *Econometrica*, c. 44, s. 2, ss. 219-231.
- Seyyar, A. (2002). Sosyal Siyaset Terimleri (Ansiklopedik Sözlük), Beta Yayınları: İstanbul.
- Seyyar, A. (2004). “Türkiyede Yoksullukla Mücadelede STK'lerin Roller ve Önemleri: Deniz Feneri Derneği Örneği”, I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 4-6 Haziran 2004, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 187-195, http://www.sosyalsiyaset.com/documents/yoksullukla_mucadele.htm, 19.03.2006.
- TÜSİAD (2000). Türkiyede Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Avrupa Birliği İle Karşılaştırma, TÜSİAD Yayını: İstanbul.
- UNDP (2011). Human Development Report 2011, <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2011/>, 14.07.2012.
- Uzun, A. M. (2003). “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası”, C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, c. 4, s. 2, ss. 155-173.
- Wade, R. H. (2001). “The Rising Inequality of World Income Distribution”, *Finance&Development*, c. 38, s. 4.
- World Bank (2004). World Development Indicators 2004, World Bank Publications: Washington D. C.

YOKSULLUKLA MÜCADELE ARACI OLARAK MİKRO KREDİ UYGULAMASI

Hülya ÖZÖNEN AKGÜL | Karacadağ Kalkınma Ajansı Uzmanı

Yoksullar genel olarak işsizlik, düşük gelir, kötü barınma koşulları gibi sorunlardan dolayı sağlık ve eğitim gibi, kültürel ve sportif faaliyetlere katılım veya finansal hizmetlere erişim gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Dahası; yoksullar tam da bu sebeplerden dolayı ekonomik ve sosyal açıdan dışlanmakta, yoksulluk döngüsünü kırmalarına yardımcı olacak iyi bir iş fikirleri olsa bile, kefil veya teminat gösteremedikleri için, bu iş fikrini hayata geçirecek finansal araçlara erişememekte, bu da, yoksulluğun kalıcı olmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına neden olmaktadır. İşte Grameen Bank uygulaması, yoksul kişilerin iktisadi anlamda kendi hayatlarının idamesini sağlayabilecek yeteneğe ve kapasiteye sahip olduğu, ancak iş kurmak için gerekli sermayeye erişimlerinin bulunmadığı düşüncesinden hareketle, yoksulların finansal sisteme dâhil edilmesini sağlamak üzere başlatılmıştır (Adaman ve Bulut, 2007).

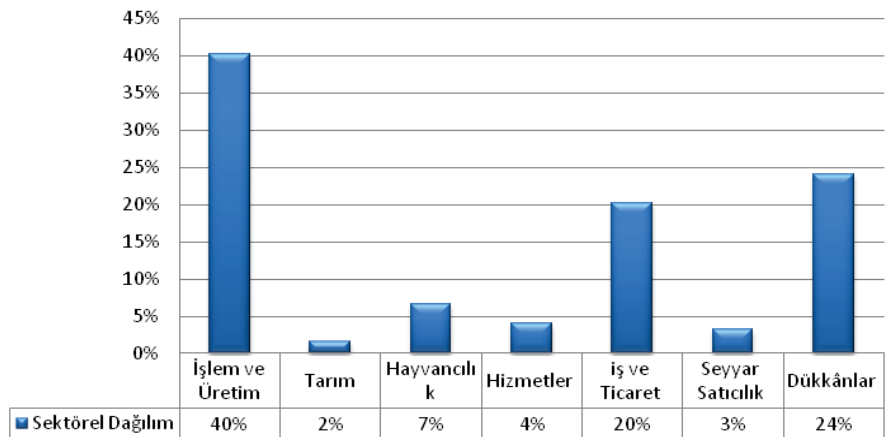
Temel olarak mikro kredi, düşük kredilerle ticari bankalar tarafından uygulanan normlara uygun olmayan dar gelirli insanları kapsayan veya sadece yoksul insanlara yönelik olan, herhangi bir kefalet veya ipotek işlemi gerektirmeyen bir borç verme yöntemidir. Hedef kitleyi genel olarak kadınlar, işsiz gençler, işsiz yaşlılar, özürümler ve gaziler, küçük ölçekli çiftçiler, sokaktaki sahipsiz çocuklar, çocuklarına bakamayan aileler, topaksız köylüler ve orman köylüleri oluşturmaktadır. Mikro kredi ile,

ekonomik krizin yoksul nüfus üzerindeki etkisinin azaltılması, yoksulların gelir elde etme ve istihdam fırsatlarının artırılması, yoksul hanelerin kendi geçimlerini sağlayacak işleri kurabilmeleri ve sürdürebilmeleri hedeflenmektedir (TİSVA internet sitesi).

Türkiye'nin ilk mikro kredi kurumu olan Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi kapsamında, mikro kredi başlangıçta sadece hali hazırda işi olan kadınlara işlerini geliştirmek için verilmişse de, artık iş kurmak ve geliştirmek isteyen tüm dar gelirli kadınlara verilmektedir. Birbirini tanıyan 3 ila 10 kişi bir araya gelip grup halinde kredi başvurusunda bulunmakta, her grup en az 100, en fazla 900 TL kredi alabilmektedir. (KEDV internet sitesi, Özgün, 2011: 87).

TGMP Programı kapsamında mikro kredi almak için, aynı mahallede yaşayan ama aralarında akrabalık bağı bulunmayan beş kadının bir araya gelip kredi talebinde bulunması ve TGMP

personelinin verdiği bir haftalık özel eğitim programını başarıyla tamamlaması gerekmektedir. TGMP Diyarbakır pilot uygulaması kapsamında ilk seferde 100-500 TL arasında kredi sağlanırken, halihazırda bu tutar ilk yıl için 100 ila 1.000 TL arasında olacak şekilde revize edilmiştir. Kredilerin geri ödemesi, kredi teminini müteakip hafta başlamak üzere haftalık olarak yapılmaktadır. Kredisini düzenli ödeyenlerin alabilecekleri kredi limiti arttırılmakta, en fazla 10.000 TL'lik Girişimci Kadın Kredisi verilebilmektedir. Kredi temini sürecinde teminat ve kefalet aranmamakta, geri ödemede sıkıntı yaşanması durumunda ise icra ve mahkemeye müracaat edilmemektedir. TGMP uygulamasında Ekim 2012 itibarıyla, halihazırda toplam 90 şubede, toplam 175.531.498 TL kredi alan 52.626 kadına hizmet verilmektedir (TGMP internet sitesi). Grafik 1'de de görüleceği gibi, TGMP uygulamasında, dağıtılan kredilerin % 40'ı işlem ve üretim için,

Grafik 1: Kredilerin Kullanımının Sektörel Dağılımı, 2012 (TİSVA internet sitesi).

% 24'ü dükkânlarda, % 20'si iş ve ticaret için, % 7'si evcil hayvancılıkta kullanılmıştır (TGMP internet sitesi).

Dünyada ilk kez Türkiye Grameen Bank Mikrofinans Programı faaliyetleri kapsamında "mikrosigorta" ve "sosyal borçlanma" gibi sosyal inovasyon örnekleri de hayata geçirilmiştir. Mikrosigorta, Aralık 2011 tarihinden itibaren, kredi kullanan kadınlara yönelik uygulanmaya başlanan ve kaza sonucu ölüm, sürekli sakatlık teminatlarını kapsayan, terör, deprem gibi doğal afetleri ayda yalnızca 1 Türk Lirası ödeyerek 10.000 TL teminat altına alan, bir ferdi kaza sigortasıdır. Ekim 2012 tarihinde lansmanı yapılan ve TİSVA ile Turkcell işbirliği sonucu uygulanan Ekonomiye Kadın Gücü, Türkiye'de ilk defa "sosyal borçlanma" modelinin hayata geçirilerek kadınların gelir getirici işler yapması için küçük sermaye desteği sağlayan mikro kredi sistemine yeni kaynak oluşturulmasını hedeflemektedir. Bu yöntemle, bireyler kadın girişimcilere GSM şirketlerinin SMS'leri veya internet sitesi aracılığıyla borç veya bağış ile destek verebilmekte, kredi kullandırılan kadınların ister donöre krediyi geri ödemesini ya da bu tutarın başka bir kadın için kredi olarak kullandırılmasını seçebilmektedir (Ekonomiye Kadın Gücü internet sitesi).

Mikro kredi uygulaması tüm dünyada geniş yankı uyandırmıştır. Birleşmiş Milletler, kullanılmamış girişimci ruhu güçlendirme ve kapsayıcı finansal sektörler kurma konusunda çağrıda bulunarak Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin hayata geçirilmesini sağlamak amacıyla, 2005 yılını Mikro Kredi Yılı ilan etmiştir. 2006 yılında ise, Nobel Komitesi, Nobel Barış Ödülünü, geniş kesimlerin yoksulluktan kurtarılmasının sağlan-

**DİYARBAKIR'DA
10.000'DEN
FAZLA KADINA
(AİLELERİ İLE BİRLİKTE 50.000)**

**₺ 50.000
MİKROKREDİ
VERİLDİ**

TÜRKİYE GRAMEEN MİKROFİNANS PROGRAMI

arak barışın kalıcı hale gelmesine katkı sağlanmasını gerekçe göstererek Muhammed Yunus ve Grameen Bank'a vermeyi kararlaştırmıştır. Time dergisi ise 24 Mart 2008 tarihli nüshasında, mikro kredi uygulamasını "Dünyayı Değiştiren 10 Fikir"den biri olarak lanse etmiştir (Güneş, 2009: 40-41). Bu gelişmeler, mikro kredi uygulamalarının ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkılarının akademik çevrelerde tartışılmasını da beraberinde getirmiştir.

Son yıllarda, mikro kredi programlarının yoksulluğun azaltılmasına etkisini ölçmeye yönelik saha araştırmalarının yanı sıra, uluslararası örgütler tarafından, ulaştığı birey veya hane halkı sayısı ile etkilerini izlemeye yönelik araçlar¹ da geliştirilmiştir. Bu çalışmalarda genel olarak mikro kredi uygulamalarının yoksullukla mücadelede olumlu sonuçlar yarattığı belirlenmiştir. (Özmen, 2012: 114). Söz konusu saha çalışmalarından biri, Dünya Bankası tarafından Bangladeş'te uygulanan mikro kredi programının yoksulluğun azaltılmasına etkisini araştıran çalışmadır. Bu çalışmada, kadınların programa katılmalarından sonra, 4,2 yıl içerisinde, mutlak yoksulluk içinde yaşayan kredi sahiplerinin sayısının % 70 oranında azaldığı bulgusuna erişilmiştir. Bir başka Dünya Bankası araştırmasında ise, mikro kredi alanların % 91'i mikro kredi almalarının hayatlarında olumlu yönde değişiklik meydana getirdiğini ortaya koymuştur. Yoksullara Yardım Danışma Grubu tarafından Endonezya'da gerçekleştirilen araştırmada ise, mikro kredi alanların gelirlerini % 12,9 artırırken kredi almayanların gelirlerini sadece % 3 oranında artırdığı belirlenmiştir.² Mikro kredinin; kredi kullanan kadınları, ekonomik hayata katılmalarını, gelirlerini, aile bütçesine katkı yapma becerilerini, istihdam ve üretkenliklerini arttırma ve özgüvenlerini artırma yoluyla güçlendirdiği savunulmaktadır (Özgün, 2011: 66). Bu durumda, mikro kredinin yoksulluğun azaltılmasında hem ekonomik hem sosyal etkisinin olduğundan söz edilebilir (Özmen, 2012:115).

Türkiye'de uygulanan mikro kredi programlarının etkinliğinin değerlendirildiği saha çalışmasında ise, TGMP

1 Söz konusu araçlar arasında CGAP (En Yoksullara Yardım Danışman Grubu, Consultative Group to Assist the Poorest) Yoksulluk Değerlendirme Aracı, Cashpor Barınma Endeksi, SEF Katılımcı Refah Sıralaması, USAID AIMS Projesi sayılabilir.

Söz konusu saha araştırmaları hakkında detaylı bilgi için bakınız http://www.sbp.org.pk/reports/quarterly/FY05/first/Special_2.pdf (Erişim Tarihi: 9 Eylül 2012);

Morduch, J. ve Haley, B. (2001), "Analysis of the Effects of Microfinance on Poverty Reduction", (<http://www.microfinancegateway.org/gm/document-1.9.29382/analysis%20of%20the%20effects.pdf>).

2 Söz konusu saha araştırmaları hakkında detaylı bilgi için bakınız http://www.sbp.org.pk/reports/quarterly/FY05/first/Special_2.pdf (Erişim Tarihi: 9 Eylül 2012);

Morduch, J. ve Haley, B. (2001), "Analysis of the Effects of Microfinance on Poverty Reduction", (<http://www.microfinancegateway.org/gm/document-1.9.29382/analysis%20of%20the%20effects.pdf>).

**500 LİRADAN
10.000 LİRAYA
MİKROKREDİ**

T.C. DIYARBAKIR VALİLİĞİ TİSVA Türkiye İstihlat Öleme Vakfı TGMP Türkiye Grameen Mikro kredi Programı GRAMEEN TRUST

**MİKROKREDİLİ GİRİŞİMLER,
GERÇEKLEŞEN HAYALLER!**

TÜRKİYE GRAMEEN, MİKROKREDİ PROGRAMI

programı kapsamında kredi olarak ekonomik faaliyette bulunan kadınların kendilerine güvenleri ve inançlarının arttığı, mikro kredi temininin ve geri ödemelerinin grup bazlı yapılmasının kollektif iş yapma kültürü ve güven tahsisine önemli katkılarda bulunduğu, kadınların ekonomik ve sosyal olarak güçlenmeye başladığı değerlendirilmiştir (Adaman ve Bulut, 2007).

Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi kapsamında mikro kredi kullanan kadınlarla yapılan saha çalışmasında da benzer şekilde, mikro kredi kullanan kadınların ekonomik olarak refaha kavuşmasalar da gelirlerinde artış olduğu, hane içi ilişkilerin olumlu olarak değişse de geleneksel kadın rollerini sorgulamadıkları, en önemlisi de kadınların kendilerine güveninin artması olduğu ifade edilmiştir (Özgün,

2011: 70-73). Saha çalışmalarından hareketle, mikro kredi uygulamalarının ekonomik açıdan çok büyük farklar yaratan sonuçları gözlemlenirse dahi, kadınların kendilerine güvenlerini sağlayarak toplumsal dışlanmayı azaltıcı ve topluma entegre edici katkısından söz edilmelidir (Lofça ve diğerleri, 2010: 51-52). Mikro kredi alan kadınların gelirlerini öncelikli olarak evin temel ihtiyaçları ve çocukların beslenme, eğitim ve sağlık hizmetleri için harcadıkları düşünüldüğünde, mikro kredinin dolaylı olarak beşeri sermayenin artırılmasına olan etkisi de göz ardı edilmemelidir.

Mikro kredi programlarının yoksulluğun azaltılmasına katkılarının sıralandığı çalışmalarda, bu programların etkinliğinin artırılmasına yönelik önerilere de yer verilmiştir. Bu öneriler;

kredi kullanan kadınlara özel eğitim programları aracılığıyla toplumsal cinsiyet duyarlılığı, girişimcilik, satış ve pazarlama konularında bilgi verilmesi; kadınların koşullarına uygun kredi tutarları ile kredi ödeme planının belirlenmesi, mentor girişimci kadınlar aracılığıyla kadın girişimcilerin profesyonel gelişmelerinin sağlanması, değişik hedef grupların ihtiyaçlarına uygun farklı kredi türlerinin de hizmete sunulması, vb. olarak belirtilmektedir (Adaman ve Bulut, 2007).

Mikro kredi programlarını savunan ve eleştirenler, bu programların yoksulluğun nedenlerini tamamen ortadan kaldıracak sihirli bir değnek olmadığı, ancak toplumda, yoksulların en yoksulu olarak görülen kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılmasında ve güçlenmelerinde etkili olduğu konusunda hemfikirdir (Chowdhury, 2009:8). Yukarıda bahsedilen önerilerin hayata geçirilmesi ile mikro kredi programlarının yoksulluğun etkilerinin azaltılmasında etkinliğinin arttırılacağı değerlendirilmektedir. ■

Kaynakça

- Adaman, F. ve Bulut, T. (2007). "500 Milyonluk Umut Hikayeleri", İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Morduch, J. ve Haley, B. (2011). "Analysis of the Effects of Microfinance on Poverty Reduction", Results Canada, (<http://www.microfinancegateway.org/gm/document-1.9.29382/analysis%20of%20the%20effects.pdf>), Erişim Tarihi: 10 Eylül 2012
- Güneş, S. (2009). "Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destekleri", Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Özgün, B. N. (2011). "Kadınları Güçlendirme Mekanizması Olarak Mikro kredi", Uzmanlık Tezi, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Lofça, İ. ve diğerleri (2010). "Mikro kredi ve Yoksulluk: Yoksulluğun Olmadığı Bir Dünyaya Doğru", Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Valiliği.
- Özmen, F. (2012). "Türkiyede Kadın İstihlatı ve Mikro kredi", Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, C.3, S.6, ss.109-130.
- Chowdhury, A. (2009). "Microfinance as a Poverty Reduction Tool- A Critical Assessment", UN-DESA Working Paper No: 89.
- TİSVA internet sitesi (www.tisva.org.tr), Erişim Tarihi: 10 Eylül 2012.
- TGMP internet sitesi (www.tgmp.net), Erişim Tarihi: 10 Eylül 2012.
- KEDV internet sitesi (www.kedv.org.tr), Erişim Tarihi: 12 Eylül 2012.
- Ekonomiye Kadın Gücü internet sitesi (www.ekonomiyekadinguucu.com), Erişim Tarihi: 05.10.2012)

GİRİŞİMCİLİK YOLUYLA YOKSULLUĞUN AZALTILMASI MODELİ: TÜRKİYE GRAMEEN MİKROFİNANS PROGRAMI

Dergimizin yoksulluğu konu alan bu sayısında, Türkiye İsrâfi Önleme Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı ve 22. Dönem Milletvekili Sayın Prof. Dr. Aziz Akgül'le hâlihazırda Türkiye'de 62 ilde 90 adet şubeyle uygulanmakta olan Türkiye Grameen Mikrofinans Programı hakkında konuştuk.

Sayın Akgül, mikro kredi hakkında bilgi verir misiniz?

Herkesin kabiliyetinin işe dönüştürülebilmesi için bir hayat suyuna, itici bir güce ihtiyacı vardır. Bu da, küçük sermaye olan mikro kredidir. Çünkü işsiz ve fakirin sahip olmadığı en önemli unsur sermayedir.

İşsizliğin ve fakirliğin azaltılması için; uzun vadede ve makro politikalar sonucu, yatırımların, üretimin ve ihracatın artırılması gerektiğini herkes biliyor. Ancak, bu gelişimin yanında, mevcut borcun döndürülmesi kısır döngüsünden kurtulmanın yolu ve neticeleri görülünceye

kadar mikro uygulamalar da gereklidir. Bu bakımdan, mikro kredi uygulaması çok önemlidir.

Mikro kredi işlemlerinde, beş kişilik grup dinamiği uygulanmakta olup, kişinin beyanı dışında evrak istenmemekte, teminat ve kefalet aranmamakta, icra ve mahkemeye asla müracaat edilmemektedir.

Mikro kredi uygulamasında, hiçbir varlığı olmayan fakir kadınlar, kredi almada diğerlerine nazaran daima önceliklidir. Mikro kredinin temel felsefesi; kredinin bir insan hakkı olmasıdır. Ticari bankalar tapuya, teminata ve kefalete yani kağıda kredi verirken, mikro kredide insana kredi verilmektedir.

Ticari bankalardan kredi alırken, ne kadar fazla teminatınız varsa, o kadar fazla kredi alırsınız. Mikro kredide ise, “ne kadar aza sahipsen, o kadar fazla önceliğin vardır” anlayışı hakimdir.

Mikro kredi süreci, otoban üzerinde yapılan bir yolculuk gibidir. Mikro kredi otobanının üzerine çıkarılan her yoksul kişiye, hedef olan yoksulluk sınırının üzerine çıkarılarak, bir küçük işletme sahibi oluncaya kadar destek devam eder. Mikro kredi otobanına çıkarılan fakirlerin, bu otobanın üzerinde hedefe ulaşmaya kadar kalmalarına yardımcı olunmalıdır.

Türkiye Grameen Mikrofinans Programını ilk olarak Diyarbakır ilinde uygulamaya başladınız. Uygulama aşamasına nasıl gelindi, uygulama nasıl başladı?

Türkiye'de mikro kredi faaliyetlerini ilk defa 1996 yılında başlatmak istedik. O tarihte Başbakan Başdanışmanı olarak “Doğu ve Güneydoğu Bölgesel Kalkınma Programını” hazırladım. Amacımız, Gü-

neydoğudaki terör faaliyetlerini ortadan kaldırılması yanında, işsizliğin ve yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olmaktı.

Diğer taraftan, 1998 yılında da yoksul ve dezavantajlı vatandaşlarımız için 5 farklı çalışma grubu oluşturmama rağmen, KOSGEB Başkanı olarak da netice alamadım. Kısa süreli hükümet değişikliklerinden dolayı bunu gerçekleştirme imkânımız ve zamanımız olmadı.

3 Kasım 2002 tarihinde milletvekili olunca, Başbakanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan ve zamanın İçişleri Bakanı Sayın Abdülkadir Aksu'nun büyük destekleriyle, mikro kredinin Türkiye'de uygulanması için gerekli minimum hukuki altyapıyı oluşturarak, 2006 Nobel Barış Ödülü sahibi ve mikro kredinin dünyadaki fikir babası ve öncüsü Prof. Dr. Muhammed Yunus ile müşterek olarak 11 Haziran 2003 tarihinde Türkiye Grameen Mikrofinans Programını başlattık.

Bu uygulamayı, Diyarbakır'da 18 Temmuz 2003'te Başbakanın elinden verilen her birisi 500 TL olan çeklerle toplam 6.000 TL ile mikro kredi başlatılırken; ilk sermayeyi, Türkiye'de hiç kimse “500 TL” ile bir iş yapılabacağına inanmadığı için, ben kendi cebimden \$10.000 kaynak temin ederek uygulamanın başlamasına katkı sağladım.

Türkiye Grameen Mikro kredi Programının uygulayıcısı olan Türkiye İsrâfi Önleme Vakfının Yönetim Kurulu Başkanı, Üyeleri, Mütevelli Heyeti ve Denetim Komitesine herhangi bir ücret veya benzeri bir ödeme yapılmamaktadır. Vakıf yöneticileri, asıl işlerinin yanında, bu faaliyeti bir insanlığa hizmet olarak ve GÖNÜLLÜ bir sosyal sorumluluk görevi olarak yapmaktadır.

BASARI HİKAYELERİ 1

Ben Gülbahar. 1970 yılında doğduğum Diyarbakır / Diclede yaşıyorum. 2007 yılında, Mikrofinans Programı ile tanışmadan önce, babamla birlikte balık ağı yaparak geçimimizi sağlıyorduk. Evlendikten sonra eşimle birlikte balıkçılık yapmaya karar verdik. Fakat bunun için gerekli malzemeleri alacak sermayemiz yoktu.

2007 yılında, komşularım vasıtasıyla mikro krediyle tanıştım. Beş kişilik bir grup kurdum. İlk olarak 500 TL tutarında kredi desteği aldım. Bu parayla, balık ağı malzemeleri aldım ve eşimle beraber yaptığımız ağları satmaya başladık. İşimizi büyütmek adına, yaptığımız ağlarla balık tutup satmaya karar verdik. Bunun üzerine, 2008 yılında 1.000 TL tutarında ikinci kredi desteğimizi alarak, balık tutmak için kullanacağımız malzemeleri aldık. İşlerimiz iyi gitmeye başladı ve ufak miktarda oluşturduğumuz birikimimizle, ikinci el bir tekne alarak balık tutmaya başladık. 2010 yılında 5.000 TL tutarında kredi kullanarak, tekneye motor aldık ve bu sayede daha hızlı yöntemlerle balık tutmaya başladık. Şimdi hedefim eşimle beraber, tuttuğumuz balıkları satabileceğimiz bir balıkçı dükkânı açmak.

BASARI HİKAYELERİ 2

1968 yılında Mardin' in Mazıdağı ilçesinde doğdum. 20 yaşında evlendim. Bu evliliğimden 6 çocuğum oldu. Çocuklarımdan 5'ini kendi imkânlarımla okula gönderiyorum.

Mikrokredi ile tanışmadan önce kocam evin geçimini sağlıyordu. Kocamın bir bakkal dükkânı vardı. İşler yolunda gitmeyince dükkânı kapattı. Bu seferde internet kafe işletmeye başladı. Ancak bir

süre sonra bu işte de başarılı olamadı şu anda işsiz ve evin geçimini ve çocuklarının okul masrafını karşılamak bana düştü. Önceleri evin geçimini sağlamak için evimin bir odasında terzilik yapmaya başladım. Ama yaptığım bu işte daha fazla para kazanmam ve işlerimi büyütmem için sermayeye ihtiyacım vardı. Komşularımın vasıtası ile mikro kredi çalışanları ile tanıştım. Bana mikro krediyi anlattılar. Bu beni çok mutlu etti. Çünkü artık hayallerimi gerçekleştirebilecektim. Aldığım ilk kredi ile bir dükkân açtım. Başta zorlansam da zamanla işlerim çok iyi olmaya başladı. Maddi manevi anlamda mikro kredi sürekli yanımda oldu. Daha sonraki çektiğim kredilerle de malzeme satın aldım. İşlerim mikro kredi desteği ile o kadar iyi oldu ki şuanda toptan hazır kıyafet alım satımı, perde yapımı ve temizlik ürünleri satışı yapıyorum. Aldığım en son girişimci kredisi ile Şanlıurfa'ya gidip kumaşlar satın aldım. Böylece ürünlerim daha çok satılmaya başladı.

Mikrokredi uygulamasına karar verilme sürecinden bahsedebilir misiniz? Neden Mikrokredi?

Türkiye İsrافی Önleme Vakfı olarak hedefimiz Cumhuriyetimizin 100'üncü yılı olan 2023'te yoksulluğun olmadığı bir Türkiye'nin gerçekleşmesine katkı sağlamaktır.

Toplumda yoksulluğun azaltılmasının sadece hibe şeklindeki yardımlarla

çözülemediğine inanıyoruz. Bu bakımdan; çalışamayacak durumda olan yaşlı, hasta ve engellilere evlerine kadar gidip her türlü nakdi ve aynı ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğinin bir insanlık görevi olduğuna inanırken, çalışabilecek kişilere ise, küçük birer sermaye verilerek başkalarına avuç açmak yerine, gelir getirci faaliyetlerde bulunmaları sağlanmalıdır. Türkiye'de mikro kredi faaliyetlerini işte bu anlayışla başlattık.

Program uygulanma aşamasının hukuki altyapısı ve çalışma usul ve prensipleri nelerdir?

2004 yılında yapılan Yerel Yönetimler Reformu çerçevesinde çıkarılan ve önderliğini zamanın İçişleri Bakanı Sayın Abdülkadir Aksu'nun yaptığı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 6/a ve 64/c maddeleri çerçevesinde mikro kredi uygulaması yapılmaktadır.

BASARI HİKAYELERİ 3

Yıldız Aslan 1965'te Diyarbakır'da doğdu. 8 kardeşin 6. sı olan Yıldız Hanım ilkokulu okuduktan sonra maddi durumu iyi olmadığı için ve yaşlı olan annesine bakmakla yükümlü olduğu için okulu bıraktı. 13 yaşında ailesinin zorlaması ile evlendi. Bu evlilikten 5 çocuğu oldu. Evlendiği kişi çalışmıyordu. Bu nedenle birçok problemle karşı karşıya kaldı. Eve kendisi bakmak zorundaydı. Bir çocuğu engelli olan Yıldız Hanım çocuğunun daha iyi şartlarda tedavi görmesi için bir yol bulmak zorundaydı.

Çevresinin ve Mikro kredinin desteği ile bakkal dükkanı açmaya karar verdi. Her zaman daha yeni daha güzel ne olabilir diye düşündü, olması için de çalıştı. Mikro krediden aldığı kredilerle dükkanını daha güzel hale getirdi. Zamanla çalışmasının meyvelerini toplayınca çevresinden çok iyi tepkiler aldı. Oysa işe girirken "sen kadınsın evinde otur" yahut "esnaflık neyine" gibi önyargılar onu üzmüştü. Ama şimdi kazandığı para ile ailesine bakıyor, daha iyi şartlarda yaşıyor. Artık kimseye muhtaç değil. Eşi de zamanla Yıldız Hanımın bu başarısını görünce onunla gurur duyuyor ve işlerde Yıldız Hanım'a yardımcı oluyor. Sadece ailesine değil bütün çevreye de örnek olan Yıldız Hanım mikro krediye teşekkürlerini sunuyor ve bu kurumun karanlık yollarına ışık tuttuğunu ifade ediyor.

BASARI HİKAYELERİ 4

Ben Gülistan. 1990 yılında doğduğum Diyarbakır / Diclede yaşıyorum. 2010 yılında, Mikrofinans Programı ile tanışmadan önce çocukluğumdan beri, babamla birlikte fırıncılık yapıyordum. Babam, sağlık sorunları nedeniyle işi bırakmak zorunda kaldı ve babamın mesleğini ben devam ettirmeye karar verdim. Fırıncılıktan kazandığımız para bize yetmiyordu. Zor günler yaşarken, komşularımdan Mikrokredi'yi duydum ve mahallemize gelen Mikrofinans Programı çalışanlarından şartları öğrenerek bir grup oluşturdum. İlk olarak, 2010 yılında aldığım 700 TL kredi desteği ile fırına un ve tuz aldım. Ne kadar çok malzemem olursa o kadar çok iş yapabileceğimi gördüm.

İşlerim artık eskisine göre daha iyiye gidiyordu. Eşimin de iş sahibi olabilmesi için, 2010 yılında 1.000 TL tutarında ikinci kredi desteği ile eşime bir bakkal dükkanı kiraladık. Bu bakkal dükkanından gelen kazanç ile taksitlerimizi ödedik. Ancak daha fazla paraya ihtiyacımız vardı.

Bu nedenle, 2011 yılında 2.000 TL tutarındaki üçüncü kredi desteğini, hem eşimin dükkanına hem de fırınıma malzeme almak için kullandım. Böylece daha çok müşteriye ulaştım ve kazancım arttı. Şimdiki hedefim, daha büyük bir fırın açmak ve daha çok hamur işi üretmek.

Türkiye'de mikro kredi şubeleri; kişi veya kuruluşlardan sağlanan bağışlar ile İl Özel İdaresi Kanununun çerçevesinde sağlanan fonlar kullanılarak oluşturulmaktadır. Bazı şubelerin hem işletme hem de mikro kredi olarak verilecek finansmanının tamamını sağladıklarından mikro kredi şubelerine bağışçıların isimleri verilmiştir. TRC2 Bölgesinde (Diyarbakır-Şanlıurfa), bağışçıların katkılarıyla kurulan şubeler Eyüp Cenap Gülpınar

Şanlıurfa / Siverek Mikrokredi Şubesi ve Hüsni Özyeğin Diyarbakır / Ergani Mikrokredi Şubesidir.

Diyarbakır'da Maliye Bakanlığı, çeşitli illerde ise İl Özel İdare Kanununun 6'ncı ve 64'üncü maddeleri kapsamında ve bütçe imkânları çerçevesinde ve çok kısıtlı olarak bazı İl Özel İdareleri ve belediyeler de mikro kredi uygulamasına destek vermektedir. Bu vesileyle, bize büyük destek sağlayan bütün bağışçılarımıza ve

destek veren Valiliklerimiz sonsuz teşekkürlerimizi sunarız.

Program kapsamında, başlangıçtan günümüze kullanılan mikro kredi tutarı nedir?

31 Ağustos 2012 tarihi itibarıyla, Türkiye Grameen Mikrokredi Programı kapsamında 62 ilde ve 90 şubede, hiçbir teminat ve kefalet istenmeden, tamamen güvene dayalı olarak, 60.990 üyeden, fon

noksanlığından dolayı yaklaşık 53.111 yoksul kadına, 167.808.061 TL mikro kredi verilmiş olup vadesi gelen mikro kredilerde % 99,9 geri dönüş oranı sağlanmıştır.

Türkiye ve Dünyada mikro kredi programlarının aldığı ödüller nelerdir?

Türkiye dahil 175 ülkede uygulanmakta olan Grameen Mikro kredi uygulaması, 2006 yılında Nobel Barış ödülü almıştır. 24 Mart 2008 tarihli Time dergisinin kapağında "Dünyayı Değiştiren 10 Fikirden Biri" olarak lanse edilmiştir.

2 Aralık 2008 tarihinde Türkiye Grameen Mikro kredi Programının Kahramanmaraş uygulaması, Avrupa Konseyine sunulan 600 proje içinden Avrupa Birliği ödülü almıştır.

Mikro kredi Programı kapsamında gündemde hangi yeni uygulamalar yer almaktadır?

Türkiye Grameen Mikro kredi Programında mümkün olduğu kadar bütün işlemlerin en üstün bilgi teknolojileri kullanılarak yapılması hedeflenmektedir. Halen para tahsilatında kullandığımız POS yerine telefonla (NFC) teknolojiyle tahsilat yapılması için çalışmalarımız sürdürülmektedir.

Ayrıca, Van depreminin etkisiyle, halen TGMP üyesi olan 59.000 yoksul mikro kredi üyesi girişimci kadını haftada 25 kuruş, ayda 1 TL ve yılda 12 TL'ye 10.000 TL'lik bir paket poliçeyle; kazaya bağlı vefat, her türlü kaza, deprem, sel, yangın ve terörü kapsayacak şekilde, Türkiye'de ilk defa mikrosigorta uygulaması; Türkiye genelinden gelen yoksul kadınların da katılımıyla 16 Aralık 2011 günü, Büyükkaya Uluslararası Sigorta Brokerliği ile Güneş Sigorta'nın sponsorluğunda, Nobel Barış Ödülü sahibi Prof. Dr. Muhammed Yunus, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma Şahin ile Başmüzakereci ve Avrupa Birliği Bakanı Egemen Bağışın da katılımıyla başlatılmıştır.

Trabzon Mikro kredi Şubesinin bir üyesi trafik kazasında vefat ettiğinden ve kendisinin mikrosigortası olduğundan, geride kalan kocası ve 3 çocuğu veraset ilamında belirtilen oranlarda hak sahibi olarak poliçenin teminatı olan 10.000 TL'yi alarak sıkıntılarını bir nebze hafifletmişlerdir.

Bunun yanı sıra, Muhammed Yunus'un isminin verildiği bir merkez Okan Üniversitesinde kurulmaktadır. Muhammed Yunus Uluslararası Mikro kredi ve Sosyal Girişimcilik Merkezi kuruluş protokolü 15 Aralık 2011 Üni-

versitede yapılan törenle imzalanmıştır. Söz konusu merkezde, eğitim ve sertifika programları yanında sosyal girişimcilik projeleri de uygulanacaktır.

Türkiye'de mikro kredi uygulamasının geleceğini nasıl tasavvur ediyorsunuz?

Avuç açma kültürünün yaygınlaşmasına sebebiyet veren hibe şeklindeki yardımlar; çalışmayacak durumdaki yaşlı, hasta ve engellilerle mutlaka sınırlı tutulmalıdır.

Sadece hibe şeklindeki yardımlarla insanlar; fakirlik ve açlık sınırının üstüne çıkarılamaz. Bu bakımdan, kendi hesabına çalışmayı özendiren ve daha onurlu bir iş yapmaya imkan veren mikro kredi uygulaması Türkiye'de bütün illerde ve bütün ilçelerinde yaygınlaştırılmalıdır. Yürütülen mikro kredi uygulamasının 2012 yılı sonuna kadar bütün illerde yaygınlaştırılmasını hedeflemekteyiz.

Türkiye Grameen Mikro kredi Programı çerçevesinde yeni mikro kredi şubeleri oluşturarak TÜİK verilerine göre yaklaşık 10 milyon yoksul kişi ve yaklaşık 3 milyon 200 bin aileye ulaşılması mümkün hale getirilerek, Türkiye'de yoksulluğun onurlu bir şekilde azaltılmasına önemli katkı sağlanabileceği değerlendirilmektedir. ■

TÜRKİYE İŞ KURUMU'NUN YAPISI VE HİZMETLERİ

Âtîf GÜRLEVİK | İŞKUR İstihdam Uzman Yardımcısı

1. GELİŞİMİ VE YAPISI

Sanayi devrimi sonrası yaşanan gelişmeler, emeğin öneminin artması, işsizlik, istihdam gibi konular ve çalışma yaşamına ilişkin düzenlemeler tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de geçmişten bu yana önemli merhaleler kat ederek süregelmiştir.

Çalışma yaşamında ve işgücü piyasasında kamunun da aktif olarak yer almasını gerekli kılan bu gelişmeler sonrası, ülkemizde iş ve işçi bulmaya aracılık görevini yürütmek üzere 1946 yılında kurulan İş ve İşçi Bulma Kurumu faaliyetlerine başlamıştır. Kuruluş amaçları doğrultusunda faaliyetlerini yürüten Kurum, özellikle 1960'lı yıllarda sanayileşen ülkelerin ülkemizden işgücü taleplerini etkili bir şekilde karşılamış ve 1973 petrol krizine kadar 790.289 Türk İşçisi İş ve İşçi Bulma Kurumu aracılığıyla bu ülkelere gönderilmiştir.

2000'li yıllarla beraber küreselleşmenin artan etkisi, işgücü piyasasındaki hızlı değişim, istihdam kurumlarının görev ve sorumluluklarını da genişletmiştir. Artan görev ve sorumlulukları etkin olarak karşılamak adına, 5 Temmuz 2003 tarih ve 4904 sayılı Kanunla İş ve İşçi Bulma

Kurumu yerine Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) kurulmuştur. Böylelikle İŞKUR bir kamu istihdam kurumu olarak, modern dünyanın ve işgücü piyasasının gereklerini karşılama noktasında işlevsel, temel görevlerin yanı sıra gelecekte üstlenebileceği görevleri öngörür nitelikte kapsamlı bir yapıya kavuşmuştur. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ilgili kuruluşu olan İŞKUR; tüzel kişiliği haiz, özel hukuk hükümlerine tabii, idari ve mali açıdan özerk bir yapıya sahiptir.

Merkezde Genel Müdürlük, taşrada ise 81 İl Müdürlüğü ve büyük ilçelerde kurulan 33 Hizmet Merkezi ve yaklaşık 7 bin çalışanı ile Türkiye genelinde hizmet sunan İŞKUR, iş ve işçi bulmaya aracılık hizmetlerinin yanı sıra, yaptığı analizlerle işgücü piyasasının nabzını tutmakta, aktif ve pasif işgücü piyasası politikalarını uygulamakta, ulusal ve uluslararası ortaklarla yürüttüğü projelerle vatandaşlarımızın istihdam edilebilirliklerine ve dolaylı olarak refahına katkı sağlayan modern bir kamu istihdam kurumu olmak için gelişimini sürdürmektedir.

Türkiye'nin Kamu İstihdam Kurumu olarak faaliyet gösteren İŞKUR, bir yandan işgücü arzı ve talebi arasında aracılık

faaliyetlerini yürütürken öte yandan pasif işgücü programlarını, işgücü piyasası araştırmalarını, ulusal istihdam politikası oluşturulmasına yönelik faaliyetlerini, işgücünün mesleki niteliğini ve işgücü piyasasına uyumunu artırmayı hedefleyen aktif işgücü programlarını etkin ve kararlı bir şekilde sürdürmektedir.

2. İSTİHDAM (İŞE YERLEŞTİRME) HİZMETLERİ

İŞKUR sunduğu hizmetlerle nihai olarak bireylerin istihdam edilmelerine katkı sağlayarak müreffeh bir hayat sürmelerini amaçlamaktadır. Bu anlamda İŞKUR; İl Müdürlükleri ve hizmet merkezleri ile buralardaki bireysel işlem merkezleri, internet üzerinden 7/24 hizmet sunumu sağlayan e-İŞKUR sistemi, belediyeler ve sosyal yardım kurumlarında kurduğu 2.500 hizmet noktası ve gittikçe yaygınlaşan teşkilat ve personel yapısı ile giderek daha fazla işsize daha etkin şekilde hizmet sunmaktadır. İş arayanlara yönelik olarak İŞKUR'un son 5 yılda sunduğu işe yerleştirme hizmetlerinde yaşanan gelişmeler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 1- İşe Yerleştirme Hizmetlerinden Yararlanan Sayısı

	2008	2009	2010	2011	2012*
Açık İş (İşgücü Talebi)	178.620	165.890	368.636	660.623	548.465
İşe Yerleştirme	109.595	105.263	205.231	363.672	308.863
Kayıtlı İşsiz	987.840	1.689.349	1.414.541	1.844.965	2.009.964

Kaynak: İŞKUR.

* Ocak - Ağustos Dönemi.

3. DANIŞMANLIK HİZMETLERİ

Danışmanlık hizmetiyle kişilerin özellikleri ile mesleklerin ve işin gerektirdiği nitelik ve şartlar karşılaştırılarak, bireyin istek ve durumuna en uygun iş ve mesleğin seçilmesi, işsizlerin seçilen meslekle ilgili eğitim olanaklarından yararlandırılması, işe yerleştirilmesi, işe uyumunun sağlanması gibi sorunların çözümüne sistemli olarak yardım edilmektedir.

Öte yandan İŞKUR, işgücü piyasasının ana aktörlerinden biri olan ve işgücünü talep eden kaynak olan işverenlerle ilişkilerine de büyük önem

vermektedir. İşsizlik gibi çok yönlü bir problemin işveren kesiminin desteği ve işbirliği olmadan çözülmesi düşünülemez.

İş arayan ve işverenlere yönelik hizmetlerin etkinliğinin ve kapsamının artırılması amacıyla 2012 yılında 2.817 "İş ve Meslek Danışmanı" Kurumunda istihdam edilmiştir. 2012 Ocak - Ağustos döneminde 72.498 işveren doğrudan ziyaret edilerek kendilerine danışmanlık yapılmış, 290.419 iş arayana ise bireysel danışmanlık hizmeti verilmiştir.

4. AKTİF İŞGÜCÜ PROGRAMLARI (AİP)

İşsizlikten en fazla etkilenen ve bu nedenle işgücü piyasasında dezavantajlı gruplar olarak görülen gençlerin, kadınların, özürülülerin, eski hükümlülerin, uzun süreli işsizlerin ve işsizlik sigortası kapsamındaki işsizlerin, ihtiyaç duyulan mesleklerde yetiştirilerek istihdam edilebilirliklerinin artırılması amacıyla işgücü yetiştirme kursları düzenlenmektedir. Bu kursların yanı sıra, Toplum Yararına Çalışma,

İşbaşı Eğitimi ya da Girişimcilik Eğitimi gibi aktif programlar yürütülmektedir.

Özellikle son yıllarda İşsizlik Sigortası Fonu'ndan AİP'ler için ayrılan kaynak miktarı artırılmıştır. Açılan mesleki eğitim kursları ile işsizlere işgücü piyasasında geçerli meslekler ve beceriler kazandırılmakta, girişimcilik eğitimleri ile iş kurma fikri taşıyan bireylere rehberlik ve eğitim verilmektedir. Öte yandan işsizliğin yoğun olduğu dönemlerde ve bölgelerde, afet, kriz gibi olağanüstü durumlarda, işsizlerin kısa süreli istihdamını ve eğitimini amaçlayan toplum yararına çalışma programları yaygın bir şekilde yürütülmektedir. Ayrıca kişilerin işyerinde bizzat çalışarak iş deneyim kazanmasının yanında işgücü piyasasına girişinin ve uyumunun sağlanması ve mesleki yeterliklerinin geliştirilmesi amacıyla işbaşı eğitim programları düzenlenmektedir.

Toplum Yararına Çalışma Programı (TYÇP) dışındaki programlarda, program süresince tüm katılımcılara "cep harçlığı" ödenmekte ve bunların "genel sağlık sigortası ile iş kazası ve meslek hastalığı sigorta primleri" karşılanmak-

Tablo 2- İŞKUR Tarafından Uygulanan AİP'ler

Yıl	Yararlanıcı Sayısı
2008	32.206
2009	213.852
2010	211.627
2011	250.016
2012 Ocak - Ağustos Dönemi*	215.378

Kaynak: İŞKUR.

* Resmi Olmayan Veri

Tablo 3- İşsizlik Ödeneği Başvuran ve Hak Eden Sayıları

Yıllar	Başvuran Sayısı	Hak Eden Sayısı
2002	93.435	82.886
2003	143.458	130.282
2004	164.432	147.254
2005	208.393	186.592
2006	220.776	199.579
2007	246.589	221.418
2008	381.425	331.312
2009	597.423	472.577
2010	459.374	330.018
2011	498.963	320.664
TOPLAM	3.014.268	2.422.582

tadır. Ayrıca kursu tamamlayan kursiyerlerin işgücü piyasasındaki durumları mezuniyetlerinden itibaren altı aylık dönemler halinde en az bir yıl süreyle izlenmekte, istihdama girişleri için danışmanlık ve iş arama desteği verilmektedir. TYÇP'de ise yararlanıcılara asgari ücret düzeyinde ödeme yapılarak her türlü sigorta primleri İŞKUR tarafından karşılanmaktadır.

2008 finansal krizinden sonra AİP'ler yoğun bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır ve her geçen gün daha fazla kişi bu programlardan yararlanarak daha yüksek istihdam edilebilirlik olanağına kavuşmaktadır.

5. PASİF İŞGÜCÜ PROGRAMLARI

Pasif işgücü programları işsiz kalmanın bireysel ve toplumsal olumsuz etkilerini en hafife indirmeyi ve işsizlere geçici gelir desteği sağlamayı amaçlayan uygulamaları kapsamaktadır. Sosyal devlet olmanın gereği olan bu uygulamalardan en önemlileri İŞKUR marifetiyle yürütülmektedir. Bu programlar; işsizlik sigortası ödemeleri ile ücret garanti fonu, kısa çalışma ödeneği ve iş kaybı tazminatını kapsamaktadır.

6. İŞSİZLİK SİGORTASI

Çalışma mevzuatına 1999 yılında 4447 sayılı kanunla giren "İşsizlik Sigortası" prime esas aylık brüt kazancın, % 1 oranında sigortalı, % 2 oranında işveren ve % 1 oranında da devlet katkısıyla oluşturulan fondan ve herhangi bir kasıt ve kusuru olmaksızın işini kaybeden sigortalıların işsiz kalmaları nedeniyle uğradıkları gelir kaybını belli süre ve ölçüde karşılayan sistemdir. Başlangıcından itibaren işsizlik ödeneğine ilişkin gerçekleştirmeler Tablo 3'te yer almaktadır.

7. ÜCRET GARANTİ FONU

İşverenin; konkordato ilan edilmesi, aciz vesikası alınması, iflas veya iflasın ertelenmesi kararı verilmesi nedenleri ile ödeme gücüne düştüğü durumlar geçerli olmak üzere, işçilerin üç aylık ödenmeyen ücret alacakları gerekli şartları taşımaları halinde ücret garanti fonundan ödenmektedir. Bu program kapsamında 2011 yılında 5.807 kişiye 9.361.527 TL ödeme yapılmıştır.

8. KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİ

Genel ekonomik, sektörel veya böl-

gesel kriz ile zorlayıcı sebeplerle işyerindeki haftalık çalışma süresinin geçici olarak önemli ölçüde azaltılması veya işyerinde faaliyetin tamamen veya kısmen geçici olarak durdurulması hallerinde, işyerinde sigortalı sayılan kişilere çalıştırılmadıkları süre için üç ayı aşmamak üzere İşsizlik Sigortası Fonundan kısa çalışma ödeneği ödenmektedir. Kısa çalışma ödeneği özellikle kriz dönemlerinde önemli işten çıkışları engelleyerek önemli bir fonksiyon üstlenmektedir. 2008 finansal krizinde 200 bin üzerinde çalışanın işsiz kalması, bu program sayesinde engellenmiştir.

9. SONUÇ

Modern ve etkin bir kurum olma yolundaki İŞKUR; yukarıda bahsedilen gelişim süreci, gittikçe artan hizmetleri, AB uyum kapsamında yaptığı çalışmalar ve uyguladığı projeler sonucu değişim ve yeniliklere uyum sağlayarak, hizmet kalitesi ve çeşitliliği ile işsizlikle mücadelede etkin rol oynayan, işgücü piyasasında öncü ve saygın bir kurum olma vizyonunu gerçekleştirmek için özveriyle çalışmalarını sürdürmektedir. ■

GENÇ İSTİHDAMI SORUNLARI

Erhan YÜKSEKOL | Çalışma ve İş Kurumu Diyarbakır Şube Müdürü

1. GİRİŞ

Türkiye ciddi yapısal istihdam ve işsizlik sorunları yaşamaktadır. Genel olarak diğer ülkelerle karşılaştırıldığında işsizlik oranı yüksek, kadın istihdamı başta olmak üzere genel istihdam oranı düşüktür. İstihdamın kalitesi açısından yapılan karşılaştırmalar Türkiye'deki istihdam sorununun kronik yapısına işaret etmektedir. Tarım istihdamı toplam istihdamın hala dörtte birinden fazladır ve tarımda büyük ölçüde verimsizlik söz konusudur. Bunun sonucu ücretli istihdamı düşük, ücretsiz aile işçiliği hala yaygın ve tarım dışı işsizlik verileri endişe vericidir.

İşgücü piyasasının yapısal sorunları arasında en önemli olanların başında ise şüphesiz genç istihdamına ilişkin sorunlar gelmektedir. Esasında genç istihdamı dünyanın diğer bölgelerinde de işgücü piyasalarının en önemli sorunlarının başında yer almaktadır. Örneğin ILO verilerine göre dünya genel istihdam oranı % 60,5

ve işsizlik oranı ve % 6,4 iken bu oranlar genç nüfusta sırasıyla % 44,4 ve % 13'tür Dünya ortalamalarında da Türkiye'de genç işsizliği genel işsizliğin iki katıdır. Ancak, Türkiye daha genç bir nüfusa sahip olduğundan (2011 yılı TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre ülkemizde ortalama yaş 28,9) ve Türkiye diğer ülkelere göre farklı istihdam sorunları yaşadığından genç işsizliği ve gençlerin istihdam sorunlarını çok daha ciddi hissetmektedir.

Genç istihdam sorununu ortaya koymadan önce genç tanımı üzerinde durmak gerekir. Bazı programlarda farklı tanımlar da söz konusudur. Örneğin, genç istihdamını artırmak için 2008 yılında yayınlanan iş-

tihtam paketi olarak tanımlanan 5763 Sayılı Kanunda genç istihdamı 18-29 yaş grubunu hedef almıştır. Farklı ülkelerde ve farklı amaçlar için genç tanımı değişiklikler gösterse de ILO ve Eurostat gibi uluslararası kurumlarda da istatistiksel olarak 15-24 yaş grubunu kapsamaktadır. Her ne kadar günümüzde okul süreleri artmakta, gençlerin istihdama giriş yaşı yükselmekte, 25 yaş ve üzerinde ilk kez iş hayatına atılan nüfus artış eğilimi gösterse de bu eğilim (henüz) istatistiklerde tanımları değiştirememiştir.

2. DEMOGRAFİK FIRSAT PENCERESİ

Genç nüfus, dinamik ve yaratıcı yapısıyla ülke kalkınmasının motor gücüdür. Yeni fikirlere açık, yaratıcı, enerjik, dinamik gençler ekonomik büyümeyi pozitif etkiler. Diğer koşullar sabit kaldığında, genç nüfusa sahip ülkeler diğer ülkelere göre ekonomide daha avantajlıdır ve daha hızlı büyürler. Ancak hiç-

bir ülke için bu avantaj sonsuz değildir. Hemen her ülke demografik bir değişim sürecine tabidir ve genç nüfusa sahip her ülkenin nüfusu, bu değişim süreci sonunda er ya da geç yaşlanır. Nüfus biliminde bu değişim üç evreli bir geçiş sürecidir. Doğurganlığın yüksek olduğu ilk dönem, 0-14 yaş grubu olan bağımlı çocuk nüfusun yüksek olduğu dönemdir. Genç nüfusun görece yüksek olduğu ikinci dönemde, doğurganlık oranı azalır, çalışabilir yaştaki aktif nüfus (15-64) artar, bağımlı nüfus (0-14 ve 65 yaş üstü) görece daha azdır. Bu ikinci geçiş dönemi literatürde “demografik fırsat penceresi” olarak tanımlanır. Demografik değişimin üçüncü evresi, aktif/üretken nüfusun yaşlandığı ve özellikle 65 yaş üstü bağımlı nüfusun görece arttığı ve bu yapının süreklilik kazandığı devredir. Bugün başta Avrupa ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkeler, “yaşlılık krizi” olarak da tanımlanan üçüncü evreye girmişlerdir. Ancak, yaşlılık krizi öncesi Avrupa ülkeleri genç nüfus avantajından yararlanarak hızlı kalkınma süreci yaşamışlardır. Keza, Doğu Asya ülkelerininin 1965-1990 dönemi gerçekleştirdiği hızlı büyüme ve kalkınma hızının üçte biri, genç nüfus avantajı diğer ifade ile “demografik fırsat penceresi” ile izah edilmektedir. Bu nasıl olmaktadır: Kısaca, aktif/üretken nüfus bağımlı nüfusa göre daha hızlı büyümekte, bu durum; toplam üretimi, toplam istihdamı, toplam tasarrufu, toplam vergileri, toplam yatırımı, alt yapı stokunu, özetle ekonomik ve sosyal kalkınma hızını artırmaktadır.

Ancak, bu süreç yani demografik değişimin fırsat penceresine dönüşmesi, kendiliğinden olmamaktadır. Bunun için ülkedeki sosyal, ekonomik ve kurumsal yapının bu değişimi sağlaması, destek olması gerekmektedir. Başta eğitim sistemi olmak üzere, sağlık sistemi, işgücü ve mali piyasalar, siyasi istikrar ve yönetim kalitesi, bürokratik yapı gibi faktörler demografik fırsatın değerlendirilme ölçüsünü belirlemektedir. Örneğin, ABD, Avrupa ve Doğu Asya ülkeleri demografik fırsat penceresini iyi değer-

lendirirken Latin Amerika ülkeleri bu fırsatı ıskalamıştır.

Türkiye, demografik değişim sürecinin ikinci evresini yaşamaktadır. Toplam doğurganlık oranı 1980’de 4,2’den 2008’de 2,1’e düşmüştür. Keza aynı dönem içinde 0-14 yaş grubu bağımlı nüfusun toplam nüfusa oranı % 40’tan % 25’lere düşmüş ve 15-64 yaş grubu aktif/üretken nüfusun toplam nüfus içindeki oranı % 56’dan % 66’ya yükselmiştir. Bu genç nüfus yapısı Türkiye’ye ekonomik kalkınmada çok önemli bir avantaj, ekonomi jargonuyla ifade edersek “demografik fırsat penceresi” sunmaktadır. Ancak, bu fırsat penceresi Türkiye’ye sonsuza dek açık kalmayacaktır. İstatistikler fırsat penceresininin 30 yıl içinde Türkiye’nin yüzüne kapanacağını söylemektedir. Kısaca, Türkiye genç nüfusa sahiptir, ancak hızla yaşlanma sürecine girmektedir. Demografik değişim fırsatından yararlanamayan Türkiye, yaşlandığında/yaşlılık krizine girdiğinde, gelişmiş ülkelere göre çok daha ağır bedel ödeyecektir. Özellikle yaşlı nüfusun getirdiği emeklilik, sağlık ve yaşlı bakımı faturası bu bedeli ağırlaştıracaktır. Demografik pencereden bakıldığında bu günler Türkiye’nin iyi günleridir, elini çabuk tutmalı, bu günleri iyi değerlendirilmeli ve demografik değişimin sunduğu fırsattan yararlanmalıdır. (Bazı Ülkelerde yaşlanma hızı: Japonya (26 yıl), Fransa (115 yıl), Almanya (45 yıl), İsveç (85 yıl), İngiltere (45 yıl), ABD (75 yıl), Türkiye (27 yıl)).

3. GENÇ İSTİHDAMINDA BAZI İSTATİSTİKLER

Türkiye’de genç nüfusta işgücüne katılma oranı % 39, işsizlik oranı % 25,3, tarım dışı işsizlik oranı % 28,9’dur. Gençler içinde kadınlar daha dezavantajlıdır. Genç kadınlar iş bulmakta genç erkeklerle göre daha fazla zorlanmakta ve işgücü piyasasından dışlanmakta, geleneksel rolleri olan ev kadınlığına sığınmaktadır. Her genç kadından sadece beşte biri istihdamdadır.

Maalesef Türkiye’de genç istihdamı sorunu büyümektedir. 20 yıl önceye göre bugün gençler, daha geç ve güç koşullarda işgücü piyasasına giriyor, iş bulmada daha zorlanıyor, nispi olarak daha az genç çalışıyor, işsizliği ve neden olduğu sorunları daha ağır yaşıyor.

Kısaca, işgücü piyasası verileri, bize Türkiye’nin yapısal bir genç işsizlik sorunu yaşadığını ve demografik değişim fırsatını ıskalamakta olduğunu göstermektedir. Yaratıcı, enerjik ve tüketim talebi yüksek özellikleri düşünülürken Türkiye, genç potansiyelini verimli üretime ve tüketime kanalize edememektedir. Genç potansiyelin atıl kalması, şüphesiz ülke ekonomisi için büyük kayıptır.

Ancak en az onun kadar önemlisi, genç işsizliğinin gençler ve toplum üzerinde yarattığı psikolojik ve sosyal sorunlardır. Uluslararası çalışmalar, genç işsizliği ile sosyal dışlanma arasında yakın ilişkiye işaret etmektedir. İşsizliğin yarattığı atıllık ve işe yaramazlık duygusu, gençlerde başta psikolojik olmak

üzere sağlık problemlerine, şiddet ve suç eğilimine, çatışmalara, alkol ve uyuşturucu bağımlılıklarına neden olmaktadır (ILO, 2010). Genç nüfus atıl kalınca demografik değişim fırsatı, nerdeyse bir tehlide dönüşmektedir.

4. GENÇ İSTİHDAMININ ÖNÜNDEKİ ENGELLER

Gençlerin istihdama geçişindeki engeller çok farklı olabilmektedir. Özellikle Türkiye'de gençlerin homojen bir yapıya sahip olmaması (bölgesel farklılıklar, ailelerin gelir ve eğitim düzey farklılıkları, kaliteli eğitime erişim imkânlarının eşit olmaması gibi nedenlerle), farklı nitelikteki gençlerin farklı engellerle boğuşması sonucunu doğurmaktadır. Genelleştirme yapıldığında bu engelleri belli başlıklar halinde toplamak mümkündür.

a) **Ekonomik Büyüme:** İstihdam dostu ekonomik büyümeyi tam anlamıyla yakalayamadık,

b) **Eğitim:** Türkiye'de eğitim sistemi

halen işgücü piyasasının istek ve ihtiyaçlarını mesh edememektedir,

c) **İşgücü Piyasası Düzenlemeleri:** İşçi alma ve çıkarma konusunda serbestlik ve esnek çalışma biçimleri önemlidir. Katı düzenlemeler istihdama engel iken esnek düzenlemeler istihdamı teşvik eder. Oysa ki Türkiye OECD ülkeleri arasında katı düzenlemeler karşılaştırmasında Portekiz'den sonra ikinci sıradadır.

Esnek istihdamın bir diğer önemli türü, normal haftalık çalışma süresinden önemli ölçüde daha az süreli çalışma olan kısmi süreli (part-time) çalışmadır.

d) **Yönetim, Politikalar ve Kurumsal Kapasite:** Türkiye'de kariyer rehberlik sistemi çok zayıftır. İşgücü piyasası ve meslekler hakkında bilgi verecek, kişilerin kendilerini tanımalarına ve en uygun mesleği seçmelerine yardımcı olacak etkin bir sistemimiz yoktur. Bu konuda İŞKUR il müdürlüklerinde olması gereken iş ve meslek danışma mer-

kezleri daha çok yenidir (Nisan 2012), Okullardaki rehberler ise işgücü piyasası ve meslekler konusunda yetersizdir.

Gençlerin iş aramalarına yardımcı olacak kurumsal yapı zayıftır. Gençlere işgücü piyasası hakkında bilgi verecek, işleri ve işyerlerini tanıtacak, kendilerine en uygun iş seçiminde yardımcı olacak, işverenle genç işsizleri buluşturacak etkin işleyen bir sistem hala yoktur.

Gençlerin istihdama geçişlerine yardımcı olacak aktif istihdam politikaları da yetersizdir. İŞKUR özellikle 2000 yılından itibaren yeniden yapılanma süreci ile birlikte pasif ve aktif istihdam politikaları (AİP) geliştirme sürecini başlatmış ve bu alanda oldukça başarılı projeler de uygulamıştır. Ancak özellikle gençlere yönelik AİP hizmetleri sayısal ve nitelik olarak yetersizdir. Yerel düzeyde gençlerin istihdama geçişinde yardımcı olacak programları uygulayacak İŞKUR Müdürlüklerinin kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi, bu konuda en önemli politika aracı olacaktır. ■

Kaynakça

Çeşitli gazete ve dergilerin köşe yazısı ve makaleleri,
Dr. Necdet KENAR – Gençlerde İstihdam Sorunu (Ankara 2008)

DEZAVANTAJLI GRUPLARIN MESLEKİ EĞİTİM PROJESİ

Sertaç İŞİK | MEKSA Vakfı Diyarbakır Proje Başkanı

MEKSA Vakfı 1985 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla kamuya yararlı vakıf statüsünde kurulmuştur. MEKSA Vakfı kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olarak proje gelirlerini var olan merkezlerinin modernizasyonu ve yeni merkezlerin kurulumu için değerlendirmektedir. Kuruluşundan bugüne geçen 27 senede Türkiye'nin 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nu yazmak da dahil olmak üzere mesleki eğitim alanında yüz binin üzerinde genç ve işsizimizi meslek hayatına kazandırmıştır.

Amacı, mesleki eğitimin Türkiye'de daha etkin bir biçimde yönlendirilmesine ve yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmak ve küçük sanayi işletmelerinin teknolojik yapı ve üretimlerinin yurt ekonomisine katkıda bulunabilecek çağdaş düzeye gelmesine gerekli desteği sağlamaktır.

Kuruluşundan bu yana birçok dış destekli mesleki eğitim projesini başarıyla uygulamıştır. Proje uygulamalarında sürdürülebilirliği esas alan bir yaklaşımla dış finans desteğinin bitiminde, oluşturulan merkezlerin idari ve mali sorumluluklarının yerel proje ortağıyla

iş birliği içerisinde yürütülmesi hedeflenmiştir.

MEKSA bugün Türkiye'nin 13 ilinde 22 mesleki eğitim merkezi işletmektedir. 20'nin üzerinde meslek dalında eğitim verilmektedir. Başlangıçta bu merkezler, kısmen Almanya kaynaklı (BMZ, GTZ, BGZ, BMA, DSE, Mannesmann, Ruhrkohle, Bayer, Thyssen), kısmen İsviçre kaynaklı (DEZA, SRK) ve kısmen AB, ILO, UNDP, DB v.b. gibi uluslararası fonlardan sağlanan kalkınma yardımı ile birer proje olarak çalışmaya başladılar. Zamanla yerel işbirliği desteği ile sürekli ve kalıcı birer kuruma dönüştüler.

Küçük sanayi ve tüm KOBİ'leri desteklemek için 1991 yılında MEKSA, GTZ'den sağladığı bir başlangıç sermayesi ile Türkiye'nin ilk ve tek Kredi Garanti Fonu'nu kurdu. KGF İşletme ve Araştırma A.Ş'nin ortakları TOBB, TESK, KOSGEB, HALKBANK, TOSYÖV ve MEKSA'dan oluşmaktadır. KGF, KOBİ'lerin bankalardan aldıkları kredilere 400.000 Euro'ya kadar kefalet desteği vermektedir.

Yine KOBİ'lerin ihracatta bulunmalarını ve özellikle de fuarlara katılmalarını kolaylaştırmak ve teşvik etmek amacıyla

MEKSA, 1993 yılında FORUM Fuarçılık ve Geliştirme A.Ş.'yi kurdu.

20 yılı aşkın bir sürede MEKSA 100.000'in üzerinde çocuk, genç ve yetişkin, özel ilgi gruplar (kadınlar, risk altındaki çocuklar, engelliler, eski hükümlüler) dâhil, mesleki eğitim hizmeti sundu. Sağladığı ve yönettiği toplam proje kaynakları 150 milyon Euro'ya yaklaşmaktadır. Eğitim alan insanların istihdam edilme oranları % 80 - 90'ları bulmaktadır.

Yönetim yapısında mesleki eğitime taraf olan Devlet, İşçi ve İşveren kuruluşlarının temsil edildiği MEKSA Vakfı, kamu yararına statüsüyle kuruluş amaçları doğrultusunda hizmetlerini sürdürmektedir.

Yönetim Kurulu; Türkiye'de mesleki eğitime taraf olan ve aşağıda isimleri sıralanan "kamu-işçi-işveren" kuruluşlarının temsilcilerinden oluşturulmuştur:

1. TESK, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
2. TOBB, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
3. TİSK, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
4. TÜRK-İŞ, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

5. MEB, Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
6. İŞKUR, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü
7. KOSGEB, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
8. HALKBANK, Türkiye Halk Bankası Genel Müdürlüğü
9. TESKOMB, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Koop. Birlikleri Merkez Birliği
10. BGZ, Berlin Uluslararası İşbirliği Kurumu

2010 yılında İçişleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı arasında imzalanan “Çocukların Mutlu Geleceği İçin Umut Yıldızı Protokolü” ile 16–18 yaş arası risk altındaki çocukların mesleki eğitimler alarak sosyal hayata adaptasyonu hedeflenmiştir.

2011 yılında bu proje genişletilerek İŞKUR Genel Müdürlüğü-TESK ve MEKSA Vakfının da katılımıyla “Yerelden Genele Dezavantajlı Grupların Mesleki Eğitimi Protokolü” devreye girmiştir. Bu protokole göre risk altındaki çocuklar, risk altındaki kadınlar, eski hükümlüler, göç mağdurları, doğal afet mağdurları, Roman ve Roman gibi yaşayanlar, tutuklu ve hükümlüler, engelliler de kapsam alanına girmiştir. Böylelikle toplumun tüm dezavantajlı

kesimleri mesleki ve sosyal eğitimlerden faydalanıp iş ve meslek sahibi olurken aynı zamanda da İŞKUR tarafından verilen günlük 20 TL ücreti de almaya hak kazanmışlardır.

Diyarbakır'da ise bu projenin yansımaları daha büyük oldu. Proje kapsamında belirtilen faaliyetlerin çok üstüne çıkılarak bir “Diyarbakır Modeli” oluşturuldu. Bu model Türkiye'deki diğer iller için de örnek olmayı başardı.

Bu başarı özellikle ilimizde projenin koordinatörlüğünü gerçekleştiren Diyarbakır Valiliğinin projeye etkin katılımı ve önemsemesiyle gerçekleşti. İl Valimiz Mustafa TOPRAK'ın kursları düzenli olarak ziyareti, ilgili İl Müdürlüklerinin de projeye hassasiyetle yaklaşmasına sebep olmuştur.

Proje temelde mesleki eğitimler üzerinden şekillenmiştir. Yani dezavantajlı kesimler MEKSA Vakfı atölyelerinde 30'a yakın meslek alanında mesleki eğitim almaktadırlar. Doğalgaz İç Tesisatçılığı, Araç Bakım Onarım, Elektrik Tesisatçılığı, Mobilya İmalatçılığı, Kuaforluk, Cilt Bakımı, Aşçılık, Pastacılık, Servis Elemanlığı, Bilgisayarlı Muhasebe, Halkla İlişkiler, Yönetim ve Organizasyon, Deri İşlemciliği vb. alanlarda öğrenciler ilgi alanlarına göre bir meslek kursuna yönlendirilmektedir.

Uygulanan tüm eğitimlerde proje

kapsamında tespit edilen meslek kursları düzenlenirken ders dışı zamanlarında resim, tiyatro, keman, gitar, bağlama, yüzme, koro, bilgisayar, İngilizce gibi kurslar düzenlenmiştir. Sosyal hayata katılmaları için sinema, bowling, paintball, piknik, tarihi yerlerin ziyaret gibi aktiviteler tertip edilmiştir.

Aynı zamanda kurum içinde psikolog ve rehber öğretmenleri görevlendirilerek öğrencilerin düzenli takibi gerçekleştirilmiştir. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kursiyerler için Sağlık Bakanlığı'na bağlı birimlerle ortak çalışılmış ve AMATEM veya ÇEMATEM'lerle birlikte tedavi süreçleri başlatılmıştır. Emniyet Müdürlüğü yetkilileri tarafından kursiyerlere çeşitli alanlarda verilen seminerlerle toplumsal uzlaşa sağlanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda risk altındaki kadınlar ve çocukların ailelerine okuma yazma kursları ile Aile Eğitimleri düzenlenmektedir.

Yukarıda belirtilen tüm çalışmalar ilimizde İŞKUR İl Müdürlüğü, Emniyet Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü, İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Esnaf Sanatkarlar Odaları Birliği ve MEKSA Vakfı ile birlikte gerçekleştirilmektedir.

İllerde uygulanacak mesleki eğitimleri ve hedef grupları İl Valilikleri ilin di-

namiklerine göre tespit etmektedirler. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü projenin sekretaryasını yürütenin dışında aynı zamanda bir STK gibi çalışıp çocukların aileleriyle görüşerek kursa katılımları için izinlerini almaktadırlar. Yapılan saha çalışması neticesinde Çocuk Şube çalışanları ile birlikte öğrencilerin tespiti gerçekleştirilmekte ve belirlenen meslek dallarına ilgi ve yeteneklerine göre yerleştirilmeleri sağlanmaktadır.

Risk altındaki kadınlarla ilgili seçimlerde ise başta şiddet gören kadınlar olmak üzere, yoksullukla mücadele etmeye çalışan kadınlar belirlenmektedir. Bu konuda yine Emniyet Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının tespitleri belirleyici olmaktadır.

Roman ve Roman gibi yaşayan vatandaşlarımızla ilgili Bakanlıklar düzeyinde yapılan çalışmalar sonucunda Strateji Planı hazırlanmaktadır. Bu komisyonda da yer alan MEKSA Vakfı, bu çalışmaların mesleki eğitim alanında tarafı olmaktadır. Ülkemizde yaşayan Rom, Dom, Lom ve Abdallarla ilgili düzenlenen meslek eğitimleri ile ilimiz genelinde ülke politikalarımıza uygun çalışmalar gerçekleştirilecektir. Böylelikle ilimizdeki Dom nüfusun ihtiyaçları doğrultusunda çalışmalar yürütülecektir.

Özellikle üretime dayalı mesleki eğitimlerden mezun kursiyerin kendi işlerini kurmaları için kurslar içinde meslek danışmanlığı eğitimleri, Girişimcilik Eğitimi, CV Oluşturma, Kişisel Gelişim eğitimleri gibi alanlarda da eğitimler verilmektedir. Böylelikle kursiyerlerimiz kendi iş planlarını ve pazarlarını yaratarak KOSGEB, Mikro Kredi gibi finans kuruluşlarından hibe alabilmeleri mümkün hale gelmektedir. Birleşerek daha büyük işletme kuracaklar için de Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın faaliyetleri anlatılmaktadır. Diyarbakır'da önceki dönemlerde Karacadağ Kalkınma

Ajansından hibe desteği almış firmaların başarıları öğrencilere sağladığımız en büyük motivasyon araçlarından biri haline gelmiştir.

Yapılan uygulamalarda her ne kadar toplumsal uzlaşa esas alınarak Valilikler ve İl Müdürlükleri üzerinden süreç yürüyor olsa da, verilen mesleki eğitimler çağın gereklerine uygun donanım ve teçhizatlarla gerçekleştirilmektedir. Projenin başarısı ölçülebilir ve izlenebilir kriterle gösterilmektedir. Yapılmış çalışmalarda kurstan mezun olan öğrencilerin suça dönüş oranları Emniyet Müdürlüğü verilerine göre binde 5 oranındadır. MEKSA Vakfında son 5 yılda gerçekleşen eğitimlerde İŞKUR ve SGK verilerine göre 3.094 kişi kayıtlı olarak işe yerleştirilmiştir. MEKSA bünyesinde yer alan İstihdam uzmanları sayesinde işe yerleşen öğrencilerin takipleri gerçekleştirilmekte ve sürekli olarak işyeri ziyaretleri yapılmaktadır.

MEKSA Vakfı yapılan çalışmaları ve projeyi tek başına yürütmemektedir. Çünkü bu toplumsal bir projedir. Tüm resmi kurumların desteğiyle proje Türkiye genelinde ses getirmektedir. Bu kapsamda yapılan çalışmalara Bakanlarımız, Milletvekillerimiz, Valilerimiz ve Emniyet Müdürlüğümüz de dahil olmak-

tadır. En son ilimizde proje kapsamındaki öğrencilerle çekilen klipde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanımız Sayın Mehdi EKER, Diyarbakır Valimiz Sayın Mustafa TOPRAK ve Diyarbakır Emniyet Müdürümüz Sayın Mustafa SAĞLAM da yer almıştır.

İlimizdeki hacim ve çalıştırdıkları eleman sayısı olarak büyük işletmelerin de hassasiyetleri yapılan çalışmaların başarıya ulaşması için büyük önem taşımaktadır. Bu noktada Karavil Grup, MEKSA Vakfının dezavantajlı gruplar için yapacağı yeni hizmet binası ve atölyelerin fiziki mekânını yapmayı üstlenmiş ve ilimiz işadamları için sosyal projelere katılımın önemi konusunda örnek olmuştur. İş dünyasını ve iş adamlarımızı mesleki eğitimin konusunda bilgilendirmek, kayıt dışı çalışmanın da önüne geçmek anlamına gelecektir.

Yeni dönemde yaklaşık 1000 kişilik bir dezavantajlı grup tespit edilmiş olup bu çalışmalar Ekim 2012'de başlamıştır. Yoksulluğun önüne geçmek için yapılması gereken kısmi ve palyatif çözümler üretmek değil, yatırıma ve istihdama dönük alt yapı çalışmalarına destek vermek olmalıdır. İş ve meslek çalışmaları arttıkça ilimizdeki işsizlik ve yoksulluk da aynı oranda azalacaktır. ■

DIYARBAKIR'IN GÖÇ SONRASI BÜYÜK SORUNU: SOKAKTA ÇALIŞAN ÇOCUKLAR

Mehmet Fatih Eslemmez | Karacadağ Kalkınma Ajansı Uzmanı

I. Dünya Savaşı sonrasında oluşan yeni dünya düzeni ekonomik ve sosyal hayatı adeta baştan tanzim etmiştir. Soğuk Savaşın sona ermesi kutuplaşmadan küreselleşmeye geçişin olması ve neo-liberal ekonomi politikaları “eski dünyamıza yeni sorunlar” armağan etmiştir. Yoksulluğun tarihi çok eskilere dayansa da günümüzde görünür olan “kent yoksulluğu” küreselleşme ile birlikte ortaya çıkmıştır. Özellikle emek-sermayenin serbest dolaşımı yerel ekonomileri küresel ekonomiye açık hale getirmiştir. Bu durumun bütün toplumların yarısına olacağı savı çok kısa zamanda çökmüş; ekonomik gelişmeyi sağlamış ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki fark giderek açılmıştır. Dünyanın bir bölümünde üretim artışı ve zenginleşme yaşanırken bir bölümünde yoksulluk artmakta, buna bağlı olarak şiddet olayları baş göstermektedir.

Dünya Bankasının 2000-2001 Dünya Gelişme Raporuna göre 2.8 milyar insan, günde 2 \$, 1.2 milyar insan ise günde 1 \$'dan az bir gelirle yaşamaktadır (World Bank, 2000).

Dünya Bankasının 2003'te gerçekleştirdiği ve 2001 krizi sonrası yoksulluk durumunu ve 1994'ten 2001'e değişimini inceleyen araştırmanın sonuçları, mutlak yoksul (günde 1\$'ın altı harcama yapan kesim) oranlarının 1994'ten 2001'e değişmediğini, buna karşılık kent yoksulluğunun arttığını göstermektedir (World Bank, 2003).

Bu bağlamda Türkiye, özellikle 1980 sonrası serbest piyasa ekonomisi ile küresel ekonomiye entegre olmaya başlamış; fakat 1990 yıllarda yaşanan krizler ile bu

entegrasyon sürecinde ciddi aksamalar yaşanmıştır. Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2004 Yoksulluk Çalışması verileri ülkede yoksulluğun özellikle eğitim düzeyi düşük olanlar, yevmiyeliler, ücretsiz aile işçileri, işsizler ve tarım, inşaat sektöründe çalışanlar arasında yaygın olduğunu göstermektedir (TÜİK, 2004)

DPT tarafından gerçekleştirilen “İllerin ve Bölgelerin Gelişmişlik Sıralaması Araştırması 2003” sonuçlarına göre ülkenin en az gelişmişlik düzeyine sahip, 5. derecede gelişmiş iller kategorisinin tamamı Doğu Anadolu ve Güneydoğu illerinden oluşmaktadır (DPT, 2003).

‘İnsani Gelişme Endeksi’ açısından bakıldığında da, Türkiye'nin dünya ülkeleri arasındaki konumu olumlu değildir. 2002'de 174 ülke arasında 85. sırada yer almakta iken, 2005'te 177 ülke arasında 94. sıraya gerilemiştir (Gürses, 2006).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki kentlerin, dünyada ve ülkede yaşanan hızlı toplumsal ve ekonomik değişim ve dönüşüme ayak uyduramadığı bilinen bir gerçektir. Bu durumu sadece ekonomik nedenlerle açıklamak mümkün değildir. Özellikle 1990'lı yıllarda bölgede yaşanan terör ve şiddet olayları, bölgenin ülkedeki değişim ve dönüşüme paralel bir gelişme seyri yakalamasını zorlaştırmıştır.

1990-2000 döneminde Türkiye'de nüfus %1,83 ortalama ile artarken, Diyarbakır'da bu oran % 3,78'tir (TÜİK, 2000). Güneydoğu Anadolu Bölgesi genelinde olağanüstü şartlar nedeniyle göç eden kişi sayısını OHAL Bölge Valiliği 1997'de köye geri dönenler hariç 378.335 kişi olarak açıklamıştır. Anormal nüfus artışı kent yapısında hızlı değişikliklerle

re neden olmuş; kent merkezine ilçe ve köylerden gelen insanlar kenar mahallelere yerleşmişlerdir. Altyapısı ve üstyapısı hazır olamayan bu yerleşim yerlerinde adeta yeni kentçikler doğmaya başlamıştır. Fakat bu yeni yerleşim yerleri oldukça sorunlu bir haldedir. Göçle gelen ailelerin oluşturduğu bu yerleşim yerlerinde iş, eğitim ve sosyal faaliyet alanlarının eksik olması nedeniyle kente entegrasyon oldukça zayıf kalmıştır. Kente uyum sağlayamayan bu aileler ve çocukların zaman içinde oluşturduğu sorunlardan bir tanesi de “sokakta yaşayan” ve “sokakta çalışan” çocuklardır. Sokakta yaşayan çocuklar, genelde aile ve ev ile irtibatları eksik ya da tamamen kopuk olan çocuklardır. Bu yazının konusu, daha çok ekonomik kaygılar ile sokakta gelir getirici, işlerde çalışmak zorunda kalan/bırakılan çocuklardır.

2006 da yapılan bir alan araştırmasında Diyarbakır ilinde sokakta çalışan çocukların sayısı 3.302 olarak tespit edilmiştir. 2008 yılında yapılan alan taramasında, sokakta çalışan çocuk sayısı 2.470 olarak belirlenmiştir. 2010 yılına gelindiğinde ise, Diyarbakır kent merkezinde gerçekleştirilen alan taramasında sokakta çalışan çocuk sayısının 1.649'a gerilediği tespit edilmiştir. Her ne kadar verilerde sokakta çalışan/çalıştırılan çocukların azalmakta olduğu görülse bile, ulaşılmayan çocukların varlığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Diyarbakır ilinde sokakta çalışan çocukların ikamet ettiği semtlerin dağılımına bakıldığında 1.035 çocukla Bağlar semti ilk sırada, 181 çocuk ile Şehitlik semti ikinci sırada yer almıştır.

Tablo 1- Çocukların İkamet Ettiği Semtler

ÇOCUKLARIN İKAMET ETTİĞİ SEMT	SAYI
MARDİN KAPI	58
SARAY KAPI	11
FİS KAYA	78
ALİ PAŞA	38
ŞEHİTLİK	181
BAĞLAR	1.035
SEYRANTEPE	10
HUZUREVLİ	74
PEYAS	63
BALIKÇILARBAŞI	28
FATİHPAŞA	29
İSKENDERPAŞA	31
YENİŞEHİR	4
DİCLEKENT	9
TOPLAM	1.649

Kaynak: SHİM 75. Yıl ÇOGEM Sokakta Çalıştırılan Çocuklar Üzerine Bir Alan Çalışması 2010.

Sokakta çalışan çocukların yaşadıkları semtler aynı zamanda şunu göstermektedir ki, bu semtlerin büyük çoğunluğu kente sonradan eklenen ve göç ile gelen ailelerin oluşturduğu "varoş" tabir edilen bölgelerdir. Yani bu çocukların % 80-90'ı genellikle göç ile kente gelmiş ailelerin yaşadıkları yerlerde yaşamaktadırlar.

Diyarbakır'da sokakta çalışan çocukların en çok 11-14 yaş arasında (% 70,5) olduğu görülmekte ve 15-18 (% 24,8) yaş diliminde olan çocuklar ikinci sırada yer almaktadır.

Diyarbakır'da sokakta çalışan çocukların; % 93'ünün erkek çocuklarından, % 7'sinin ise kız çocuklardan oluştuğu görülmektedir. Kız çocuklarının sokakta

çalıştırılmamasının çeşitli nedenleri vardır. Sokakta çalışmanın kız çocukları için daha riskli olması, tehlikeye açık olması, sosyal baskı... gibi nedenlerle erkek çocukları sokaklarda daha fazla çalıştırılmaktadır.

Yapılan alan araştırmasında sokakta çalışan çocukların eğitim durumuna ait verilere de ulaşılmıştır.

Sokakta çalışan çocuklar cam silme, çöp toplama, ayakkabı boyacılığı, su-simit satıcılığı... gibi alanlarda çalışmaktadırlar. Sokaklarda çalışan çocukların sosyal kontrolden uzak olmaları ve aile bağlarının etkisini yitirmesi ile daha fazla suça meyilli olacakları bilinen bir gerçektir. Çalışan çocuklar arasında yapılan araştırmada, çocukların % 53'ü bir çeteye üye olmak istediklerini, % 100 ise ünlü kişileri model olarak almak istediklerini ifade etmiştir.

Sokakta çalışan çocuklar arasında suça meyilli iki grup ön plana çıkmaktadır. Cam siliciliği yapan çocukların % 85'i, çöp toplayıcılığı yapan çocukların ise % 63'ü suça karışmıştır. Bu iki grubun ön plana çıkmasının farklı nedenleri vardır. Özellikle geç saatlere kadar dışarıda kalmaları ve aile bağları daha zayıf çocukların bu işlerle uğraşmaları suça bulaşma oranını artırmaktadır.

Ayrıca 1.649 çocuktan % 90'ı aile içinde fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir. Sokakta çalışan çocukların hem aile ortamında hem de çalışma ortamında şiddete maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Diyarbakır'da sokakta çalışan çocukların % 45'nin ailesi eve döndüklerinde belirlenen miktarda parayı götürmediklerinde herhangi bir olumsuz bir tutumla karşılaşmamaktadırlar. Geriye kalan çocukların % 65'inin ailesi

sokakta çalışan çocuklarının, eve döndükleri zaman belirlenen miktarda parayı getirmelerini zorunlu kıldığı saptanmıştır. Ücret veya kazançları kotalanan bu çocuklar, belirlenen limitteki parayı getirmediğinde; korkarak eve gitme (% 24,8), dayak yeme (% 21,3), kızma (% 5,3) ve korkudan eve gidememe (% 3,8) gibi tutumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu ortamlarda yetişen çocukların şiddete meyilli olmaları kaçınılmaz olmaktadır (RİFAT BİLGİN)

Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü'nün 2006 verilerinden, sokakta çalışmaya başladıktan sonra çocukların % 46,7'sinin sabıka kaydının oluştuğu anlaşılmıştır. Sokakta çalışan çocukların suç kayıtları incelendiğinde; en çok hırsızlık, yankesicilik ve kapkaçtan dolayı sicil kayıtlarına sahip oldukları görülmektedir. Bu veriler ışığında çocuğun sokakta çalışmaya başladığı andan itibaren suç işlemeye meyilli hale geldiği değerlendirilebilir.

Ayrıca, sokakta çalışan çocukların madde kullanımı ve geceyi dışarıda geçirme arasında ilişki vardır:

Özellikle cam silen ve çöp toplayıcılığı yapan çocukların gece dışarıda kalma ve madde kullanımı oranları dikkat çekmektedir. Diyarbakır genelinde sokakta çalışan çocuklar ile ilgilenen Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü 75. Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi yetkilileri ile yapılan görüşme sonucunda, çocukların büyük çoğunluğunun sokakta çalışmaya arkadaşları ile gittiklerini (% 76), geriye kalan çocukların ise çalışmaya akrabaları ile gittikleri ifade edilmiştir. Çocukların işe genellikle arkadaşları ile gittiği göz önüne alındığında arkadaş ortamının çocuğun davranışlarının şekillenmesinde önemli yere sahip olduğu görülmektedir. ■

Tablo 2- Sokakta Çalıştırılan Çocukların Eğitim Durumu

Okuma yazma bilmeyen %	İlköğretim terk %	İlköğretim mezunu %	Ortaöğretim terk %	Ortaöğretim mezunu %
1,9	7,2	83	1,8	5,8

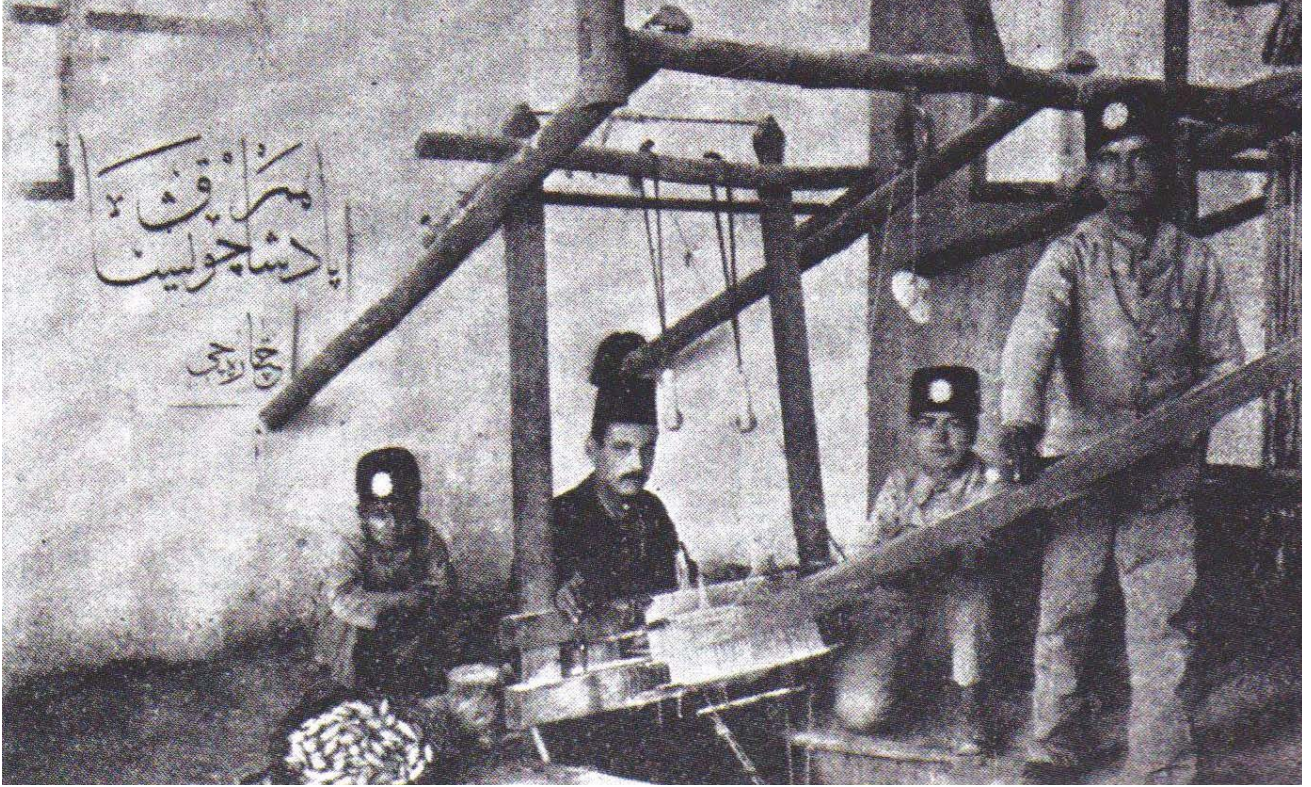
Kaynak: SHİM 75. Yıl ÇOGEM Sokakta Çalıştırılan Çocuklar Üzerine Bir Alan Çalışması 2010.

Kaynakça

- SHİM 75. Yıl ÇOGEM Sokakta Çalışan Çocuklar Üzerine Bir Alan Çalışması, 2010.
Bilgin, R. (2009). Diyarbakır'da Sokakta Çalışan Çocuklar Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma

ÇOCUK YOKSULLUĞU İLE MÜCADELEDE ÖRNEK BİR MODEL: DİYARBAKIR ISLAHHANESİ

Recep TEZGEL | Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bakanlık Müşaviri

Yoksulluk oldukça paradoksal bir olgudur. Çünkü yoksulluğun doğal sonucu olan maddi imkânsızlıklarla birlikte hayatın bütün kesimlerinden uzaklaşma ve toplumun sosyo-ekonomik faaliyetlerinden kısmen veya tamamen tecrit yaşanır. Bu nedenle olsa Mahatma Gandhi yoksulluğu “Şiddetin en kötü formu” diye tanımlamaktadır. Yoksulluğu en derinden hissedenler ise genelde çocuklardır. Çocukluk döneminde yoksulluk yaşayanların, gelecekte de bu durumla karşılaşma riski yükselmektedir. Böylece bir kısır döngü oluşmakta, yoksulluk gelecek kuşaklara adeta

kalıtsal bir özellik gibi aktarılmaktadır.

Çocuk yoksulluğunun politika önceliği olarak kabul edilmesi ve çocukların yüksek yararı düşünülerek çözülmesi gerekir. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 27. maddesine göre “Her çocuğun fiziksel, zihinsel, manevi, ahlaki ve sosyal gelişimi için yeterli bir yaşam standardına ulaşma hakkına sahip olduğunu tanımaları” gerektiğini belirtmektedir. Bu madde yoksulluğu görel bir kavram ve daha kapsamlı toplumsal dışlanma sorununun bir boyutu olarak tanımlamaktadır.

Ülkemizde, 12 Eylül 2010’da yapılan referandum neticesinde 1982

Anayasası’nda görmezden gelinen çocukların, şiddete, yoksulluğa ve her türlü istismara karşı korunmasına devlet güvencesi getirilmiştir. Çocuk yoksulluğu ile mücadelede yasal koruma zırhı kadar önemli olan bir diğer nokta önleyici tedbirler almaktır. İşte ‘Diyarbakır İslahhanesi’ kendi döneminde başarılı bir önleyici tedbirleri içeren model olmuştur.

OSMANLI’DA ISLAHHANE

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun kendisini batılı devlet sistemine göre reorganizasyonu ile yoksullara yardım araçlarını kendi elinde topladığı görülmektedir. Bu çerçevede Mithat Paşa

1861'de Nişte ilk ıslahhaneyi açmış ve buraya Müslüman ve gayr-i Müslim, yetim ve öksüz çocukların alınmasını istemiştir. İslahhaneler öncelikle açıldıkları vilayetin yerleşim birimlerindeki 5-13 yaşları arasındaki kimsesizleri, maddi ve fiziki olarak yoksun ailelerin çocuklarını himayesine almaktaydı. Bunların yanı sıra 5-13 yaşları arasında bir yıl ve üzerinde hapis cezası alıp, genel hapisanelere konulması uygun görülmeyen çocuklar da İslahhanelere kabul edilmekteydi. Burada çocuklar, temel okuma-yazma eğitiminin yanı sıra ustalar yardımıyla kunduracılık, terzilik, debbağlık, dokumacılık gibi mesleklerde, çıraklıktan kalfalık düzeyine kadar eğitim almaktaydılar. Kuruldukları 1863 yılından etkinliklerini yitirdikleri XX. yüzyılın başlarına kadar sosyopolitik ve ekonomik sorunlar nedeniyle mağdur durumda kalan çocuklar konusunda önemli bir boşluğu doldurdıkları rahatlıkla söylenebilir.

DİYARBAKIR ISLAHHANESİ

Ülkenin en nitelikli İslahhanelerinden biri olan Diyarbakır İslahhanesi, 1868-

1875 yılları arasında şehirde başarılı bir valilik dönemi yapmış olan Kurt İsmail Paşa tarafında 1869'da kurulmuştur. İslahhanenin hayata geçirilmesi için gereken 50-60 bin kuruşluk meblağın tamamı memur ve eşraftan oluşan hayırseverin katkılarıyla sağlanmıştır. Vali Kurt İsmail Paşa da 2 bin 500 kuruş bağışlamıştır. 6 adet dükkânın geliri tahsis edilmiş ve bunlarla da yetinilmeyerek jandarmanın elbise ve kunduralarının imali işi ıslahhaneye sipariş edilmiştir. Diyarbakır İslahhanesi, İran şalı ve yöresel giyim imali ve dikimi konusunda ihtisaslaşmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında, Diyarbakır'da bulunan sokak çocukları genellikle çevre sancak ve kasabalardan gelip dilenen, ailelerince istismar edilen, kimsesiz ve yetim çocuklardan oluşmaktaydı. 1867 yılında ilan edilen İslahhaneler Nizamnamesi'nin 44. maddesi bir yıl ve üzerinde hapis cezası alıp, genel hapisanelere konulması uygun görülmeyen çocukların ıslahhanelere kabul edileceğine dair bir hüküm getirerek, modern bir ıslahevi fonksiyonu icra etmiş ve önemli bir boşluğu

doldurmuştur. Kurulmasından kısa bir süre sonra İslahhane; yalnızca temel hedefleri gerçekleştirmekle kalmamış, daha ileri düzeyde mesleki eğitim yaptıracak sanayi ve ziraat mektepleri gibi kurumların oluşturulması fikrinin gündeme gelmesi ve hayat bulmasına da zemin oluşturmuştu. Çocukların meslek öğrenmekle ilgili becerileri dönem dönem gazetelere de yansıtılarak, hem teşvik hem de halkın kuruma olan yardım ve ilgisi sıcak tutulmaktaydı. Yine gazetelerde ıslahhaneden mezun olanlara işe girme konusunda öncelik verildiği dikkat çekmekteydi. İslahhaneleri bitirerek diploma alan eski öğrencilerin usta olarak kurumlarda görev aldıkları gazetelerde övgüyle dile getirilen hususlardandı. Diyarbakır İslahhanesi; öğrenci sayısı, verilen harçlık/elbise, atölye ve üretim oranı açısından ülkenin en iyi ıslahhanelerindendi. Kurum 1900 yılında Diyarbakır Hamidiye Sanayi Mektebine dönüştürülür. Başarılı bir örnek olarak Diyarbakır İslahhanesi yoksul çocuklar için bir sığınak ve günümüze de referans olabilecek bir model olmuştur. ■

TRAKYA KALKINMA AJANSI; TRAKYA'NIN KALKINMASINDA SİLİNMEZ İZLER BIRAKIYOR

Mehmet Gökay ÜSTÜN | Trakya Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

Trakya Kalkınma Ajansı, kamu, özel sektör ve sivil toplum örgütleri arasında işbirliğini desteklemek ve bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak amacıyla 14 Temmuz 2009 tarihinde alınan Bakanlar Kurulu kararıyla kurulmuştur. Ajans faaliyetleri 2009 Aralık ayında yapılan Genel Sekreter atamasının ardından ilk personel alımıyla birlikte 2010 yılı Mayıs ayı itibarıyla başlamıştır.

TR21 Trakya Bölgesi'nde (Edirne, Kırklareli, Tekirdağ) faaliyet gösteren Ajansın kadrosu, 1 Genel Sekreter, 28 uzman ve 7 destek personelden oluşmaktadır. Ajansta Genel Sekreterliğe bağlı olarak görev yapan dört birim bulunmaktadır. Tekirdağ merkezli kurulan Trakya Kalkınma Ajansı, Edirne ve Kırklareli'nde bulunan Yatırım Destek Ofisleri ile de bölgeye hizmet etmektedir. 'Sürdürülebi-

lir kalkınma ilkeleri çerçevesinde, çevreye duyarlı, potansiyellerini değerlendiren, küresel ölçekte rekabet edebilir bir Trakya için çalışan Ajans, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlayarak bölgede sürdürülebilir bir kalkınmanın oluşturulması doğrultusunda faaliyet göstermektedir. Ajansın başlıca amaçları arasında bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak için paydaşları arasında koordinasyonu sağlamak, girişimciliği teşvik etmek, istihdamı artırmak ve ortak proje geliştirme kültürünü oluşturmak yer almaktadır.

İKİ YILDA BÖLGE KALKINMASINA 36.000.000 TL DESTEK

2010 yılı Mayıs ayı itibarı ile faaliyet göstermeye başlayan Ajans, ilk olarak 2010-2013 Trakya Bölge Planı çalışmasını tamamlamıştır. Tüm paydaşlarla işbirliği halinde hazırlanan plan sonrasında hedeflere ulaşmada bölge aktörlerine destek olmak üzere 2010 ve 2011 yıllarında mali destek programlarına çıkmıştır. Ajans 2010 yılında toplam 13.500.000 TL, 2011 yılında ise toplamda 22.500.000 TL tutarındaki mali ve teknik destek programlarının duyurusunu yapmıştır. 2010 yılı programları neticesinde destek sağlanan projelerin uygulaması sürerken 2011 Yılı Mali Destek Programı kapsamında başarılı bulunan projelerin sözleşmeleri imzalanmış ve uygulama safhasına geçilmiştir.

Ajans, 18 Ekim 2010 tarihinde kar amacı güden (KOBİ) kuruluşlar ve kar amacı gütmeyen kurumlara yönelik olarak iki ayrı başlık içeren Rekabet Gücünün Arttırılması Mali Destek Programı ile

Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programına ilişkin teklif çağrısını ilan etmiştir. Çağrılarının sonuçları 23 Mart 2011'de kamuoyuna açıklanmıştır. Çağrılar kapsamında Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli illerinden toplam 416 proje başvurusu alınmıştır. Başvurular arasından 61 proje başarılı bulunmuştur. 61 projenin 27 tanesi kâr amacı güden kuruluşlara yönelik Rekabet Gücünün Arttırılması programı, 12'si kâr amacı gütmeyen kurumlara yönelik Rekabet Gücünün Arttırılması ve 22'si Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı kapsamında yer almaktadır. Sözleşme imzalanan projelerin destek tutarı 10.405.672 TL'dir. KOBİ'lere aktarılan kaynak ise yaklaşık 3,7 milyon TL'dir.

2011 Yılı Mali Destek Programları kapsamında ise İktisadi Kalkınma Mali Destek Programı, Sosyo-Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı ve Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı çerçevesinde başvurusu yapılan 225 projenin 98'i hibe desteği almaya hak kazanmıştır. İktisadi Kalkınma başlığı altında gelen başvurulardan 44 tanesi başarılı bulunurken bu projelere yaklaşık 8 milyon 650 bin TL aktarılması ön görülmüştür. Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Progra-

mı-
na yapılan
başvuruların 21 tane-
si destek almaya hak kazanır-
ken bu kapsamda 6 milyon 380 bin
TL'lik bir kaynağın kullanılmasına kar-
rar verilmiştir. Sosyo-Ekonomik Kalkın-
ma Programı çerçevesinde desteklenmesi
uygun görülen 33 proje için ise yaklaşık
olarak 3 milyon 900 bin TL ayrılmıştır.
2011 Yılı Programları sayesinde yararlan-
cılarının eş finansmanı ile birlikte bölge-
de toplam 32,5 milyon TL'lik bir kaynak
harekete geçmiş olacaktır. Trakya'da nite-
likli proje hazırlama kapasitesi her geçen
gün artıyor ve bunun sonuçları da mali
destek programlarına gelen başvurular
aracılığıyla görülüyor. 2011 Yılı Mali Des-
tek Programlarına gelen başvuruların
başarı oranı ortalamasının çok üzerindedir.
Neredeyse iki başvurudan biri başarılı
bulunmuş durumdadır. Destek mekaniz-
masının dışında kalan projeler için de her
şey bitmiş değil. Aynı projeler, eksikleri
tamandıktan sonra yeni mali destek
programlarından veya ajans koordinas-
yonunda ulusal veya uluslararası fon kay-
naklarından yararlanabilecektir.

Bu konuda Ajans proje sahiplerine
her türlü desteği sağlamaya hazırdır.

2012 SEKTÖREL ANALİZ YILI OLACAK

Ajans bölgenin rekabet gücünün artırılması yanında tüm kurum ve kuruluş-
larla etkin bir işbirliğinin tesisine yönelik
çalışmalarına önümüzdeki dönemde hız
vererek devam edecektir. Bu kapsamda
özellikle 2013 yılı sonrası dönem için
gerçekleştirilecek Trakya Bölge Planının
hazırlığına yönelik olarak sektörel analiz
konularına ağırlık verilecektir. "Tarımda
Sosyo-Ekonomik Dönüşüm Araştırması",
"Girişimcilik Analizi", "Hizmet Sek-
tör Analizi", "Göç ve Etkileri Analizi" bu
çalışmaların bazılarıdır. Ayrıca bölgede
üniversite-sanayi işbirliğinin tesis edile-
rek Ar-Ge, inovasyon ve markalaşmanın
geliştirilmesi amacı ile "Proje Pazarı" et-
kinliğinin 2012 yılı içerisinde gerçekleştiril-
mesi düşünülmektedir. Bu çalışmalar
kapsamında yoğun tarımsal üretim yapı-
lan Trakya'da tarımsal üretimdeki verimli-
liğin ve tarımsal üretimden elde edilen ge-
lirin artırılmasının yollarını araştırılması
ile tarımdaki mevcut üretim kültürünün

araş-
tırlarak
gelişim stratejilerinin
belirlenmesi amacıyla
"Tarımda Dönüşüm Analizi Çalış-
masına" başlanmıştır.

Namık Kemal Üniversitesi ile yapılan
işbirliği kapsamında "Tekirdağ İli Yoksul-
luk Haritası ve Analizi" çalışmasının ilk
adımları atılmış olup bu çalışmanın Trak-
ya Bölgesi geneline yayılmasına yönelik
çalışmalar sürdürülmektedir. Bölgenin
uluslararası rekabetçiliğe sahip sektörleri-
nin belirlenmesine yönelik "Rekabetçilik
Analizi" ile bu sektörlerin küme strateji-
leri çerçevesinde geliştirilmesine yönelik
"Kümelenme Stratejileri" çalışmalarına
başlanmıştır. Yine "Trakya Bölgesi Lo-
jistik Master Plan" "Trakya Sosyal Yapı
Analizi", "Trakya Turizm Master Planı" ve
"İlçe Vizyon Geliştirme" projeleri Ajansın
yürüttüğü çalışmalarındadır.

AR-GE VE İNOVASYON KÜLTÜRÜNÜ GELİŞTİRMEK ÖNCELİKLER ARASINDA

TRAKYAKA'nın koordinasyonunda
hazırlanan 2010 - 2013 Bölge Planı'nda

Trakya'nın vizyonu "Çevreye duyarlı, potansiyellerini değerlendiren, küresel ölçekte rekabet edebilir bir Trakya" olarak belirlenmiştir. Trakya Bölgesi verimli tarım topraklarının yanı sıra sanayi tesisleri ile de ülke ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Bölgede gıda, elektrikli ev aletleri, makine teçhizat, tarım makineleri, tekstil-hazır giyim, kâğıt, kimya-ilaç sanayi ön plandadır. Ajans, Trakya'nın rekabet gücünün artması için mali destek programlarıyla bölgedeki rekabetçi sektörleri geliştirmeye devam etmektedir.

Bölge Planında Trakya'daki Ar-Ge ve inovasyon kültürünü geliştirmek de Ajansın öncelikleri arasında yer alıyor. Bunun için Namık Kemal Üniversitesi ve KOSGEB işbirliği ile Namık Kemal Üniversitesi içerisinde TEKMER faaliyete geçirilmiştir. Bu merkez ile üniversite-sanayi işbirliğini artırmayı, üniversitedeki bilginin sanayide kullanıldığı alanların

artırılmasını hedefliyor.

Trakya turizm ve lojistik sektörleri açısından da büyük potansiyele sahiptir. Bu nedenle tarih ve kültür turizmiyle öne çıkan Edirne başta olmak üzere, çeşitli doğa turizmi olanaklarını da kullanarak turizmi bölge çapında geliştirmek Ajans için çok önemlidir. Bu amaçla Ajans İstanbul'da düzenlenen, dünyanın en büyük turizm fuarlarından biri olan Doğu Akdeniz Uluslararası Turizm ve Seyahat Fuarı (EMITT)'na katıldı. Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısı olan Trakya Bölgesi gelişmiş karayolu ağı, Çorlu Havaalanı ve limanları ile ülkemizin lojistik üssü olmaya da adaydır. TRAKAYAK'ın çalışmalarını sürdürdüğü Lojistik Master Planı da bu hedefe ulaşma yolunda önemli bir adım olarak görülüyor.

Ergene Havzasının kirliliği de bölge planında yer alan başlıklardan biridir. Ergene'nin kirliliğini azaltmak için Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından yürütülen Ergene Havzası Eylem Planına paralel olarak TRAKYAKA da çevreye duyarlı

bir

Trakya

için çalışmalarına

devam ediyor. Mali destek

programları ile artıma ve atık ber-

taraf tesislerine destek vererek bölgenin

önemli sorunlarından olan çevre kirliliği

ile mücadelede katkıda bulunuyor.

TRAKYA'DA SANAYİ YENİDEN ŞEKİLLENİYOR!

Sanayi Bölgelerinin çevreye olan olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla Trakya'da İslah OSB'ler kuruluyor.

Trakya Bölgesi'ndeki yerleşik olan plansız sanayi alanları, OSB kanununda yapılan değişiklikle Organize Sanayi Bölgelerine dönüşüyor. Trakya Bölgesi'ndeki toplam 12.496 ha (ha: hektar) sanayi alanlarının yalnızca 2.034 ha alanlık kısmı mevcut OSB'lerde yer almaktadır. Kurulacak İslah OSB'ler ile birlikte 5.531 ha alan daha OSB'ye dönüştürülecektir. Yeni OSB'lerde 2.189 ha büyüklüğünde boş alan yatırımcıları beklemektedir.

ile işbirli-

ği halinde yürütülmektedir.

M.Ereğlisi - Veliköy ve Muratlı - Karıştıran arasındaki dağınık halde toplam 531 sanayi tesisi ile birlikte yaklaşık 50.000 kişinin istihdam edildiği sanayi alanında 10 adet Islah OSB kurulması planlanmaktadır. Kurulması planlanan Islah OSB alanları ile Bölge genelinde yeni sanayi alanlarına yer açılmayacak olup, mevcut dağınık sanayinin daha düzenli ve nitelikli bir altyapıya kavuşması sağlanacaktır. Bu şekilde hem bölgenin sınaî üretim alanında rekabet gücü geliştirilmiş olacak hem de sanayiden oluşan kirliliğin kurulacak ortak altyapılar ile önüne geçilecektir.

Nitekim Şehircilik ve Çevre Bakanlığı koordinesinde yürütülen Ergene Havzası Koruma Eylem Planı çerçevesinde Islah OSB kurulması planlanan alanlardaki sanayi tesislerine yönelik olarak 4 adet ileri atık su arıtma tesisi kurulması çalışmaları bölge sanayicileri

Trakya Bölgesi; İstanbul gibi bir dünya metropolüne olan yakınlığı, Türkiye'nin Avrupa'ya açılan sınır kapısı olması ve 3 tarafının denizlerle çevrili olması gibi sanayi yatırımları için büyük öneme sahip lojistik üstünlükleri ile önemli bir cazibe merkezi konumundadır. Nitekim bölge genelinde sanayi siciline kayıtlı 2.000'in üzerindeki işletmede bunun en büyük kanıtıdır.

1/25.000 ölçekli çevre düzeni planlarının bölgede onaylanması ve mevcut 6 OSB'ye 10 OSB'nin daha eklenmesine yönelik çalışmaların başlaması ile birlikte Trakya yeni yatırımlar için güçlü altyapısı ve planlı gelişimi ile önemli fırsatlar sunmaktadır.

Trakya Kalkınma Ajansı bölgenin imkân ve potansiyellerinin farkında olarak yatırımcılara sunduğu rehberlik hizmetlerini sürdürmekte ve yatırımcıları Trakya'nın potansiyellerini Türkiye'nin gücüne güç katmak üzere değerlendir- mek üzere işbirliğine davet etmektedir.

BÖLGEDE İLK KEZ YAPILAN STRATEJİK YATIRIMLARA DESTEK OLDU

Ajansın yönlendirmesiyle Malkara OSB'de faaliyet göstermek üzere ön hazırlıkları devam etmekte olan bir lastik dönüşüm fabrikası bulunmaktadır. Söz konusu yatırımın hayata geçmesi halinde atık taşıt lastikleri yeni bir atık ortaya çıkarmadan yüksek kalite bir plastiğe dönüştürülecektir. Otomotiv sektöründe değerlendirilecek katma değeri yüksek böylesi bir ürünün üretimi Trakya'da bir ilk olacaktır. Ajansın mali destek programlarından yararlanılarak gerçekleştirilen yatırımlar arasında ise yapıların depreme karşı dayanıklı hale getirilmesinden, savunma ve havacılık sanayine kadar geniş bir alanda kullanılan, Formula 1 araçlarının kasalarından, uçak kanatlarına dek pek çok aracın ana malzemesini oluşturan karbon fiber kumaşın üretimi gibi Trakya'da ilk olan çalışmalar yer aldı. ■

REKABET - GELİŞMİŞLİK ENDEKSLERİ VE TRC2 BÖLGESİ

Erhan DEMİRCAN | Karacadağ Kalkınma Ajansı Uzmanı

Küreselleşme olgusu Rekabet Endekslerinin ve Sosyo-Gelişmişlik Sıralamalarının önemini artırmıştır. Dinamik kavramlar olan Rekabetçilik ve Gelişmişlik üzerine dünya genelinde farklı kuruluşlar tarafından endeksler üretilmekte ve yayınlanmaktadır. Bu endekslerin en bilinenleri Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan “İnsani Gelişmişlik Endeksi” (*Human Development Index*), Küresel Rekabetçilik Endeksi ve Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü (*International Institute of Management Development-IMD*) tarafından yayınlanan “Dünya Rekabetçilik Yıllığı” (*World Competitiveness Yearbook*) ve Dünya Ekonomik Forumu (*World Economic Forum - WEF*) tarafından yayınlanan “Küresel Rekabetçilik Raporu” (*Global Competitiveness Report*)dur. Rekabetçilik ve Gelişmişlik kavramlarının üzerinde görüş birliğinin olmaması endekslerde kullanılan değişken setlerinin farklılaşmasına yol açmaktadır. Ülkemizde ilk olarak 1996 yılında DPT tarafından yayınlanan gelişmişlik sıralamasının ardından son yıllarda yayınlanan iller arası rekabet endeksleri sayısında artış olmuştur. Bu yazımızda ülkemizde yayınlanan Rekabet ve Sosyo-Gelişmişlik Endeksleri ve bu endekslerde TRC2 Bölgesinin yeri incelenecektir.

1- İLLERİN VE BÖLGELERİN SOSYO-EKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI-KALKINMA BAKANLIĞI

DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) tarafından ilk olarak 1996 yılında yapılmıştır. 1996 ve 2003 yıllarında yapılan araştırmalarda 10 alt başlık altında 58 değişken kullanılmıştır. Endeksleme ve taksonomi

gibi araştırmacıya çok fazla inisiyatif tanıyan teknikler yerine istatistiksel bir tabanı olan, anlamlılık testleri yapılabilen ve birçok ülkede değişik araştırmacılar tarafından benzer amaçlarla yaygın olarak kullanılan Temel Bileşenler Analizi (*principal components analysis*) kullanılmıştır.

2011 yılında yayınlanan ve yeni teşvik sistemine de dayanak teşkil eden çalışmada ise teknik yöntem aynı kalmakla birlikte endeksin dilinde ve değişkenlerde önemli değişikliğe gidilmiştir. Günümüz yaşam ve piyasa koşullarını yansıtan güncel tanımlamalar kullanılmıştır. Eski endekste kullanılan “Sanayi Göstergeleri”, “Tarım Göstergeleri” ve “Mali Göstergeler” in bir kısmı yeni endekste “Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite Göstergeleri” “Altyapı Göstergeleri” yeni endekste “Erişebilirlik Göstergeleri”, “Diğer Refah Göstergeleri” ise “Yaşam Kalitesi Göstergeleri” alt başlığında verilmiştir. Günümüzde önemini kaybeden değişkenler (*Daire Sayısı, Borulu Su Tesisatı Bulunan Daire Oranı, Yeterli İçme Suyu Götüürülen Nüfus Oranı gibi*) endeksten çıkartılarak gelişmişliği yansıtan yeni değişkenler eklenmiştir. “Demografik Göstergeler”, “Eğitim Göstergeleri”, “Sağlık Göstergeleri”, “İstihdam Göstergeleri”, “Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite Göstergeleri” “Mali Kapasite Göstergeleri”, ve “Erişebilirlik Göstergeleri ve “Yaşam Kalitesi Göstergeleri” alt başlıkları altında toplam 61 değişken kullanılmıştır. Kullanılan değişkenler uluslararası rekabet endekslerinde kullanılan ve günümüz dünyasını yansıtan değişkenlerdir.

SEGE 2011’de kullanılan dikkat çekici değişkenler aşağıda verilmiştir.

- İlin YGS Ortalama Başarı Puanı
- Ortalama Günlük Kazanç
- Ortalama Günlük Kazanç-Kadın
- Onbin Kişiye Düşen Yabancı Sermayeli Şirket Sayısı
- Yüzbin kişiye Düşen Marka Başvuru Sayısı
- Yüzbin kişiye Düşen Patent Başvuru Sayısı
- Yüksek Lisans ve Doktora Sahibi Nüfusun 30+ Yaş Nüfusa Oranı
- Turizm Yatırım-İşletme ve Belediye Belgeli Yatak Sayısının Türkiye İçindeki Payı
- Bin Kişiye Düşen İnternet Bankacılığında Aktif Bireysel Başvuru Sayısı
- Bin Kişiye Düşen İnternet Bankacılığında Aktif Kurumsal Müşteri Sayısı
- İlin En Yakın Havaalanına Uzaklığı
- Hane Başı Genişbant Abone Sayısı
- Bin Kişiye Düşen AVM Brüt Kiralanabilir Alan Oranı
- Kükürdioksit (SO₂) Ortalama Değeri
- Partiküler Madde Ortalama Değeri
- Yüzbin kişiye Düşen Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü Sayısı
- Yüzbin kişiye Düşen İntihar Vakası Sayısı

İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasında TRC2 Bölgesinin Yeri

SEGE (Sosyo-Gelişmişlik Endeksi) 2011’de 81 il içerisinde Şanlıurfa 73, Diyarbakır ise 67; Düzey 2 bazında TRC2 Bölgesi 26 Düzey 2 Bölgesi içinde 23. sıradadır. 1996 ve 2003 çalışmaları aynı de-

ğişkenlerden olduğu için karşılaştırılabilir fakat yeni değişkenler kullanılan SEGE

2011 karşılaştırılabilir nitelikte değildir. Yukarıda bahsedeliden yeni değişkenler

Endekste Şanlıurfa ve Diyarbakır sıralamasını geriletmiştir.

Tablo 1: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

	Türkiye Sıralaması		Düzye 2 Sıralaması
	Şanlıurfa	Diyarbakır	
1996 Araştırması	59	57	-
2003 Araştırması	68	63	23
2011 Araştırması	73	67	23

Kaynak: DPT, 2003; Kalkınma Bakanlığı, 2012.

2- TÜRKİYE İÇİN BİR REKABET ENDEKSİ ARAŞTIRMASI- EDAM

EDAM (Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi) tarafından 2009 yılında yapılan rekabet endeksi araştırmasında, “**Ekonomik Canlılık ve Etkinlik**”, “**Emek Piyasası**”, “**Yaratıcılık**”, “**İnsan Sermayesi**”, “**Fiziki Altyapı**” ve “**Sosyal Sermaye**” alt başlıkları altında toplam 50 değişken kullanılmıştır. Endeks Temel Bileşenler Analizi kullanılarak oluşturulmuştur.

2009 yılında yayınlanan Endekste dikkat çeken değişkenler aşağıdadır.

- AR-GE Harcamaları-Çıktı Oranı (Kamu-Özel)
- Kişi Başı Akademik Yayın Sayısı
- Kişi Başı Sinema Sayısı
- Kişi Başına Gazete Tirajı
- Kişi Başına STK Sayısı

Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi Araştırmasında TRC2 Bölgesinin Yeri

Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi Araştırmasında 81 il içerisinde Şanlıurfa için en iyi sıra “**Ekonomik Etkinlik ve Canlılık**” alt başlığında 52, en kötü sıra “**İnsani Sermaye**” alt başlığında 78’tür. Diyarbakır için en iyi sıra “**Ekonomik Etkinlik ve Canlılık**” alt başlığında 42, en kötü sıra “**İnsani Sermaye**” alt başlığında 71’dir. Araştırmada Düzye 2 bazında bir sıralama yapılmamıştır.

Tablo 2: Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi, 2009

	Türkiye Sıralaması	
	Şanlıurfa	Diyarbakır
Genel Sıralama	74	67
Ekonomik Etkinlik ve Canlılık	52	42
Emek Piyasası	75	68
Fiziki Altyapı	69	66
İnsani Sermaye	78	71
Yaratıcı Sermaye	60	48
Sosyal Sermaye	74	68

Kaynak: EDAM, 2009.

3- İLLER ARASI REKABETÇİLİK ENDEKSİ ARAŞTIRMASI- URAK

URAK (Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu) tarafından ilk olarak 2008 yılında yapılan illerarası rekabet endeksi araştırması için; “**Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi**”, “**Markalaşma Beceresi ve Yenilikçilik**”, “**Ticaret Beceresi ve Üretim Potansiyeli**” ve “**Erişilebilirlik**” alt başlıkları altında toplam 42

değişken kullanmıştır. Değişken ağırlıkları onlu bir likert skalası esas alınarak uzman görüşü (expert opinion) yöntemiyle belirlenmiştir. Uzman inisiyatifliyle belirlenen bu ağırlıkların somut ve objektif olmaması, çok değişkenli bir veri setinin birbiriyle etkileşimleri incelemekten tek boyutta analize tabi tutulması çalışmanın yöntemini tartışmalı hale getirmektedir.

2010 yılında yayınlanan Endekste dikkat çeken değişkenler aşağıdadır.

- İldeki 5 Yıldızlı Otel Yatak Kapasitesi
- İlde 100 Milyon Dolar Üzerinde İhracat Yapan Firma Sayısı
- ISO 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesine Giren Firma Sayısı
- Süper Ligde İli Temsil Eden Futbol Takımı Varlığı

MAKALE

- İlde Gümrük Varlığı
- İle İç Hat Uçak Seferinin Varlığı
- İle Dış Hat Uçak Seferinin Varlığı
- İlde Liman Varlığı

İllerarası Rekabetçilik Endeksi Araştırmasında TRC2 Bölgesinin Yeri

İllerarası Rekabetçilik Endeksi Araştırmasında 81 il içerisinde Şanlıurfa için en iyi sıra “Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli” alt başlığında 7, en kötü sıra “Beşeri

Sermaye ve Yaşam Kalitesi” alt başlığında 74’tür. Diyarbakır için en iyi sıra “Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik” alt başlığında 13, en kötü sıra “Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi” alt başlığında 64’tür. Araştırmada Düzey 2 bazında bir sıralama yapılmamıştır.

Tablo 2: İllerarası Rekabetçilik Endeksi, 2010

	Türkiye Sıralaması	
	Şanlıurfa	Diyarbakır
Genel Sıralama	39	32
Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi	74	64
Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik	51	13
Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli	7	29
Erişebilirlik	37	33

Kaynak: URAK, 2010.

Son yıllarda sadece Kamu Kurumlarının değil farklı Sivil Toplum Kuruluşlarının da Endeks üretmesi; Rekabet ve Gelişmişliğe bakış açısının çeşitlenmesi adına olumlu bir gelişmedir. Sonuç ola-

rak Rekabet ve Gelişmişlik kavramlarının farklı yorumlanması kullanılan teknikleri ve değişken setlerini etkilediğinden farklı kurum ve kuruluşlarca üretilen endekslerde illerin ve bölgele-

rin sıralaması değişiklik gösterebiliyor. Araştırmalarda kullanılan teknikler ve günümüz yaşam ve piyasa koşullarına yansıtılan değişken setlerinin kullanılması endeksi gerçekçi kılyor. ■

Kaynakça

- DPT (2003) “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması”, <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/gosterge/2003-05.pdf>, 13.09.2012.
- EDAM (2009) “Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi”, <http://www.edam.org.tr/document/trkiye%20icin%20bir%20rekabet%20endeksi.pdf>, 13.09.2012.
- Kalkınma Bakanlığı (2012). “İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Güncellendi”, http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/view/14197/BASIN_A%20C3%87IKLAMASI-sege_2011-v6.pdf, 13.09.2012
- URAK (2010). “İller Arası Rekabetçilik Endeksi”, http://www.urak.org/haberler/URAK_IllerarasıRekabetçilikendeksi2009-2010.pdf, 12.09.2012

AJANSLAR PROJE DESTEĞİ Mİ, SATIN ALMA DESTEĞİ Mİ VERİYOR?

Abdullah Önder ÖZKUL | Karacadağ Kalkınma Ajansı İDB Başkanı

1. PROJE NEDİR?

Proje kelimesi Latince projectumdan gelir. Türkçeye birçok kelime gibi Fransızcadan, projetten gelmiştir. Latince kelime, projicereden türemiştir ki bu da “bir şeyi ileriye atmak” demektir. Buradaki pro- hecesi, eylemden önce yapılan şeye ve aynı zamanda kelimenin devamındaki şeyden önce yapılabilecek işareti göstermektedir. Latince köken olan kelimenin devamı olan jacere ise “fırlatmak” demektir. Demek ki ilk önceleri proje kelimesinin anlamı “herhangi bir şey yapılmadan önce gelen şey” demektir. Kelime kullanılmaya başlandığında yalnızca bir işe başlanmadan önce yapılan plan demektir ve planın uygulamaya alındığı safhayı içine almıyordu. Projeye beraber yapılagelen şeye nesne denirdi. Kelimenin kullanımı, proje yönetimiyle ilgili birkaç metodu ortaya çıktığı 1950’lerde değişti. Bundan sonra proje kelimesi, hem ilk baştaki anlamıyla projeyi, hem de nesneyi kapsar şekilde kullanılmaya başlandı (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Proje>).

Genel kabul gören proje tanımı; değişik alanlarda önceden plan ve programa alınmış, maliyeti hesaplanmış, kurum ve kuruluşların yönetim organları tarafından onaylanmış, kısa ve uzun vadeye bağlanarak özel kurum veya devlet adına gerçekleştirilmesi kabul edilmiş bilimsel çalışma tasarısı. 2. Gerçekleştirilmesi istenen tasarı (TDK).

Bir programı veya bir niyeti ifade etmek; devam eden çalışmalar veya önceden gerçekleştirilmiş işler, muayyen bir sermaye ile yatırımda bulunmak veya

pazarlama, teşkilatlanma vb. gibi faaliyetler için yapılacak masraflar ve elde edilecek neticelerin ayrıntılı bir şekilde açıklanabilmesi için yapılan kısmi planlamadır. Genel bir plan içinde çok sayıda proje yer alabilir (<http://proje.nedir.com>).

“Proje fikri” ile “proje” birbirine karıştırılmamalıdır. Proje fikrinin projeye dönüşebilmesi için uygun formatta, amaç, hedef, çıktılar, proje ekibi, ortaklar, faaliyetler, zaman planlaması, bütçe başta olmak üzere, belli başlı bileşenleri içeren şekilde kurgulanması, başka bir deyişle proje teklifi haline getirilmesi gerekir. Proje teklifi, proje fikrinizi hayata geçirmek için seçtiğiniz, uygulanabilir, ayakları yere basan yöntemi tanımlar (Özüt, 2008).

1.1 Projenin Olmazsa Olmazları

- ✓ Analiz –Araştırma
- ✓ Plan –Program
- ✓ Finansman
- ✓ Sürdürülebilirlik –Takip
- ✓ Muhtemel Sonuç ve Çıktı

1.2 Proje Ne Değildir?

- ✓ Akla Gelen Herhangi Bir Fikir
- ✓ Para Almaya Yönelik Yazılan Bir Metin
- ✓ Devletten Hibe, AB’den Euro Almanın Yolu
- ✓ Uluslararası Yapılan Her Bir Faaliyet
- ✓ Önce Uygulanan Sonra Planlanan Aktiviteler

(Müdürrisöglü, www.egitimdeposu.com.tr)

2. KALKINMA AJANSLARINDA PROJE DESTEK SÜRECİ

Ajanslar tarafından Doğrudan Finansman Desteği modeli ile desteklenen KOBİ, kurum, STK vb. nin mevcut sistem içerisinde, destek sürecini üzerinden yürüttüğü metinler Proje ismini taşımalarına rağmen bu metinlerin ve uygulamaların literatür ve sözlüklerde yer alan proje kelimesinin karşılıklı karşılıklı dikkatle irdelenmelidir.

Uygulamalar bize göstermektedir ki destek sürecimiz içerisinde yer alan/yarışan proje metinleri, mevcut destek sisteminin kurgusu içerisinde proje lafzının gerektirdiği, mevcut durum tespiti, mantıksal çerçeve, bütçe, proje ekibi, sektör değerlendirmeleri vb. birçok unsuru ihtiva etmekte ve bu unsurlar üzerinden sistem dahilindeki eliminasyon süreçlerinde değerlendirmelere tabi tutulmaktadır.

Projelerin izleme ve değerlendirme sürecinde ise proje sahipleri için, Proje kelimesinin karşılığının büyük ölçüde sadece proje bütçesinden ve bütçe içerisinde yer alan proje kapsamındaki satın almalarla ibaret kaldığı izlenimi hâsıl olmaktadır. İyi kaleme alınmış proje metnindeki teknik detaylar (sonuçlar, çıktılar) ise genel itibarıyla proje sahibi ve proje koordinatörü tarafından bilinmemektedir.

Ulusal ve uluslararası hibe mekanizmaları, sistemin üzerine kurgulandığı proje metnini yazmayı kendine iş edinmiş bir sektörü de doğurmuştur. Proje ile proje sahibi (yararlanıcı)nin bağlantısını koparan da söz konusu bu yeni sektörün

aktörleri olan, danışmanlık şirketi, özel proje ofisi gibi isimlerle faaliyet gösteren müesseselerdir.

Hibe mekanizmalarının arzu ettiği proje metinleri bütün teknik detayları ihtiva eder şekilde danışmanlık şirketleri tarafından bir hizmet bedeli mukabilinde oluşturulup proje sahiplerine ve ajanslara sunulmaktadır. Proje hazırlamak ve yürütmek noktasında bilgi eksikliği bulunan başvuru sahipleri için, proje desteği almak belli ölçüde bir maliyete katlanmayı (proje yazımı için hizmet alımı yapmayı) zorunlu kılmaktadır.

Proje sahipleri özellikle KOBİ'ler bu süreçte sadece kaç adet makine ekipman alınacağını, ajanstan ne kadar destek alınacağını yani projenin sadece bütçesini bilmeyi yeterli görmekte, mevcut durum, mantıksal çerçeve, çıktılar ve sonuçlar gibi, yazılı metni proje haline getiren aslı unsurları bilmeyi gerekli görmemektedirler.

Projelerin izleme ve değerlendirme sürecinde proje sahipleriyle ajans uzmanları mülaki olduklarında yararlanıcıların projenin bütçesi dışındaki proje aslı unsurları hakkında bilgi sahibi olmadıkları ve gelişen nokta itibarıyla belirtilen aslı unsurlar hakkında bilgi sahibi olmadan da projelerini tamamlayabildikleri gözlenmektedir.

Bu durumda uygulanan sistemdeki metinsel ifadeler, proje özelliklerine haiz olsalar bile uygulamadaki dışsal faktörler (Danışmanlık Şirketleri) kaynaklı sapmalar uygulamayı proje hüviyetinden uzaklaştırıp Satın Alma Desteği lafzına daha çok yaklaştırmaktadır.

Hibe destekleri dönemsel olarak istifade edilebilen kaynaklar olarak algılandığı için KOBİ'ler kendi üretim süreçleri için elzem olmayan kapasite artışlarını veya makine ekipman yenilemelerini içeren proje metinlerini bahsi geçen danışmanlık şirketlerine ücreti mukabilinde hazırlamakta ve ajansların destek süreçleri içerisinde yer alabilmektedirler. Ajans destek miktarlarının genellikle proje bedelinin % 50'si gibi yüksek bir oranda olması birkaç yıl atıl kalabilme pahasına KOBİ'leri destek süreçleri içerisinde yer almaya teşvik etmektedir. Destek miktarlarının % 25'ler bandında olması, % 75 seviyesinde eş finansman sağlamak durumunda olan KOBİ'leri atıl yatırımlardan uzak tutabilecektir.

Proje yararlanıcılarının destek almaya hak kazanmış olan projelerine ne kadar vakıf olduklarının bir göstergesi de destek sözleşmesinin hemen akabinde Ajansa iletilen zeyilname talepleridir. Uygulama

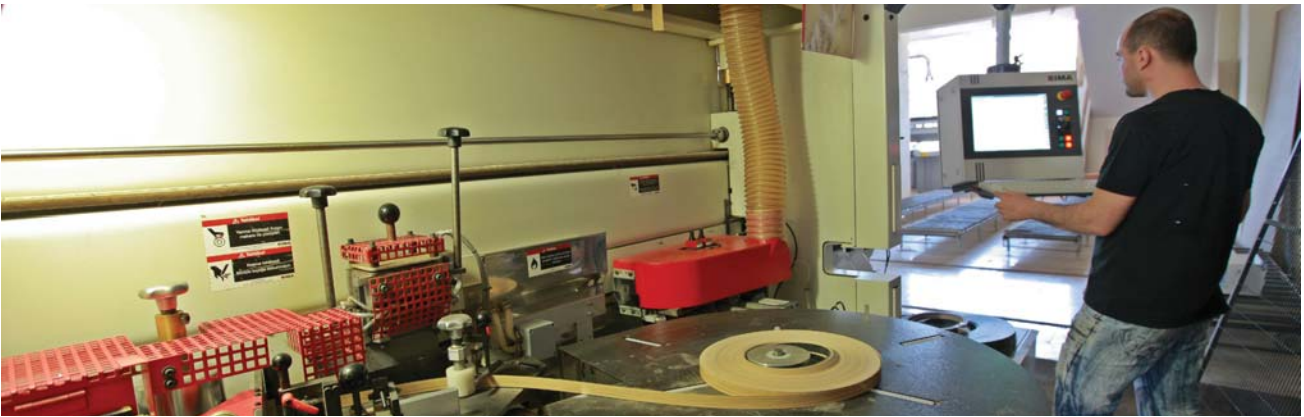
sürecinde ortaya çıkan ve önceden öngörülememiş değişiklikleri tolere etmek için kurgulanmış olan zeyilname enstrümanının sıklıkla kullanılmak istenilmesi Ajansa sunulan proje metni ile proje sahiplerinin uygulamak istedikleri proje arasında farklılık olduğunu teyit etmektedir.

3. SONUÇ

Ajanslar tarafından benimsenmiş olan genel hedeflerden bir tanesi de buldukları bölgelerin proje kültürünü (hazırlama ve yürütme) oluşturmak ve derinleştirmektir.

Ajansların Doğrudan Finansman Desteği dışındaki destek mekanizmalarından olan Teknik Destek ve Doğrudan Faaliyet Desteği gibi programlarda her uygulama döneminde proje kültürü oluşturmaya yönelik projelere yer verilmesi veya her Teknik Destek programında bu alt başlığa yer verilmesi bölgelerin proje hazırlama ve yürütme kültürleri üzerinde müspet bir etki doğuracaktır.

Bölgedeki paydaşların proje uygulama kapasitelerinin artması, proje hazırlama ve yürütme süreçlerindeki başarısızlıkları azaltacağı gibi, proje yürütülmesi için paydaşların hizmet alımı gibi bir maliyete katlanmaları zorunluluğunu da ortadan kaldıracaktır. ■

Kaynakça

- Özüt, H. (2008), AB Hibe Programlarında Proje Uygulama ve Değerlendirme Bölgesel Çevre Merkezi – REC Ankara, Türkiye
Müdürrisoglu, (www.egitimdeposu.com.tr) 05.09.2012
(http://tr.wikipedia.org/wiki/Proje), 06.09.2012
(http://proje.nedir.com) 03.09.2012
http://www.tdk.gov.tr. 02.09.2012

TEŞVİKLER, KREDİLER VE DİYARBAKIR

Abdullah Önder ÖZKUL | Karacadağ Kalkınma Ajansı İDB Başkanı

Bu çalışma Karacadağ Kalkınma Ajansı 2011 Yılı Doğrudan Faaliyet Mali Destek Programı kapsamında TRC2-11-DFD-35 referans numarasıyla desteklenen ve Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi (Dİ-TAM) tarafından hazırlanan "Teşvik ve Krediler Diyarbakır İş Dünyası İçin Ne Kadar Etkin" isimli araştırma raporu özetlenerek hazırlanmıştır.

1. TEŞVİKLER

Teşvikler, sübvansiyonlar ya da devlet yardımları, hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkeler tarafından en sık kullanılan ekonomik araçlardan biridir. UNCTAD (2000:3) tarafından küresel düzeyde yapılan bir araştırma, gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın dünyadaki bütün ülkelerin spesifik sektörleri ve/veya bölgeleri hedefleyen teşvikler verdiğini göstermektedir. Dünya ekonomisinde 1980'lerden buna yana artan küreselleşme, liberalleşme ve ekonomik entegrasyon eğilimlerine rağmen, teşviklerin kullanımının zaman içinde azalmadığı aksine arttığı görülmektedir. Bu durum teşviklerin hem uluslararası arenada, hem de ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde sürekli gündemde yer almasına ve ciddi boyutta tartışılmasına yol açmaktadır (OECD, 2001; 2005; UNCTAD, 2000, 2004; WTO, 2006).

Bilindiği gibi gerek gelişmiş ülkeler, gerekse Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarından biri, ülke içindeki bölgesel eşitsizlikler ve bölgesel kalkınmadır. Teşvikler, 1960'lardan bu yana bölgelerarası dengesizlik sorununu azaltmak ve bölgesel gelişmeyi gerçekleştirmek için devlet tarafından kullanılan en önemli, ama aynı zamanda en tartışmalı bölgesel

politika aracı olmuştur (Martin, 1998: 527; Armstrong ve Taylor, 2000:241; Peters ve Fisher, 2004:27; Liard-Muriente, 2007:186; Schwartz vd., 2008:167).

Bölgelerarası eşitsizlik sorununu azaltmak ve bölgesel kalkınmayı desteklemek son derece pahalı bir iştir. Örneğin AB, 2000-2006 döneminde bu amaç için 235 milyar dolar harcamıştır. Gerçekten de AB, bütçesinin 1/3'ünü bölgesel gelişme politikasına verilecek teşvikler için ayırmaktadır (Dupont ve Martin, 2006:223; WTO, 2006:96). Öte yandan ABD'de yerel ve eyalet düzeyindeki hükümetler, yılda yaklaşık 20-30 milyar doları teşvik için harcamaktadır (Bartik, 2002:4). Bu açıdan bölgesel kalkınmaya yönelik olarak oluşturulan teşvik politikalarının amacına ulaşamadığının tespiti ve yatırım teşviklerinin farklı coğrafyalarda nasıl bir mekânsal farklılaşmaya yol açtığının belirlenmesi başlı başına büyük önem taşımaktadır. Nitekim teşviklerin yatırım yeri seçimi üzerindeki etkisinin bölgesel düzeyde belirlenmesi, hem ulusal teşvik politikasının, hem de özellikle bölgesel ve yerel teşvik politikalarının oluşturulmasında karar alıcılara önemli bir öngörü sağlayabilir.

Teşvik, Türkiye'nin iktisadi kalkınma ve bölgesel gelişme politikası içinde en sık kullanılan ekonomik araçlardan biri olmuştur. Nitekim Türkiye, özel sektörün daha çok yatırım yapmasını sağlamak, bu yatırımları belirli sektörlere ve bölgelere yönlendirmek ve ülke içindeki bölgesel gelişmişlik farklılıklarını azaltmak amacıyla, Osmanlı'nın son döneminde 1913 yılında çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan bu yana ekonomik ve bölgesel gelişmesini sağ-

lamak için düzenli olarak teşvikler vermiştir (Yavan, 2011b). Bölgesel kalkınmaya yönelik olarak oluşturulan teşvik politikalarının amacına ulaşamadığının tespiti, ancak teşvik politikasının etkinliğini yerel ve bölgesel düzeyde ölçmek ile mümkündür.

Şüphesiz teşviklerin bölgesel ekonomik gelişmeye nasıl bir etki yaptığı çok önemli bir konudur. Ancak Türkiye'de illere verilen yatırım teşviklerinin bölgesel büyüme ve gelişmeye ne ölçüde etki yaptığını istatistiksel kanıtları ile ortaya koyan bilimsel çalışmalar mevcut değildir. Bu nedenle teşviklerin bölgesel kalkınma konusunda nasıl bir etkiye sahip olduğu konusunda kamuoyunda var olan bilgi ve algı çok büyük ölçüde gözleme dayalı açıklamalardan veya sezgisel olarak çeşitli yorumlardan ya da var olan bazı teorik çerçeveler ışığında ileri sürülen tahminlere dayalıdır. Ancak bu gözlemler, sezgiler veya tahminler çoğu zaman spekülasyona dayalı olabilmekte ve karar alıcılara nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusunda bir öngörü sağlayamamaktadır.

Türkiye'de bölgesel kalkınma meselesi çok tartışılan bir konu olmasına rağmen, teşviklerin bölgesel büyüme üzerindeki etkisini doğrudan ele alan sadece bir çalışma bulunmaktadır. Yavan (2011c) tarafından yapılan bu çalışma, Türkiye'de illere verilen yatırım teşviklerinin bölgesel ekonomik büyüme üzerindeki etkisini coğrafi/mekânsal perspektiften ampirik olarak analiz etmektedir. Çalışmanın sonuçları Türkiye'de uygulanan yatırım teşviklerinin bölgesel düzeyde ekonomik büyümeye katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

2. KREDİLER

Finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, son yıllarda gerek uluslararası gerekse ulusal literatürde en çok dikkat çeken ve tartışılan konulardan biri haline gelmiştir. Finansal sistemler, yeni teknolojilerin yayılması ve sermaye birikiminin gerçekleşebilmesi için fon tedarikinde bulunma fonksiyonu üstlenmelerinden dolayı, ekonomik büyüme sürecinde önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş ve fonksiyonlarını etkin şekilde yerine getiren finansal sistemler, bireylerin ellerinde bulunan küçük değer taşıyan mevduatları, büyük yatırımlara yönlendirme, yatırım çeşitlenmesini mümkün kılarak, tasarruf sahiplerinin risklerini azaltma, uygulanması düşünülen projeler hakkında bilgi toplama ve değerlendirme maliyetlerini, uzmanlaşmış kurumları vasıtasıyla azaltma ve kaynakların yönetilmesini izleme gibi fonksiyonlar üstlenerek, verimliliği ve dolayısıyla ekonomik büyümeyi arttırmaktadır.

Finansal kurumlar arasında etkinliği en fazla olan kuruluşların başında bankalar gelmektedir. Bankaların ekonomik ilişkiler içerisinde önemli görevleri ve fonksiyonları bulunmaktadır. Öz kaynak-

lar ve yabancı kaynaklardan topladıkları fonları, fon ihtiyacı olan kişi ve kurumlara kredi olarak vermektedirler. Çoğu banka, bankacılık işlemlerinin belirleyicisinin kredi vermek olduğuna inanmaktadır. Geleneksel bankacılığın borç verme amacı değişmekle birlikte, bankaların aktifleri içerisindeki payı oldukça fazladır. Ülkemizde de durum çok farklı değildir. Bankaların aktifinde kredilerin payı yüksektir. Gelirleri arasında en yüksek pay kredilerden elde edilen faiz ve ücretlerden oluşmaktadır.

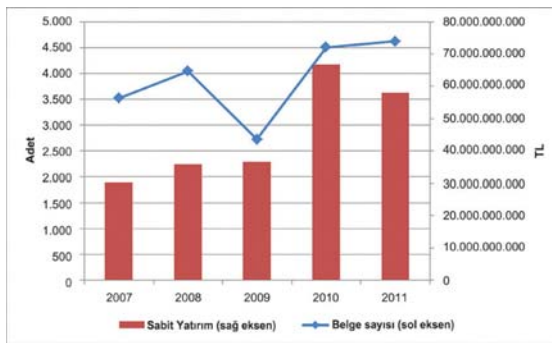
Finansal gelişmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ele alan ilk önemli ampirik araştırmalar 1990'lı yıllarda yapılmaya başlanmış ve 2000'li yıllardan sonradır günümüze kadar artarak devam etmiştir.

Sonuç olarak, finansal gelişme ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi konu alan ampirik literatür incelendiğinde, finansal gelişmenin ekonomik büyümeyi harekete geçirdiği görüşü yaygındır ve çoğu çalışmada finansal gelişmenin ekonomik büyümeye öncülük ettiği şeklindeki hipotezi destekleyici sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre, söz konusu araştırmalar genellikle ilişkinin finansal gelişmeden ekonomik gelişmeye doğru olduğunu göstermektedir. Literatürde finansal ge-

lişmeden ekonomik büyümeye doğru nedensel bir ilişki olsa da, bunun tam tersi yönde bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Bu yöndeki çalışmalar, zıt bir nedensellikten hareketle, iktisadi kalkınmanın finansal hizmetlere olan talebi arttırarak finansal gelişmeye yol açtığını ileri sürmektedirler.

Öte yandan uluslararası literatürde spesifik olarak banka kredilerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar da yapılmıştır. Örneğin finansal gelişme göstergesi olarak değerlendirilen kredilerin büyüme üzerindeki etkilerini inceleyen Beck ve Levine'in (2004) araştırmalarında, 1976-1998 yılları arasındaki 40 ülkenin panel verileri vasıtasıyla elde ettikleri sonuçlara göre; kredi hacminin genişlemesi ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemektedir. Benzer şekilde Atje ve Jovanovic (1993), 1960-1985 dönemi için 94 ülkenin yıllık verilerini kullandıkları çalışmalarında hisse senedi piyasalarının ve banka kredilerinin ekonomik faaliyetleri pozitif etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma bulgularında, finansal gelişmenin ekonomik büyümeyi sermaye birikimi ve produktivite artışı yoluyla olumlu bir şekilde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 1: Türkiye'de yatırım teşviklerinin son 5 yıldaki gelişimi

Tablo 1: Yatırım Teşviklerinin Dağılımı (2007-2011)

Yıllar	Diyarbakır	Güney Doğu Anadolu	Türkiye Toplamı
Belge Sayısı (Adet)			
2007	48	233	3.516
2008	35	316	4.044
2009	33	249	2.722
2010	100	615	4.504
2011	76	463	4.619
Sabit Yatırım (TL)			
2007	322.204.083	1.233.229.774	30.256.753.790
2008	112.092.103	1.860.328.997	35.706.456.888
2009	154.662.992	1.477.930.088	36.588.510.799
2010	373.271.312	2.743.884.883	66.823.235.941
2011	326.027.498	4.402.853.518	58.064.820.140
İstihdam (Kişi)			
2007	1.944	8.634	176.511
2008	689	7.127	151.277
2009	696	8.315	101.461
2010	2.579	14.522	158.661
2011	1.966	11.457	132.125

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2012'ya dayanarak yazar tarafından yapılmıştır.

3. TEŞVİK VE KREDİLER BAKIMINDAN DİYARBAKIR EKONOMİSİ

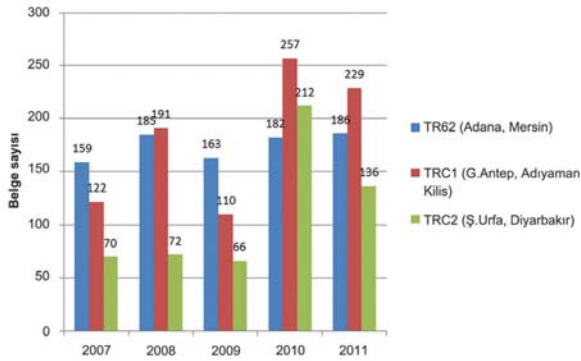
Tablo 1'den de görüldüğü gibi TRC2 Bölgesine verilen teşviklerin önemli bir sıçrama yaşamamasının temel

nedeni, yeni teşvik sistemi ile ilk kez bölgeye özgü ve mekana duyarlı Bölgesel Yatırım Teşvik Sisteminin uygulanmaya başlanmasıdır.

Nitekim bölgede yer alan firmaların 2009 yılında uygulanmaya başla-

nan bu yeni bölgesel teşvik sistemine pozitif tepki verdiği ve bu teşviklerden yararlanmak istedikleri görülmektedir. Gerçekten de yeni teşvik sisteminin önemli bir parçası olan ve tıpkı bölgesel teşvikler gibi ilk kez uygulanan büyük

Şekil 2: TRC2 Bölgesinin Diğer Bazı Düzey 2 Bölgelerine Göre Teşviklerden Yararlanma Durumu

ölçekli yatırımları teşvik sistemi ile Ar-Ge ve Çevre yatırımlarını destekleme sisteminden 2009-2011 döneminde bölgede yararlanan hiçbir firma bulunmazken, bölgesel teşvik sisteminden ilk kez uygulandığı 2009 yılında 14, 2010 yılında 96 ve 2011 yılında da 61 teşvik belgesi alınmıştır. Bir başka ifade ile bölgesel teşvik sisteminin devreye

girmesi ile bölgede yatırım teşviklerine olan talep ciddi derecede artmıştır. Öte yandan büyük ölçekli yatırımları teşvik sistemi ile Ar-Ge ve Çevre yatırımlarını destekleme sistemine bölgeden hiçbir talebin olmaması, bölgede firmaların küçük ölçekli olması, daha çok geleneksel emek yoğun düşük teknoloji sektörlerde faaliyet göstermesi

ve yurtdışından yabancı yatırım çekmemesi ile çok yakından ilişkilidir.

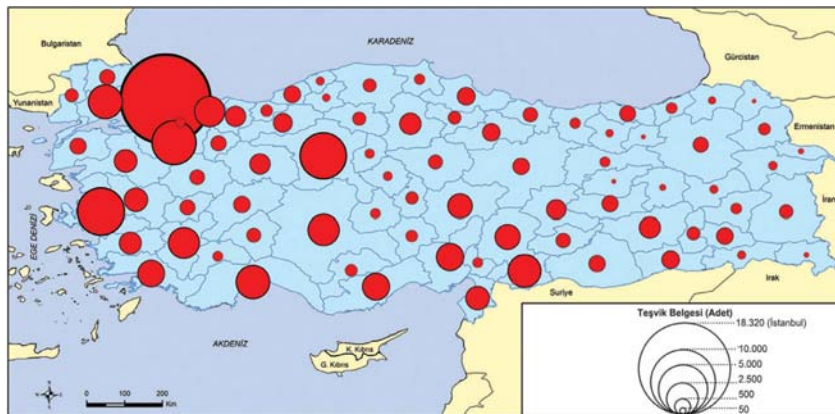
Tablo 2' de de görüldüğü gibi, Diyarbakır Türkiye'de 81 il içinde il nüfus büyüklüğü bakımından 12. sırada yer alırken, kent nüfusu büyüklüğü açısından 11. sırada yer almaktadır. Ayrıca ilin ekonomik büyüklüğünü gösteren GSYİH değeri bakımından da Diyarbakır 22. sırada yer almaktadır.

Tablo 2: Diyarbakır'ın Nüfus Büyüklüğü ve GSYİH Bakımından Türkiye'deki Yeri

Sıra No ¹	İl/Kent Adı	İl nüfusu (2011)	Kent nüfusu (2011)	Sıra No ²	GSYİH ³ (2001)	Sıra No	KBGSYİH ⁴ (2001)
1	İstanbul	13.624.240	13.483.052	1	23.607.618	7	3.063
2	Ankara	4.890.893	4.550.662	2	8.471.367	9	2.752
3	İzmir	3.965.232	3.366.947	3	8.381.585	6	3.215
4	Bursa	2.652.126	1.948.744	5	4.601.273	13	2.507
5	Adana	2.108.805	1.617.284	6	3.190.488	18	2.339
8	Gaziantep	1.753.596	1.393.289	13	1.685.811	39	1.593
9	Şanlıurfa	1.716.254	764.284	21	1.235.716	67	1.008
12	Diyarbakır	1.570.943	875.069	22	1.223.428	54	1.313
15	Kayseri	1.255.349	977.240	20	1.332.039	31	1.806
16	Samsun	1.251.729	538.106	15	1.595.304	37	1.680
-	Türkiye	74.724.269	-	-	109.885.336	-	-

¹ Sıralama il nüfusuna göre yapılmıştır.
² Sıralama illerin GSYİH değerine göre yapılmıştır.
³ 1987 sabit fiyatlarıyla milyon TL.
⁴ Cari fiyatlarla dolar olarak kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasıla (KBGSYİH)
 Kaynak: TÜİK, 2012a ve 2012b'ye dayanılarak yazar tarafından yapılmıştır.

Şekil 3: Türkiye'de 1980-2008 Yılları Arasında Verilen Yatırım Teşviklerinin Belge Sayısına Göre İllere Dağılımı

Diyarbakır'ın son beş yılda (2007-2011 döneminde) aldığı teşvikler Şanlıurfa, Gaziantep, Kayseri ve Samsun ile karşılaştırıldığında, ilin aldığı teşvik belgesi açısından Şanlıurfa ve Samsun'dan biraz fazla, Kayseri'nin arkasında, Gaziantep'in ise çok gerisinde kaldığı görülmektedir. Buna karşın, Diyarbakır'a yapılan teşvikli yatırımların tutarı esas alındığında ise, ilin performansının 5 il içinde en arka planda kaldığı görülmektedir. Nitekim sabit yatırı

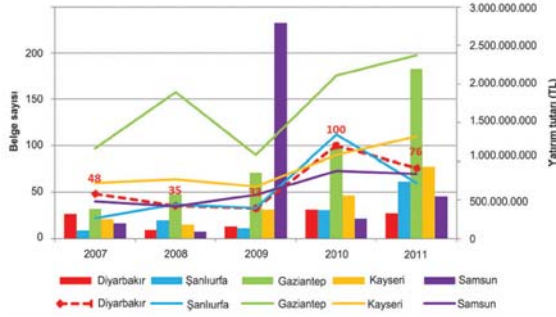
rım tutarı bakımından ilin aldığı teşvikin Gaziantep, Kayseri ve Samsun'un çok gerisinde kaldığı, hatta Şanlıurfanın düzeyine bile yetişmediği dikkati çekmektedir (Şekil 4 ve Tablo 3).

Her ne kadar Diyarbakır rakibi olan illere göre görece daha az teşvik olsa da, 2009'daki yeni teşvik sistemi sonrasında ilin teşvikten aldığı pay artmıştır. Nitekim örneğin 2007-2009 döneminde ilden bir yılda yaklaşık 40 firma teşvik belgesi al-

mak için başvuru yaparken ve bu firmalar toplamda ortalama 200 milyon TL yatırım yapmayı ve 1100 kişi çalıştırmayı taahhüt ederek teşvik alırken, 2010-2011 döneminde bir yıl içinde ortalama 90 firma, 350 milyon TL sabit yatırım ve 2300 kişi çalıştırmayı öngörerek teşvik belgesi almıştır. Bu durum yeni teşvik sisteminin Diyarbakır'da ciddi bir yatırım motivasyonu ve buna bağlı olarak da teşvik talebi yarattığını göstermektedir.

Şekil 4: Diyarbakır'ın Teşvikler Bakımından Bazı İllerle Karşılaştırılması

Tablo 3: Diyarbakır'ın Teşvikler Bakımından Bazı İllerle Karşılaştırılması

Belece Sayısı (Adet)	2007	2008	2009	2010	2011	Toplam
Diyarbakır	48	35	33	100	76	292
Şanlıurfa	22	37	33	112	60	264
Gaziantep	97	158	90	178	198	719
Kayseri	60	64	56	90	110	380
Samsun	40	35	47	73	70	265
Sabit Yatırım (TL)						
Diyarbakır	322.204.083	112.092.103	154.652.992	373.271.312	326.027.498	1.288.247.988
Şanlıurfa	104.419.621	236.724.812	136.072.551	365.781.195	735.094.700	1.578.092.879
Gaziantep	379.987.476	576.447.273	849.827.414	1.167.597.156	2.196.270.107	5.170.129.426
Kayseri	251.989.040	178.947.564	375.465.141	555.477.274	931.411.430	2.293.290.449
Samsun	191.684.098	83.834.513	2.792.059.402	256.277.555	542.847.158	3.866.702.726
İstihdam (Kişi)						
Diyarbakır	1.944	689	696	2.579	1.966	7.874
Şanlıurfa	895	856	617	2.503	1.791	6.662
Gaziantep	3.039	2.759	3.656	3.980	4.909	18.343
Kayseri	1.855	1.496	1.663	3.431	2.726	11.171
Samsun	1.191	989	3.203	1.910	1.669	8.962

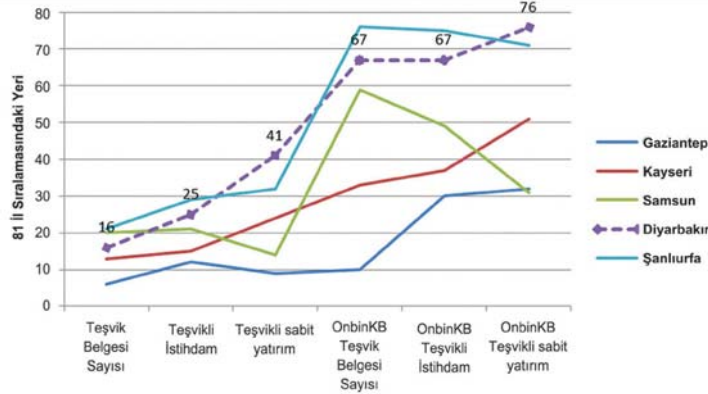
Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2012'ya dayanılarak yazar tarafından yapılmıştır.

Diyarbakır'ın son beş yıllık dönemde (2007-2011) Türkiye içindeki yeri değerlendirildiğinde, teşvik belgesi âdeti bakımından Türkiye genelinde 16. sırada yer aldığı, teşvikle sağlanan

istihdam açısından 25. sırada yer aldığı ve yapılan yatırım tutarı bakımından da 41. sırada yer aldığı görülmektedir. Bu haliyle Diyarbakır teşvik alma bakımından gerek nüfus büyüklüğünün

(12.sırada), gerekse ekonomik büyüklüğünün (22.sırada) oldukça altında bir konumda bulunmaktadır.

Şekil 5: Diyarbakır'ın Temel Teşvik Göstergeleri Bakımından Türkiye'deki Sıralaması (2007-2011)

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2012'ye dayanılarak yazar tarafından yapılmıştır.

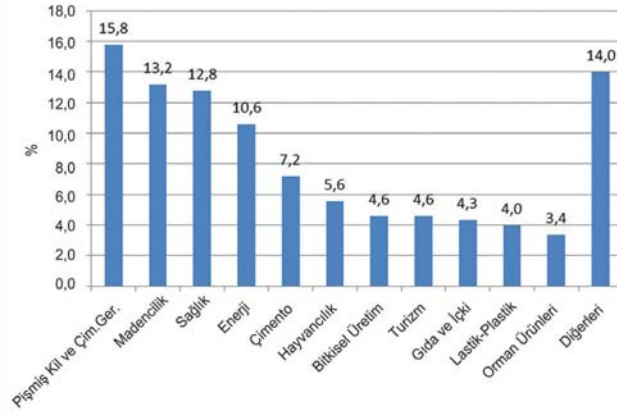
Diyarbakır'ın teşvik alma performansı kişi başına düşen teşvik açısından değerlendirildiğinde ise ortaya çıkan durum çok daha kötü gözükmemektedir. Zira il, 10 bin kişi başına düşen teşvik belgesi ve istihdam sayısı bakımından Türkiye genelinde 67'nci sırada iken, on bin kişi başına düşen yatırım tutarı bakımından 76'ncı sırada yer almaktadır. Bu haliyle Diyarbakır, Kişi başına düşen teşvik belgesi ve istihdam sayısı bakımından Şanlıurfadan daha iyi durumda iken, yatırım miktarı açısından biraz geri plandadır. Ayrıca il, kişi başına düşen gelir açısından 54'üncü sırada yer alırken, teşvik açısından ortalama 70'inci sırada yer almaktadır ki, bu du-

rum ilin ekonomik performansının altında teşvik aldığına işaret etmektedir. Sonuç olarak Diyarbakır teşvik alma performansı bakımından Şanlıurfa ile benzer niteliğe sahipken, benzer büyüklüğe sahip olduğu diğer rakip illerle arasında büyük farklar söz konusudur. Nitekim toplam teşvik alma büyüklüğü bakımından Diyarbakır; Gaziantep, Kayseri ve Samsundan ortalama 12 sıra geride iken, kişi başına düşen teşvikler bakımından ortalama 33 sıra geride bulunmaktadır. Diyarbakır'da 2007-2011 döneminde yapılan teşvikli yatırımların sektörel dağılımı incelendiğinde yatırımların % 41'inin imalat sanayide, % 25'inin hizmet sektöründe,

% 13'ünün madencilik, % 11'inin enerji ve % 10'unun da tarım sektöründe yer aldığı görülmektedir. Bu yönüyle Diyarbakır'da teşviklerin büyük bölümünün imalat sanayine gittiği, onu hizmet ve madencilik sektörlerinin izlediği görülmektedir.

Diyarbakır'ın komşusu olan Şanlıurfaya giden teşviklerin sektörel dağılımında hemen hemen benzer bir durum sergilediği görülmektedir. GAP yatırımları nedeniyle Şanlıurfa tarım ve enerji alanında biraz daha fazla teşvik alırken, Diyarbakır'ın madencilik ve hizmet sektörlerinde Şanlıurfadan daha fazla yatırım teşviki aldığı görülmektedir.

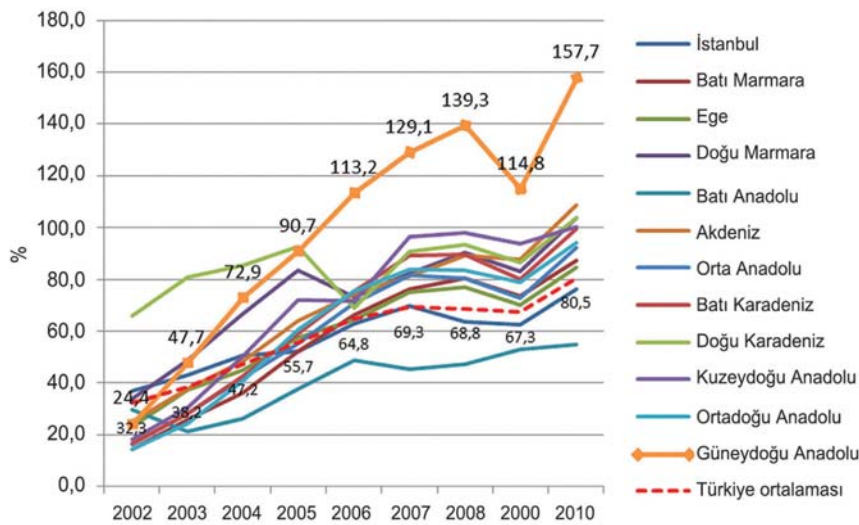
Şekil 6: Diyarbakır'daki Teşvikli Yatırımlar İçerisinde Alt Sektörlerin Payı (2007-2011)

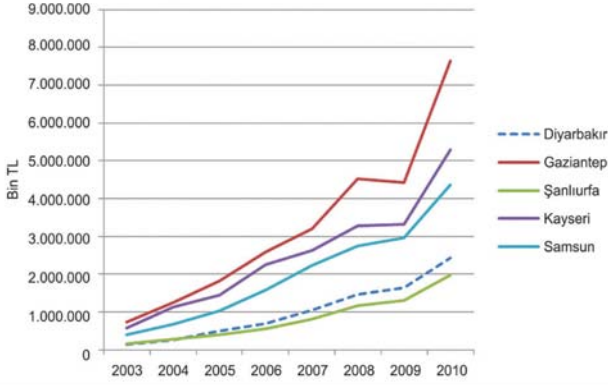
Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2012'ye dayanılarak yazar tarafından yapılmıştır.

Türkiyede mevduatın krediye dönüşme oranı 2010 sonu itibarıyla % 81 düzeyindedir. Aynı oran 2002 yılında % 32, 2006 yılında ise % 64 olarak gerçekleşmiştir. Şekil 7'de görüldüğü gibi Türkiye'de yıllar itibarıyla mevduatın krediye dönüşümü düzenli olarak artmıştır. Mevduatın krediye dönüşme oranı bölgesel düzeyde ele alındığında ise, Güneydoğu Anadolu Bölgesi % 158 ile kredi/mevduat oranının en yüksek olduğu bölgedir. Bu oranın en düşük olduğu bölgeler ise, % 55 ve % 76 ile Batı Anadolu ve İstanbul bölgeleridir. Şekil 7'de de görüldüğü gibi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin kredi/mevduat oranı dönem başında % 24 iken, dönem sonunda % 158'e yükselmiştir. Böylece bölge mevduatın krediye dönüşme oranı bakımından tüm bölgeleri geride bırakmıştır. Bölgede mevduatın krediye dönüşme oranının Türkiye ortalamasının üzerinde olması, iki şekilde açıklanabilir. Birincisi, bu bölge düşük gelir düzeyine sahip olduğu için mevduat rakamları da bölgede düşüktür, bu nedenle bölgenin kredi/mevduat oranı yüksek çıkmaktadır. İkinci neden, bölgenin özellikle son yıllardaki gelişmelerle birlikte görece yüksek oranda kredi kullanması nedeniyle mevduatın krediye dönüşme oranı artmıştır. Sonuç olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde toplanan mevduattan çok kredi verildiği görülmektedir. Bu durum bölgenin kalkınması için önemli bir göstergedir.

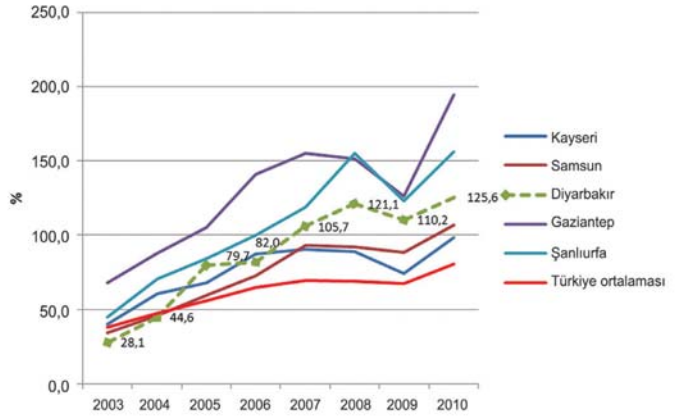
Şekil 7: Bölgelere Göre Mevduatın Krediye Dönüşme Oranı

Şekil 8: Diyarbakır'ın Banka Kredi Miktarının Bazı İllerle Kıyaslanması

Şekil 9: Diyarbakır'da Mevduatın Krediyeye Dönüşme Oranı

4. SONUÇ

Diyarbakır gibi görece az gelişmiş bir bölgede faaliyet gösteren firmaların % 60'ı yatırım teşvik belgesine sahip değildir. Bölgede firmaların teşvik belgesine yeterince rağbet görmemesi kısmen söz konusu bölgede firmaların küçük ölçekli olması ile kısmen de yatırım teşvik belgesi almak için gereken asgari yatırım tutarının fazla olması ile açıklanabilir.

Ancak bu durumun aynı zamanda yatırım teşvik sistemi ile ilgili ciddi bir soruna da işaret etmektedir. Bu da yatırım teşvik sisteminin kendisinden kaynaklanan sorunların yanı sıra, esas olarak Ankaradan merkezîyetçi bir örgütlenme yapısı ile idare edilmesi ve bu nedenle yerelin veya bölgenin uzağında kalması ile ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda yatırım teşvik sisteminin merkez tarafından değil de, yerel ve bölgesel düzeyde Kalkınma Ajansları aracılığıyla örgütlenmesi ve hizmet vermesinin etkinliği artıracağı düşünülmektedir. Firmaların devlet yardımı al(a)mamasının en önemli nedenleri, mevzuatın karmaşıklığı, kırtasiyecilik ve bürokrasinin yoruculuğu, danışmanlık hizmetlerinin yetersizliğini, teşviklerden haberdar olunmaması ve ihtiyaç duyulan alanlarda desteklerin yetersiz olmasıdır.

Araştırma çerçevesinde anket yapılan bankalar, KOBİ'lerin kredi değerliliğinin belirlenmesinde 3 temel faktörün çok önemli olduğunu belirtmiştir. Buna göre, bankalar firmalara kredi verirken en çok mali bilançoları (% 85), mevcut borç yükünü (% 60) ve Merkez Bankası verilerini (% 58) dikkate almaktadır. Bankaların % 46'sı kredi dağıtımında il ve bölge ayrımı yapıldığını ortaya koymaktadır ki bu durum ciddi bir soruna işaret etmektedir.

Zira kredilerin dağıtım sürecinde böyle ayrımın olması, KOBİ'lerin finansmana erişimde görünmeyen önemli bir engelle karşı karşıya olduğunu göstermektedir ki, bu sonuç bölgedeki KOBİ'lerin şikayetleri ile de önemli ölçüde paralellik arz etmektedir.

Bölgede öz kaynağın yetersiz olduğu, girişimcilerin yatırım yapmasının önündeki en önemli engellerden birinin sermaye kıtlığı olduğu tespit edilmiştir. Her ne kadar mevcut teşvik sisteminde kısmi bir finansal destek unsuru olarak faiz desteği yer olsa da, bu desteğin kullanımı yatırımcının bankadan kredi almasına bağlıdır.

Bölgede girişimcilerin banka kredisine erişimde büyük bir sorunu olduğu göz önüne alındığında,

hâlihazırda devlet tarafından verilen faiz desteği bölge için yeterli değildir. Bu nedenle mevcut teşvik sisteminin içine bu bölgeye özgü "öz kaynak ve sermaye teşviki" yeni bir destek unsuru olarak dahil edilmeli ve bölgesel teşvik sistemi çerçevesinde uygulanmalıdır.

Bölgedeki girişimcilerin kredi almada karşılaştıkları en önemli sıkıntıların başında teminat gösterme, özellikle de gayrimenkullerin değerinin altında gösterilmesi ve imar sorunu gelmektedir. Bu nedenle, gayrimenkullerin değer tespitlerinde bölgeyi tanıyan yerel kurumlar/firmalar oluşturulmalı ve yetkin kılınmalıdır. Diyarbakır'ın imar sorunu ivedilikle çözülmeli ve belediyeler bu konuda üzerine düşen görevi yapmalıdır.

Her teşvik paketinden sonra verilen teşviklerin bölgede nasıl bir gelişme ve değişmeye yol açtığı sadece verilen teşvik belgesinin âdeti, yatırım tutarı ve istihdam miktarı gibi görece kaba göstergelerle değil, bizzat saha araştırmasıyla yerelden elde edilen verilerle ortaya konmalıdır. Ayrıca bununla ilişkili olarak verilen teşviklerin ekonomik, sosyal ve çevresel fayda ve sakıncalarının ölçülerek tespit edilmesini sağlayan "etki analizi"nin mutlaka yapılması gerekmektedir. ■

YENİ TEŞVİK SİSTEMİ VE TRC2 BÖLGESİ

Baver AYDIN | Karacadağ Kalkınma Ajansı Uzmanı

Yunus ÇOLAK | Karacadağ Kalkınma Ajansı Şanlıurfa YDO Koordinatörü

Genel çerçevesi 5 Nisan 2012 tarihinde Sayın Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından açıklanan yeni teşvik paketinin Genel Teşvik Uygulamaları, Bölgesel Teşvik Uygulamaları, Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki ve Stratejik Yatırımların Teşvikidir. Detayları 06 Nisan 2012'de Ekonomi Bakanı Sayın Zafer Çağlayan tarafından kamuoyu ile paylaşılmıştır. 19 Haziran 2012'de de Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yeni teşvik paketi Türkiye'nin 3 temel ihtiyacına yanıt verecek şekilde tasarlanmıştır. Bunlar; yatırım-üretim- istihdam-ihracat politikaları arasındaki bütünlüğün sağlanması, ithalata bağımlı olduğumuz ara malların ve hammaddelerin Türkiye'de üretiminin sağlanması, ihracatta emek-yoğun teknolojiden, bilgi-yoğun teknolojiye geçişin sağlanmasıdır.

Bu kapsamda şekillendirilen yeni teşvik sistemi 4 ana bileşenden oluşmaktadır. Bunlar; Genel Teşvik Uygulamaları, Böl-

gesel Teşvik Uygulamaları, Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki ve Stratejik Yatırımların Teşvikidir.

Bu uygulamalar kapsamında yatırımcılara; KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, vergi indirim, asgari ücret üzerinden hesaplanan sigorta primi işçi ve işveren hissesi desteği, faiz desteği, yatırım yeri tahsis, gelir vergisi stopajı desteği ve KDV iadesi destekleri verilecektir.

Bu desteklerin tamamından veya bir bölümünden; yatırımın büyüklüğüne, bölgesine ve konusuna göre değişen oran ve sürelerde yararlanma imkânı getirilmiştir.

Diyarbakır ve Şanlıurfa illeri, Yeni Teşvik Sistemine göre oluşturulan 6 Bölge içerisinde, **desteklenen sektörlerin genişliği, iş gücü maliyetlerinin azaltılması ve finansman imkânlarının genişletilmesi** ile yatırımlarda en fazla desteklenen 6. Bölgede yer almıştır.

Asgari sabit yatırım tutarı **500.000,00 TL** üzerindeki tüm sektörler (Teşvik edilmeyecek ve teşviki belirli şartlara bağlı

yatırım konuları hariç olmak üzere). **Diyarbakır ve Şanlıurfada** 6. Bölge bölgesel destek unsurlarından yararlanmaktadır.

Bu kapsamda değerlendirilen yatırımlara uygulanan destek unsurları ve destek oranları şunlardır:

Gümrük Vergisi Muafiyeti

Teşvik Belgesi kapsamındaki yatırım malı makine ve teçhizatın ithali, yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı gereğince ödemesi gereken Gümrük Vergisinden muaf tutulacaktır.

KDV İstisnası

Teşvik Belgesine haiz yatırımcıların, teşvik belgesi kapsamında yapacakları makine ve teçhizat ithal ve yerli teslimleri katma değer vergisinden istisna edilecektir.

Vergi İndirimi

Asgari sabit yatırım tutarı üzerindeki yatırımlara uygulanacak yatırıma katkı oranları ve vergi indirim oranları aşağıdaki gibi uygulanacaktır.

Tablo 1: Vergi İndirimi Oranları

Bölgeler	Bölgesel Teşvik Uygulamaları		Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki		İşletme/Yatırım Döneminde Uygulanacak Yatırıma Katkı Oranı	
	Yatırıma Katkı Oranı (%)	Vergi İndirim Oranı (%)	Yatırıma Katkı Oranı (%)	Vergi İndirim Oranı (%)	Yatırım Dönemi (%)	İşletme Dönemi (%)
1. Bölge	15	50	25	50	0	100
6. Bölge (Diyarbakır-Şanlıurfa)	50	90	60	90	80	20

Yeni teşvik sistemi ile ayrıca yatırım döneminde yatırıma katkı uygulaması başlatılmış olup yatırımcılar Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinde yapmış oldukları yatırım dolayısı ile elde

edecekleri yatırıma katkı tutarının % 80'ine kadar olan kısmını diğer faaliyetlerinden elde ettikleri ticari kazançlarına uygulama imkânı getirilmiştir. Kalan % 20'sini de yatırım sonrası işlet-

me döneminde elde edeceği kazancına uygulanacak olan gelir veya kurumlar vergisinden düşeceklerdir. Bu uygulama ile devlete ödenecek olan vergi bölgedeki yatırımlara yönlendirilmiştir.

Yatırımın OSB'de yapılması durumunda bölgesel teşvik uygulamasında yer alan yatırıma katkı oranı % 55 olarak uygulanarak yatırımların OSB'lerde ya-

pılması ayrıca teşvik edilmiştir.

Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği

Yeni Teşvik sistemi ile uygulanacak

olan Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği uygulama dönemi ve uygulama oranları aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Tablo 2: Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği Oranları

Bölgeler	31.12.2013'e kadar	01.01.2014 itibarıyla	Destek Tavanı(Sabit Yatırıma Oranı-%)	
			Bölgesel Teşvik Uygulamaları	Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki
I	2 Yıl	-	10	3
II	3 Yıl	-	15	5
III	5 Yıl	3 Yıl	20	8
IV	6 Yıl	5 Yıl	25	10
V	7 Yıl	6 Yıl	35	11
VI Diyarbakır Şanlıurfa	10 Yıl	7 Yıl		

*Diyarbakır ve Şanlıurfa'da OSB'lerde yapılan yatırımlarda destek 12 yıl süreyle uygulanacaktır.

Buna ek olarak 6. Bölgede yer alan Diyarbakır ve Şanlıurfa'da teşvik uygulamaları kapsamında teşvik belgesine istinaden gerçekleştirilecek yatırımlarla sağlanan yeni istihdamlar için asgari ücret üzerinden hesaplanacak GELİR VERGİSİ STOPAJI ve SİGORTA PRİMİ İŞÇİ HİSSESİ 10 YIL SÜREYLE ter-

kin edilecektir. Diyarbakır ve Şanlıurfa'da Teşvik belgesi kapsamında yapılacak yatırımlar için Sigorta Primi İşçi ve İşveren Hissesi Destekleri ile Gelir Vergisi Stopajı desteğinin birlikte uygulanması sonucunda elde edilecek maddi karşılığın, brüt asgari ücretin yaklaşık % 38'ine karşılık gelmekte olup, bu çerçevede

Diyarbakır ve Şanlıurfa işgücü maliyeti açısından ülkemizin en avantajlı ve rekabetçi illeri haline gelmiştir.

Faiz Desteği

Yeni Teşvik Sistemi kapsamında uygulanacak olan Faiz Desteği oranları bölgesel bazda aşağıdaki tablodaki gibi uygulanacaktır.

Tablo 3: Faiz Desteği Oranları

Bölgeler	Destek Oranı		Azami Destek Tutarı (Bin TL)
	TL Cinsi Krediler	Döviz Cinsi Krediler	
I	-	-	-
II	-	-	-
III	3 Puan	1 Puan	500
IV	4 Puan	1 Puan	600
V	5 Puan	2 Puan	700
VI Diyarbakır Şanlıurfa	7 Puan	2 Puan	900

*Diyarbakır ve Şanlıurfa'da OSB'lerde yapılan yatırımlarda destek 12 yıl süreyle uygulanacaktır.

6. Bölgede yer alan Diyarbakır ve Şanlıurfa'da teşvik belgesi kapsamında yapılacak yatırımlarda bankalardan kullanılacak en az bir yıl vadeli yatırım kredilerinin teşvik belgesinde kayıtlı sabit yatırım tutarının % 70'ine kadar olan kısmı için ödenecek faizin veya kar payı-

nın TL bazında 7 puanı, döviz kredileri ve dövize endeksli krediler bazında 2 puanı Bakanlıkça da uygun görülmesi halinde azami beş yıl içinde ödenmek kaydıyla bütçe kaynaklarından karşılanacaktır. Azami faiz desteği 900.000,00 TL'ye çıkarılmıştır.

Yatırım Yeri Tahsis

Bakanlıkça teşvik belgesi düzenlenmiş büyük ölçekli yatırımlar ile bölgesel desteklerden yararlanacak yatırımlar için Maliye Bakanlığınca belirlenen esas ve usuller çerçevesinde yatırım yeri tahsis edilebilecektir.

Tablo 4: Karşılaştırmalı Bölgesel Teşvik Uygulaması

Destek Unsurları		I	II	III	IV	V	VI (Şanlıurfa)
KDV İstisnası		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Gümrük Vergisi Muafiyeti		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Vergi İndirimi Yatırıma Katkı Oranı (%)	OSB Dışı	15	20	25	30	40	50
	OSB İçi	20	25	30	40	50	55
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	OSB Dışı	2 Yıl	3 Yıl	5 Yıl	6 Yıl	7 Yıl	10 Yıl
	OSB İçi	3 Yıl	5 Yıl	6 Yıl	7 Yıl	10 Yıl	12 Yıl
Yatırım Yeri Tahsisi		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Faiz Desteği		YOK	YOK	✓	✓	✓	✓
Gelir Vergisi Stopajı Desteği		YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	10 Yıl
Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği		YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	10 Yıl

Tabloda görüldüğü üzere Diyarbakır ve Şanlıurfada yapılacak olan yatırımların geri dönüşümü çok daha hızlı bir şekilde gerçekleşecektir.

Bu imkânlar tüm iş dünyasında çok olumlu karşılanmış ve gerçekten yatırımlarda bir hareketlenme meydana

getirmiştir. Özellikle Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinin de yer aldığı 6. Bölgeye özel uygulanmakta olan Sigorta Primi İşveren Payı, İşçi payı ve Gelir Vergisi Stopajı desteğinin 10 yıl süre uygulanacak olması emek yoğun sektörler için illerimizi bir cazibe merkezi haline

getirmiştir. Sektörel ayırım kaldırılmış asgari sabit yatırım tutarı üzerindeki tüm yatırımların sektörel desteklerden yararlanması sağlanmıştır. Bu nedenlerden dolayı son 4-5 ay içerisinde bölgemize olan yatırım ilgisinde önemli ölçüde bir artış görülmüştür.

Tablo 5: SSK Primleri ve Gelir Vergisi Stopajı Desteği

**ASGARİ ÜCRET VE YASAL KESİNTİLER
(01.07.2012-31.12.2012 DÖNEMİ)**

	Normal Uygulama	İndirilecek Tutar
Brüt Ücret	940,5	
Sigorta Primi İşçi Payı	131,67	131,67
İşsizlik Sigortası Primi İşçi Payı	9,41	
Gelir Vergisi Stopajı	119,91	119,91
Damga Vergisi	6,21	
Kesintiler Toplamı	267,20	
Net Ücret	673,30	

**ASGARİ ÜCRETE İŞVEREN KATKISI
(01.07.2012-31.12.2012 DÖNEMİ)**

	Normal Uygulama	İndirilecek Tutar
Sigorta Primi İşveren Payı	183,4	183,4
İşsizlik Sigortası Primi İşveren Payı	18,81	
İşverene Yükü	1142,71	434,98

Tabloda da görüleceği üzere kişi başı 435 TL'ye yakın bir rakam indirimli bir şekilde uygulanacaktır. Bu da doğal olarak bölgemizin neden emek yoğun sektörler için cazibe merkezi konumuna geldiğini daha net bir şekilde açıklamaktadır.

Yeni Teşvik Sisteminin TRC-2 Bölgesinde yatırımlar üzerindeki etkisini il bazında değerlendirir isek meydana getirildiği etki daha iyi anlaşılabilir.

Şanlıurfada 2011 yılının tamamında bir önceki teşvik uygulamaları kapsamında 59 teşvik belgesi düzenlenmiş olup, bu kapsamda 724.379.571,00 TL'lik bir yatırımla ve 1.719 kişilik bir istihdam öngörülmüştür. Yeni Teşvik Sisteminin geçerli olduğu 01.01.2012 Tarihinden 31.10.2012 tarihine kadar geçen sürede ise düzenlenen Teşvik Belgesi sayısı 76, sabit yatırım tutarı 495.423.044,00 TL ve

istihdam da 4.972 kişi olarak gerçekleşmiştir.

Görüldüğü üzere daha son çeyrek tamamlanmadan bir önceki yılın teşvik belgesi sayısı geçilmiştir. Sabit yatırım tutarı miktarının az gerçekleşmiş olmasına rağmen yeni sistemdeki işçi yükü ile ilgili getirilen teşvikler ile istihdamın yoğun olduğu sektörlerde daha fazla yatırımın gerçekleşmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Şanlıurfa 2011-2012 Yılları Teşvik Belgesi Karşılaştırması

ŞANLIURFA						
Aylar	2011			2012		
	Belge Sayısı	İstihdam	Yatırım Tutarı	Belge Sayısı	İstihdam	Yatırım Tutarı
Ocak	5	138	20.226.648,00	3	123	31.630.000,00
Şubat	9	228	42.926.960,00	5	141	21.157.998,00
Mart	12	429	143.035.156,00	4	55	12.360.000,00
Nisan	3	28	4.560.000,00	8	129	27.875.463,00
Mayıs	4	247	33.857.666,00	5	60	12.568.729,00
Haziran	6	152	267.296.144,00	9	499	28.492.443,00
Temmuz	3	80	13.450.000,00	16	424	121.422.499,00
Ağustos	5	138	20.186.060,00	5	669	128.147.930,00
Eylül	3	43	132.550.956,00	7	252	32.853.147,00
Ekim	3	80	17.418.872,00	14	2.620	78.914.835,00
Kasım	4	56	18.334.780,00			
Aralık	2	100	10.536.329,00			
TOPLAM	59	1.719	724.379.571,00	66	2.710	447.012.081,00

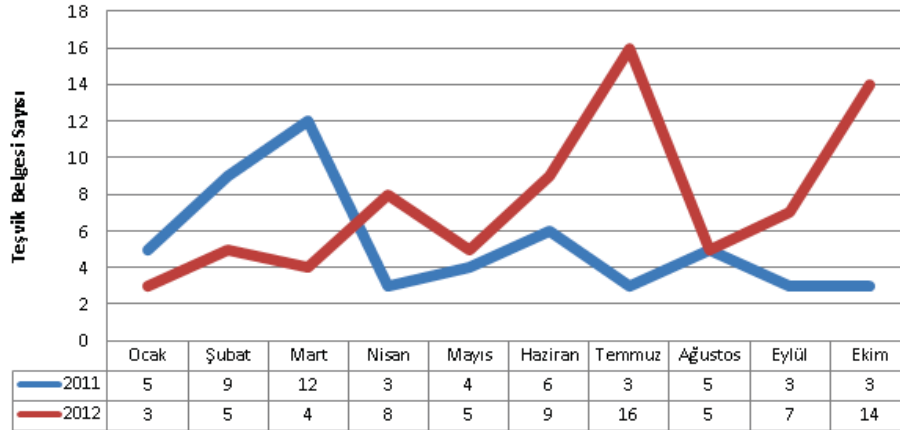
Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2012.

05 Nisan'da açıklanan teşvik paketinin, 19 Haziran 2012 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanması ve her şeyin

netlik kazanması ile Temmuz ayında başvuruların tavan yaptığı tablodan ve aşağıdaki grafiklerde net bir şekilde gö-

rülmektedir. Buda Yeni Sistemin yatırımlarda önemli bir itici gücü olduğunu göstermektedir.

Grafik 1: Şanlıurfa 2011-2012 Yılları Ocak-Ekim Ayları Arası Düzenlenen Teşvik Belgesi Karşılaştırması

Grafik 1'de görüldüğü üzere Yeni Sistemin açıklandığı Haziran ayından itibaren teşvik belgesi sayısındaki artışlar net bir şekilde görülmektedir.

Yeni Sistemin istihdam üzerindeki etkisi Grafik 2 de net bir şekilde görülmektedir. Özellikle Ekim Ayında Teşvik Belgesine bağlanan istihdam sayısı 2.620 kişi olarak gerçekleşmiştir.

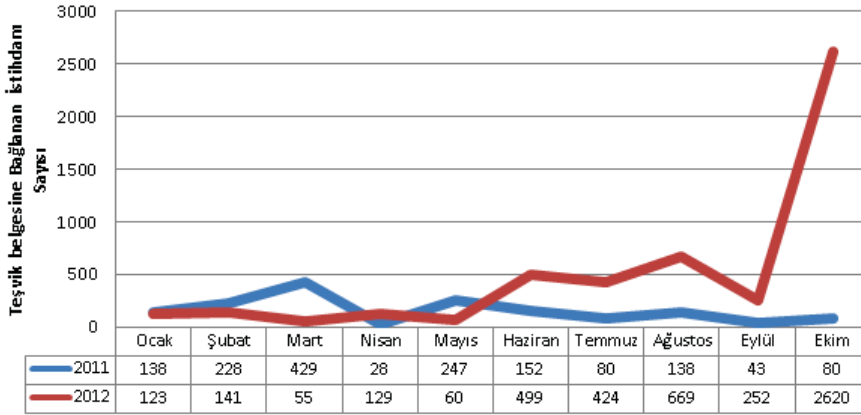
Grafik 3'te teşvik belgesine bağla-

nan sabit yatırım tutarının 2012 yılında daha az gerçekleştirildiği görülmektedir. Buna rağmen bir önceki grafikte görüldüğü üzere Şanlıurfa'da Teşvik Belgesine bağlanan yatırımlarda istihdam daha ön plana çıkmıştır. Buda Yeni Teşvik Sisteminin etkisini net bir şekilde göstermektedir.

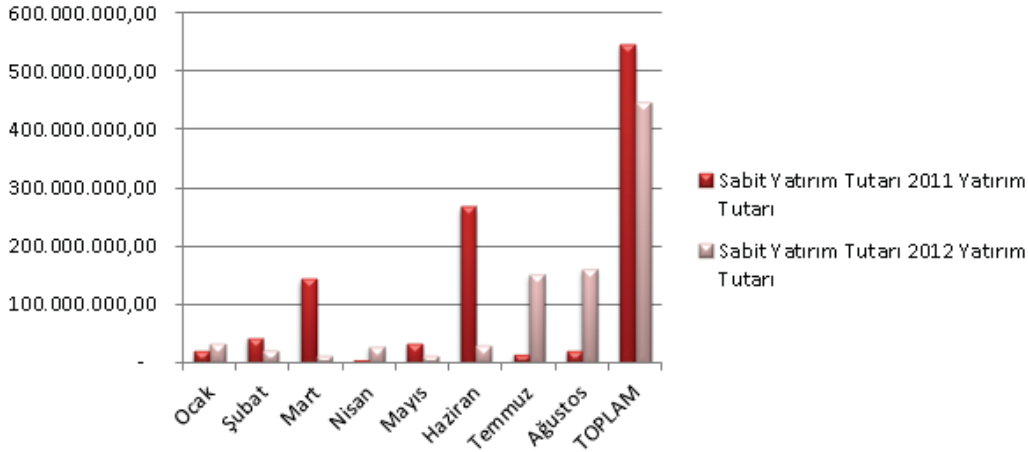
Diyarbakır'da 2011 yılında bir önceki teşvik uygulamaları kapsamında

76 teşvik belgesi düzenlenmiş olup, bu kapsamda 326.027.498 TL'lik bir yatırımla ve 1.966 kişilik bir istihdam öngörülmüştür. Yeni Teşvik Sisteminin geçerli olduğu 01.01.2012 tarihinden 31.10.2012 tarihine kadar geçen sürede ise düzenlenen Teşvik Belgesi sayısı 63, sabit yatırım tutarı 282.810.745 TL ve öngörülen istihdam da 2.074 kişi olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 2: Şanlıurfa 2011-2012 Yılları Ocak-Ekim Ayları Arası Düzenlenen Teşvik Belgeli Yatırımlar ile Sağlanacak İstihdamın Karşılaştırılması

Grafik 3: Şanlıurfa 2011-2012 Yılları Ocak-Ekim Ayları Arası Düzenlenen Teşvik Belgeli Yatırımlar ile Sağlanacak Sabit Yatırım Tutarı Karşılaştırması

Grafik 3'te teşvik belgesine bağlanan sabit yatırım tutarının 2012 yılında daha az gerçekleştirildiği görülmektedir. Buna rağmen bir önceki grafikte görüldüğü üzere Şanlıurfa'da Teşvik Belgesine bağlanan yatırımlarda istihdam daha ön plana çıkmıştır. Bu da Yeni Teşvik

Sisteminin etkisini net bir şekilde göstermektedir.

Diyarbakır'da 2011 yılında bir önceki teşvik uygulamaları kapsamında 76 teşvik belgesi düzenlenmiş olup, bu kapsamda 326.027.498 TL'lik bir yatırımla ve 1.966 kişilik bir istihdam ön-

görölmüştür. Yeni Teşvik Sisteminin geçerli olduğu 01.01.2012 tarihinden 31.10.2012 tarihine kadar geçen sürede ise düzenlenen Teşvik Belgesi sayısı 63, sabit yatırım tutarı 282.810.745 TL ve öngörülen istihdam da 2.074 kişi olarak gerçekleşmiştir.

DİYARBAKIR

Tablo 7: : Diyarbakır 2011-2012 Yılları Teşvik Belgesi Karşılaştırması

Aylar	2011			2012		
	Belge Sayısı	İstihdam	Yatırım Tutarı	Belge Sayısı	İstihdam	Yatırım Tutarı
Ocak	10	374	41.144.090	1	35	8.193.034
Şubat	14	215	40.725.695	3	63	13.926.000
Mart	6	98	30.120.073	4	108	35.692.835
Nisan	7	170	32.771.336	1	15	6.500.000
Mayıs	7	132	28.104.070	4	68	21.689.000
Haziran	6	230	22.369.420	6	579	28.043.625
Temmuz	3	102	14.500.000	6	153	43.171.472
Ağustos	4	40	15.816.616	21	490	59.932.423
Eylül	4	72	22.749.500	9	380	28.661.890
Ekim	4	92	32.223.676	8	183	37.000.466
Kasım	5	352	23.990.955			
Aralık	6	89	21.512.067			
TOPLAM	76	1.966	326.027.498	63	2.074	282.810.745

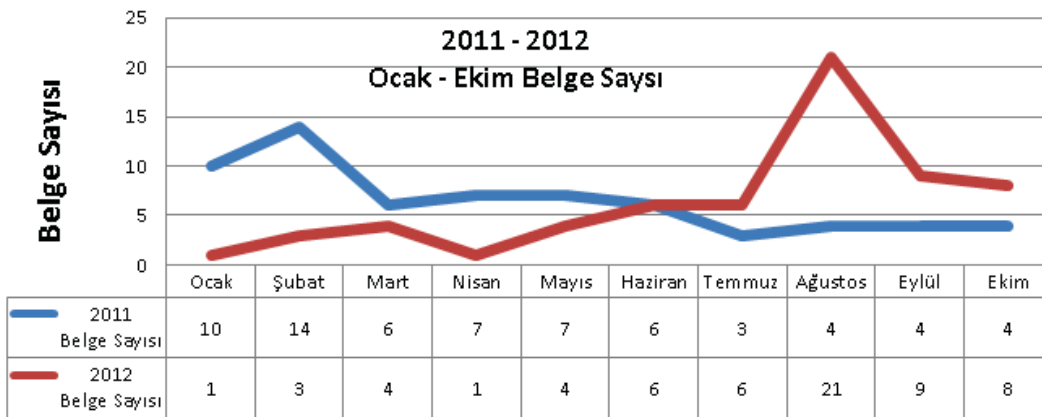
Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2012.

2011 – 2012 yılları Ocak- Ekim dönemi Teşvik Belgesi sayıları incelendiğinde, 2011 yılı ilk 5 ayda alınan teşvik belgesi sayısı 44 iken, 2012 yılı aynı dönem için alınan belge sayısı yalnızca 13'tür. Yeni teşvik sisteminin açıklandığı

Haziran ayından sonraki dönemde alınan teşvik belgesi sayısı, 2012 Haziran-Ekim dönemi için 50'dir; aynı dönem için 2011 yılı belge sayısı 21'dir. 2012 yılı Haziran ayı öncesi dönemde belge sayısının düşük olması, Haziran sonrasında

belge sayısında hızlı bir yükselişin gerçekleşmesi, özellikle Ağustos ayı içinde 21 belge alınmış olması, yatırımcıların bir bölümünün, yatırıma başlamak için yeni teşvik sisteminin netleşmesini beledikleri şeklinde yorumlanabilir.

Grafik 4: Diyarbakır 2011-2012 Yılları Ocak-Ağustos Arası Düzenlenen Teşvik Belgesi Karşılaştırması

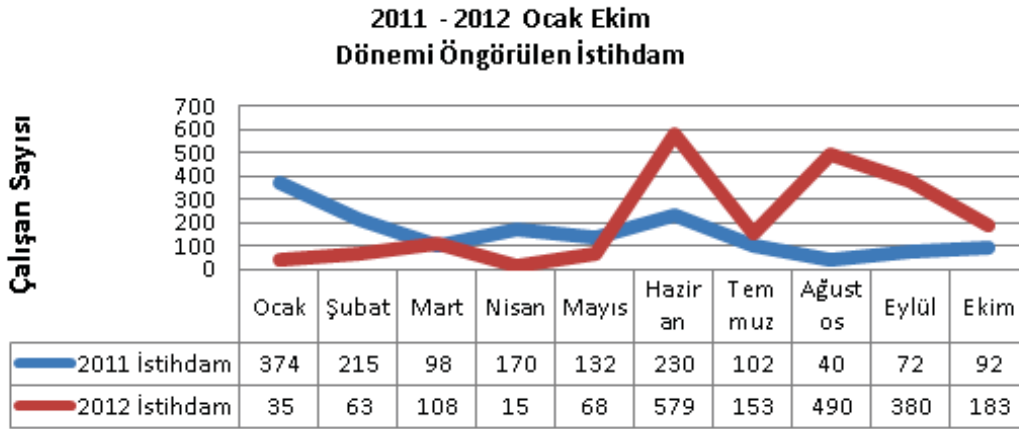
Artan Teşvik belgesi sayısı ile orantılı olarak Haziran sonrası yapılan yatırımlardaki öngörülen istihdam sayısı bir ön-

ceki yıla göre artış kaydetmiştir. Bu noktada yeni teşvik paketinin emek yoğun sektörlerin altıncı bölgeye kaydırılması

strateji ile paralellik arz etmektedir.

Grafik 5: Diyarbakır 2011-2012 Yılları Ocak-Ağustos Dönemi Teşvik Belgeli Yatırımlar ile Sağlanacak İstihdamın Karşılaştırılması

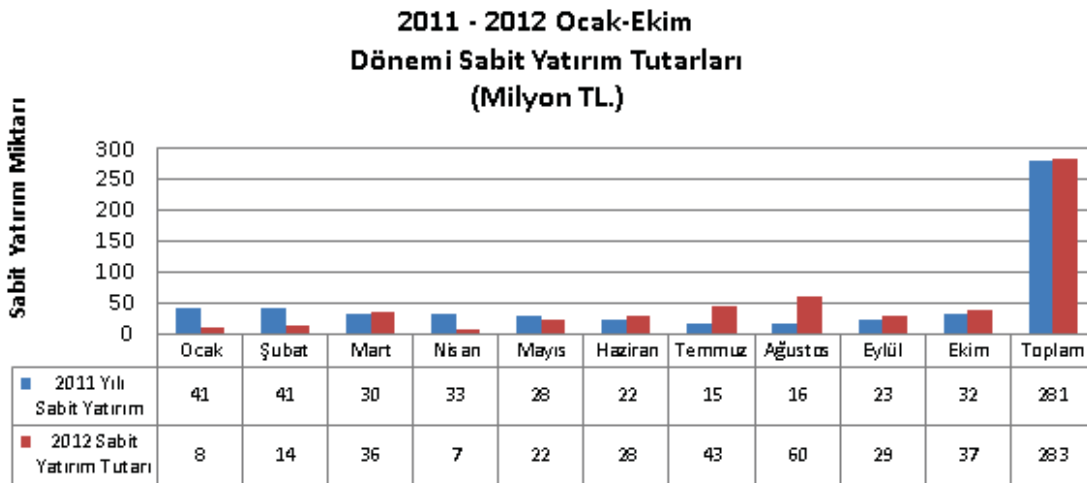

2011 ve 2012 yılı Ekim ayına kadar alınan teşvik belgelerinde 2011 yılı için öngörülen yatırım tutarı, 2012 yılı aynı dönem için öngörülen tutar ile hemen

hemen aynı olmasına rağmen, 2012 yılı için öngörülen istihdam 2011 yılından % 36 daha fazladır. Yaklaşık miktarda sabit yatırım ile taahhüt edilmiş olan

daha yüksek istihdam, yeni teşvik sisteminin emek yoğun sektörlerin 6. Bölgeye kaydırılması stratejisinin pratik bir sonucu olarak görülebilir.

Diyarbakır 2011-2012 Yılları Ocak-Ekim Ayları Arası Düzenlenen Teşvik Belgeli Yatırımlar ile Sağlanacak Sabit Yatırım Tutarı Karşılaştırması

Yine 2012 yılı içerisinde Yeni Teşvik Sisteminin açıklandığı tarihe kadar Şanlıurfa ve Diyarbakır Yatırım Destek Ofisimizden Teşvikler ile ilgili bilgi alan firma sayısı 36 iken Haziran Ekim

döneminde bu sayı 176'ya yükselerek yaklaşık 5 kat artmıştır.

Yeni Teşvik Sistemi şimdiden bölgemizde büyük bir hareketlilik yaratmış olup çok kısa bir süre içerisinde

işsizlik oranlarında büyük etkiler sağlayacaktır. Buda göreceli olarak geri kalmış olan bölgemizin kalkınmasında büyük bir itici güç olacaktır.

ŞANLIURFA'DA TÜRKİYE'NİN İLK OPAL CAMI ÜRETİLİYOR

Adem AKGÜL | Karacadağ Kalkınma Ajansı Uzmanı

Meks Cam Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi "Opal Cam İmalatı" projesi için Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın 2011 yılı Ekonomik Gelişme Mali Destek programından hibe almaya hak kazanmış ve projeyi başarılı bir şekilde sonuçlandırmıştır. Proje kapsamında var olan makine parkuruna çay tabağı, kase ve kupa bardağı gibi küçük sofraya camlarının üretimini yapan bir adet opal cam pres makinesi eklemiştir. Pres makinesi 15 ton/saat kapasitesine sahip olup, tesisin üretim kapasitesini % 20 arttırmıştır. Bununla birlikte bu projeden önce tesiste 10 farklı ürün üretilirken projeden sonra ürün çeşitliliği 18'e yükselmiştir.

PROJE TÜRKİYE'DE BİR İLK

Yaklaşık 25.000.000,00 TL'ye mal olan Tesis Türkiye'de bir ilk. Dünyada da Fransa, Dubai, İran, Çin, Hindistan ve Brezilya'da olmak üzere toplam 11 üretim tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerde yılda yaklaşık 300.000 ton opal cam üretimi yapılmaktadır. Türkiye'nin opal cam ithalatı ise yıllık 35.000 ton seviyelerindedir. Bu da yaklaşık yıllık 50.000,00 \$'lık bir ithalata eş değerdir. İthalat ise Türkiye'ye yakın olmasına rağmen yüksek maliyetinden dolayı İran yerine Çin'den yapılmaktadır.

Proje ile birlikte tesisin yıllık üretim kapasitesi 10.000 ton olmuştur. Lenon markası ile pazara sunulan sofraya camının yıllık üretiminin % 40'ı ihraç edilmekte olup ilk ihraç İtalya'ya yapılmıştır. Şirketin 2013 yılı sonu itibarı ile yıllık ihracat hedefi 8.000.000,00 \$'dır. Şirkette şu anda 250 kişi istihdam edilmektedir ve bu rakamın 5 yıllık bir sürede 1000 kişiye çı-

karılması planlanmaktadır. Fabrikada şu anda çeşitli ebatlarda kase, pasta tabağı, servis tabağı, yemek tabağı, çay tabağı ve kupa bardağı üretilmektedir.

Firma 2013 yılında ikinci firmı, önümüzdeki beş yıl içinde de dördüncü firmı olarak üretimini dört katına çıkarmayı planlamaktadır. 2014 yılı itibarıyla ihracat hedefi 25.000.000,00 \$ olup bu rakamın beş yıl içinde iki katına çıkarılması planlanmaktadır.

OPAL CAM NEDİR?

Opal Cam, piyasada "Arcopal" olarak adlandırılan, esası cam olan görünümü ise porseleni andıran cam ürün grubudur. Ürün herhangi bir cam ürünün sağlık koşullarının tamamını sağlayıcı özelliğe sahiptir. Opal cam çok yüksek ısıda pişmesinden dolayı porselen ve seramikten çok daha sağlıklıdır. Genel olarak Porselen ürün grubuna ikame ürün olarak kullanılmakta ve fiyat aralığı olarak sade cam ürün ile porselen ürünler arasında bir yerde konumlanmaktadır. Porselenin fiyatının yaklaşık yarısı kadardır.

Porselen sofraya eşyaları ile benzer tüketim amaçları için kullanılan cam, seramik, melamin, emaye, paslanmaz çelik ve plastik ürünler arasından rekabette ön plana çıkan ürün opal camdır. Cam türü bir malzeme olan arcopal yüksek derecede eritilen cam eriğinden pres veya savurma yolu ile elde edilmektedir. Cam olduğu halde opaktır ve ışığı az geçirir. Porselenle benzer yönü florik asit dışında hiçbir asitten etkilenmemesidir. Estetik açıdan porselen kadar cazip olmayan arcopal, yeni bir malzeme olduğu için porselen gibi çok eski bir geleneğe sahip

değildir. Ayrıca arcopalin doğrudan ateşe konabilme özelliği mevcuttur. Porselen sofraya eşyasının ise sıcak ocağın veya sobanın üstüne konması tavsiye edilmez. Genellikle porselen ürünler ısınma yavaş olursa ısınmaya dayanabilirler ancak ısındıktan sonraki soğumanın da yavaş olması gerekmektedir. Bu durum da tüketicinin gözünde arcopal ve porselen sofraya eşyaları arasında tercihte ayırt edici bir özellik olmaktadır. ■

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI YÖNETİMİ'NDEN SEUL VE TOKYO'YA ÇALIŞMA ZİYARETİ

Diyadin AYDIN | Karacadağ Kalkınma Ajansı Uzmanı

Karacadağ Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu, Güney Kore ve Japonya'daki kalkınma kuruluş örneklerinin ve bölgesel kalkınma konusundaki iyi uygulamaların yerinde incelenmesi, GAP Bölgesi, Diyarbakır ve Şanlıurfa'daki yatırım olanaklarının tanıtılması ve JATA Turizm Fuarı'na katılım amacıyla, 16-23 Eylül 2012 tarihlerinde çalışma ziyareti gerçekleştirdi.

Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, Diyarbakır Valisi Mustafa Toprak, Şanlıurfa Belediye Başkanı Dr. A. Eşref Fakı-baba, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Remzi Can, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı E. Sabri Ertekin, Diyarbakır Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanı Alican Ebedinoğlu, Ajans Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun ile Ajans personelinin katıldığı Güney Kore-Japonya Çalışma Ziyareti kapsamında;

Kore İthalatçılar Birliği (KOIMA), Kore Kalkınma Enstitüsü (KDI), Kore Uluslararası Ticaret Birliği (KITA), Japon Ortadoğu İşbirliği Merkezi (JCCME) ve Japon firması "Vegetech" ziyaret edildi. Seul ve Tokyo Büyükelçilikleri ve Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansının (IS-PAT) Japonya Temsilcisi ile de çeşitli görüşmeler yapıldı. Ayrıca, Seul'de bulunan Compact Smart City (Kompakt Akıllı Şehir) ile her yıl Japonya'da düzenlenen Asya Pasifik Bölgesinin en önemli turizm fuarı olan JATA Turizm ve Seyahat Fuarı ziyaret edilerek incelemelerde bulunuldu. Ajans yönetimi olarak iyi planlanmış bir çalışma ziyareti gerçekleştirdiklerini belirten Şanlıurfa Valisi Celalattin Güvenç ve Diyarbakır Valisi Mustafa Toprak; "Güney Kore ve Japonya, dünyanın en gelişmiş bölgelerinden biri. Kişi başına düşen milli gelir 30.000 \$ seviyesinde. Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra uyguladıkları

ekonomik politikalar, yaptıkları stratejik yatırımlar, planlı ve disiplinli çalışmalarla büyük bir kalkınma hamlesi gerçekleştiren ülkeler. Tarım alanları çok sınırlı olmasına rağmen, özellikle katma değeri yüksek teknolojik ürün üretip ihracat yaparak büyük başarılar elde edilmiş durumda. Son yıllarda turizmde de büyük bir gelişme sürecinde. Dolayısıyla, Seul ve Tokyo çalışma ziyaretlerimiz bizler açısından oldukça verimli ve öğretici geçti. Kalkınma ile ilgili kurum ve kuruluşları, ihracat ve ithalat birlikleri, Japon Ortadoğu İşbirliği Merkezi, Türkiyeden ithalat yapan firma temsilcileri ile görüşme imkânı bulduk. Kendilerini ülkemize ve bölgemize davet ettik" dediler.

KÜLTÜR VE İNANÇ TURİZMİ İÇİN UZAK DOĞU'YA ODAKLANMALIYIZ!

Bu ziyaretten Diyarbakır ve Şanlıurfa için çıkarılabilecek çok büyük dersler

ÖZEL DOSYA

olduğunu kaydeden Güvenç ve Toprak konuşmalarını şöyle sürdürdü: “Bölgemiz insanlık tarihinin başladığı, ilk tarımın yapıldığı, ilk üniversitenin kurulduğu, onlarca medeniyete ev sahipliği yapan ve medeniyetler mirası olan, ülkemizin en geniş ve verimli arazilerine sahip, GAP’ın kalbi, ülkemizin en fazla güneş alan bölgesi olup farklı dil, din ve kökenden gelen insanların hoşgörüsü içerisinde yaşadığı, peygamberler ve sahabeler diyarıdır. Ancak, sahip olduğumuz bu değerleri yeterince kullandığımız söylenemez. Özellikle, sahip olduğumuz doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerimizi turizme kazandırma noktasında, daha çok çalışmalıyız. Kültür ve inanç turizmini geliştirip Güney Kore ve Japonya gibi Uzak Doğu Ülkelerine yönelik daha fazla tanıtım çalışmaları yapmalıyız. Bilindiği gibi, gerek Güney Kore ve gerekse Japonya, dünyadaki gelişmiş ülkelerin

başında yer almakta olup buradaki yaşam standartları çok yüksektir. Güney Koreliler ve Japonlar, özellikle tarih ve kültür turizmine büyük önem veriyor ve son yıllarda gerek ülkemize ve gerekse bölgemize yakın ilgi duyuyor. Nitekim bu yıl Haziran ve Temmuz aylarında Japon ve Koreli gazeteciler ve turizmciilerden oluşan 2 heyet Şanlıurfa’yı ziyaret etmişti.

Bilindiği gibi, gerek Güney Kore, gerekse Japonya, sınırlı tarım toprakları olan, bu nedenle pirinç dışında önemli bir tarım ve gıda ürünü üretemeyen ülkeler. Buna karşılık, yaptıkları stratejik yatırımlarla yüksek teknolojik ürünler üreten ve ihracat eden, dünyanın en gelişmiş ülkelerinin başında geliyorlar.

Ancak, bu ülkeler özellikle gıda ihtiyacının % 60’ından fazlasını ithalatla karşılamaktadırlar. Gerek kurumlarla ve gerek firmalarla yaptığımız görüşmelerde bu

konu sık sık dile getirildi. Özellikle güvenli gıda ürünlerinin Türkiye’den ithal edilmesi yönünde araştırma çalışmaları ve girişimlerin mevcut olduğu belirtildi.

Bu açıdan, Bölgemizden Güney Kore ve Japonya’ya tarım ve gıda ürünleri ihraç edilebileceğini değerlendiriyoruz. Hâlihazırda bu ülkelere ihracat yapan firmalarımız mevcut. Yapacağımız çalışma ve girişimlerle daha fazla firmamızın ihracat yapacağına inanıyoruz. Bundan sonra, Uzak Doğu’ya yönelik tanıtım ve yönlendirme çalışmalarımızı daha da arttıracacağız.

Çalışma Ziyaretimizin gerek organizasyonunda ve gerekse gerçekleştirilmesinde, Seul ve Tokyoda bulunan Büyükelçilik ve Ticaret Baş Müşavirliğimizden büyük destek ve ilgi gördük. Bu nedenle, kendilerine teşekkür ediyoruz.”

Büyükelçi Sarıbaş: Güney Kore’den Daha Fazla Turist Çekebiliriz

Ajans heyeti geziye ilk olarak Seul Büyükelçisi Mustafa Naci Sarıbaş makamında ziyaret ederek başladı. Heyeti oldukça sıcak bir şekilde karşılayan Büyükelçi, Güney Kore-Türkiye ilişkilerinin tarihi geçmişine, bu geçmişin iyi ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi için yarattığı fırsatların önemine değindi. Bugüne kadar özellikle ekonomik açıdan ilişkilerin arzulanan düzeyde olmadığını belirten Büyükelçi Sarıbaş şu hususları ifade etti: “Güney Kore-Türkiye arasındaki dış ticaret hacmi yaklaşık 5 milyar dolar. Ülke olarak Güney Kore’ye karşı ciddi dış ticaret açığımız var. Güney Kore’den ithalatımız yaklaşık 4,5 milyar dolar. Buna karşılık ihracatımız, sadece 500 milyon dolar. Dolayısıyla, bu açığı ülkemiz lehine kapatmak için çok çalışmalıyız. İş adamlarımız ve insanlarımız daha fazla buralara gelmeli. Kurumlarımız ve meslek örgütlerimiz, ihracatımızı arttıracak girişimlerini arttırmalı. İhra-

catımızın artırılması hedefi açısından oldukça önemli bir adım olan Güney Kore ile Türkiye arasında Serbest Ticaret Anlaşması imzalamak için çok çaba sarf ettik ve bu noktada amacımıza ulaştık. Anlaşmamızın TBMM tarafından onaylanmasını bekliyoruz. Güney Kore, yaklaşık 12 milyon turist gönderiyor. Bu tu-

ristler özellikle kültür ve inanç turizmine ilgi duyuyor. Ancak, bunların sadece 150 bini Türkiye’ye gidiyor. Güney Kore’den Türkiye’ye daha fazla turist çekmek için girişimlerimizi sürdürüyoruz. Burada bir Kültür Müşavirliğinin oluşturulması ve buraya atama yapılması son derece faydalı olacaktır.”

Güney Koreli İthalatçılar: Diyarbakır ve Şanlıurfa'dan Tarım ve Gıda Ürünleri alabiliriz

Heyet, Programı kapsamında, Kore İthalatçılar Birliği (KOIMA) ziyaret edildi. KOIMA yetkilileri; Birliğin kuruluşu, çalışma alanları ve faaliyetleri hakkında heyeti bilgilendirdi. KOIMA, 1970 yılında, bir hükümet kuruluşu olarak Bilgi Ekonomisi Bakanlığının yetkileri çerçevesinde kurulmuştur. Güney Kore, ihracat fazlası veren bir ülke. KOIMA, ülkenin dış ticaret hacminin artırılması için ticareti teşvik ederek ve firmaların daha fazla ithalat yapmasını sağlayarak ülke ekonomisinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kore'nin tek ithalat odaklı organizasyonu olarak, KOIMA, yurtdışında nitelikli tedarikçileri tanıtmaya, iş eşleştirme toplantıları düzenleme, IGF (İthalat Malları Fuarı) düzenleme, gelişmekte olan ülkelere gelen stajyerler için bir eğitim programı

düzenleme, temel hammadde fiyat bilgilerini duyurma gibi faaliyetlerle ticareti teşvik etmektedir.

Diyarbakır Valisi Mustafa Toprak, ülkemiz ekonomisinin son yıllarda büyük bir gelişme ivmesi kazandığını; bu büyümede ihracatın son derece önemli olduğunu; 2023 hedefinin Hükümetimiz tarafından 500 milyar dolar olarak belirlendiğini; 2002den sonraki süreçte Diyarbakır ve Şanlıurfa ihracatında da dikkate değer bir artış gözlemlendiğini; GAP ile birlikte bölgemizde önemli bir tarımsal üretim artışı olduğunu; GAP illeri arasında en fazla sulanacak araziye sahip olan Diyarbakır ve Şanlıurfada yeni sulama alanlarının açılmasıyla birlikte tarım ve gıda sektörünün de hızla geliştiği; bu durumun tarımsal sanayinin gelişmesi için de önemli fırsatlar yarattı-

ğını; Diyarbakır ve Şanlıurfanın Güney Kore'ye tarım ve gıda ürünleri ihraç edebileceğini; bu amaçla, bölgemizdeki ihracatçı firmaları belirleyip KOIMA ile buluşturacaklarını; Güney Kore'de düzenlenen Gıda Fuarı'na firmalarımızın katılmasını sağlayacaklarını; KOIMA üyelerini de bölgemizde düzenlenen fuarlara katılmaya davet ettiklerini belirtti.

Güneş Enerjisi ve Kültür Turizmde Önemli Potansiyellerimiz Var!

Heyette yer alan Şanlıurfa Belediye Başkanı Dr. A. Eşref Fakıbaşa ise Diyarbakır ve Şanlıurfanın, dünyanın en eski yerleşim yerlerinden olduğunu; Hz. İbrahim başta olmak üzere birçok peygamberin bölgemizde yaşadığı veya burada doğduğunu; onlarca medeniyetin mirasçısı olan Diyarbakır ve Şanlıurfanın tarih ve kültür turizmi açısından büyük potansiyelleri ve yatırım fırsatları olduğunu ifade etti. Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı E. Sabri Ertekin, bölgenin özellikle güneş enerjisi alanında büyük bir potansiyeli olduğunu ve bu alanda yatırım yapmak isteyenlerle işbirliğine hazır olduklarını belirtti. Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Remzi Can, Diyarbakır'ın ülkemizin en önde gelen mermer ihracatçısı olan İl olduğunu vurguladı.

Heyetten Güney Kore'nin En Önemli Düşünce Kuruluşlarına Ziyaret

Heyet, Güney Kore'deki en önemli düşünce kuruluşu olan (think tank) Kore Kalkınma Enstitüsünü (KDI) ve Kore Uluslararası Ticaret Birliğini (KITA) ziyaret ederek çeşitli görüşmelerde bulundu. Heyeti makamında kabul eden KDI Başkanı Oh-Seuk Hyun Ajans ziyaret için duyduğu memnuniyeti belirterek Enstitünün çalışmaları hakkında katılımcılara bilgi verdi.

Heyete başkanlık yapan Diyarbakır Valisi Mustafa Toprak da, ülkemiz, Diyarbakır ve Şanlıurfa'daki yatırım ve ekonomik gelişmeler ve Karacadağ Kalkınma Ajansı hakkında bilgilendirme

yaptı. Daha sonra, KDI'nın çalışmaları ile yürüttüğü projeler konusunda heyete bir sunum yapıldı.

Kore Kalkınma Enstitüsü (KDI), 1971 yılında kurulmuş olup, ekonomik ve sosyal kalkınma ile ilgili önemli araştırmalar yapan ve Kore'nin ekonomik ve sosyal açıdan gelişmesine büyük katkıları olan, diğer ülkelerle ilgili olarak çalışmaları olan Güney Kore'nin en önde gelen düşünce kuruluşu (think tank) olarak kabul edilmektedir. KDI, bir taraftan ampirik çalışmalar yürütürken, diğer taraftan uluslararası ve ulusal ekonomik koşulların derinlemesine analizine dayalı politi-

ka önerileri geliştirmekte ve bu konularda rehberlik faaliyetleri yürütmektedir. KDI, daha önce ülkemizde de Devlet Planlama Teşkilatı (Kalkınma Bakanlığı) ve KOSGEB gibi kuruluşlarla ortak bir takım çalışmalar yapmıştır.

Heyetin ziyaret ettiği diğer bir kuruluş da Kore Uluslararası Ticaret Birliği (KITA) oldu. Ziyaret esnasında, KITA Direktörü Ho Keun JANG tarafından Heyete, KITA'nın kuruluşu, çalışma şekli, üyeleri ve başlıca faaliyetleriyle ilgili olarak bir sunum yapıldı.

Birlik, Kore ekonomisini ticaret yoluyla geliştirmek amacıyla 1946 yılında kurulmuş olup şuanda 71.000'in üzerinde üye şirketiyle Kore'nin en büyük ticari kuruluşu durumundadır.

Kore'nin küresel yatırımcılarının çıkarlarını temsil eden KITA, KOBİ'lere uygulamalı destek verme, yeni ticaret stratejileri oluşturma, ticaret uzmanları yetiştirme ve ticaret altyapısını oluşturma gibi birçok alanda hizmet vermektedir.

Yurtiçinde 11 ofisi ve yurtdışındaki büyük şehirlerde bulunan 8 şubesinden oluşan geniş ağı ile yabancı pazarlara giriş için KOBİ'lere yardımcı olan lider bir ticari kuruluş olarak, Kore'nin son dönemlerde elde ettiği dış ticaret hacmine önemli katkılarda bulunmaktadır.

Dünya Firmalarının Buluşma Noktası: Compact Smart City

Çalışma ziyareti kapsamında Güney Kore'de bulunan Karacadağ Kalkınma Ajansı heyeti, Seul'deki temaslarının son gününde Compact Smart City (Kompakt Akıllı Şehir)'de incelemelerde bulundu. Incheon Serbest Ekonomi Bölgesi (IFEZ) olarak düzenlenen Compact Smart City yöneticileri tarafından Incheon Şehrini'nin dününü, bugünü ve geleceğini anlatan 5 boyutlu bir animasyon film gösterimi yapıldı. Daha sonra, Şehir'de bulunan uluslararası şirketler ile bu şirketlerin faaliyet konuları hakkında bir sunum yapıldı. Bu bölgede 200 farklı ülkeden yatırımcının ofisleri bulunmaktadır. "Incheon", kelime manası olarak, etrafı su ile çeviri kale anlamına gelmektedir. Incheon Serbest Ekonomik Bölgesi, ticaret için kolay erişim ve uygun çalışma imkânları sunmaktadır. Bu bölgenin %

34'ü yeşil alandır. Kargo hizmetleri hızlı ve kolay bir şekilde yapılabilir. Bu bölgenin büyük bir kısmı vaktiyle okyanusun doldurulması ile elde edilmiştir.

Sunum sonrası, Heyet tarafından bina gezilerek gelecekte Incheon şehrinin nasıl bir şekil alacağını gösteren maketler tanıtıldı. Makette gösterilen projenin, şuana kadar % 50'si tamamlanmış olup 2020 yılına kadar bitirilmesi planlanmaktadır. Bölgedeki uluslararası Incheon Havaalanı 3 küçük adanın arasının doldurulması suretiyle inşa edilmiştir. Incheon Havaalanı, 7 yıldan beri dünyada en iyi hizmet veren havaalanları arasında birinci seçilmektedir. Birçok ülkeden büyük firmaların yatırım yaptığı Incheon Serbest Ekonomi Bölgesi'nde (IFEZ) çok katlı binalar hızla inşa edilmekte olup bu binalardan biri olacak

olan ve 2018 yılına kadar bitirilmesi planlanan gökdelenin 151 katlı ve dünyanın en yüksek ikinci binası olması planlanmaktadır. Bölgede araştırma ve eğitim merkezleri ile üniversite bölümleri bulunmaktadır. Incheon Bölgesinin inşasında kullanılan finansman ise, özel teşebbüsler ile yapılan anlaşmalar vasıtasıyla karşılanmaktadır. KEIL Uluslararası Firması, bölgenin geliştirilmesi ile alakalı bir firmadır. Bölgede % 100 devlet desteği mevcuttur. Bölgedeki alanlardan biri olan "Cheongna City"nin sigortacılık ve bankacılık alanında bir merkez olması ve uluslararası hizmet vermesi planlanmaktadır. Bölgede yaşam alanı ve ofisler de bulunmaktadır. Bölgedeki diğer bir alan ise, "Yeongjong Lojistik Merkezi" olup buranın da lojistik üssü olması öngörülmektedir.

Diyarbakır ve Şanlıurfa İlk Kez JATA Turizm Fuarı'nda!

Çalışma ziyareti kapsamında Japonya'da bulunan Karacadağ Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu, dünyanın

en önemli turizm fuarlarından biri olan JATA Turizm ve Seyahat Fuarı'na katıldı. Diyarbakır ve Şanlıurfa valilikleri

nin girişimi ve Ajansımızın koordinasyonu ile, her yıl Japonya'da düzenlenen Asya Pasifik bölgesinin en önemli turizm fuarı olan JATA Turizm ve Seyahat Fuarı'nda yer alan Türkiye Standında Diyarbakır ve Şanlıurfa bu yıl ilk kez ayrı bir masada tanıtıldı. Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, Diyarbakır Valisi Mustafa Toprak, Şanlıurfa Belediye Başkanı Dr. A. Eşref Fakıbaba, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Remzi Can, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı E. Sabri Ertekin, Diyarbakır Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanı Alican Ebedinoğlu, Ajans Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun ile Ajans personelinin katıldığı Japonya Çalışma Ziyaretinin son gününde, heyet, Tokyo Büyükelçisi Serdar Kılıç tarafından Türkiye'den gelen katılımcılar onuruna JATA Fuar alanında düzenlenen resepsiyona katıldı ve Fuardaki ülkelerin stantlarını gezdi.

Japonlar, Ülkemizden Özellikle İşlenmiş Gıda Ürünleri İthalatı Yapmak İstiyor!

Japonya Çalışma Ziyareti kapsamında; Japonya Türkiye Ticaret Baş Müşaviri Osman Bekaroğlu'nun koordinasyonunda, Japon Ortadoğu İşbirliği Merkezi (JCCME) ve Japon firması "Vegetech" ile ikili görüşmeler yapıldı. Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı'nın (ISPAT) Japonya Temsilcisi tarafından Japon Yatırımcıların ülkemizde yatırım yapmalarına yönelik yapılan girişimler, bu çalışmalar sonucu ülkemize çekilen Japon yatırımcılar ve Japonyada yatırım tanıtımı ve promosyon faaliyetinde bulunulurken dikkat edilmesi gereken hususlar hakkında Heyete bir sunum yapıldı. Japon Ortadoğu İşbirliği Merkezi (JCCME) temsilcileri tarafından kurumlarının kuruluşu, faaliyetleri ve Türkiye'ye yönelik çalışmaları hakkında bilgilendirme yapıldı ve zaman zaman yaptıkları Türkiye-Japonya Ticaret Seminerlerinde, bölgesel düzeyde tanıtım çalışmaları yapılabileceği; firmaların karşılıklı olarak bir araya getirilebileceği ifade edildi. Ayrıca, Japonyadaki gıda ihtiyacının % 60'ından fazlasının ithalata karşılandığı ve özellikle güvenli gıda ürünlerinin Türkiye'den ithal edilmesi yönünde araştırma çalışmaları ve

girişimlerin mevcut olduğu belirtildi.

Daha sonra, Japonyadaki en büyük sebze ve meyve toptancısı olan "Vegetech" firması ile ikili görüşmeler yapıldı. Vegetech; Ticaret Baş Müşavirliğimizin destek ve yönlendirmesiyle Ekim 2012'de içerisinde Türkiye'ye bir ziyarette bulunmayı planlıyor. Firma, gıda maddelerinin işlenmesi ve muhafazası konusunda çok sayıda patent sahibi olup özellikle sağlık-

lı ve güvenli gıda konusunda Türkiye'de araştırma ve ithalat konusunda çalışmalarda bulunmayı planlamaktadır.

Heyet Başkanı Şanlıurfa Valisi Celallettin Güvenç tarafından, JCCME temsilcilerine GAP, Diyarbakır ve Şanlıurfa'nın potansiyelleri ve yatırım olanakları hakkında bilgi verilerek JCCME temsilci ve üyeleri ile Vegetech Firması Bölgeye davet edildi. ■

KALKINMA BAKANLIĞI VE DEİK İŞBİRLİĞİYLE DEİK KALKINMA PLATFORMU KURULDU

Kalkınma Bakanlığı ile Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) arasındaki işbirliği protokolü Ankara'da imzalandı. DEİK ve Kalkınma Bakanlığı arasındaki işbirliği protokolüne, Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz ile TOBB ve DEİK Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu imza attı. Törene Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz, TOBB/DEİK Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu'nun yanı sıra DEİK İcra Kurulu Başkanı Rona Yırcalı, DEİK Yönetim Kurulu Üyesi Ömer Cihat Vardan, Kalkınma Bakanlığı Müsteşarı Kemal Madenoğlu, Ekonomi Bakanlığı Müsteşarı Ahmet Yakıcı, Kalkınma Ajansları Genel Sekreterleri ile bazı oda başkanları katıldı. İmza töreninde konuşan Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz, Kalkınma Ajanslarıyla DEİK arasında tek tek protokoller imzalanacağını ve böylece Kalkınma Ajansları ağıyla, DEİK'in sahip olduğu ağın birleşmiş olacağını söyledi.

Yılmaz, Türkiye'nin çok büyük hedefleri bulunduğunu ve hızlı büyümek durumunda olduğunu belirterek, yerli sermayenin ve doğrudan uluslararası sermayenin Türkiye'ye çekilmesinin önemli olduğunu vurguladı. Bunun için siyasi istikrar, makro ekonomik istikrar, piyasanın ihtiyaçlarına cevap veren eğitim politikası gibi uygun yatırım ortamının sağlanması gerektiğini ifade eden Yılmaz, tek başına uygun yatırım ortamının da bu hedeflere yetismekte yeterli olmadığını, Türkiye'nin potansiyelini değişik coğrafyalara da anlatmak gerektiğini dile getirdi. Yılmaz, bu konuyla ilgilenen çeşitli kurumların çalışma yürüttüğünü belirterek, şöyle

konuştu: "TOBB ve DEİK aslında bizim ortağımız. Şimdi bu ortaklığımızı biraz daha derinleştireceğiz inşallah. DEİK'in dünyanın çeşitli bölgelerinde çeşitli ülkelerde yürüttüğü çalışmalarla kalkınma ajanslarımızın kapasitesini ilişkilendiren bir protokolü hayata geçireceğiz. Böylece sadece kamu içerisinde bir koordinasyon değil, kamuyla özel sektörün enerjisini bir araya getiren ve ortak

hedefler doğrultusunda bunları değerlendiren bir işbirliği protokolünü hayata geçirmiş olacağız." Yılmaz, önlerine hep bir sorun çıktığını, yatırımcılara Türkiye hakkında genel bilgiler vermenin yeterli olmadığını, bunun ötesine geçilmesi ve yatırımcılara, bölgesel ve daha detaylı bir şekilde bilgi verilmesi gerektiğini söyledi. Bakan Yılmaz, "Yatırımcılar yüzeysel bir takım figürlerin, rakamların

ötesinde belli bir aşamaya kadar olgunlaştırılmış bazı proje fikirlerini de masada görmek istiyorlar. (Siz gelin bizim ülkemize yatırım yapın) demek, kusura bakmayın ama (ne iş olsa yaparız) gibi bir anlayış” dedi. Kalkınma ajanslarının bu anlamda bir bilgi kaynağı olduğuna dikkati çeken Yılmaz, bölgelerinde çok ciddi analizler yaptığını belirtti. Kalkınma Ajanslarının bu konudaki çalışmalarını mali destek projelerinden daha fazla önemseyeceğini ifade eden Yılmaz, yatırımcılara bu bilgiler sunulduğunda alınacak sonucun çok daha farklı olacağını bildirdi.

Bakan Yılmaz: Uzmanlaşma ve derinleşme sürecine giriyoruz

Kalkınma ajanslarının deneyimleri konusunda bir çalıştay yapacaklarına dikkati çeken Yılmaz, burada, ajansların faaliyetlerinin değerlendirileceğini,

neler yapılabileceğinin planlanacağını, artı ve eksilerin belirleneceğini, ortaklıkları nasıl geliştireceklerini, ajansları nasıl daha etkili ve verimli hale getireceklerini tartışacaklarını belirtti. Yılmaz, ajanslarla ilgili üç aşama öngördüklerini, bunun birinci aşaması olan kuruluş aşamasını geçtiklerini belirterek, ikinci aşamanın kurumsallaşma aşaması olduğunu ve kurumsallaşmada da önemli bir yere geldiğini kaydetti. Ajanslarla ilgili üçüncü aşamanın ise “uzmanlaşma ve derinleşme” olduğunu vurgulayan Yılmaz, “Bir taraftan kurumsallaşmayı tamamlıyoruz, bir taraftan da uzmanlaşma ve derinleşme sürecine giriyoruz” dedi.

Ajanslar ile bu yılı analiz yılı ilan ettiklerini dile getiren Yılmaz, 2012’de daha fazla analiz yapılmasını ve daha fazla bilgi üretilmesini planladıklarını belirtti. Yılmaz, ajansları kadroları-

la, işbirlikleri ve çalışmalarıyla birlikte uzmanlaştırmaya devam edeceklerini söyledi.

Hisarcıklıoğlu: Tek kanatla kuş uçmaz

Konuşmasında bölgesel eşitsizliklere dikkat çeken TOBB ve DEİK Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu ise, “Tek kanatla kuş uçmaz. Her bölgemizin eşit seviyede kalkınması bizi hedeflerimize götürecektir” dedi. Hisarcıklıoğlu, hayallerdeki Türkiye için önlerinde zorlu bir yol bulunduğunu belirterek “Bu zorlu yolu da ancak kamu-özel sektör işbirliği ile aşabiliriz. Bugün imzalayacağımız protokol kamu-özel sektör işbirliğinin müthiş bir örneği olarak ülkemizi daha parlak bir geleceğe ulaştıracak. İşbirliğimizin yeni ortaklıklar için bir başlangıç olmasını umuyorum” dedi. TOBB ve DEİK Başkanı Hisarcıklıoğlu, imzalanan protokol sayesinde DEİK ve 26 Kalkınma Ajansı arasında bir işbirliği köprüsü kurulacağını söyledi. Son 30 yılda Türkiye’nin ciddi bir dönüşüm gerçekleştirdiğine dikkat çekerek şunları söyledi: “Bugün Türkiye bölgesel bir güç, önemli bir küresel oyuncu. Başarılarımız bizi son derece gururlandırıyor. Ancak biz azla yetinenlerden değiliz. Hedeflerimiz büyük. DEİK olarak yeni hedefimiz, ülkemizin kalkınma hamlesine ve bölgesel eşitsizlikle mücadelesine katkı sağlamak için Kalkınma Bakanlığımız ile işbirliği içinde yeni bir mekanizmayı devreye sokmak. Bakanımızın koordinasyonunda faaliyetlerini sürdüren Kalkınma Ajanslarımızın bölgelerinin dış ticaretinin geliştirilmesine, bölgenin tanıtılmasına, yatırımcı çekilmesine ve bölge kapasitelerinin artırılması için çalışan kuruluşlar olabileceğine inanıyoruz. Bu protokol ile DEİK ve Kalkınma Ajansları arasında işbirliğini kurumsal bir çerçeveye kavuşturacağız. Ajanslarımız, kuracağımız DEİK Kalkınma Platformu’na üye olacaklar. Bu platform ile DEİK sahip olduğu bilgi birikimini ve networkunu ajansların hizmetine sunacak.” ■

DEİK Kalkınma Platformu

Hisarcıklıoğlu DEİK Kalkınma Platformu’nun neler yapacağını ise şöyle aktardı: “Platform; ortak yatırım heyeti düzenlenmesine yönelik çalışmalar yapacak, ajansların yurtdışında tanıtılması için çalışmalar yürütecek, ajanslardan gelen ortaklık ve işbirliği tekliflerini koordine edecek ve danışmanlık hizmeti verecek, uluslararası

fonlar, kredi kuruluşları ve bankalarla yapılacak çalışmalara katkı verecek, yurtdışı seyahatlere ajansların da katılımını sağlayacak, küresel yatırımcıların ajans bölgelerine çekilmesi için çalışmalar yürütecek, bülten ve yayınlarında ajanslara ve bölgelerine yer verecek, ajans bölgelerindeki KOBİ’lere cazip DEİK üyeliği imkânını sağlayacak, bu işbirliği ile ülkemiz hedeflerine bir adım daha yaklaşacak.”

KALKINMA AJANSLARINDA PERSONEL KAVRAMI

Ahmet TAMER | Planlama Uzmanı, Kalkınma Bakanlığı

Personel kavramı, bir kurumsal yapıyı ilgilendiren uygulamalarda sıkça karşılaşılan, buna karşın içi tam olarak doldurulamayan bir tabirdir. Bu tabire hukuk kuralları tarafından birtakım hukuki sonuçların bağlanması ise bu kavramın açıklığa kavuşturulması ihtiyacının, yalnızca teorik bir gereklilik değil, aynı zamanda hukuki bir zorunluluk da olduğunu göstermektedir. Nitekim 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, kalkınma ajanslarında “personel” kavramına bazı hukuki sonuçlar bağlamıştır. Bunların başında “Ajans personelinin nitelik, statü ve hakları” başlığını taşıyan 18’inci madde gelmektedir. Söz konusu madde “ajans personeli” kavramını esas alarak başlıca şu hususları içermektedir:

- Destek personeli sayısının, ajans toplam personel sayısının yüzde yirmisini geçemeyeceği (m.18/1),
- Kamu kurum ve kuruluşlarından geçmek suretiyle kalkınma ajanslarında çalışan personel sayısının, toplam (ajans) personel sayısının yüzde otuzunu aşamayacağı (m.18/3),
- Ajans personelinin, emeklilik ve sosyal güvenlik yönünden sigortalı sayıldığı (m.18/4),
- Ajansta istihdam edilecek tüm personelde, Türk vatandaşı olmak, kamu haklarından mahrum bulunmamak ve belli suçlardan hüküm giymemiş olmak şartlarının aranacağı (m.18/5),
- Ajans personelinin ücret ve gündelikleri ile diğer mali ve sosyal haklarının Yük-

sek Planlama Kurulu kararıyla tespit edilen alt ve üst limitleri geçmemek üzere yönetim kurulu tarafından belirleneceği (m.18/6),

- Ajans personeline ilişkin tüm ihtilafların iş mahkemelerinde görüleceği (m.18/7).

Ayrıca 5449 sayılı Kanunun, “kalkınma ajanslarının yıllık personel giderleri toplamının, gerçekleşen en son yıl bütçe gelirlerinin yüzde on beşini aşamayacağı”ni düzenleyen m.20/2 hükmü ile “ilk yıl için ajansta istihdam edilebilecek olan azami personel sayısının kuruluş kararnamesinde belirtileceği”ni düzenleyen geçici 2’nci maddesi de “ajans personeli” kavramını temel almıştır. Yine 5449 sayılı Kanunun, yönetim kurulunun görev ve yetkilerini düzenleyen 11’inci maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde “Personelin işe alınması ve işine son verilmesine karar vermek”ten, aynı şekilde genel sekreterin görev ve yetkilerini düzenleyen 14’üncü maddesinin (j) bendinde “Personelin performans ölçütlerini belirlemek ve performansını değerlendirmek”ten ve (k) bendinde “Personelin işe alınması ve işine son verilmesini yönetim kuruluna teklif etmek”ten söz edilmesi de “ajans personeli” kavramının açıklığa kavuşturulmasını zorunlu kılmaktadır.

Öte yandan kalkınma ajansları uygulaması bakımından önem taşıyan başka kanunlarda da personel kavramına birtakım hukuki sonuçlar bağlanması, konunun önemini bir kat daha artırmaktadır. Bu çerçevede 631 sayılı Kanun Hükmün-

de Kararnamenin, “kendi özel mevzuatındaki hükümler uyarınca yapılacak temsil ve ağırlama giderlerinin yıllık toplamının, başkan ile temsil yetkisini haiz olan personelin bir aylık ortalama net ücretinin iki katını geçemeyeceği”ni düzenleyen 14/B maddesi hükmü örnek olarak gösterilebilir.

Genel olarak “bir hizmet veya kuruluşun görevlileri, bir iş yerinde çalışanların tümü” gibi anlamlara gelen¹ personel tabiri, kalkınma ajansları uygulaması bakımından Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliğinde tanımlanmıştır. Söz konusu Yönetmeliğin 3’üncü maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde personel kavramının, “ajanslarda hizmet akdiyle çalışan personeli”² ifade ettiği vurgulanmıştır. Kanaatimizce bu tanım, Kalkınma Bakanlığına “personelin nitelik ve istihdamına” ilişkin esas ve usulleri belirleme yetkisi veren 5449 sayılı Kanunun ilgili hükmünün (m.4/2-h) lafzına da uygundur. Zira hizmet (iş) akdiyle çalışmayı, “istihdam” tabirinin doğal bir sonucu olarak görmek mümkündür. Şu halde adı geçen Yönetmelikteki hüküm gereği, “kalkınma ajanslarına iş akdi ile bağlı olan kimselerin” ajans personeli sayılacağı söylenebilir.

Bu niteliği hangi ajans çalışanlarının taşıdığı hususu araştırılacak olursa, 5449 sayılı Kanunun 18’inci maddesinin ilk fıkrasında “Ajans hizmetleri, iş mevzuatı hükümlerine göre istihdam edilen uzman personel ve destek personeli eliyle yürütülür. Ayrıca, ajanslarda iç denetim yapmak üzere bir iç denetçi istihdam edilir.” hükmü yer almaktadır. Diğer taraftan Kalkınma

1 Bkz. <http://sozluk.bilgiportal.com/nedir/personel> (Erişim Tarihi: 19/12/2011).

2 Bu tanımın sonunda “personeli” sözcüğünün kullanılması, hukuk tekniği bakımından uygun olmamıştır. Zira söz konusu düzenleme, bir yandan “personel” kavramına tanımlamaya çalışırken, bir yandan da tanımın içerisinde açıklamaya çalıştığı belirsiz kavrama yer vermektedir. Böylece kendi içerisinde adeta bir ironi oluşturmaktadır. Bu bakımdan Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği m.3/1-e hükmünde yer alan tanımın sonunda geçen “personeli” sözcüğünü ya tamamen kaldırmak veya “kişileri” şeklinde değiştirmek gerekir.

Ajansları Personel Yönetmeliğinde de ajanslarda istihdam edilecek iç denetçi, uzman personel ve destek personelinin, ajans tarafından sözlü sınav şeklinde yapılacak yarışma sınavı ile belirleneceği (m.8/1) ve yarışma sınavı sonucunda başarılı olan adaylar ile iki ayı deneme süresi olmak üzere, Genel Sekreterin önerisi üzerine Yönetim Kurulu kararı ile belirsiz süreli iş akdi yapılacağı (m.17/1) belirtilmektedir.

Buna göre, kalkınma ajanslarında çalışan “uzman personel” ve “destek personeli” ile “iç denetçi”nin, ajans personeli kavramına girdiği şüphesizdir. Nitekim uzman personel, destek personeli ve iç denetçi tabirlerinin tanımlandığı Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği hükümlerinde (m.3/1-b, m.3/1-c ve m.3/1-f), bunlar için açıkça “ajans personeli” nitelendirmesi yapılmıştır. Ayrıca kalkınma ajanslarında çalışan “yatırım destek ofisi koordinatörü”, “çalışma birimi başkanı” ve “hukuk müşavirliği hizmetinden sorumlu personel” unvanlı kişiler de uzman personel arasından seçildiğinden, bunların da geniş manada uzman personel ve dolayısıyla “ajans personeli” sayılacağı tabiidir.

Öte yandan her ne kadar 5449 sayılı Kanunda ve Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliğinde genel sekreter için yarışma sınavı yapılacağından ve iş akdi imzalanacağından söz edilmese de genel sekreteri de “ajans personeli” kavramı içerisinde değerlendirmek gerekmektedir. Zira 5449 sayılı Kanununun 18’inci maddesinin üçüncü fıkrasının ilk ve son cümleleri bir arada değerlendirildiğinde, son cümlede kullanılan “Bu şekilde görevlendirilecek personel” ifadesine, ilk cümlede geçen “genel sekreter”in de dahil olduğu anlaşılmaktadır. Yine aynı maddenin altıncı fıkrasında

daha açık şekilde “Genel sekreter ile diğer personel”den söz edilmektedir. Dolayısıyla kanun koyucu genel sekreterin de bir ajans personeli olduğunu açıkça kabul etmiştir.³

Ayrıca Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliğinde (m.7/1), genel sekreterin, yönetim kurulu kararı ve Kalkınma Bakanlığının onayı ile görevlendirileceği belirtilmiştir. Görüldüğü üzere genel sekreter bakımından kanun koyucu, memur rejimine ait bir kavram olan “atanma” kavramını değil, “görevlendirme” kavramını kullanmıştır. Kaldı ki 5449 sayılı Kanunda genel sekreterin memur statüsünde çalışacağına dair herhangi bir işaret olmadığı gibi, genel sekreterliğin ajansın icra organı olduğunun ve genel sekreterliğin en üst amirinin genel sekreter olduğunun belirtilmesi de genel sekreterin iş akdi ile çalışmasının birer göstergesi sayılabilir. Nitekim kalkınma ajansları uygulamasında genel sekreterler, diğer ajans personeli ile paralel şekilde, belirsiz süreli iş akdine bağlı olarak çalışmaktadır. Dolayısıyla genel sekreteri, Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliğinin 3’üncü maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde geçen personel tanımı bakımından da “ajans personeli” saymak gerekir.

Bir başka husus, kalkınma kurulu ve yönetim kurulu üyelerinin “ajans perso-

neli” sayılıp sayılmayacağıdır. 5449 sayılı Kanun önce yönetim kurulu üyelerinin kimler olduğunu düzenlemiştir (m.10/2), daha sonra da “Yönetim kurulu üyeliği, üyelerin temsil ettikleri kurum ve kuruluşlardaki görevlerini sürdürmelerine engel teşkil etmez” hükmünü getirmiştir⁴ (m.10/5). Görüldüğü üzere ajansın karar organı olan yönetim kurulunun üyeleri ile ajans arasındaki ilişki, iş akdine değil doğrudan doğruya 5449 sayılı Kanuna dayanmakta olup, kanun koyucu bu kişilerin ajans dışındaki görevlerinin aynen devam etmesine karar vermiştir. Başka bir ifadeyle yönetim kurulu üyeleri ile ajans arasındaki ilişki, bir personel ilişkisi değil, bir temsil ilişkisidir. Yönetim kurulu üyeleri, ajansla olan bir akdi ilişki sebebiyle değil, kanunun öngördüğü bir kurum veya kuruluşu temsil etmeleri sebebiyle ajansta görev almaktadır. Bu temsil kabiliyetleri sona erdiğinde ajanstaki görevleri de otomatik olarak (kendiliğinden, reşen) sona ermektedir. Örneğin ajans yönetim kurulunda yer alan bir belediye başkanının ajanstaki görevi, yerel seçimlerde seçilen yeni belediye başkanına geçer. Aynı şekilde ajansın kurulu olduğu bölgenin dışına tayin olunan bir il valisinin ajans yönetim kurulundaki görevi o ilin yeni valisine intikal eder.

3 Bu nedenle “yönetim kurulu üyeleri yanısıra genel sekreterin de personel kavramı dışında kaldığı” gibi yanlış anlaşılmaya müsait olan 5449 sayılı Kanununun 18’inci maddesinin beşinci fıkrasında geçen “Yönetim kurulu üyeleri ile genel sekreter ve ajansta istihdam edilecek tüm personelde” ibaresi, kanun yazma tekniği bakımından eleştiriye açıktır. Aynı şekilde 2006/10550 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının eki Kalkınma Ajansları Çalışma Usul ve Esaslarının 24’üncü maddesinin ikinci fıkrasının başında “ajans personeli”nden söz edilerek, bu fıkra genel sekretere yer verilmemiş, aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise “Genel sekreter bakımından ise” şeklinde bir ifade kullanılarak, genel sekreterin ajans personeli olmadığı bu nedenle ikinci fıkra değil üçüncü fıkra düzenlendiği gibi yanlış bir anlam ortaya koyulmuştur. Yazım tekniği açısından hatalı olan bu hususun da düzeltilmesi ve söz konusu 24’üncü maddenin üçüncü fıkrasında yer alan hükmün, aynı maddenin ikinci fıkrasına (c) bendi olarak eklenmesi uygun olacaktır.

4 Aynı yönde bkz. 2006/10550 sayılı Bakanlar Kurulu kararının eki Kalkınma Ajansları Çalışma Usul ve Esasları m.12/2, m.13/2.

Aynı şekilde ajansın danışma organı olan kalkınma kurulu üyeleri ile ajans arasındaki ilişki de bir personel ilişkisi değil, bir temsil ilişkisidir. Buna göre, kalkınma kurulu üyeleri, ajansla olan bir akdi ilişki sebebiyle değil, kuruluş kararlarının öngördüğü bir kurum veya kuruluşu temsil etmeleri sebebiyle ajansta görev almaktadır. Nitekim 5449 sayılı Kanunun 8'inci maddesinin üçüncü fıkrası, kalkınma kurulu üyeliği konusunda açıkça, Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenen kurum ve kuruluşlarca gönderilecek "temsilciler"den söz etmektedir. Ayrıca bu doğrultuda kuruluş kararlarında⁵ söz konusu temsil ilişkisini vurgular şekilde; "kalkınma kurulunda temsili öngörülen kurum ve kuruluşlar"dan, "kurum ve kuruluşların kalkınma kurulunda en üst düzeyde temsil edilmeleri"nden, "temsil ettikleri kuruluş ile ilişkilerinin herhangi bir şekilde sona ermesi halinde üyeliklerinin kendiliğinden sona ereceği"nden, "kalkınma kurulu üyelerinin sadece bir kuruluşu temsil edeceği"nden ve "kalkınma kurulu üyeliğinin, üyelerin temsil ettikleri kuruluşlardaki görevlerini sürdürmelerine engel teşkil etmeyeceği"nden söz edilmektedir.

O halde yönetim ve kalkınma kurulu üyeleri, kalkınma ajanslarında uygulama (ajans hizmetinin icrası) fonksiyonu değil, yönetim fonksiyonu icra etmektedir. Bu itibarla ajansla olan ilişkileri, akdi bir ilişkiye değil, kanun veya idari bir işlemle tayin edilen temsil ilişkisine dayanmaktadır. Nitekim 5449 sayılı Kanunun 20'nci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde ajans giderleri (harcamaları) sayılırken "yönetim giderleri" ile "personel giderleri" şeklinde bir ayırım yapılması da bunun bir göstergesi sayılabilir.

Yukarıda anlatılanlar ışığında, kal-

kınma ajanslarında yönetim kurulu ve kalkınma kurulu üyelerinin "ajans personeli" kavramı içerisinde değerlendirilemeyeceği söylenebilir. Nitekim 5449 sayılı Kanunun geçici 2'nci maddesinde "ilk yıl için ajansta istihdam edilebilecek olan azamî personel sayısının kuruluş kararlarında belirtileceği"nin düzenlenmesi ve aynı Kanunun 11'inci maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde yönetim kurulunun görev ve yetkileri arasında "personelin işe alınması ve işine son verilmesine karar vermek"ten söz edilmesi sebebiyle, aksi bir sonuca varmak genel hukuk mantığı içerisinde de mümkün değildir.

Görüldüğü üzere "ajanslarda görev alan kimseler" ile "ajans personeli" kavramları teknik açıdan birbirinden farklıdır. "Ajanslarda görev alan kimseler" tabiri, kalkınma ajansları çatısı altında görev üstlenen herkesi (yönetim kurulu üyeleri, kalkınma kurulu üyeleri, genel sekreter, uzman personel, iç denetçi, destek personeli) ifade ederken; "ajans personeli" kavramına yalnızca genel sekreter, uzman personel (yatırım destek ofisi koordinatörü, çalışma birimi başkanı, hukuk müşavirliği hizmetinden sorumlu personel dâhil), destek personeli ve iç denetçi dâhildir. Buna göre kalkınma kurulu ve yönetim kurulu üyeleri, ajansta görev alan kimseler oldukları halde ajans personeli sayılamaz.

Daha önce belirtildiği üzere, Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği, kalkınma ajansları personelinin, "ajanslarda hizmet akdiyle çalışan" kişiler olarak tanımlanmaktadır. Buradan yola çıkarak bir kimsenin ancak ajansla iş akdi imzaladığı anda "ajans personeli" sıfatını kazanabileceği söylenebilir. Dolayısıyla yarışma sınavı öncesinde "ajans personeli aday adaylığı", yarışma sınavının sonrasında ise "ajans personeli adaylığı"

söz konusudur. Buna karşılık deneme süresi içerisindeki personel, bu süre içerisinde de iş akdi ile çalıştığından "ajans personeli" sıfatını haizdir.

Son olarak belirtmek gerekir ki, gerek 5449 sayılı Kanun ve gerekse Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği, personel rejimi konusunda herhangi bir ayırım yapmamış ve bütün ajans personeli bakımından aynı esasların uygulanmasını kabul etmiştir. Bu nedenle hangi istihdam yöntemi çerçevesinde kalkınma ajanslarında çalışmaya hak kazanmış olursa olsun, bu kişiler "ajans personeli" sıfatını kazandıkları andan itibaren aynı kurallara tabi olacaklardır. Buna göre, Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) veya tecrübe yoluyla başvurduğu yarışma sınavını kazanan kişiler "ajans personeli" sıfatını haiz oldukları andan itibaren aynı hak ve borçlara sahip olacaklardır. Yine 5449 sayılı Kanunun 18'inci maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar arasından kalkınma ajanslarında genel sekreter, uzman personel veya iç denetçi olarak istihdam edilecek kişiler de "ajans personeli" sıfatını kazandıktan sonra diğer personelle aynı esaslara tabi olacaktır⁶. Aynı şekilde 5449 sayılı Kanunun geçici 3'üncü maddesinin ikinci fıkrası ve Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliğinin 18'inci maddesinin ilk fıkrası hükümleri gereğince, Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği kapsamında yürütülen bölgesel programların bölgelerde yürütülmesi ve koordinasyonu amacıyla oluşturulan proje birimlerinde çalışan ve kalkınma ajanslarında uzman personel veya destek personeli şeklinde öncelikli olarak istihdam edilen kişiler de "ajans personeli" niteliğini kazandıkları andan itibaren diğer ajans personeli ile aynı (eşit) hak ve yükümlülükler sahip olacaktır. ■

5 Bkz. 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı m.2 ve m.3. Ayrıca 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı m.2 ve m.3.

6 Nitekim 5449 sayılı Kanunun 18'inci maddesinin üçüncü fıkrası bu hususu, "Bunların kurumlarıyla olan ilişkileri iş akdinin yapılmasıyla son bulur. Bunlara verilecek ücret ile diğer mali ve sosyal haklar yapılacak iş akdi ile belirlenir." şeklinde ifade etmiştir. Dolayısıyla kamu kurum ve kuruluşlarında çalışırken kalkınma ajanslarına geçen kimselerin önceki kurumlarındaki hukuki statüleri (örneğin memuriyet durumları veya idari unvanları) devam etmez, bunlar ajansla iş akdi imzalanınca otomatik olarak (kanunen, başkaca herhangi bir işleme gerek kalmaksızın) sona erer.

SEDDİNİ AŞIP DÜNYAYA MEYDAN OKUYAN ÜLKE:

ÇİN

Diyadin AYDIN | Karacadağ Kalkınma Ajansı Uzmanı

Coğrafi, Kültürel ve İdari Yapı

Asya kıtasının Doğusunda yer alan Çin, batıda Pakistan, Afganistan, Tacikistan, Kırgızistan, Kazakistan; güneydoğuda Makao; güneyde Laos, Birmanya, Vietnam, Hindistan, Bhutan, Nepal; doğuda Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti; kuzeyde Moğolistan Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu ile komşudur. Toplam kara sınırları uzunluğu 20.000 km'den fazla olan Çin'in, toplam sahil uzunluğu 18.000 km'den fazladır. Doğusunda Doğu Çin Denizi ve güneydoğusunda Güney Çin Denizi yer almaktadır.

56 resmi etnik grubun yaşadığı Çin Halk Cumhuriyeti, idari olarak 22 eyalet 5 otonom bölge ve 4 belediyeye ayrılmıştır. 22 eyalet arasında Henan

96,7 milyonluk nüfusu ile en kalabalık eyalettir. Pekin, Şanghay, Guangzhou ve Tianjin ise nüfusu en yüksek olan şehirlerdir. Çinde 1 milyonun üzerinde nüfusa sahip 100 şehir vardır.

Çin, maden ve mineraller yönünden zengin bir ülkedir. Aralarında demir, demir alaşımli metal cevherleri, çelik, çimento, alüminyum, fosfat, tungsten, molibden ve titanyumun bulunduğu yaklaşık 17 maden ve mineral türünde dünya lideri konumunda bulunmaktadır. Uzay teknolojisi ve elektronik alanında kullanılan bazı ender bulunan madenlerin de üretici ve ihracatçısı durumundaki Çin, sahip olduğu hidroelektrik güç potansiyeli ve kömür rezervleri açısından da dünya birincisidir.

Çin, çok eskilere dayanan geçmiş

sayesinde oldukça zengin tarihi ve kültürel miraslara sahiptir. UNESCO Kültür Mirası listesindeki 45 adet kültürel ve doğal varlığıyla bu alanda İtalya ve İspanya'nın ardından 3'üncü sıradadır. Bu miraslar arasından en ünlüsü ise yapımına M.Ö 200'lü yıllarda başlanan ve uzunluğu 21.000 km'den fazla olan Çin Seddidir. (UNESCO, whc.unesco.org, 2011)

5000 yıllık köklü bir tarihe sahip Çin uygarlığı tarih boyunca bir devamlılık sergilemiştir. Bu süreçte pek çok birleşme, bölünme ve çatışmalara sahne olan Çinde imparatorluk sistemi 1911'de sona ermiştir. Bu tarihten itibaren süren siyasi güç çatışmaları, Maonun 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ilan etmesi ile son bulmuştur. Bu

Coğrafi Özellikler

Yüzölçümü	9,561 milyon km2
Doğal Kaynaklar	Antimon, Boksit, Kömür, Demir, Kurşun, Manyetit, Manganez, Çıva, Molibden, Doğalgaz, Petrol, Kalay, Tungsten, Uranyum, Vanadyum, Çinko
En Yüksek Noktası	8.850 m - Everest*
En Düşük Noktası	-154m – Turfan Havzası

* Everest Zirvesi Nepal ile Çin sınırında bulunmaktadır.

Demografik Özellikler

Nüfus	1,33 milyar kişi
Nüfus Artış Hızı	% 0,63/yl
Ortalama Yaşam Süresi	73,5 sene
Nüfus Yoğunluğu	145 kişi/km2

Kültürel Özellikler

Dil	Çince (Mandarin, Wu, Yue, Min, Xiang, Gan ve Hakka Lehçeleri), Moğolca, Tibetçe, Korece
Din	Ateizm (Resmi), Budizm, Hristiyanlık,
Okur Yazarlık Oranı	% 91

tarihten 1976'ya kadar süren Mao'nun mutlak hakimiyeti ekonomik ve sosyal ilerlemelerde etkili olmuştur.

Çin Halk Cumhuriyeti, 1949 yılından bu yana Çin Komünist Partisi tarafından yönetilmektedir. 7 üyeden oluşan, Polit Büro Daimi Komitesi ülkedeki en yüksek yönetim organıdır. Polit Büro Başkanı ve Genel Sekreteri aynı zamanda Devlet Başkanlığı görevini de yürütmektedir.

Ekonomi

Çin'in son 10 yıldaki yükselişi aslında ülke tarihinde bir ilk değildir. Çin, 16 ve 17. yüzyıllarda Hindistan ile birlikte dünyanın en büyük iki ekonomisinden biriydi. Son 25 senedir Çin, yılda ortalama % 10 oranında büyümektedir. Bazı analistler Çin'in resmi olarak açıklanan çok daha hızlı büyüdüğünü öne sürmektedir. IMF raporuna göre 1980 yılında Çin'in dünya ekonomisi içindeki ağırlığı % 2 iken, bu oran 2010 yılında % 13,6'ya çıkmıştır. Çin son dönemde yabancı sermayeyi çekme konusunda çok başarılı olmuştur. 1990'ların başından itibaren gelişmekte olan ülkelere yapılan yatırımların başında Çin yer almıştır.

ABD'nin ardından dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan Çin hala gelişmekte olan ekonomiler arasında bulunurken, Batı ekonomileri krizle boğuşurken, 2011 yılında % 9,2 büyümüştür. 2012 yılı ilk çeyreğinde ise büyüme oranı % 8,1 olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılının ilk yarısında GSYİH'nin ise 7,8 trilyon ABD doları olarak kaydedilmiştir. 2012 yılında ise % 7,5 oranında büyüme beklenmektedir. Çin'in 2016 itibarıyla ABD ekonomisini geçerek, dünyanın bir numaralı ekonomisi olacağı öngörülmektedir.

Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) tahminlerine göre 2016 yılında Çin, küresel ekonominin bir numaralı aktörü olacaktır. IMF, Çin ekonomisinin büyüklüğü 2011 yılında 11,2 trilyon ABD dolarından, 2016 yılında 19 trilyon ABD dolarına erişecektir. Yine aynı dönemde ABD'nin dünya ekonomisindeki üretim payı % 17,7 olurken Çin'in payı da bu üretimde % 18 olacaktır. 2011 yılında küresel büyümenin % 35'i Çin kaynaklı iken gelişmiş ülkelerin payı % 20'de kalmıştır.

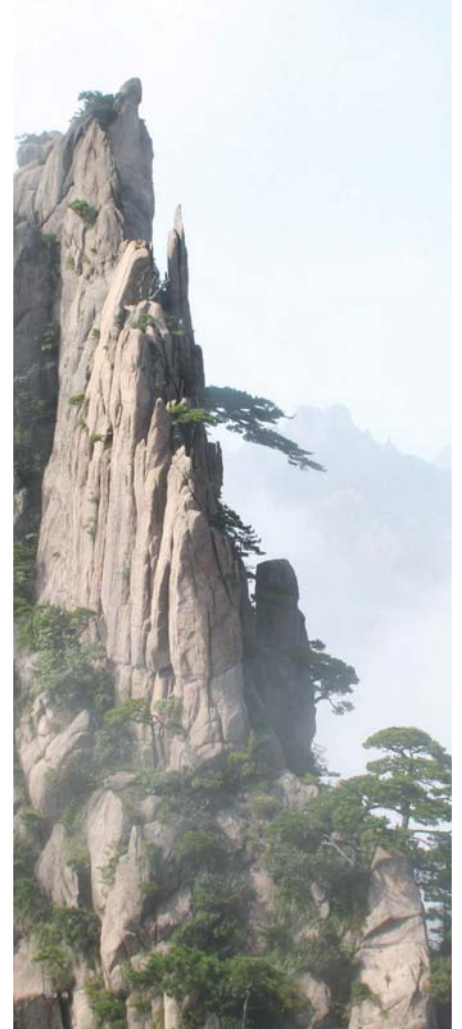
Mao'nun ölümünü izleyen 80'li yıllar

boyunca ülkede siyasi tutuculuk devam etmesine rağmen ekonomik olarak dışarı açılma çabaları başlatılmıştır. Bu kapsamda 1992 yılında ülkede "Sosyalist Piyasa Ekonomisi" tesis edilmesi kabul edilmiştir. 1997 yılında Hong Kong'un ve 1999 yılında Makaonun Çin Halk Cumhuriyeti'ne katılması ve "Özel İdari Bölge" statüsü kazanması Çin'in bölgedeki önemini daha da artırmıştır.

Türkiye ile Ticari İlişkiler

Çin Halk Cumhuriyeti ile Türkiye arasındaki ticari ilişkiler, ticaret hacminin 1 milyar Amerikan dolarını aştığı 2000 yılından bu yana istikrarlı bir gelişme göstermektedir. İki ülke arasındaki ticaret hacmi, 2005 yılında 7,4 milyar Amerikan doları iken, 2010 yılında ise 19,5 milyar Amerikan dolarına yükselmiştir. 2011 yılı Türk-Çin ticaret hacmi 24,16 milyar Amerikan doları olup geçen yıla göre % 24,2'lik artış olmuştur. Türkiye'nin Çin'e ihracatı 2,47 milyar Amerikan doları iken, Türkiye'nin Çin'den ithalatı ise 21,69 milyar Amerikan dolarına ulaşmıştır. Türkiye'nin Çin ile ticaret açığı 19,23 milyar Amerikan dolarına yükselmiş olup geçen yıla göre

Para

Para Birimi	Yuan
Para Birimi Kısaltması	CNY
Döviz Kuru	1 Yuan = 28,6 kuruş

Ekonomik Göstergeler

GSYİH (milyar ABD \$)	7,050 (2011)
Kişi Başına GSYİH (bin ABD \$)	8,625 (2011)
İhracat (milyar ABD \$)	1,899 (2011)
İthalat (milyar ABD \$)	1,741 (2011)
Büyüme Oranı	% 9,2 (2011)
Enflasyon Oranı	TÜFE % 5,5; ÜFE % 6,3 (2011)
İşsizlik Oranı	% 6,5 (2011)
Gini Katsayısı	0,425

* Bazı 2011 yılı rakamları EIU tahminidir.
Kaynaklar: EIU, China Country Report, <http://www.eiu.com>
CIA, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html>
İBP, www.ibp.gov.tr

% 28,9'luk artış göstermiştir. Ancak 1980'li yılların ortalarına kadar ticaret hacmi az olmasına rağmen genel anlamda Türkiye'nin aleyhine ticari denge-sizlik meydana gelmiştir. Bu tarihlerden itibaren ikili ekonomi-ticaret ilişkilerin-de Türkiye aleyhine açık verme durumu hep yaşanmıştır.

2000'li yıllardan itibaren Türkiye, ticaretin kapsamının çeşitlendirilmesi amacıyla Çin'e, fındık ve tütün, deri ve deri ürünleri, deri makineleri, elektrikli cihazlar, taşıt araçları, oto yedek parçaları, tekstil kimyasalları, inşaat malzemeleri, cam ve cam eşya, telekomünikasyon ekipmanı ve mücevherat sağlamaya çalışmıştır. Türkiye-Çin ekonomi ve ticaret alanlarında birçok anlaşma ve protokol imzalandığı halde uygulamadaki imkânsızlıklar ile anlaşmanın yetersizli-

ği sonucunda verimli olamamıştır.

TRC2 Bölgesi ile Ticari İlişkiler

TRC2 bölgesi ile Çin arasındaki ticaret hacmi 2010 yılında 128,1 milyon ABD doları iken 2011 yılında yaklaşık % 10 artışla 140,2 milyon ABD dolarına ulaşmıştır. 2010 yılında 58,2 milyon ABD doları olan ihracat hacmi 2011 yılında % 9 düşüşle 53,5 milyon Amerikan dolarına inmiştir. Yine 2010 yılında 69,9 milyon ABD doları olan ithalat hacmi ise 2011 yılında bir önceki yıla göre % 24 artışla 86,8 milyon ABD dolarına yükselmiştir.

Türkiye ile Çin dış ticaret hacminde olduğu gibi TRC2 Bölgesi ile Çin arasındaki dış ticaret açığı TRC2 aleyhine yaşanmıştır. 2010 yılında TRC2 Bölgesine aleyhine 11,7 milyon ABD doları olan

dış ticaret açığı, 2011 yılında % 185 gibi büyük bir artış göstererek 33,3 milyon ABD doları seviyesine ulaşmıştır.

TRC2 Bölgesi ile Çin arasındaki ticari ilişkilerin Diyarbakır ili için ihracat ağırlıklı, Şanlıurfa için ise ithalat ağırlıklı olduğu gözlemlenmektedir. Diyarbakır'ın 2010 ve 2011 yılları dış ticaret dengesi ihracat yönünde ortalama 45,1 milyon ABD dolarıyken, Şanlıurfanın 2010 ve 2011 yılları dış ticaret dengesi ithalat yönünde 67,6 milyon ABD dolarıdır. Verilere bakıldığında Diyarbakır'ın Çin'e olan ihracatının çok büyük bir oranda blok mermer ile demir ve krom cevherleri odaklı olduğu, Şanlıurfanın Çin'den ithalatının ise büyük oranda oyuncak, hesap makinesi, termos, makas, masa saati ve züccaciye eşyaları yönünde olduğu görülmektedir.

Yıl	Ülke adı	İl	İhracat (ABD Doları)	İthalat Dolar (ABD Doları)
2010	Çin	Diyarbakır	56.749.233	7.601.231
		Şanlıurfa	1.441.136	62.284.594
		Toplam	58.190.369	69.885.825
2011	Çin	Diyarbakır	51.288.232	10.225.802
		Şanlıurfa	2.189.944	76.567.445
		Toplam	53.478.176	86.793.247

Kaynak: TÜİK, www.tuik.gov.tr, 2011

Kaynakça

TÜİK, www.tuik.gov.tr
 CIA The World Factbook, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/
 EIU, www.eiu.com
 İBP, www.ibp.gov.tr
 UNESCO, whc.unesco.org
 Bloomberg, http://www.bloomberg.com/news/2012-06-05/china-s-great-wall-found-to-measure-more-than-20-000-kilometers.html

PROJELERİNİ HAYATA GEÇİREN İŞLETMELER AJANS KATALOĞUNDA 'BULUŞTU'

Diyarbakır ve Şanlıurfa (TRC2) Bölgesinde faaliyette bulunmak üzere 2009 yılı sonlarına kurulan Karacadağ Kalkınma Ajansı; kuruluş amacı olan bölgesel gelişme ve kalkınmayı sağlamaya yönelik araştırma-planlama, programlar çerçevesinde projelere mali ve teknik destekler sağlama, destek verdiği projeler ile bölgede gerçekleştirilen yatırımları izleme ve değerlendirme, bölgeye özel sektör yatırımlarını çekmek için yatırım tanıtımı ve destek çalışmalarını sürdürmektedir.

Ajansımız tarafından 2010 yılında KOBİ'lere yönelik uygulanan Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı kapsamında destek verilen projelerin uygulanması 2011 yılı sonu itibariyle tamamlanmıştır.

Bu program ile TRC2 Bölgesinde sanayi, tarıma dayalı sanayi ve turizm sektörlerinde faaliyette bulunan KOBİ'lerin kurumsallaşma çalışmalarının desteklenerek fiziki ve beşeri altyapılarının geliştirilmesi, finansal kaynaklara erişimlerinin artırılması, planlama ve pazarlama konularındaki kapasitelerinin iyileştirilmesi, yüksek katma değerli mal üretimi ile ihracat kapasitelerinin artırılması,

yenilikçilik ve Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi ve böylece Bölgede yeni iş ve istihdam alanlarının oluşturulması amaçlanmıştır.

Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı için yapılan proje teklif çağrısına toplam 404 proje başvurusu yapılmıştır. Başvuruların % 53'ü Diyarbakır ve % 47'si ise Şanlıurfadan gelmiştir. Diyarbakırdan yapılan proje başvurularında "sanayi" sektörüne yönelik projeler ilk sırada yer alırken, Şanlıurfadan yapılan proje başvurularında GAP'ın olumlu etkisiyle "tarıma dayalı sanayi"ye yönelik projeler ağırlık kazanmıştır.

Bu program kapsamında toplam 61 proje sahibi ile destek sözleşmesi imzalanmıştır. Ancak, bu sözleşmelerden 6'sı çeşitli sebeplerle fesh edilmiş ve kalan 55 proje ise başarıyla uygulanarak 2011 yılı sonu itibariyle tamamlanmıştır. Bu projelerden 4'ü kar amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlara ait olup kalan 51 proje KOBİ'ler tarafından uygulanmıştır.

55 proje için Ajans tarafından toplam 10.446.972,53 TL hibe verilmiş; proje sa-

hip-
eş-
finansman katkısıyla (10.671.988,68 TL) birlikte Diyarbakır ve Şanlıurfa Bölgesinde toplam 21.118.961,21 TL'lik bir yatırım gerçekleştirilmiştir. Bu katalog çalışmasında, Ajansımız tarafından uygulanan 2010 yılı Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı kapsamında destek verilen projelerin kısa tanıtımı yapılmaktadır. Amacımız, bu projeleri tanıtarak Bölgemizdeki diğer işletmelere de örnek teşkil etmelerini sağlamaktır. ■

sözünün ne kadar doğru olduğunu kanıtıyor. Bu yayınlar arasında özellikle, Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından, Alman Arkeoloji Enstitüsü (DAI) İşbirliği ile Türkçe-İngilizce ve Almanca dillerinde hazırlanan “Göbekli Tepe Dünyanın İlk Tapınağı” adlı kitabından söz etmek istiyorum.

52 sayfadan oluşan kitabın ilk 25 sayfasında Şanlıurfa'nın kültür ve turizm değerlerine yer verilmiş. Bu bölümdeki bilgiler Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün “Şanlıurfa Kültür Turizm Rehberi”nden alınmış.

Nedim Atıl'ın, İbrahim Halil

Karacanın objektifinden ve Urfa Müze Müdürlüğü'nün arşivinden alınan fotoğraflar bu bölüme nefis bir görsellik katmış.

Kitabın 26. sayfasından itibaren başlayan Göbeklitepe bölümü Prof. Dr.Klaus Schmidt tarafından kaleme alınmış. Bu bölüm, Sayın Schmidt'in davet ettiği ünlü fotoğraf sanatçılarına özel olarak çektiği ve Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün arşivlerinde yer alan Göbeklitepe'nin muhteşem fotoğraflarıyla desteklenmiş.

Kitabın editörlüğünü Karacadağ Kalkınma Ajansı PPKB Başkanı Ayşe-

gül Özbek, görsel danışmanlığını Ebru Okutan Akalın, bilimsel danışmanlığını Prof.Dr.Klaus Schmidt ile birlikte Çiğdem Köksal Schmidt yapmış. Çiğdem Hanım ayrıca Anette Hanisch ile birlikte çevirileri de yapmış.

Kitap, alışılmışın dışındaki mükemmel kapak tasarımı ile ilk başta kendini gösteriyor. Seçilen fotoğraflar, kapakla başlayıp iç sayfalarda devam eden renk uyumu, sayfa düzeni, kitaba üç hanımın (Ayşegül Özbek, Ebru Okutan ve Çiğdem Köksal Schmidt) kılı kırk yararcasına titiz ellerinin değdiğini hemen hissettiriyor. “Zarf kıymetini mazrufattan” alır diye bir söz vardır. Zarfa, yani kitabın kapağına bakınca içeriğinin (mazrufun) zengin değeri hemen anlaşılıyor zaten.

Dünyanın gözünün üzerinde olduğu Göbeklitepe ancak bu kadar güzel bir kitapta tanıtılabilir. Emegi geçen herkesi kutluyorum.

Kitabın bastırılmasını sağlayan Karacadağ Kalkınma Ajansı'na ve Ajansın saygıdeğer Genel Sekreteri Sayın Dr. İlhan Karakoyun'a şükranlarımı sunuyorum. Kitabın mükemmel görsellik ve içerikte olmasında emekleri bulunan Ayşegül Özbek, Ebru Okutan ve Çiğdem Köksal Schmidt'in ellerine sağlık diyorum. Dünyanın bu en önemli arkeolojik kazısını 16 yıldan beri başarılı bir şekilde yürüten; kitap, makale, konferans ve sergi çalışmalarıyla Urfayı dünyaya tanıtan Prof.Dr. Klaus Schmidt'e bir Urfalı olarak teşekkür ediyorum. ■

KENT MERKEZİNDE YOKSULLUKLA MÜCADELE İÇİN BİR YOL HARİTASI: ŞANLIURFA-DİYARBAKIR KENTSEL ALT BÖLGE KALKINMA YAKLAŞIMI

Aysegül ÖZBEK | Karacadağ Kalkınma Ajansı PPKB Başkanı

Yoksulluk hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için süregelen temel sosyo-ekonomik sorunlardan biridir. Bu nedenle de her dönem üzerinde çalışılan, teoriler ve politikalar üretilen can alıcı başlıklardan biri olmuştur. Değişen ekonomik-sosyal yapı, yoksulluğun görüntüsünü de zaman içerisinde değiştirmiştir. Pek çok ülkede olduğu üzere ülkemizde de şehirlere göçün zaman içerisinde yoğunlaşması ile kır-kent ayrımı iyice belirginleşmiş ve kentsel yoksulluk dikkat çeken boyutlara ulaşmıştır. Yoksulluk sadece kır-kent arasında farklılaşan bir olgu olmaktan çıkarak kentsel alan içerisinde de farklılık arz eden, mekana göre değişen ve şekillenen bir görünüme bürünmüştür.

Öte yandan yoksulluğun sadece ekonomik değil, yoksunluk, eşitsizlik ve sosyal dışlanma gibi pek çok bileşeni içeren bir olgu olduğu her geçen gün daha çok kabul gören bir görüş haline gelmiştir. Bu nedenle yoksullukla mücadeleye yönelik bir kalkınma çabasının da ne sadece ekonomik ne de sadece sosyal olarak ele alınmasının yoksullukla mücadelede gerçek etkiyi yaratamayacağı ortaya çıkmıştır. Kentsel Alt Bölge Kalkınma Yaklaşımı bu tespitlerden hareketle Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından yayınlanmıştır.

Bu çalışma ile öncelikli olarak Şanlıurfa ve Diyarbakır kentlerinde daha önce yapılmış olan saha araştırmaları ve analizlere dayanılarak yoksulluğun yoğunlaştığı kentsel alt bölgeler belirlenmiştir. Daha sonra belirlenen bu alt bölgelerin eko-

nomik, sosyal ve mekânsal göstergeleri ortaya konularak bu göstergelerin iyileştirilmesinde izlenmesi gereken yollardan birisi olan yoksul ve yoksullaşma riski altındaki nüfusun istihdama katılımına yönelik program geliştirilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla Şanlıurfa-Diyarbakır Kentsel Alt Bölge Kalkınma Yaklaşımı; kent içerisinde insani gelişmişlik endeksleri, temel yaşam göstergeleri veya kalkınmışlık göstergeleri açısından bakıldığında en geri kalmış kentsel alt bölgelerin geliştirilmesine yönelik uygulanacak bütünlük planlı çalışmayı tanımlamaktadır. Kentin eşitsiz gelişiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu durumun, kentin yoksullarının-yoksullaşma riski altındaki grupların ve kentin dezavantajlıları (kadınlar, çocuklar, engelliler ve yaşlılar) olarak görülen kesimlerinin mevcut durumlarının belirlenen göstergeler doğrultusunda iyileştirilmesi sürecini tanımlamaktadır.

Şanlıurfa-Diyarbakır Kentsel Alt Bölge Kalkınma Yaklaşımı özgünlükleri olan bir çalışmadır.

- Kent içi eşitsizlikler kentsel alt bölgeler adı altında tanımlanmıştır.
- Kalkınmanın ekonomik, sosyal ve mekânsal durumun bir bütün olarak iyileştirilmesi halinde gerçekleştirilebileceğine vurgu yapılmıştır.
- TRC2 Bölgesinde il merkezleri mahalle düzeyinde ele alınmış ve veriler bu düzeyde derlenmiştir.

Böylelikle; mekâna özgü, dezavantajları dikkate alan, fırsatları değerlendiren,

ekonomik ve sosyal kalkınmayı bir arada ele alan, hane halklarını ve ilgili tüm kurumları sürece dâhil eden bütüncül bir kalkınma yaklaşımı tanımlanmıştır.

Şanlıurfa kentsel alanı için 6 alt bölge tanımlanmıştır. Bunlar, Suriçi, Süleymaniye, Haleplibahçe, Kamberiyeye, Sırrın ve Hayati Harrani olarak adlandırılan alt bölgelerdir. Diyarbakır kentsel alanı da aynı saha verilerinden yararlanılarak 7 alt bölgeye ayrılmıştır. Alt bölgeler; Fabrika, Aziziye, Mevlana Halit, Körhat, Dicle, Ben-u Sen ve Suriçi olarak adlandırılmıştır. Alt bölgeler tespit edilirken alt bölgeleri oluşturan mahallelerin ekonomik, sosyal ve mekânsal sorunlarının yanı sıra barındırdıkları fırsatlar da dikkate alınmıştır.

KİTAP TANITIM

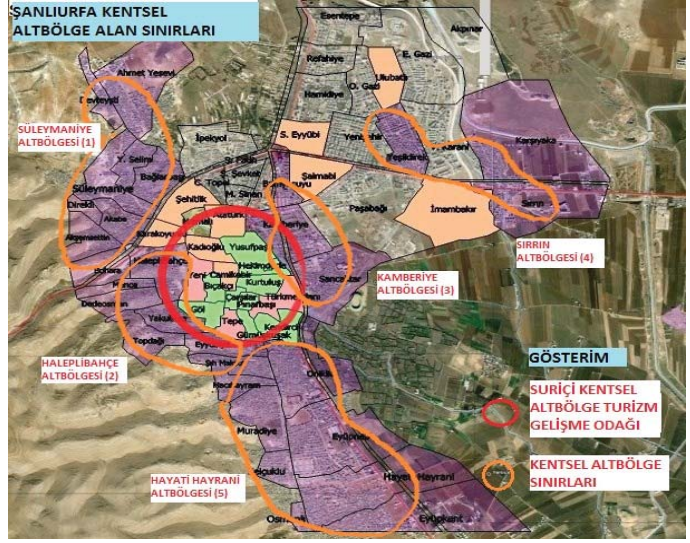
Alt bölgeler hizmet bütünlüğü gözetilerek tanımlanmaya çalışılmış ve benzer karakterlere sahip olan mahalleler aynı alt bölge sınırları içerisinde alınmıştır. Şanlıurfa-Diyarbakır Kentsel Alt Bölge Kalkınma Yaklaşımı, genel olarak kent merkezinde alt bölge tespitlerinin yapılması ve bu alt bölgelerin taşıdığı fırsatlar çerçevesinde mekana dayalı bütüncül ekonomik ve sosyal kalkınmanın planlanmasını öngören bir çalışmadır. Ancak bu çalışmada tüm alt bölgeler yerine sadece Şanlıurfa ve Diyarbakır kentlerinin Suriçi alt bölgeleri baz alınmış ve bu iki alt bölge için turizm sektörü fırsat barındıran öncü sektör olarak belirlenerek buna yönelik bir kalkınma yaklaşımı ortaya konmuştur. Bu çalışmanın, diğer alt bölgelerde de farklı ekonomik fırsat alanlarını dikkate alarak benzer planlamaların yapılması için örnek bir çalışma olması öngörülmüştür.

Benzer sosyal-mekansal sorunlara sahip her iki Suriçi Bölgesinde uygulanacak kalkınma yaklaşımı için ortak program öngörülmüş ve temel ilkeler tanımlanmıştır. Bu temel ilkelerin yanı sıra Diyarbakır ve Şanlıurfa kentlerinde turizme dayalı kentsel alt bölge kalkınması için 4 aşama uygulanmıştır:

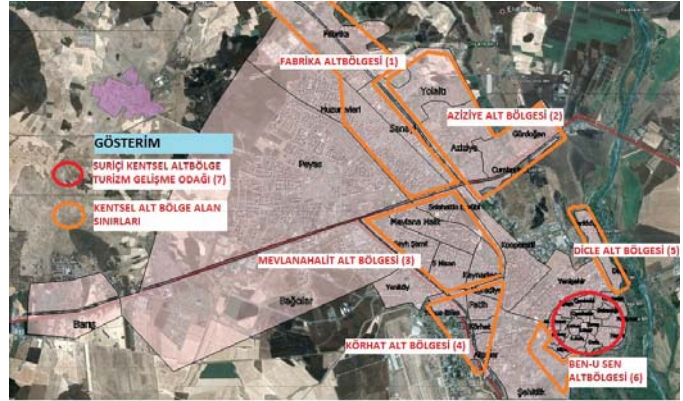
1. Mekansal Çevrenin İyileştirilmesi Aşaması
2. Sosyal Hizmetlerin Yapılandırılması Aşaması
3. Ekonomik Yapının Güçlendirilmesi Aşaması
4. Kapasite Geliştirme Aşaması

Programın yürütüldüğü Suriçi bölgelerinde aşamaları gerçekleştirmek ve koordinasyonu sağlamak üzere bir alan yönetiminin oluşturulması öngörülmüştür. Kurulacak olan alan yönetimi; Suriçi alt bölgelerinde var olan tarihi ve kültürel mirasın korunmasına yönelik süreci yönetecek, kurumlar arası koordinasyonun sağlanmasını ve kalıcı işbirliklerinin geliştirilmesini güvence altına alacaktır.

Şanlıurfa Alt Bölgeleri

Diyarbakır Alt Bölgesi

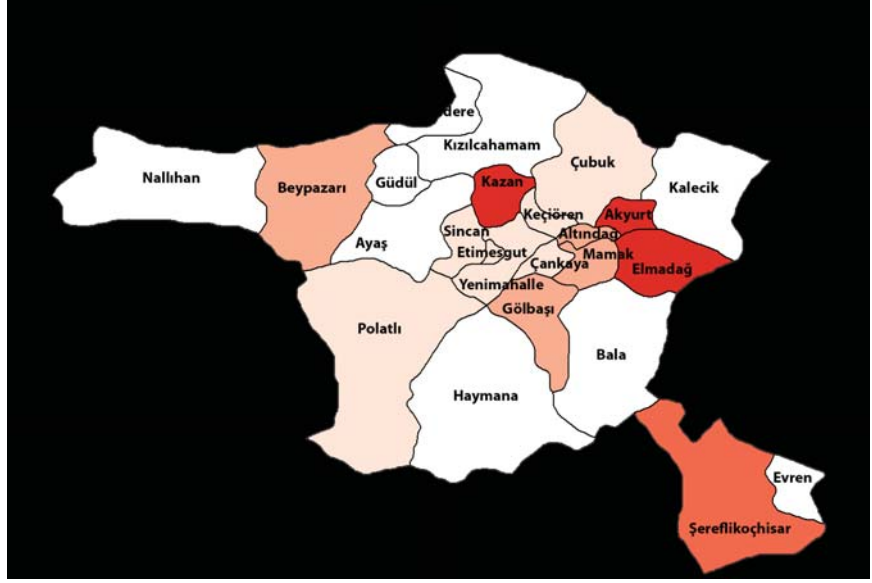
ANKARA'NIN KENTSEL YOKSULLUK HARİTASI

Aysegül ÖZBEK | Karacadağ Kalkınma Ajansı PPKB Başkanı

Bu çalışma Turgut Özal Üniversitesi tarafından Ankara Kalkınma Ajansı'nın Doğrudan Faaliyet Desteği kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma ile Ankara'nın kentsel bölgelerindeki yoksulluğun kısa vadede gündeme taşınması, orta vadede sistematik olarak azaltılması, uzun vadede ise ortadan kaldırması amacıyla yerel sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve yerel iş dünyası arasında paylaşılacak ortak bir vizyon geliştirilmesine katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Çalışmanın bir diğer önemli hedefi ise sahadan toplanan veri setinin ekonomik, sosyolojik ve istatistiksel açıdan çözümlenmesi ve Ankara'nın kentsel koşullarına özgün yenilikçi yoksullukla mücadele politikaları geliştirilmesine destek sunulmasıdır.

Ankara'nın ilk kentsel yoksulluk haritası olan bu çalışma, TÜİK'in Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2011 Nüfus Sayımı Sonuçları ile Ankara'nın 16 ilçesinde 3000 hanede gerçekleştirilen Hanehalkı Yoksulluk Anketi sonuçlarının

coğrafi bilgi sistemine entegrasyonu ile elde edilmiştir.

Yapılan saha araştırmaları ve masa başı çalışmaları sonrasında elde edilen tüm veriler Ankara'nın Kentsel Yoksulluk Haritası olarak yayınlanmıştır. Çalışmanın 1. bölümünde analitik çerçeve çizildikten sonra 2. bölümde yoksulluğun dünyadaki

görünümü, 3. bölümde Türkiye'de yoksulluğun bölgesel görünümü, 4. bölümde ise Ankara kentsel alanındaki yoksulluk ele alınmış, son bölümde yoksulluğun ekonomik analizi yapılmıştır.

Proje sonuçlarına www.yoksullukharitasi.org ve www.yoksullukharitasi.com isimli web sitelerinden erişilebilmektedir.

BAKAN EKER: GİRİŞİMCİLERİMİZİN NE BAHANESİ NE DE MAZERETİ KALDI

2010 ve 2011 yıllarında toplam 268 projeye 41 milyon TL hibe desteği sağlayan Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2012 yılında da 19 milyon TL destek verecek. Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Mali Destek Programları Diyarbakır'da Cahit Sıtkı Tarancı Kültür Merkezi'nde tanıtım toplantısı ile açıklandı. Toplantıya, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı M. Mehdi Eker, Diyarbakır Valisi Mustafa Toprak, Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürü Nahit Bingöl, Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun, Diyarbakır Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği (DESOB) Başkanı Alican Ebedinoğlu, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Remzi Can ile çok sayıda iş adamı katıldı.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker, Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın 2010-2011 yıllarında 268 projeye toplam 41 milyon lira destek verdiğini belirterek, bu sayede çok sayıda kişinin istihdam edildiğini söyledi. Eker, "Karamsarlık pompalamaya ve aşlamaya çalışanlara rağmen bu projelerden yararlanan girişimcileri minnetle yad ediyorum. Ajans, 2012 yılı için sanayi, ekonomi ve turizm alanında toplamda 19 milyon lira destek sağlayacak. Ajansın yanı sıra Bakanlığımızın da yüzde 50 hibe sağladığı önemli des-

teklar var. Yüzlerce insan bu sayede evine ekmek götürüyor. Bölgenin kalkınması için olağanüstü çaba sarf ediyoruz, kararlılıkla bu projeleri uygulamaya devam edeceğiz."

"Hepimiz bir şekilde seçtiğimiz veya atandığımız görevi yürütürken tarihe karşı, millete karşı ve geniş toplum kesimlerine karşı sorumluluğumuzu asla unutmamalıyız" diyen Eker, şöyle devam etti: "Makamlar mevki gelir geçer. Bu makam da, mevki de hizmet aracı olmalı. Buradan ayrılıp gittiğimiz gün 'Allah razı olsun şu başkan, şu projeyi destekledi, yaptı. O gün tehdit ediliyordu, baskı görüyordu buna rağmen yaptı' dedirtmemiz lazım. Bir siyasetçi, bir vali, bir bürokrat hepimiz bunu dikkate almalıyız. Gündelik gelip geçici birtakım baskılarla yılar, geri adım atarsak sadece kendimize karşı değil, yetiştiğimiz topraklara, büyüdüğümüz topluma karşı gerçekten görevimizi yapmış olmayız. Bu anlamda Ajansımızın çabalarını takdirle karşılıyorum. Diyarbakırlı girişimcilerin bundan istifade etmesini istiyorum. Diyarbakırlı girişimcinin artık mazereti yok. Ne bahane, ne mazeret alanı, ikisi de kapalı. Getir projeni yüzde 50 destek al. Meslek kuruluşları, birlikler, odalar için de böyle. Getirin projenizi alın desteğinizi."

VALİ TOPRAK: AJANS BÖLGEMİZE HEYECAN GETİRDİ

Diyarbakır Valisi Mustafa Toprak ise, Karacadağ Kalkınma Ajansı ile birlikte yerel girişimcilerde önemli bir heyecan yaşandığını söyledi. Bölgesel gelişmişlik farkının azaltılmasında Ajansın 'ilaç' olduğunu belirten Vali Toprak, "Ajansımız hazırladığı Bölge Planları ile yürüttüğü projeler sayesinde bölgenin potansiyelini harekete geçirilmesini sağlamıştır."

Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürü Nahit Bingöl, Kalkınma Ajansları aracılığıyla Türkiye ekonomisine proje sahiplerinin katkısı ile 1.7 milyar TL'lik kaynağı kazandırdıklarını söyledi. Bingöl şunları kaydetti: "Büyüme ve gelişmeyi ülkemizin değerleri ile desteklemeliyiz. Değerlerden kopuk bir gelişme köksüz olacaktır. Kalkınma ve gelişme hedeflerimize ulaşmamız için süreklilik esastır. Tüm çalışmalarımızı bu doğrultuda gerçekleştirmekteyiz. Karacadağ Kalkınma Ajansımıza son iki yılda 1000 proje başvurusu yapılmıştır. Bu Türkiye ortalamasının çok üzerinde bir rakam, bölgede önemli bir hareketliliğin olduğunu, proje kültürünün geliştiğini göstermektedir."

İSPANYOL SU DEVİ AGBAR, DİYARBAKIR VE ŞANLIURFA'DA YATIRIM ARAYIŞINDA!

Dünya genelinde 12 ülkede su sektöründe faaliyet gösteren İspanyol Agbar Firması, Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın organizasyonu ile Diyarbakır ve Şanlıurfa'da yatırım için çeşitli görüşmelerde bulundu. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, DİSKİ ve Şanlıurfa Belediyesi yetkilileri ile bir araya gelen Agbar'ın Türkiye'deki şirketi Aqualogy Su Kanalizasyon Yatırım ve İşletme A. Ş. Genel Müdürü Jose-Juan Gonzalez, bölgedeki ekonomik

ve sosyal gelişmeden etkilendiğini söyledi. Karacadağ Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu'nun Şubat 2012'de İspanya'da AGBAR Firmasına gerçekleştirdiği çalışma ziyareti sırasında bölgede yatırım yapmaları için davet aldıklarını belirten Gonzalez, "İspanya'da 1.200 belediye ile dünya genelinde 12 ülkede faaliyet gösteren 145 yıllık bir şirketiz. İçme sularından atık suların bertaraf edilmesine, abone ilişkilerine kadar su yönetiminin tüm süreçlerinde

yer almaktayız. Küresel ekonomik krize rağmen, Türkiye'nin güçlü konumu bize yeni yatırım fırsatları sunmakta. Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın daveti ile Diyarbakır ve Şanlıurfaya gerçekleştirdiğimiz ziyarette GAP'ın bölgedeki kalkınmaya etkisini yakından görme şansımız oldu. Gördüklerimizden çok etkilendik" dedi.

Belediyeler başta olmak üzere organize sanayi bölgelerine, büyük sanayi tesislerine su yönetimi hizmeti sunduklarını vurgulayan Gonzalez, hizmet yelpazelerinin çok geniş olduğunu kaydetti. Gonzalez, şunları söyledi: "Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ve DİSKİ yetkilileri ile gerçekleştirdiğimiz görüşmelerde yatırım için önemli potansiyelin bulunduğunu gördük. Şanlıurfanın ilçeleri ise, tarımsal faaliyetlerin yoğunluğu nedeniyle büyük nüfus barındırıyor. İlçelere su yönetimi konusunda yardımcı olabiliriz. Bu nedenle önümüzdeki dönemde tüm ilçe belediyeleri ile Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın öncülüğünde bir araya geleceğiz."

DİYARBAKIR OSB, YENİ TEŞVİK SİSTEMİNE HAZIRLANIYOR

Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi'nin sorunları, Diyarbakır Valisi Mustafa Toprak başkanlığında gerçekleştirilen toplantıda masaya yatırıldı. Diyarbakır Sanayici ve İşadamları Derneği (DİSİAD) ile Diyarbakır Organize Sanayi İşadamları Derneği (DOSİAD) tarafından düzenlenen toplantı Karacadağ Kalkınma Ajansı Hizmet

Binasında gerçekleştirildi. Toplantıda konuşan Diyarbakır Valisi ve Diyarbakır OSB Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Toprak, "Herkesin bir bütün olarak OSB'deki sorunları çözmek için çaba harcaması lazım. Mevcut arsa tahsisleri konusunda Karacadağ Kalkınma Ajansı ile ilgili kurumlar tarafından hazırlanan raporlar ışığında ge-

rekli işlemleri biran önce yapacağız. Şuan 173 firma OSB'de arsa talep etmekte. Bunların arasında yerli firmalar olduğu gibi Türkiye'nin büyük şirketleri de bulunuyor. Mevcut arsaları atıl durumda olan ya da yeni yatırım yapamayacak şirketler ile ilgili işlem yapacağız. Şuan OSB'nin doluluk oranı yüzde 80 olarak görülüyor. Bunu mutlaka yüzde 90'a çıkarmalıyız. Yeni Teşvik uygulamalarından kaynaklanan fırsatları kaçırmamalıyız. dedi. Diyarbakır OSB Yönetim Kurulu Başkan Vekili Beşir Yılmaz ise "Elektrik kesintisinin olmadığı, doğalgazı bağlanmış, demiryolu bağlantısı olan bir OSB'ye ulaşmak için elimizden geleni yapacağız. Batı illerindeki OSB'lerde ne varsa Diyarbakır OSB'de de olacak. Kurumsallaşacağız. Başka yolumuz yok" diye konuştu.

DİYARBAKIR LOJİSTİK MERKEZİ ÇALIŞTAYI YAPILDI!

Ulaşım ve ticaretin merkezi konumundaki Diyarbakır'ın, lojistik açısından sahip olduğu potansiyeli değerlendirmeye yönelik çalışmalar devam ediyor. Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın öncülüğünde Diyarbakır Lojistik Merkezi Fizibilite Raporu hazırlıkları hız kesmeden sürüyor.

İlki Temmuz ayında yapılan toplantıların ikincisi Ajans Hizmet Binasında 27 Ağustos 2012 tarihinde gerçekleştirildi. Gün boyunca süren toplantıların birinci bölümünde aralarında Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Dicle Üniversitesi, GÜN-SİAD, MÜSİAD, DİSİAD, GÜNTİAD, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası, DE-SOB, Gümrük Başmüdürlüğü, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bölge Müdürlüğü... gibi lojistik sektörüyle ilgili kurum ve kuruluş yetkilileri ile STK temsilcileri katıldı. Toplantıların ikinci bölümünde ise, lojistik sektöründe faaliyet gösteren firmaların temsilcileri hazır bulundu.

Toplantılarda Diyarbakır Lojistik Mer-

kezi Fizibilite Raporu'nun hazırlayan ekipte yer alan Maltepe Üniversitesi Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Mehmet Tanyaş ile Çağ Üniversitesi Öğretim Görevlisi Fevzi Filik birer sunum gerçekleştirdi. Diyarbakır'ın lojistik açısından SWOT analizinin yapıldığı toplantıda, katılımcıların lojistik merkezine ilişkin dile getirdikleri görüş ve öneriler ile

toplanan bilgi ve veriler hazırlanacak rapora yansıtılacak. Yıl sonunda bitirilecek fizibilite çalışmaları ile Diyarbakır'da Lojistik Merkezi kurulup kurulamayacağı, kurulacaksa büyüklüğünün ve kapsamının ne olacağı, finansman ve işletme modeli... gibi hususların analiz edileceği ve izlenmesi gereken stratejinin belirleneceği doküman hazırlanmış olacaktır.

GAP EYLEM PLANI REVİZYON TOPLANTISI DİYARBAKIR'DA GERÇEKLEŞTİRİLDİ

GAP Eylem Planının 2013- 2017 yıllarını kapsayacak revizyon toplantısı, Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz başkanlığında Diyarbakır'da gerçekleştirildi. Toplantıya Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz'ın yanı sıra Tarım, Gıda ve Hayvancılık Bakan Yardımcısı Kubbetin Arzu, Karacadağ Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Başkanı ve Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, Ajans Yönetim Kurulu Başkan Vekili ve Diyarbakır Valisi Mustafa Toprak, ilgili bakanlıklardan müsteşar yardımcılarını, genel müdürler, daire başkanları, kamu kurum ve kuruluşlarının yetkilileri ve sivil toplum kuruluşları temsilcileri katıldı. Toplantının açılış konuşmasını yapan Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz, "Ülkemizin göz bebeği GAP'a büyük ivme kazandıran ve kazandırmaya devam edecek olan GAP Eylem Planının revizyonu, sivil toplum, özel sektör ve kamunun ortak çalışmasıyla hazırlanacak ve hızla hayata geçirilecektir" dedi. Plan kap-

samında sürdürülen çalışmaların ardından GAP bölgesi yatırımlarının merkezi bütçe içindeki payının yüzde 7'den yüzde 14'e yükseldiğini belirten Bakan Yılmaz, böylece 2007 yılında yüzde 62,2 olan GAP'ın genel nakdi gerçekleşme oranının 4 yılda yüzde 86'ya ulaştığını söyledi. Bölgede sulamaya açılan alanın 370 bin 418 hektara ulaştığını, yıllardır barajlarda depolanmış olan suyu alana taşıyacak sulama ana kanallarının inşaatına başladığını kaydeden Bakan Yılmaz, şöyle konuştu: "498 bin 728 hektar alana hizmet edecek ana

kanalların inşaatına başlanmış ve büyük bölümü 2012 yılı sonunda tamamlanma aşamasına gelmiştir. Aynı zamanda 270 bin hektar alanı sulayacak sulama şebekelerinin proje yapımları da bitirmek üzeredir. 2012 yılında inşaat ihaleleri yapılacaktır. Böylece yeni plan döneminde sulamaya açılan alan miktarı da hızla artacaktır. Sulama yatırımları ile eş zamanlı ve koordineli olarak gerçekleştirilen ve 2,1 milyon hektar alanı kapsayan toplulaştırma çalışmaları da 2012 yılı içinde tamamlanacaktır."

MURAT CANAYDIN'DAN DİYARBAKIR'A YATIRIM ZİYARETİ

Diyarbakır, yeni teşvik uygulaması ile Türkiye'nin büyük firmalarının dikkatini çekmeye başladı. Aralarında Adidas, Nike, Kappa, Puma Reebok gibi dünyaca ünlü markalara üretim gerçekleştiren Biesseci Bursa Tekstil, Diyarbakır'a yatırım yapmak için kolları sıvadı. Galatasaray eski Başkanı merhum Özcan Canaydın'ın oğlu Murat Canaydın'ın firması Biesseci Bursa Tekstil, yatırım için Diyarbakır OSB ile il merkezine yakın yerlerde incelemelerde bulundu. Diyarbakır OSB'yi ziyaret eden Murat Canaydın ile şirket yöneticileri, aralarında OSB Başkan Vekili Beşir Yılmaz, Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun'un da bulunduğu bir grup yetkili ile bir araya geldi. Diyarbakır'da yatırım yapmayı her zaman istediklerini belirten Murat Canaydın, "Rahmetli babamın Diyarbakır'a her zaman ayrı bir sevgisi ve ilgisi vardı. Diyarbakır'a yatırım için niyetini her fırsatta dile getirirdi. Bursada 50 bin metrekarelik bir alanda faaliyet gösteren bir firmayız. Yüksek maliyetler ve kıyasıya rekabetin yaşandığı bir dönemden ge-

çiyoruz. Hem maliyetlerimizi azaltmak hem de büyümek için yeni yatırımları planlarımız arasına aldık. Bu kapsamda yeni teşvik uygulamasının önemli fırsatları sunduğu Diyarbakır'a geldik. İncelemelerimiz sürüyor. Temaslarımız sonrasında arkadaşlarımız ile yeni yatırım için kararımızı vereceğiz" dedi.

Murat Canaydın ve beraberindeki heyeti kabul eden Diyarbakır Valisi Mustafa Toprak "Büyük firmaların Diyarbakır'la

ilgilenmeleri, yatırım yapmaları ilde önemli bir sinerji yaratacak, alt sektörlerin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Tekstil ve konfeksiyon emek yoğun sektörlerin başında yer almakta. Bu gibi girişimler, bölgemizin en büyük sorunu olan işsizliğe çözüm olacaktır. Valilik ve OSB yönetimi olarak ilimizde yapılacak yatırımlar konusunda imkânlarımız ölçüsünde her türlü desteği vermekten memnuniyet duyuyoruz" dedi.

NORVEÇ HEYETİNDEN AJANSIMIZA ZİYARET!

Norveç Kristiansand Entegrasyon ve Çeşitlik Kurumu çalışanlarından oluşan bir heyet Karacadağ Kalkınma Ajansı'na ziyaret etti. Ajans Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun, Bölge Direktörü Ingrid Saetre başkanlığında bir dizi görüşmelerde bulunmak için Diyarbakır'a gelen 13 kişilik heyet ile bir araya geldi. Ziyarete Ajans Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi Başkanı Ayşegül Özbek, Ajansın kurumsal yapısı, görevleri ve yürüttüğü projeler ile Diyarbakır-Şanlıurfa Bölgesi hakkında katılımcılara bir sunum yaptı. Bölge Direktörü Ingrid Saetre, Norveç dünyanın değişik bölgelerinden gelen göçmenlerin Norveç toplumuna entegrasyonuna ilişkin uyguladıkları politikalar, yaptıkları çalışmalar ve yürüttükleri projeler hakkında bilgi verdi. Top-

lantının ardından heyet, Ajans uzmanları eşliğinde On Gözlü Köprü, Keçi Burcu ve

İç Kale gibi tarihi mekânları gezdi.

BAKAN FARUK ÇELİK: TEKNOLOJİ İLE ANCAK DÜNYA PAZARLARINDA YER ALABİLİRİZ

2010 ve 2011 yıllarında toplam 268 projeye 41 milyon TL hibe desteği sağlayan Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2012 yılında da 19 milyon TL destek verecek. Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Mali Destek Programları, Şanlıurfa Dedeman Otel'inde düzenlenen Şanlıurfa Yerel Rekabet Gücünün Geliştirilmesi Platformu (ŞUYERGEP) toplantısında tanıtıldı. Toplantıya Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, Şanlıurfa Milletvekilleri Abdülkerim Gök, Mehmet Akyürek, Seydi Eyüpoğlu, Yahya Akman ve Mahmut Kaçar, Şanlıurfa Belediye Başkanı Dr. Ahmet Eşref Fakıbaba, Harran Üniversitesi Rektör Yrd. Ahmet Yılmaz, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Sabri Ertekin, Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun, Şanlıurfa İl Genel Meclisi Başkanı Mustafa Yavuz, Şanlıurfa Ticaret Borsası Başkanı Mehmet Kaya ile çok sayıda iş adamı katıldı.

Toplantıda konuşan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, Şanlıurfanın son dönemde gelişiminde Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın yürüttüğü çalışmaların büyük katkısı olduğunu söyledi. Çelik, "Yoğun rekabetin yaşandığı bir dönemde sağladığımız teşvikler ile şirketlerimize destek oluyoruz. Türkiye'de firmaların yüzde 98'i 30 işçinin altında istihdam sağlayan KOBİ'ler. Bunların ölçeklerini büyütmek zorundayız. Bu konuyu önemsiyoruz. Artık sadece maliyet odaklı bir yaklaşımla, üçüncü dünya ülkesi konsepti ile rekabet politikalarımızı

belirleyemeyiz. Teknoloji ile ancak dünya pazarlarında yer alabiliriz. Teknolojiyi kullanmak adına kalifiye eleman sorunumuzu çözmeliyiz. Bakanlık olarak İş-Kur aracılığıyla bu konuda önemli çalışmalar yürütmekteyiz. Uygulamaya koyduğumuz teşvik politikaları ve Kalkınma Ajanslarımız ile bölgesel gelişmişlik farkını ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalarını sürdürüyoruz. Bu çerçevede Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın 2013'te vereceği 19 Milyon TL'lik kaynağı önemsiyoruz. Ajansın yürüttüğü çalışmalar Şanlıurfanın gelişimine önemli katkı sağladı, bunda sonra da bu katkının devam edeceğine inanıyoruz" dedi.

Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, Suriye'deki çatışmalara rağmen Bursa ve İstanbul başta olmak üzere birçok ilde işadamları heyetlerinin Şanlıurfada yatırım yapmak için ziyaretlerde bulduklarını söyledi. Vali Güvenç, "Tüm sorunlara rağmen ümitliyiz. Şehrimizin sorunlarının ele alındığı, Şanlıurfanın 'ortak aklını' temsil eden ŞUYERGEP toplantısına yoğun katılım bize güç katmakta, geleceğe ilişkin umutlu olmamızı sağlamaktadır. Karacadağ Kalkınma Ajansımızın 2013'te sağlayacağı hibe programlarına girişimcilerimiz rahatlıkla başvurabilirler. Şanlıurfalı yatırımcılar projelerini Ajansımızın ilimizdeki yatırım destek ofisine ulaştırabilir. Destek alan firmalar bir yandan üretimlerini artırırken diğer yandan rekabette bir adım öne geçmeyi başarmaktadır" diye konuştu.

ŞUTSO BAŞKANI ERTEKİN: HER YIL 800 MİLYON TL'LİK YATIRIM ÇEKMEİYİZ

Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı E. Sabri Ertekin, yeni teşvik uygulamaları çerçevesinde 495 milyon TL'lik yatırımı şehre kazandırdıklarını söyledi. Ertekin şunları ifade etti: "Bu yatırımlar sayesinde 5 bin kişiye istihdam sağlanacak. Şanlıurfa, yeni teşvik uygulaması kapsamında yatırımcılardan yoğun ilgi görmektedir. İkinci OSB'de yer tahsisi yapmaya devam ediyoruz."

KARAKOYUN: 3 AYRI PROGRAMDA 19 MİLYON TL DESTEK VERECEĞİZ!

Bu yıl üç ayrı program kapsamında projelere destek vereceklerini açıklayan Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun, toplam 19 Milyon TL hibe vereceklerini açıkladı. Son iki yılda proje sahiplerinin katkıları ile toplam 77 Milyon TL'lik kaynağı Diyarbakır ve Şanlıurfada yatırımlara aktardıklarını vurgulayan Karakoyun, "Bu yıl KOBİ'lere yönelik Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı, bölgemizde turizmin gelişimine katkı sağlayacak Turizm Altyapısı Mali Destek Programı ile kurulacak İŞGEM, OSB ve KSS'lerin altyapılarının iyileştirilmeye yönelik Sanayi Altyapısı Mali Destek Programını uygulayacağız. Amacımız firmalarımızın kapasitesini artırmak, yeni ürünler ile başta ulusal olmak üzere dünya pazarlarına açılmasına katkı sağlamak, ölçeklerini büyütmek" dedi.

CEYLANPINAR İSOTU GÖZÜNÜ ULUSAL PAZARLARA DİKTİ

Şanlıurfanın Ceylanpınar ilçesi, kendine has biberi ile yer aldığı 'isot' pazarında büyümek için harekete geçti. Geçen yıl yerel marketlerin raflarında yer alan Ceylanpınar İsofuna aralarından Ülker'in de bulunduğu büyük perakendeciler yoğun ilgi gösteriyor. Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın 2010 Yılı Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı kapsamında destek verdiği Ceylanpınar Kaymakamlığı'nın yürüttüğü proje sayesinde Ceylanpınar'da 'ev tipi isot' tabir edilen isot çeşidi evlerden çıkıp modern tesislerde üretilmeye başlandı. Ceylanpınar İsofunun yeni yol haritası Ceylanpınar Kaymakamı Özerk Özcan, 36 üyeden oluşan Ceylanpınar Biber Üreticileri Birliği ile Ülker Grubu'nun baharat tedarikçilerinden Atom Gıda temsilcilerinin katıldığı toplantıda ele alındı. Toplantıda konuşan Kaymakam Özerk Özcan, "Kaymakamlık olarak Ceylanpınar'da ev tipi isot üretiminin öncülüğünü yapmak istiyoruz. Hedefimiz biber üretimini ilçemizin geneline yaymak istiyoruz. Bu kapsamda biber

üreticileri birliği bölgedeki üreticilere 1 milyon fidenin dağıtımını yaptı. Geçen yıl tesisimizi kurup ilk üretimimizi gerçekleştirerek önemli bir aşama kaydettik. Bibere üretimi artırmak ve ev tipi isotta Ceylanpınar'ı öncü kılmak istiyoruz. İlçemizde özel sektörün ileriki dönemde benzer yatırımlar yapmasını hedefliyoruz" dedi. Geçen yıl gerçekleştirilen ürünlerin yerel marketlerin raflarında yer aldığını belirten Özcan, Ülker Grubu'na

deneme satışlar kapsamında 1.5 ton isot sattıklarını söyledi. Atom Gıda Kalite Güvence Müdürü Mustafa Balta, ise şunları kaydetti: "Firma olarak Ceylanpınar'daki bu girişimi önemsiyoruz. Hem alım yapmak hem de tesise teknik destek vermek istiyoruz. Ev tipi isot alanında şuana kadar böyle bir tesis ile karşılaşmadık. Firma olarak Ceylanpınar İsof tesisini yakından takip ediyoruz. Gelişmeler ışığında büyük miktarlarda alımlar yapabiliriz."

1500 KİŞİLİK ÇAĞRI MERKEZİ İÇİN İYİ NİYET PROTOKOLÜ

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın yoğun çabaları sonucunda Şanlıurfaya yatırım yapma kararı alan CMC firması ile Şanlıurfa Valiliği arasında bin 500 kişinin istihdam edileceği çağrı merkezi için iyi niyet protokolü imzalandı.

Protokol törenine Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik ve Sanayi, Teknoloji ve Bilim Bakanı Nihat Ergün,

Şanlıurfa Valisi Şanlıurfa Celalettin Güvenç, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı E. Sabri Ertekin ile Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun katıldı.

İmza töreninde konuşan Bakan Faruk Çelik işsizliğin büyük bir sorun olduğu Şanlıurfada çağrı merkezinin kurulmasının önemli olduğunu belirt-

ti. Şanlıurfa için istihdamın önemli bir sorun olduğunu belirten Bakan Çelik, "İstihdamın artırılması konusunda elden gelen ne varsa ardımıza koymaya çağımızı söylemiştik. Şanlıurfa çok cazip bir il olacak dedik. Çok şükür şuan herkesin Şanlıurfada yatırım yapmak için sıraya girdiğini görüyoruz. Şimdi 1500 kişi önümüzdeki günlerde 8.500 kişi olarak devam edecek" dedi.

Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç ise "CMC yönetim kurulu başkanımız da burada. İlimizde çağrı merkezi kuruyor, yerini kiraladık. İnşallah bin 500 kişiyi OSB'de istihdam edecek kendisini tebrik ediyorum" şeklinde konuştu. CMC yönetim kurulu Başkanı Engin Üstel de konuşmasında bu kadar ilgi ile karşılaşmanın güzel bir duygu olduğunu belirterek hayırlı olması dileğinde bulundu.

AJANSIMIZIN KALKINMA KURULU ŞANLIURFA'DA TOPLANDI

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın "Ortak Akıl Platformu" olarak işlev gören Kalkınma Kurulu, bu yılın ilk toplantısını Şanlıurfa El Ruha Otelinde gerçekleştirdi. Diyarbakır ve Şanlıurfa illerindeki kamu kuruluşları, meslek örgütleri, üniversiteler, yerel yönetimler ile STK temsilcilerinin yer aldığı 100 kişilik Kalkınma Kurulu, toplantıda GAP Eylem Planı Revizyonu kapsamında Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinin proje önerilerini, bölgenin sorunlarına ve çözüm önerilerine, tanıtımına, potansiyeline ve önceliklerine yönelik olarak Ajans Yönetim Kuruluna yapılacak tavsiyeleri ele aldı. Toplantının açılışında konuşan Şanlıurfa Valisi ve Karacadağ Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Başkanı Celalettin Güvenç, Ajansın desteklediği projelerin her geçen gün meyvelerini vermeye başladığını söyledi. Vali Güvenç, "Ajansların edindikleri tecrübelerle her yıl yenilenen proje teklif çağrıları sonucu başarılı bulunan projeler meyvelerini vermeye başlamış ve etkin izleme yöntemlerinin görülmesiyle Ajanslara yerel ve ulusal kamuoyunda gösterilen ilgi giderek artmıştır. Karacadağ Kalkınma Ajansı, kuruluşunun üçüncü yılında; bir taraftan kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının projelerine önemli mali ve teknik destekler sağlarken, diğer taraftan ulusal ve uluslararası düzeydeki girişimleriyle bölgeye yatırımcı çekmek için tanıtım ve yatırım destek faaliyetleri sürdürmektedir. Ajansımızın hem Diyarbakır hem de Şanlıurfa illerinin ekonomik gelişmesi için kritik

öneme sahip turizm ve sanayi sektörlerine verdiği destekler sanayi ve turizmin gelişmesine katkıda bulunmaktadır" dedi.

BÖLGEYE 80,2 MİLYON TL'LİK YATIRIM GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Ajansın Doğrudan Faaliyet Desteği ve Teknik Destek gibi farklı araçlarla bölgesel gelişmeye yönelik verdiği desteklerin niteliğini geniş bir yelpazeye yaydığına dikkat çeken Vali Güvenç şunları söyledi: "Bu kapsamda Ajansımızın faaliyette olduğu 2010 ve 2011 yıllarında Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı, Turizm Altyapısı Mali Destek Programı ve Doğrudan Faaliyet Destek Programı vasıtası ile toplamda 203 projeye hibe desteği verilmiştir. Ayrıca, 55 kurum ve kuruluş ile STK'ya çeşitli konularda teknik destekler verilmiştir. Bu mali ve teknik desteklerin toplam büyüklüğü 42,2 Milyon TL'dir. Bu Projelere, proje sahipleri de 38 Milyon TL eş finansman katkısı sağlamışlardır. Dolayısıyla, uygulanan projelerle Bölgeye toplam 80,2 TL yatırım kazandırılmıştır. Bölgesel kalkınma hedeflerinin ve stratejilerinin belirlenmesi ve verilecek desteklerin temel çerçevesinin oluşturulması için Kalkınma Ajanslarıncı Bölge Planları hazırlanmaktadır. Katılımcı ve bütüncül bir yaklaşımla bölge illerindeki kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör temsilcileri ve Kalkınma Kurulu üyelerinin katkılarıyla 2011-2013 Bölge Planı hazırlanmış ve Ajansımızın destek faaliyetlerinin esasını oluşturmuştur.

10. KALKINMA PLANI VE BÖLGE PLANI ÇALIŞMALARI BAŞLAYACAK

Önümüzdeki dönemde 2014-2023 yılları arası 10 yıllık dönemi kapsayacak 10. Ulusal Kalkınma Planı ve Bölge Planı çalışmaları başlayacaktır. Bölgemizdeki tüm kesimlerin ve Kalkınma Kurulumuzun bu çalışmaların içinde bulunarak katkı sağlaması gerekmektedir. Yeni Anayasa yazım çalışmaları nasıl gelecekteki Türkiye'nin temel taşlarını oluşturacak ise, bu planlar da ekonomik ve sosyal altyapıya dönük istikameti belirleyecektir. Kalkınma Planı ve Bölge Planlarının dışında Bölgemize doğrudan etkisi bulunan GAP Eylem Planının da önümüzdeki süreçte revize edilmesi beklenmektedir. Bu konuda Ajansımız bölgedeki kamu kurumları, özel sektör temsilcileri ve Sivil Toplum Kuruluşlarını ziyaret ederek görüş ve önerilerini almaktadır. Temennimiz bu gayretlerin Bölgemizde tüm kesimlerce desteklenmesi ve sorunların çözümüne herkesin elinden geldiğince katkıda bulunmasıdır"

Toplantıda konuşan Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun "Bölgenin ortak akıl platformu olan Kalkınma Kurulumuz, Ajansımızın faaliyetlerinin belirlenmesinde bize yol gösteren önemli bir konumda bulunmaktadır. Ajans olarak GAP Eylem Planı Revizyonu çalışmalarımızda Kalkınma Kurulumuzun katkılarını görmekteyiz. Ajans olarak 2010 Yılı Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı kapsamındaki projelerimizi bitirdik. 2011 Yılı Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı çerçevesinde projelerimiz bütün hızıyla devam ediyor. 2012 yılına ilişkin planlama çalışmalarımız devam ediyor. KOBİ'lere yönelik hibe programlarımızın yanı sıra bölgenin beşeri sermayesinin artırılmasına yönelik çalışmalarımız kapsamında 9 bin kişiye eğitimlerin verilmesine katkı sağladık. Öte yandan Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı kapsamında Kültür ve Tarih Odaklı Turizm Projelerimiz devam etmektedir" şeklinde konuştu.

KALKINMA AJANSLARI DESTEK MEKANİZMALARININ GELİŞTİRİLMESİ İÇİN 'BEYİN JİMNASTIĞI'

Kalkınma Ajansları uzmanları, mevcut destek sisteminin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi amacıyla mevzuat değişikliklerini tartışmak için bir araya geldi. Karacadağ Kalkınma Ajansı ev sahipliğinde Şanlıurfa Hilton Otelinde 6-8 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilen toplantıya 18 Kalkınma Ajansından 34 uzman, Kalkınma Bakanlığı uzmanlarından Mustafa Erdem Kazaz, TÜBİTAK-BİLGEM-UEKAE G222 uzmanlarından

Emre Pekkaya ile Ender Özmen katıldı. Toplantılarda, bir taraftan Ajanslar arasında tecrübe paylaşımı yapılırken, diğer taraftan Ajansların mevcut destek mekanizmalarının daha etkin bir şekilde uygulanması ve yeni destek mekanizmalarının geliştirilmesi konuları tartışıldı. Ayrıca, Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK işbirliğiyle geliştirilen ve halen test süreci devam eden "Kalkınma Ajansları Program Yönetim Sistemi" yazılımına

ilişkin Ajans uzmanları bilgilendirildi. Toplantılar sonucunda mevzuatta öngörülen değişikliklere ilişkin geliştirilen öneriler bir rapor halinde Kalkınma Bakanlığına sunulacak.

Üçüncü gün ise, katılımcılar, Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Turizm Altyapısı Mali Destek Programı kapsamında hibe desteği alan Şanlıurfanın Halfeti ilçesindeki projeleri ziyaret ederek incelemelerde bulundular.

AJANSIMIZIN DESTEĞİYLE PROJE HAZIRLANDI İŞADAMI MEMLEKETİNE YATIRIM YAPTI

Gap Ekolojik Tarımsal Kalkınma ve Sosyal Yardımlar Derneği (GAP EKO-DER), Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın

Doğrudan Faaliyet Mali Destek Programı kapsamında hazırladığı, "Şanlıurfada Üretilen Nar Meyvesinin Dış Pazar

Araştırması Projesi" meyvelerini vermeye başladı. Biogap Gıda ve İlaç San. Tic. Ltd. Şti. Yönetim Kurulu Başkanı Medet Abbasoğlu, Ajans desteği ile yaptırılan fizibilite çalışması doğrultusunda Şanlıurfa 1. Organize Sanayi Bölgesinde nar işleme tesisi kurmaya karar verdiklerini söyledi. Tesisin günlük 40 ton nar işleme kapasitesine sahip olduğu belirten Medet Abbasoğlu, işletme sayesinde 20 kişinin istihdam edileceğini ve bölge çiftçisinden bu yıl nar alımı yapacaklarını söyledi. Abbasoğlu, "Tesiste nar suyu, nar ekşisinin yanı sıra nar tanesi ve kurusu elde edeceğiz. Nar suyu ve konsantresi üretiminde atık madde olarak çıkan nar çekirdeğini ise içermiş olduğu bitkisel yağdan dolayı kozmetik ve ilaç sanayinde değerlendireceğiz" dedi.

GAP'IN SON HALKASI SİLVAN BARAJI'NIN TEMELİ ATILDI

Silvan ve Ambar barajları ile Silvan Sulama Tüneli'nin temel atma töreni Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz, Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker, Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu'nun katılımıyla gerçekleştirildi. Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz törende yaptığı konuşmada, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 2008 yılında Diyarbakır'da açıkladığı GAP Eylem Planı ile GAP'ın yepyeni bir döneme girdiğini ifade ederek, yılların özlemi olan ve bölgenin çehresini değiştirecek, sosyal ve ekonomik kalkınmanın imvesini artıracak bir projenin temelini attıklarını kaydetti.

Bölgeler arasındaki kalkınmışlık farkına işaret eden Yılmaz, kendilerinden önce GAP'ın çok yavaşladığını ifade ederek, şöyle konuştu: "Bizim her zaman söylediğimiz bir söz var. Bölgesel milliyetçiliğe karşıyız. Doğu neyse bizim için batıda o. Kuzey neyse güneyde o. Fakat şu gerçeği de biliyoruz. Geçmişte uzun yıllar yeterince yatırım yapılamadığı için bu bölgelerimiz Türkiye'nin ortalamasının altında kalmış bölgelerdi. Türkiye'nin şu anda hedefleri var. 2023 yılında 10 büyük ülke arasında olmak istiyoruz. Ekonomimizi çok daha büyütme istiyoruz. Sosyal yapımızı çok daha güçlendirmek istiyoruz. Demokrasimiz artık normal demokrasi. Yetmez diyoruz, ileri demokrasi olmalı

diyoruz. Yeni anayasa çalışmaları yapıyoruz. Bütün bunları yaparken Türkiye'yi ileri götürürken, bu bölgelerimizin geri kalması düşünülemez. Bir taraftan ülkeyi büyütürken diğer taraftan bölgeler arası farklılıkları azaltmak zorundayız. Bu hedefe dönük olarak 2008 yılında GAP Eylem Planı ilan edildi. Eylem planında çok çeşitli faaliyetler var. Bu faaliyetler arasında sulama son derece önemli."

BAKAN EKER: ZİRAİ ÜRETİM 4 KAT ARTACAK

Bakan Eker ise konuşmada, bölge için çok önemli olan bir yatırımın temelini attıklarını söyledi. Silvan Barajı Projesi'nin rüyası çok eskiden beri görülen bir proje olduğunu belirten Bakan Eker, "İlk milletvekili olduğumuz dönemlerdeki Diyarbakır milletvekilleriyle birlikte Silvan Barajı için çok çalıştık. O dönemdeki arkadaşlarımızın da hakkını hukukunu teslim etmek lazım. Burası bu bölge için, bölge insanına iş bulmak için çok önemli. Huzurun tesisi, işsizlikle mücadele, verim ve üretimin artırılması için çok önemli. Ziraî üretimin 3-4 kat artması için çok önemli" dedi. Bölgenin uzun bir zaman ihmal edildiğini, içme suyunun bile olmadığını anlatan Bakan Eker, şunları söyledi: "Bugün temelini attığımız, dev bir projenin parçası. Dicle Nehri ile Batman Çayının arasında kalan bölgenin büyük bir kısmı

Silvan'ın ve Bismil'in arazisidir. Bu bölgede yaklaşık 2,5 milyon dönüm arazi var. Silvan Barajı ile bu arazi sulanacak. Sulu tarım yapılmıyorsa dekara 200 kilo buğday alınır ama eğer sulama gelirse 500-600 kilo olur dönüm başı. Şimdi hesaplayın buranın geliri ne kadar artacak."

BAKAN EROĞLU: 6 MİLYAR TL'LİK YATIRIM

Silvan Projesi'nin toplam maliyetinin 6 milyar lira olan büyük bir proje olduğunu ifade eden Bakan Eroğlu, "Silvan Barajı, Atatürk Barajı'ndan sonra GAP'taki en büyük sulama barajı. Küçük bir gölet falan değil, 174,5 metre yükseklikte, 8,5 milyon metreküp gövde hacmi olan dev bir tesis. Ancak barajı yapmakla bitmiyor. Yaklaşık 11,5 kilometre uzunluğunda iki gözlü 7 metre çapında dev tüneller, sulama tesisleri gerekiyor" dedi. Bakan Eroğlu, Silvan Barajı ile yaklaşık 2,5 milyon dönüm arazinin sulanacağını da belirterek şunları söyledi: "Buradan çiftçimizin cebine yılda 884 milyon lira ilave para girecek. Önemli miktarda istihdam sağlanacak. Burada sulamadan sonra 318 bin kardeşimize iş ve aş temin edilecek. Sadece bu barajın temelini atmakla kalmıyoruz. Ambar Barajı'nın ve Silvan Sulama Tüneli'nin de temelini de atıyoruz. Pamukçay Barajı'nın temelini atarken dedik ki 12.12.2012 saat 12'de bitireceğiz dedik, inşallah bitecek. Bununla birlikte Ambar Barajı ile birlikte 135 bin dönüm arazi sulanacak. Bu barajların sulama tesislerinin yapılması, burada refahın artması, işsizliğin azalması ve huzurun temini için olmazsa olmaz şarttır."

BAKAN ŞİMŞEK: PROJE İLE BÖLGEYE GÖÇ BAŞLAYACAK

Maliye Bakanı Mehmet Şimşek ise, "1990 ile 2002 döneminde bugünkü fiyatlarla bu projeye yıllık ortalama 1,4 milyar lira kaynak ayrılıyordu. Ama saygıdeğer başbakanımızın verdiği talimattan sonra biz bunu yıllık ortalama 3,5-4 milyar liraya artırdık. Yani bir an önce bölge kalksın diye Güneydoğu Anadolu Projesi'ne aktarılan parayı 2-3 kat civarında artırdık" dedi.

DIYARBAKIR, TURİZMDE CAZİBE MERKEZİ OLUYOR

Kalkınma Bakanlığı Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı kapsamında Diyarbakır Valiliği tarafından hazırlanan Diyarbakır'ın kültürel mirasının tanıtımı ve korunmasını hedefleyen 6 projenin tanıtımı Diyarbakır Valisi Mustafa Toprak tarafından tanıtıldı. Valilik toplantı salonunda gerçekleştirilen toplantıya Vali Mustafa Toprak, Vali Yardımcısı Mustafa Can, Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun, İl Kültür ve Turizm

Müdürü Tefvik Arıttürk ve çok sayıda basın mensubu katıldı.

Açılış konuşmasını yapan Vali Toprak Diyarbakır'da bu sene uygulamaya konulan Cazibe Merkezleri Destekleme Programı konusunda bilgilendirme toplantı olduğunu belirterek "Amacımız geçmişten bugüne gelen ve bize miras olarak bırakılan bu eserleri gelecek kuşaklara restorasyonu yapılmış, onarımı tamamlanmış ve geleceğe de iyi bir şekilde gidecek noktada ayakta

tutulmalarını gerçekleştirmektir. Ayrıca bu eserlerin dünya çapında eserler olduğundan ortak dünya miras listesine yazdırılması ve önemini de o ölçüde vurgulamak ve tanıtmak istiyoruz. Bunun yanı sıra ilimizin ekonomik ve istihdam arayışları içerisinde bulunduğumuz bir süreçte kültür ve turizm değerlerinin başlı başına ilimizi kalkındıracak, geliştirecek ve istihdam konusunda katkı sağlayacak ana sektör olduğunu da göz ardı etmiyoruz. Biz istedik ki Cazibe Merkezleri Projesi Programının 2. evresinde Diyarbakır'da ihtiyacını duyduğumuz hem kaynak sorununu ortadan kaldırabilmek için hem de üzerinde bulunduğumuz bu kültürel ve tarihi mirasın değerlendirilmesi için Programın temeline bu çalışmalar aldık. Böylece turizme alt yapı tesis edelim istedik. Biz Cazibe Merkezleri Programı çerçevesinde 3 yıl içerisinde toplam 60 Milyon TL'lik bir kaynak kullanacağız ve her bir yıl için ayrılacak 20 milyon TL'nin hangi tarihi eserlerin turizme kazandırılması için yürütülen çalışmalara kaynak olarak sağlanacağını planlamış durumdayız" dedi.

DIYARBAKIR'DA 'İŞ'LER TIKIR TIKIR İŞLİYOR

Diyarbakır, bankacılığın gözde ili oldu. İş Bankası Genel Müdürü Adnan Bali, "Diyarbakır bizim en hızlı kredi artışı sağladığımız, büyüme açısından da geri dönüş açısından da en iyi per-

formans gösterdiğimiz illerden biri. En ufak sorun yok, tıkr tıkr işleyen süreç var. Arsa fiyatları da uçmuş durumda" dedi. Türkiye İş Bankası'na, geçtiğimiz perşembe gecesi Euromoney tarafından 'Türkiye'nin En İyi Bankası' ödülü verildi. Londra'da ödül töreni öncesinde Akşam Gazetesine konuşan İş Bankası Genel Müdürü Adnan Bali bankanın Doğu ve Güneydoğudaki büyüme stratejisine ilişkin açıklamalarda bulundu. Diyarbakır'dan söz açılınca gözleri parlayan Bali, şunları söyledi: "Diyarbakır, bizim çok hızlı kredi artışı sağladığımız, büyüme açısından da geri dönüş açısından da en iyi performans gösterdiğimiz illerden biri. Borcuna sadık bir şehir. Tıkr tıkr işleyen bir sürecimiz var. Topladığımız kaynağın maliyeti, verdiğimiz krediler, kredi artış hızımız, geri dönme

oranımız açısından en başarılı bölgelerimizden biridir. Ticaret anlamında Diyarbakır'da müthiş bir gelişme var. Atşehir gibi şehre ilave şehirler konuşuluyor. Arsa fiyatları da uçmuş durumda."

TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu, Doğu ve Güneydoğuda bankaların kredi verirken işleri zorlaştırdığını söyleyerek bankalara yüklenmişti. Bali, "Bankalar kredi vermiyor demekle 'bana kredi vermiyor' demek başka şeyler. 2011'de bankacılık sistemi, nakdi kredilerini yüzde 30'un üzerinde artırmış. İş Bankası ise kredilerini, sektörün açık ara üzerinde, yüzde 39'a karşılık yüzde 43 oranında yükseltmiş. Bunun da yüzde 80'i ticari kredi. Bankacılık neden kredi vermesin? Elindeki parayı satamazsa zarar eder. Bankalar arasında bir rekabet var, finansal hizmet kıtlığı da yok" diye konuştu.

İHRACATIN 'ŞAMPİYONLARINDAN' ŞANLIURFA'YA YATIRIM ZİYARETİ

Yeni Teşvik Sisteminin tanıtım toplantılarının ikincisi Şanlıurfada gerçekleştirildi. DSİ 15. Bölge Müdürlüğü Konferans Salonu'nda düzenlenen toplantıya, Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, Şanlıurfa Belediye Başkanı Ahmet Eşref Fakıbaba, Türkiye İhracatçılar Meclisi Başkanı (TİM) Mehmet Büyükekşi, İstanbul Ticaret Odası Başkanı (İTO) Murat Yalçıntaş, TSO Başkanı Sabri Ertekin ve yaklaşık 200 iş adamı katıldı. Toplantının açılış konuşmasını yapan Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan, katılımcıları, Türkçe, Arapça ve Kürtçe selamlayarak, Türkiye'nin pek çok ilinden farklı inanç ve etnik kökenden işadamlarının "acaba ben de bir çivi çakabilir miyim" düşüncesiyle Şanlıurfaya geldiklerini söyledi. Çağlayan, "İstanbulda Ankarada İzmirde ne varsa; Şanlıurfada, Bitlişte, Vanda da o olmalı" diyerek yola çıktık. Türkiye'nin en geri kalmış 15 iline karşı pozitif ayrımcılık yaptık. Bu illeri bir yatırım ve cazibe kenti yapmak istiyoruz" dedi. Çağlayan, bölgelerarası gelişmişlik farkının sona erdirmeyi hedeflediklerini söyleyerek, cumhuriyet tarihinin en cö-

mert teşvik sistemini hayata geçirdiklerini belirtti. "Türkiye'yi 'zıplatacak' projelere ihtiyacımız vardı. Yeni teşvik yasası da bunlardan biri" diye konuşan Çağlayan, 2023 hedefinde önemli bir kilometre taşında olduklarını ifade ederek, "Yatırım gelmeden işçisi hazır olacak" diye konuştu.

Bakan Çağlayan: İşadamları Yatırımı Tamamlayana Kadar Elemanları Hazır Olacak

Bölgeye yatırım yapmak isteyen işadamlarının, "Yer var mı? iletişim ve ulaşım imkanları nasıl, yetmişmiş eleman var mı?" gibi soruları olduğunu hatırlatan Çağlayan, il valilerine talimat verdiklerini ve İŞKUR ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından açılan tüm kursların kentlerde faaliyete geçirilmesini istediklerini söyledi. Çağlayan, "İşadamları yatırımı tamamlayana kadar elemanları hazır olacak" Zafer Çağlayan, bazı sigorta şirketlerinin Doğu ve Güneydoğudaki kimi işyerlerini sigortalamadıkları yönünde duyularını olduğunu belirterek, "Eğer bankalar ve sigorta şirketlerinden bu bölgelere farklı uygulamalar yapan olursa çıkıp isimlerini tek tek açıklayacağım" uyarısında bulundu.

Bakan Çelik: Şanlıurfa ve benzeri illerdeki Potansiyeli Ortaya Çıkarmalıyız

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik ise Şanlıurfanın tüm potansiyelinin masaya yatırılması gerektiğini ifade etti. "Kentin güvenlik sorunu yok. 500 milyar ihracat hedefini 8-10 kent ile yakalamak çok zor. Şanlıurfa ve benzeri illerdeki potansiyelin harekete geçirilmesi adına teşvik paketi hazırlandı" şeklinde konuştu.

Toplantının gerçekleştirdiği salonda Ajansımız bünyesinde faaliyet gösteren Diyarbakır ve Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisleri stant açtı. Yeni teşvik uygulamaları konusunda işadamlarının sorularını yanıtlayan Ajans uzmanları, yatırımcılar ile bire bir görüşmeler gerçekleştirdi. Görüşmelerin ardından uzmanlarımız Şanlıurfada yatırım arayışında olan bazı işadamları ile organize sanayi bölgesinde uygun yerler konusunda ziyaret gerçekleştirdi. Toplantı sonrasında Ajans standımızı ziyaret eden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan ile İstanbul Ticaret Odası Başkanı (İTO) Murat Yalçıntaş'a Ajans tarafından hazırlanan Göbekli Tepe Tanıtım setinden hediye edildi.

ŞANLIURFA'DAN DÜNYAYA TIBBİ SARF MALZEMESİ PAZARLANIYOR

20 bin metrekare kapalı alana sahip gazlı bez üretim tesisini Şanlıurfa'ya kuran Cengiz Balçık, dünyaya tıbbi sarf malzeme pazarlıyor. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yatırım yapıp, katma değer ve istihdam sağlamayı amaçlayan YüCe Tıbbi Gereçler İthalat İhracat Müessesilik Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. ortaklarından ve Tüm Tıbbi Cihaz Üretici ve Tedarikçi Dernekleri Federasyonu (TÜMDEF) Yönetim Kurulu Üyesi Cengiz Balçık, üretim ve çalışmaları hakkında bilgiler verdi. 1981 yılında çalışmaya başladığı

sağlık sektöründe ithalat ve pazarlama firmasında, cerrahi, kadın doğum ve tüp bebek laboratuvar dallarında tecrübe kazanan abisi Yümnü Balçık ile birlikte 1994 yılında YüCe Tıbbi Gereçler İthalat İhracat Müessesilik San. ve Tic. Ltd. Şirketini kurduklarını söyledi. Balçık, "Kurduğumuz bu ilk fabrikayı büyük bir gruba devrettik. 2007 yılında Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi'nde 25 bin metrekarelik bir alan içerisinde 20 bin metrekare kapalı alanda üretim yapmaya başladık. Türkiye'de ve yurt dışında isim

yapmış bazı firmalarla marka anlaşması yapan firmamız 170 çalışanı ve modern tesisi ile hidrofilye pamuk, rulo pamuk, pamuklu kulak çubuğu, sargı bezi, gazlı bez, spanç, pamuklu ped, göz pedi, diş pamuğu, sterilizasyon rulosu başta olmak üzere 40'a yakın ürünün imalatını yapmaktadır. Karacadağ Kalkınma Ajansı'ndan finansman desteği sağlayarak Ar-Ge projesiyle fıstık kabuklarından enerji üretilip ekonomiyeye 7 milyon liralık katma değer sağlıyoruz. Karacadağ Kalkınma Ajansı'ndan finansman desteği sağlayarak Ar-Ge projesiyle fıstık kabuklarından enerji üretilip ekonomiyeye 7 milyon liralık katma değer sağlıyoruz. Kendi mühendislerimiz Şanlıurfa ve bölgesinden çıkan fıstık kabuğunu yakarak enerjiye dönüştüren özel bir kazan üretti. Böylece sıfır kül oranı ve sıfır karbon salınımı sağlayan bir alternatif enerji elde ettik. Bölgedeki binlerce ton fıstık kabuğu çöp olmaktan kurtuldu, üreticiye de ek bir gelir sağlandı. Fıstık kabuğu için üreticiye ayda 50 bin lira ödüyoruz. Daha uygun fiyatlara temiz enerji elde ediyoruz. Kazan zeytin çekirdeklerini de yakabiliyor" diye konuştu.

JAPONYA'DAN ŞANLIURFA'YA YOĞUN İLGI

Dünyanın en çok seyahat eden uluslarından biri olan Japonlar, gözlerini Şanlıurfa'ya çevirdi. 6'sı gazeteci 9'u operatöründen oluşan 15 kişilik Japon heyeti 13-16 Haziran tarihleri arasında Şanlıurfada incelemelerde bulundu.

Heyet, 2 günlük gezi boyunca pek çok tarihi ve turistik alanı ilgili kurum temsilcileri ve rehberler eşliğinde gezdi. İlk gün Göbekli Tepe, Haleplibahçe Mozaikleri, Şanlıurfa Müzesi, Ulucami, Mutfak Müzesi, Balıklıgöl, Gümrük Hanı, Bedesten ve

tarihi çarşılar gezildi. İkinci gün ise Harran Kalesi, Harran Ulucami, Harran Kümbet Evleri, Birecik Kelaynak Üretim İstasyonu ziyaret edildi. Halfeti'de tekne turu yapıldı, jet-ski gösterileri izlendi ve Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın desteği ile alınan ATV motorlarla gezi düzenlendi. 2 günlük gezinin ardından El-Ruha Otel'de gerçekleştirilen değerlendirme toplantısında ildeki ilgili kurum amirleri, otel yöneticileri ve tur operatörleri ile Japon heyet bir araya geldi. Heyet gezi boyunca edindikleri izlenimlerini, görüş ve önerilerini, Şanlıurfa'ya daha çok Japon turist gelmesi için yapılması gerekenleri, katılımcılara aktardılar. Şanlıurfanın buram buram tarih kokan bir şehir olduğunu belirten heyet özellikle Göbeklitepe'ye çok özen gösterilmesi ve tanıtımının çok daha iyi yapılması gerektiğini vurguladılar.

KÜRESEL EKONOMİK VERİLER

		2007	2008	2009	2010	2011	2012
BÜYÜME (%)	Dünya	5,4	2,8	-0,6	5,3	3,9	-
	ABD	1,9	-0,3	-3,1	2,4	1,8	2,0 (2012 3. Çeyrek, Yıllıklandırılmış)
	Euro Bölgesi	3,0	0,4	-4,4	2,0	1,5	-0,1 (2012 3. Çeyrek)
	Japonya	2,2	-1,0	-5,5	4,4	-0,7	-0,9 (2012 3. Çeyrek)
	Çin	14,2	9,6	9,2	10,4	9,2	7,7 (2012 3. Çeyrek)
	Türkiye	4,7	0,7	-4,8	9,2	8,5	2,9 (2012 2. Çeyrek)
GSYİH (Milyar \$)	Dünya	55.678	61.167	57.761	63.075	69.660	-
	ABD	14.029	14.292	13.939	14.527	15.094	15.596 (2012 2. Çeyrek)
	Euro Bölgesi	12.377	13.605	12.438	12.156	13.115	13.075 (2012 3. Çeyrek)
	Japonya	4.356	4.849	5.035	5.488	5.869	5.984 (2012 3. Çeyrek)
	Çin	3.494	4.520	4.991	5.930	7.298	
	Türkiye	649	730	614	735	778	-
KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GELİR (\$, Satın Alma Gücü Paritesine Göre)	Dünya	-	-	-	-	-	-
	ABD	46.467	46.901	45.348	46.900	48.387	-
	Euro Bölgesi	32.377	33.035	31.857	32.727	33.786	-
	Japonya	33.609	34.014	32.509	34.330	34.740	-
	Çin	7.330	8.214	9.066	10.128	11.300	
	Türkiye	12.650	12.854	12.199	13.275	14.517	-
İŞSİZLİK (%)	Dünya	-	-	-	-	-	-
	ABD	4,6	5,8	9,3	9,6	9,0	7,9 (Ekim 2012)
	Euro Bölgesi	7,6	7,7	9,6	10,1	10,1	11,6 (Eylül 2012)
	Japonya	3,9	4,0	5,1	5,1	4,6	4,2 (Eylül 2012)
	Çin	4,0	4,2	4,3	4,1	4,0	4,1 (Kasım 2012)
	Türkiye	10,3	11,0	14,0	11,9	9,8	8,8 (Ağustos 2012)
ENFLASYON (%)	Dünya	5,0	4,4	3,1	4,2	4,4	-
	ABD	4,1	0,7	1,9	1,7	3,0	2,2 (Ekim 2012, Yıllık)
	Euro Bölgesi	3,1	1,6	0,9	2,2	2,7	2,2 (Ekim 2012 Yıllık)
	Japonya	0,7	0,4	-1,7	-0,4	-0,2	-0,3 (Eylül 2012, Yıllık)
	Çin	6,5	1,2	1,9	4,6	4,1	1,7 (Kasım 2012 Yıllık)
	Türkiye	8,4	10,1	6,5	6,4	10,5	7,8 (Kasım 2012 Yıllık)
CARİ İŞLEMLER DENGESİ (Milyar \$)	Dünya	-	-	-	-	-	-
	ABD	-710	-677	-377	-471	-473	-
	Euro Bölgesi	46	-101	6	37	41	-
	Japonya	211	157	142	196	120	-
	Çin	354	412	261	305	201	-
	Türkiye	-38	-42	-13	-47	-77	-39,3 (Eylül, 2012, Yıllıklandırılmış)

Kaynak: IMF World Economic Outlook Database April 2012, Eurostat, US Bureau of Economic Analysis, US Bureau of Labor Statistics, Japan Statistics Bureau, National Bureau of Statistics of China, Cabinet Office of Government of Japan, TÜİK, TCMB.

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Program Yönetim Birimi

**%75
HİBE**

TURİZM ALTYAPISI
MALİ DESTEK PROGRAMI

**%75
HİBE**

SANAYİ ALTYAPISI
MALİ DESTEK PROGRAMI

2013

Son Başvuru Tarihi: 28 Aralık 2012
Saati: 20.00
Ayrıntılı bilgi için: www.karacadag.org.tr

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

HAMLE SIRASI

SİZDE!

50%
HİBE

EKONOMİK GELİŞME
MALİ DESTEK PROGRAMI

2013

Son Başvuru Tarihi: 28 Aralık 2012
Saati: 20.00

Ayrıntılı bilgi için: www.karacadag.org.tr